

19—20 maj

Debatter m. m.

Tisdagen den 19 maj

Sid.

Svar på frågor:

av herr Nilsson, Ferdinand, ang. investeringar för övergång till högertrafik, m. m.	3
av herr Skårman om förläggande av övningar med hemvärn till militära övningsfält	7
av herr Petersson, Per, ang. utredningen om avgiftsfri fiskerätt för jordbrukare i Norrbottens läns lappmarker	10
av herr Wikner ang. reglerad älgjakt	10

Meddelande ang. enkla frågor:

av herr Svanström om vissa lättnader för näringslivet på Gotland	13
av herr Svanström ang. den kariesprofylaktiska verksamheten	13

Onsdagen den 20 maj

Svar på interpellation av herr Nilsson, Yngve, ang. placeringen av elever från södra Sverige vid seminarierna för huslig utbildning	14
Om förlängning av tiden för innehav av licentiand- och doktorandstipendier	15
Stipendier för främjande av högre vetenskapliga studier	18
Utbildning av arbetsterapeuter och sjukgymnaster	19
Åldringsvårdsfrågor m. m.	31
Svar på interpellation av herr Söderberg om möjligheter att driva sjukhus för långvarigt kroppssjuka även vid brist på sjuksköterskor	36
Anslag till bostadsrabatter	67
Bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet	74
Organisationen av upplysningsavdelningen vid statens institut för konsumentfrågor, m. m.	79
Riktlinjer för biståndsexperters anställningsvillkor	97
Om åtgärder mot diskriminering av ras- och minoritetsgrupper i Sverige	98
Meddelande ang. enkla frågor:	
av herr Pettersson, Harald, om bättre möjligheter för företagare att erhålla familjebidrag och bostadsbidrag vid värnpliktstjänstgöring	105
av herr Jonasson ang. trafiksvaga enskilda järnvägar	105
Ärekränkning mot ledamot av främmande makts regering, m. m.	108
Om rätt för kommun att tillskapa semesterbyar	116
Anslag till vissa forskningsråd m. m.	121
Anslag till teknisk forskning	133

Bidrag till stadsteatrar och därmed likställda teatrar	135
Om avdrag vid beskattningen för avsättning till brand- och stormskadefond vid skogsbruk, m. m.	140
Om höjning av förvärvsavdragen och ortsavdragen vid beskattningen, m. m.	143
Om höjning av schablonavdraget vid beskattningen av en- och tvåfamiljsvillor, m. m.	158
Om sänkning av riksbankens diskonto	160
Interpellation av herr Svanström ang. domänverkets markpolitik, m. m.	163

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 20 maj

Statsutskottets utlåtande nr 95, ang. provisoriska åtgärder för forskarutbildning, forskarhandledning m. m.	15
— nr 96, ang. utbildning av arbetsterapeuter och sjukgymnaster ..	19
— nr 105, ang. anslag till fortifikationsförvaltningen	31
— nr 106, ang. åldringsvårdsfrågor m. m.	31
— nr 107, ang. anslag till allmänna barnbidrag och till bostadsrabatter	67
— nr 108, ang. anslag till bidrag till viss bostadsförbättringssamhet, m. m.	74
— nr 111, ang. inrättande av en avdelning för kemi vid tekniska högskolan i Lund m. m.	78
— nr 116, ang. förslag till lag om bidragsförskott m. m.	78
— nr 117, ang. den framtida organisationen av upplysningsavdelningen vid statens institut för konsumentfrågor, m. m.	79
— nr 118, ang. riktlinjer för biståndsexperters anställningsvillkor, m. m.	97
Bevillningsutskottets betänkande nr 52, ang. riksbankens diskontohöjning den 30 januari 1964	98
— nr 54, ang. beskattningen av avverkning av skog, m. m.	98
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 27, om åtgärder mot diskriminering av ras- eller minoritetsgrupper i Sverige och om undersökning av zigenarnas situation	98
Konstitutionsutskottets utlåtande nr 13, ang. ändring i tryckfrihetsförordningen	108
— nr 14, om rätt för kommun att tillskapa semesterbyar m. m. ..	116
Statsutskottets utlåtande nr 109, ang. anslag till vissa forskningsråd m. m.	121
— nr 110, ang. anslag till vissa forskningsråd m. m.	133
— nr 115, ang. vissa anslag till teaterverksamhet m. m.	135
Bevillningsutskottets betänkande nr 26, om avdrag vid beskattningen för avsättning till brand- och stormskadefond vid skogsbruk, m. m.	140
— nr 35, ang. höjning av förvärvsavdragen och ortsavdragen vid beskattningen, m. m.	143
— nr 45, om höjning av schablonavdraget vid beskattningen av en- och tvåfamiljsvillor m. m.	158
— nr 48, ang. gasolskatt, m. m.	160
Bankoutskottets utlåtande nr 37, ang. riksbankens diskontohöjning den 30 januari 1964	160
Tredje lagutskottets utlåtande nr 34, ang. tillägg till lagen om flottningen i Torne och Muonio gränsälvar	163

Tisdagen den 19 maj

Kammaren sammanträdde kl. 16.00; och dess förhandlingar leddes av herr andre vice talmannen.

Herr *Eskilsson* anmälde, att han infunnit sig vid riksdagen.

**Ang. investeringar för övergång till
högertrafik, m. m.**

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet *STRÄNG* erhöll ordet för att besvara herr *Ferdinand Nilssons* fråga angående investeringar för övergång till högertrafik, m. m., vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 12 maj, och anförde:

Herr talman! Herr *Ferdinand Nilsson* har frågat mig om jag vid gradering av investeringsbehov med hänsyn till aktuella angelägenhetskrav är villig överväga

a t t förskjuta de för övergång till högertrafik föranledda investeringarna,

a t t automobilskattemedel icke må utnyttjas till andra fasta engagemang,

a t t storleken av den årliga beskattningen av motortrafiken bättre än nu anknytes till aktuella årsbehov.

Svaret på den första delfrågan är nej. På den andra delfrågan vill jag svara att någon förändring i nuvarande redovisningsprinciper för automobilskattemedlens specialbudget inte överväges. I anslutning till den tredje delfrågan vill jag slutligen framhålla, att sedan budgetåret 1958/59 inkomster och utgifter på specialbudgeten i stort sett balanserat varandra, varför automobilskattemedelsfonden totalt sett hållit sig praktiskt taget oförändrad.

Herr *NILSSON, FERDINAND*, (cp):

Herr talman! Jag ber först att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få framföra mitt tack för att han har besvarat min fråga, och mitt tack också för att jag fick svaret i mycket god tid. Det har för mig varit värdefullt att få dessa frågor ventilerade, och därför har jag ställt dem.

Beträffande huvudfrågan förefaller finansministerns svar en smula summariskt men klart och tydligt. Han reflekterar inte alls på att ta med i beräkningen de stora belopp som avsetts för att klara kostnaderna för högertrafiken som något att tumma på, hur trångt det än blir vid avvägningen mellan investeringsmöjligheterna. Man frestas — åtminstone gör jag det — att jämföra med den detaljerade granskning och gradering av angelägenhetsgraden som sker i andra sammanhang. Från regeringens sida har med fog talats om vissa särskilt angelägna behov, såsom investeringar i bostadsbyggande, skolor eller sjukhus. I andra fall — och då har exempelvis nämnts kyrkor och andra samlingslokaler av likaledes enligt min uppfattning ganska hög angelägenhetsgrad — har regeringen gett besked om sin avsikt att klassa de olika slagen av investeringar ganska hårt.

Det var, herr talman, utifrån de uppenbara svårigheterna att göra sådana bedömningar som jag frågade först mig själv och sedan statsrådet, om det verkligen i detta läge — med en så stor trängsel av angelägna behov — kan vara vettigt att utan varje eftertanke med hänsyn till ett ändrat tidsläge låta bli att ompröva i vad mån det jättebelopp på halva miljarden — kanske även mycket mer — som en övergång till högertrafik innebär, inte kan förskjutas en del. Det blir kanske tider då det kan

Ang. investeringar för övergång till högertrafik, m. m.

behövas arbetsobjekt för att skapa samsättning.

Jag är inte blind för att det kan vara av visst värde att även denna reform genomföres, särskilt med tanke på vår allmänuropeiska kostymering, mellanrikstrafiken o. s. v. Dock vet jag att i andra delar av världen — inte bara i England utan också i Kanada, i världsdelen Australien och i det stora Indien liksom i andra utomeuropeiska länder — tycks vänstertrafiken bli kvar.

Men det är inte någon principstrid som jag vill försöka blåsa upp. Det är nog mer än jag mäktar. Denna reform är dock något som vi levat utan och kanske skulle kunnat leva utan ännu någon tid. Detta är också en ganska spridd uppfattning. Att högertrafikfrågan på något sätt skulle kunna jämföras med bostadsfrågan, med frågan om bättre underhåll av allmänna och enskilda vägar, med byggandet av skolor för att inte grundskolereformen skall förbli på papperet eller med frågan om sjukhusväsendets utbyggande, lär väl ingen mena. De många hundra miljonerna behövs för sådana viktiga utgifter, liksom materialresurser och arbetskraft.

Vad beträffar den andra punkten i svaret syftade jag knappast på ett så stort problem som redovisningsprincipen. Det var bara så att från riksdagshåll ifrågasattes förra året att automobilskattemedlen borde i ökad omfattning komma till användning för verkligt aktuella vägarbeten. Men då kom besked från finansministerns kollega kommunikationsministern att det här visst inte var fråga om onyttiga pengar i en kassakista. Varje krona är ute och gör rätt för sig, försäkrades det. De har använts till att bygga skolor, till att bygga sjukhus o. s. v. Det var bara bostadsfrågan som inte råkade komma med i uppräknningen. — Ja, det var ju bra saker, men inte var det precis därför som pengarna specialdestinerats och inte därför som motortrafiken fått betala dem. Det var av den anledningen jag

vågade ifrågasätta att pengarna skulle placeras så att de inte var upptagna när de behövdes.

När man hör att finansministern, som den konservative politiker han tydligen blivit, också i det här fallet tycker det är bra som det är, förstår jag så väl det svar som jag fått på den tredje punkten i min fråga.

Jag hade ifrågasatt att man borde tillämpa samma princip för utdebitering av pengar för automobilbeskattningen som i övrigt till stat och kommun. Man bör inte ta ut mer än som beräknas gå åt. Statsrådet svarar lika förnöjt som i övrigt att han tycker att pengarna balanserar bra, eftersom fonden förblivit oförändrad sedan 1958/59. Ja, den 30/6 1963 uppgick denna specialdestination till 742 miljoner kronor. Enligt årets kompletteringsproposition — bilhang A, sid. 5 — väntas behållningen växa med 73 miljoner kronor till 815 miljoner kronor.

Formellt kan man säga att det kommer att ligga annorlunda till med budgeten för 1964/65, men bara formellt. Propositionen räknar med att 96 miljoner kronor skall överföras från specialdestinationen och förstärka budgeten. Detta sammanhänger som bekant med att kostnaderna för vägunderhållet omlägges från budgetår till kalenderår. Åtskilligt talar också för en sådan omläggning. Men i skarven mellan 1964/65 och 1965/66 innebär detta dock att ett års inkomster får bära ett och ett halvt års utgifter. Då till det statliga vägunderhållet anvisats 695 miljoner kronor, utgör detta visserligen en förhöjning med 255 miljoner kronor jämfört med 1963/64, men den tredjedel av de nära 700 miljonerna som anslagits och som kan beräknas belöpa på det extra halvåret blir 232 miljoner kronor. Drages därifrån de ovan nämnda 96 miljonerna som tillföres från fonden, innebär resultatet enligt nu föreliggande siffror att fondens behållning för ett kommande år förstärkes med samma belopp. Vad som 1964/65 gömmes i bokföring-

Ang. investeringar för övergång till högertrafik, m. m.

ens snö kommer 1965/66 upp i budgetprövningens vårliga tö. Kanske kan man säga att detta inte alldeles svarar mot beskrivningen nyss, att fonden blir oförändrad.

Detta ligger dock egentligen litet på sidan om det som för mig var huvudpunkten, nämligen frågan om det verkligen kan vara rimligt att under de kommande åren med deras stora behov av bygghus m. m. investera en halv miljard kronor eller mera för ett så föga trängande behov som en övergång till högertrafik. Emellertid är jag tacksam för att jag har fått tillfälle att framföra dessa synpunkter och för att statsrådet har varit vänligt att svara på min fråga.

Herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Frågeställaren började med att säga att svaret var kort men att det därför inte lämnade utrymme för något speciellt tvivelsmål utan gav ett klart och bestämt besked.

Jag skulle kunna utveckla ämnet litet närmare. Jag tror helt enkelt att arbetet i fråga om övergången till högertrafik har avancerat så långt att man knappast skulle ha underlag för att nu gå ut och på gammalt militärspråk ropa »Mitt-åt» och säga att det inte skall bli någonting av med det nu, utan vi skall skjuta på saken några år framöver. Högertrafikkommittén har ju nu arbetat under något år och man är i gång med beställningarna inom de verkstäder som skall bygga om spårvagnar och bussar. Där ligger väl de största utgifterna.

Om vi ser på verkstadsindustrien i dagens läge finner vi att där inte råder någon typisk överansträngningskonjunktur utan snarare motsatsen trots de olika stimulansåtgärder som regeringen har föreslagit riksdagen och som riksdagen även har beslutat om. Vi arbetar i dag med ett färre antal timmar i svensk verkstadsindustri än vi gjorde för ett år sedan, och därför är det inte på samma sätt som när man talar om

byggnadsindustrien fråga om någon specifik överhettning. Denna verksamhet kommer ju i stor utsträckning att vara ett verkstadsarbete. I den mån det gäller arbete med att lägga om vissa trafikledare, refuger och vägkorsningar o. d. tar det inte i första hand i anspråk vad vi brukar kalla för de trånga sektorerna av arbetskraften. Det går ju inte åt några murare, träarbetare, tekniker, stadsplaneprojekterare eller sådana personer. Jag tror därför inte, om man granskar denna investerings speciella karaktär, att herr Ferdinand Nilssons argumentation väger så tungt vid en närmare analys av vad det är fråga om.

Sedan är det ju klart att jag gärna stryker under vad kommunikationsministern sade i en tidigare debatt och som här refererades av frågeställaren, nämligen att när det gäller bilskattefondens medel så är varje krona ute och gör sin tjänst och fyller sin funktion, vilket inte betyder att man på något ohemult sätt disponerar de pengar som vägarna skall ha. Pengarna finns ju där såsom ett vägarnas krav på statsbudgeten, och de kommer att lösgöras i den mån som investeringsavvägningar eller konjunkturer så motiverar.

Om jag fattade herr Nilsson rätt, menade han att man egentligen skulle anpassa bil- och bensinbeskattningen, d. v. s. vägbudgetens medel, just till konjunkturerna. Vore det så att man behövde mera pengar, skulle man ta ut mera pengar. Vore det så att man på grund av en hård konjunktur och en avvägning av hur medlen skulle fördelas inte hade användning för alla pengar, borde man helt enkelt reducera inkomsterna, d. v. s. skatterna på bilismen, och bara ta in precis så mycket man behövde. Det är ju en linje att gå efter, och det är en anpassning i fråga om inkomsterna till de skiftande konjunkturerna, men jag skulle faktiskt vilja varna herr Ferdinand Nilsson för att driva den satsen vidare. Jag tror att allmänheten skulle ha en annan uppfattning än herr Nilsson om man just i en

Ang. investeringar för övergång till högertrafik, m. m.

uppgående konjunktur, när man anser att man behöver denna fond för andra ändamål, skulle säga till bilisterna: Är ni beredda att reducera edra bilskatter? Och i nedåtgående konjunktur, då man skulle behöva disponera mera pengar till vägarna, skulle man alltså säga till bilisterna: Nu skall vi höja bensin- och bilskatterna, ty vi behöver mera pengar. Det är givetvis ett alternativ, men det är ett sämre alternativ. Det är nog lugnare och bättre i alla avseenden att ha beskattningen något så när fixerad och i stället använda de reserver som samlas upp när konjunkturerna inte medger så vidlyftiga investeringar och använda dessa reserver i andra konjunkturer när vägarbetena av naturliga och konjunkturrella skäl kan svälla.

Jag har således kommit till slutsatsen, herr talman, att även om den tanken är intressant — jag har inte hört den tidigare — skulle jag nog redan nu vilja anmäla mitt mycket ljumma intresse för att göra någonting av den. Jag tror att det inte bara för finansministern utan även för riksdagen skulle framstå som någonting rätt originellt om den tanken skulle omsättas i praktiskt agerande och handling.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Det var särskilt den mellersta delen av finansministerns intressanta anförande som jag fäste mig vid. Han konstaterade inte bara att pengarna finns placerade så där, utan han underströk också att de skulle lös-göras för avsett ändamål. Därmed lätta-de han betydligt på tyngden i de in-vändningar som här från kommunika-tionsministerns sida rests mot använd-ningen av pengarna för vägändamål. Jag får ta fasta på hans uttalande att dessa pengar kommer att användas på det sätt som de är avsedda för.

Under sådana förhållanden, herr talman, har jag mycket mindre farhågor för det system som nu tillämpas beträf-fande automobilskattemedlen och deras

användning. Det var med tanke närmast på de risker som kunde ligga i att man fick pengarna så att säga på specialbud-get och att de där skulle förbli och växa och förkovras i takt med penning-värdets fall som jag förordade inte nå-got så förfärligt genialt utan bara att man som vi gör vid alla andra tillfällen i kommuner, landsting och riksdag skul-le avväga utdebiteringen efter de behov som kan föreligga.

Detta vore bättre än att få dem på en fond, där man inte vet vart pengarna tar vägen. Men finansministerns be-stämmda förklaring kontrasterar mycket starkt mot kommunikationsministerns deklaration förra tisdagen då han ener-giskt vägrade uttala sig om hur dessa medel skulle användas, sedan frågan »Skall de användas till vägar?» ställts gång på gång. Jag är glad över att kun-na säga att i väsentliga delar därmed förfaller de farhågor som låg till grund för min tredje punkt.

Sedan må jag säga, att när vi vet hur väl samhällets resurser behöver använ-das för verkligt aktuella och viktiga uppgifter såväl när det gäller bostads-byggande som när det gäller verkligt aktuella vägunderhållsarbeten, som kan bringa våra vägars kvalitet till den nivå som vore önskvärd, och andra trängan-de behov, är det beklagligt att höra att vi kommit så långt utför när det gäller högertrafiken att det icke skulle finnas någon återvänder.

Herr statsrådet STRÅNG:

Herr talman! Naturligtvis finns det alltid en återvänder om man vill ta alla de negativa konsekvenser som det skul-le innebära. Men jag menar som jag sade i mitt förra anförande att när man analyserar denna fråga kommer man fram till att det är att bruka litet för mycket våld om man i dagsläget skall sätta stopp för det arbete som är så långt avancerat i fråga om omlägg-ning till högertrafik, när man i sak inte vinner mer med det. Det är ett arbete

Om förläggande av övningar med hemvärn till militära övningsfält

som i allt väsentligt ligger på verkstäderna, och verkstäderna är inte överansträngda.

Jag vill sluta med att säga att herr Ferdinand Nilsson och jag glädjande nog för en gångs skull hamnade i alldeles demonstrativ enighet i själva saken, frågan, och det är ju roligt. Men jag vill nog försvara kommunikationsministern, eftersom han inte själv är här i kammaren och alltså inte kan göra det. På denna punkt har kommunikationsministern inte haft någon annan grundinställning än den jag har deklarerat vid detta tillfälle. Han måste således ha blivit missförstådd av herr Ferdinand Nilsson i den senaste debatten som här återopats, eller också har han ansett att det var så naturligt att vägbudgetens pengar förr eller senare skall gå till vägarna att han ansåg att det var överflödigt att särskilt understryka detta. Det var kanske förklaringen till att detta missförstånd uppstod.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Vad det allra sista beträffar delar jag finansministerns uppfattning att det inte är trevligt att ingå på detta uttalande av ett annat statsråd, när det är vi två som håller på och diskuterar. Protokollet visar dock klart att vad som sades var en hänvisning till att han ville inte uttala sig om hur dessa automobilskattemedel skall användas, ty han tänkte sätta till en utredning, och »innan den är färdig brukar vi inte säga något om sådana saker». Det var det sakliga innehållet.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Om förläggande av övningar med hemvärn till militära övningsfält

Herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet ANDERSSON erhöll ordet för att besvara herr Skärman's fråga om förläggande av övningar med hemvärn till militära övningsfält, vil-

ken fråga intagits i kammarens protokoll för den 13 maj, och yttrade:

Herr talman! Herr Skärman har frågat mig om lämpligheten av att använda naturskyddade områden för hemvärnsövningar och om jag vill ta initiativ till att övningar med hemvärn och lokala förband i största möjliga utsträckning förläggas till militära övningsfält.

Med anledning härav vill jag anföra följande. Jag anser det betydelsefullt att hemvärnet — och andra förband med lokalt begränsade krigsuppgifter — kan bedriva sina övningar i fred under förhållanden som så långt möjligt ansluter till dem som kan komma att råda i ett krigsfall. Självfallet iakttages vid val av övningsplats de begränsningar som kan föranledas av säkerhetsskäl eller av utfärdade förbud att beträda viss mark av naturskyddsskäl e. d. Med hänsyn till hemvärnets lokalt avgränsade områden torde det i allmänhet icke vara lämpligt att utnyttja militära övningsfält i större utsträckning än som för närvarande förekommer. Jag anser därför att jag inte har anledning att ta något initiativ av den art herr Skärman ifrågasatt. — Slutligen vill jag tillägga att den av herr Skärman omnämnda hemvärnsövningen vid Ravlunda ägt rum på mark som sedan lång tid utnyttjats av hemvärnet. Några av naturskyddshänsyn betingade inskränkningar i möjligheterna att använda denna mark för hemvärnsövningar gäller icke.

Herr SKÄRMAN (fp):

Herr talman! Jag skall be att till försvarsminister Andersson få framföra ett tack för svaret. Att jag inte kan vara helt nöjd med det får väl anses självklart, eftersom jag mycket gärna hade sett att försvarsministern hade sagt: »Nej, det anser jag inte lämpligt, och jag skall försöka att göra vad på mig ankommer för att förhindra att sådant i fortsättningen kommer att ske.»

Om förläggande av övningar med hemvärn till militära övningsfält

Den övning jag talade om är naturligtvis inte en enstaka företeelse — då skulle jag inte ha besvärat på så hög nivå — utan vid ett flertal tillfällen har jag iakttagit sådana i terrängen vid Ravlunda skjutfält. Det är ett skjutfält som försvarsministern mycket väl känner till, ty det har varit många diskussioner om detta tidigare. Jag har varit inkopplad förut för att försöka förhindra utvidgning av fältet. Jag anser att det är ett ur naturskyddssynpunkt så värdefullt område att vi borde skydda det — det hör till de oersättliga värden som vi har ett försvar till för att försvara. Jag har där funnit ammunitionsförpackningar och sönderskjutna måltavlor och sett att det slitits ganska hårt på terrängen. När vi har detta stora skjutfält — jag kommer inte ihåg hur stor arealen är, men jag har själv som förrättningsman avstyckat ca 960 hektar, och jag vill minnas att det minst fördubblades vid den senaste expropriationen — och terrängen där är så lik terrängen bredvid att det inte spelar någon roll ur hemvärnets synpunkt om man övar på den ena eller den andra sidan, då tycker jag att hemvärnet inte skulle behöva breda ut sig utan hålla sig till den terräng som är avsedd för försvarsändamål, i all synnerhet som hela trakten är ett ur naturskyddssynpunkt så ömtåligt område.

Just denna dag, den 10 maj, kom ett antal botanister från Lund. Visst hade det varit en skjutvarning införd i Ystads Allehanda den 6 maj 1964, men inte ens i Skåne läser alla människor Ystads Allehanda. De var alltså inte förberedda. Genom skjutvarningen stängde man av ett stort område från Klammersbäck norrut mot Verkån, där Ravlundafältet tar vid. Därmed hindrades inte bara alla människor som var ute den dagen att söka upp ett härligt fritidsområde utan också botanister, och man åstadkom skador i terrängen.

För några år sedan hade ett förband från Ystad förlagt sina Kiviksmark-

nadsövningar, om jag så får säga, till den trakten. Jag hade tillfälle att i en tidningsartikel klaga på det. Jag skall villigt erkänna att man tog ad notam vad jag då skrev om dessa sommarövningar, där man skadar naturen, då det är en mycket ömtålig markgrund. Övningarna har inte återupprepats. Det ställe där man nu hade övningar är växtplatser för bl. a. fältsippa, Pulsatilla pratensis, som är mycket sällsynt och stod i blom den 10 maj på den plats där hemvärnet höll på och sköt. Fältet är dessutom växtplats för stora sandliljan, som är fridlyst och inte finns på mer än ett fåtal platser i landet.

Det är därför jag skulle vilja vädja till försvarsministern att, när terrängen är så likartad, i fall där så är möjligt, förlägga övningarna på annan plats. Det går naturligtvis inte alltid — jag delar helt försvarsministerns uppfattning att övningarna skall läggas så att man lär känna den terräng som man skall försvara. Men man bör i alla de fall där så är möjligt inskränka övningarna till de övningsfält som är avsedda för försvarsändamål. Vi känner oss ganska hårt trängda där nere. Jag såg av skjutvarningarna för några veckor sedan att skjutgränsen utåt havet, som tidigare varit 18 kilometer, nu är utsträckt till 26 kilometer.

Jag tror att försvarsministern haft anledning att syssla med detta tidigare. I andra kammaren framställdes en interpellation angående ersättning till fiskarna där. Det är inte bara på landbacken som folk trängs undan mer och mer från en av landets vackraste och ur botanisk synpunkt mest värdefulla trakter — utan på alla håll breder man ut sig. Vi tycker att det frivilliga skyttet och hemvärnet i detta fall skulle kunna förlägga sina övningar till pansarskjutfältet, Ravlundaskjutfältet.

Jag vädjar till statsrådet att tänka om.

Om förläggande av övningar med hemvärn till militära övningsfält

Herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! Detta är en något komplicerad fråga. För det första brukar vårt hemvärn ha vissa uppgifter för den händelse vi skulle få ofred, och det väsentliga är att hemvärdet, som har dessa uppgifter ytterst lokalt, får öva i den terräng där man är om jag så får säga krigsplacerad. Det är man mycket sällan på skjutfält, och det anses från militärt håll nödvändigt att man låter hemvärdet, som ju inte kan öva så ofta — det är frivilliga soldater — få tillfälle att öva i den terräng som det i händelse av krig skall uppehålla sig i.

För det andra, när det gäller just Ravlunda skjutfält, har vi lovat att allmänheten skall få vistas inom skjutfältet på lördagar och söndagar, och det är en av anledningarna till att man inte använder Ravlunda skjutfält under weekenden. Där har allmänheten fritt tillträde, och den utnyttjar även denna möjlighet. Det är alltså en annan kompikation som stöter till.

Nu har jag fått den uppfattningen att döma av uttalanden från olika håll, att det råder ett mycket gott samarbete mellan den militära ledningen för skjutfältet och för övningarna i Ravlunda samt allmänheten och de naturskyddsintressen som är företrädade på olika sätt. Herr Skärman har emellertid alldeles speciella synpunkter på vissa naturområden därnere, och jag kan mycket väl tänka mig att det kan förekomma olämpliga övningar. Jag vill dock bestämt bestrida att det ur naturskyddssynpunkt finns något bestämt hinder att bedriva övningar inom de områden där hemvärdet uppehåller sig. Herr Skärman talar i allmänhet om natursköna områden och områden med en alldeles speciell växtlighet, men ännu har i varje fall inte jag sett att någon myndighet fattat beslut om att dessa områden skall vara fridlysta. Hade så varit fallet, skulle jag finna det ganska olämpligt om hemvärdet hade förlagt sina övningar till ett område som enligt beslut från central instans skall

vara avskilt som ett fridlyst naturområde.

Herr SKÄRMAN (fp):

Herr talman! Jag märker av tonfallet att herr försvarsministern har en ganska välvillig inställning och gärna skulle vilja tillmötesgå mina önskemål.

Eftersom jag inte är bosatt därnere och inte har tillgång till ortstidningen, vet jag inte om länsstyrelsen har utfärdat någon fridlysning. Det föreligger emellertid en framställning i detta hänseende, som är tillstyrkt av markägaren, Christinehovs och Torups fideikommiss.

Så växer det en rad fridlysta växter på hedslänterna ned mot havet. Sätter man upp halv- och kvartsfigurer i strandkanten och sedan skjuter — som det står i skjutvarningen — från klockan 9.00 f. m. till klockan 14.00 ut mot havet så att man varken kan använda vatten eller land att ta sig fram på, stoppar man ju även åtkomsten till annan terräng än själva övningsområdet. Den övning som jag hade nöjet att se på avstånd och störas av, vilket inte var fullt lika nöjsamt, hade såvitt jag förstår i mycket hög grad egenskap av vanlig fältskjutning med figurer.

Jag delar eljest helt försvarsministerns uppfattning till övningar bör förläggas till den terräng som skall försvaras. Stora delar av detta område är emellertid alldeles likartad och gubbarna känner så väl till terrängen att de skulle kunna blunda när de skjuter och ändå träffa rätt. Det är därför lyx att utsträcka övningsområdet i onödan.

Det gäller här skydd av naturvärden, som vi alltmåra börjar förlora här i landet. Å andra sidan har man börjat få upp ögonen för dessa värden. När man för tio-tjugo år sedan talade för naturen och de värden som där finns, ansågs man nästan vara en fantast, men nu har man tack vare det stigande väståndet och därmed följande ökat in-

Ang. utredningen om avgiftsfri fiskerätt för jordbrukare i Norrbottens läns lappmarker — Ang. reglerad älgjakt

tresse för fritid och natur börjat att få en annan förståelse för dessa värden.

Det är synpunkter av detta slag, som jag har avsett med min propå. Jag tackar för svaret och hoppas att jag kan tolka det så positivt som möjligt.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. utredningen om avgiftsfri fiskerätt för jordbrukare i Norrbottens läns lappmarker

Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet **HOLMQVIST** erhöll ordet för att besvara herr *Per Peterssons* fråga angående utredningen om avgiftsfri fiskerätt för jordbrukare i Norrbottens läns lappmarker, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 13 maj, och anförde:

Herr talman! Herr Petersson har frågat mig när utredningen i fråga om avgiftsfri fiskerätt för jordbrukare i Norrbottens läns lappmarker beräknas avge sitt betänkande.

Jag har grundad förhoppning om att betänkandet skall föreligga nästa år.

Herr **PETERSSON, PER**, (h):

Herr talman! Jag vill till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet framföra mitt tack för det preciserade svaret.

Grundorsaken till den utredning som min fråga avser är att jordbrukarna i Norrbottens läns lappmarker saknar den lagstadgade vatten- och fiskerätt utanför sin strand, som tillkommer andra ägare av hemman i landet. Därtill kommer att fisket procentuellt sett är av särskilt stor betydelse för dessa jordbrukare. Före år 1927 hade de denna särställning gemensamt med vissa jordägare i övre delen av Västerbottens län, men dessa senare jordägare tillerkändes vatten- och fiskerätt av riksdagen år 1926.

Frågan om vatten- och fiskerätt för nämnda jordbrukare i Norrbotten var föremål för riksdagsbehandling år 1960. Av tredje lagutskottets utlåtande nr 26 1960 har jag erfarit att frågan varit föremål för utredning åren 1946 och 1951. Av utskottets enhälliga utlåtande, som utan debatt godkändes av riksdagens båda kamrar, framgår vidare att utskottet ansåg att den bofasta jordbrukande befolkningen i berörda trakter bör tillförsäkras avgiftsfri fiskerätt. Utskottet påpekar att det finns ett omfattande material som behöver en grundlig genomgång och bearbetning samt eventuell komplettering. Utskottet föreslog att för riksdagen skulle framläggas ett utarbetat förslag till lagstiftning i ämnet.

Då vatten- och fiskerätt är av stor betydelse för de jordbrukare som här är i fråga, vill jag uttrycka den förhoppningen att den pågående utredningen föreligger färdig år 1965, något som ju jordbruksministern också räknar med, och att statsrådet så snart ske kan framlägger av riksdagen begärt förslag till lagstiftning i den fråga det här gäller.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Ang. reglerad älgjakt

Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet **HOLMQVIST** erhöll ordet för att besvara herr *Wikners* fråga angående reglerad älgjakt, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 12 maj, och yttrade:

Herr talman! Herr Wikner har frågat mig, om införande av reglerad älgjakt kommer att innebära ytterligare inskränkningar — för de mindre skogsägarna och de som inte har någon mark — att få delta i älgjakt. Vidare har herr Wikner frågat om riksdagen kommer att få besluta om reglerad älgjakt i de län, som på prov kommer att införa regle-

rad älgjakt, eller om länsstyrelserna och jägarförbundet kommer att få avgöra detta.

Frågan om älgjakt i form av reglerad avskjutning berörs i ett av 1949 års jaktutredning nyligen avlämnat betänkande om älgfrågan. Betänkandet remissbehandlas för närvarande. Jag är därför inte nu beredd att ta ställning till herr Wikners fråga.

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Då herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet ej kunnat lämna något svar på min fråga, skall jag be att få utveckla mina synpunkter. Jag har nämligen läst 1949 års jaktutrednings betänkande, och vet därför vad det innehåller.

Jag ställde denna fråga vid denna tidpunkt, då jag vet att det är många tusen älgjägare, som säkert vill ha den besvarad. Jag vet att det finns en stark opposition mot reglerad älgjakt. En del län har även avböjt att på prov bedriva denna form av älgjakt. Jag tror att reglerad älgjakt kommer att innebära, att en hel del av de mindre skogsägarna och de, som inte har några marker, kommer att få mindre möjligheter att delta i älgjakten. Kommer den reglerade älgjakten att privilegiera de stora skogsägarna, bolag m. m., då kommer jag att motarbeta ett sådant jakt-systems genomförande. Jag vet att många älgjägare inte gillar den licensjakt, som nu bedrivs. I stället torde flertalet jägare vara motståndare till denna jaktform. Jag tror inte att man vinner så mycket på att helt reglera älgjakten. Skulle den regleras, är det risk för att den olagliga jakten kommer att öka.

Det är inte jaktmarkernas storlek som bör avgöra, om en person är lämplig att få delta i älgjakten, utan det är framför allt jägarens kvalitet. Det säges i jaktutredningen: »En reglering av jakten efter viss villebrådsart medför inte, att en innehavare av jakträtt går

denna jakträtt förlustig.» Man kan fråga sig vad detta innebär. Det måste väl ändå innebära, att en hel del av de små markägarna blir ställda utanför, och sedan måste det väl innebära att markägarna inte får den möjlighet — som de för närvarande har — att ta med sig de jägare de själva vill bestämma.

Personligen skulle jag nog vilja rekommendera en friare form som innebär att jägarna har möjlighet att inom ett mindre område och tillika i mindre sällskap få jaga älg. I varje fall bör den möjligheten finnas. En reglering av älgjakten torde utesluta detta. Jakten är en sport som bedrivs under fritid, och därför bör man få behålla valfriheten så långt som är möjligt.

Jag vill till sist framhålla, att det inte enbart är de skolade jaktvårdarna som har sinne för jaktvård. Nutidens jägare är inte rovjägare. De flesta är nog inställda på att vårda jakten. Jag är rädd för att om älgjakten regleras kommer jägarnas självansvar att bli mindre. Sedan denna reglering genomförts, torde det kanske inte dröja länge, förrän *all* jakt regleras — det är väl inte dit man vill komma?

Herr talman! Man bör nog överväga vad denna nya jaktform innebär, innan den genomföres. De län, som ansökt att på prov få bedriva denna jaktform kommer kanske att kunna lämna svar på detta.

Då jag inte fick något svar på min fråga, finns ju den möjligheten att jag om jag inte gillar propositionens innehåll får motionera i frågan.

Herr statsrådet HOLMQVIST:

Herr talman! Det är självfallet ingenting som hindrar att man ställer frågor som herr Wikner gör, men jag vill erinra om att det i nuvarande läge föreligger ett förslag, utarbetat av en utredning, och att detta förslag ännu inte är granskat. Det har nu skickats ut på remiss, och vi kommer att få syn-

Meddelande ang. enkla frågor

punkter från många håll på det förslag som således av utredningsmannen framlagts. I departementet har vi ännu inte tagit ställning till förslaget. Den enda ställning man tar till ett betänkande är att man undersöker om det är värt att remittera. Det finns nämligen ibland utredningar som man tycker att det inte tjänar någonting till att skicka ut på remiss. Men vissa tankar i det betänkande det här gäller är onekligen värda att pröva, och då har vi i varje fall nu skickat ut det på remiss. Sedan kommer vi självfallet vid behandlingen av frågan inom departementet att söka värdera alla de synpunkter som kan komma fram.

Det är emellertid uppenbart, herr Wikner, på tal om reglerad jakt att det alltid måste finnas någon form av reglerad jakt. Det har talats om reglerad avskjutning såsom ett alternativ till den andra regleringen vi har, innebärande att det fastställs ett antal dagar då älgjakt får ske och att det vid det tillfället får fällas ett visst angivet antal älgar — så nog har vi redan nu en reglerad älgjakt. I princip kommer det således inte att bli någon större skillnad, utan här blir det fråga om en avvägning mellan den enskildes intresse att få vara med om jakt och de viltvårdande åtgärderna i syfte att bevara viltbeståndet i vårt land.

Jag tycker att herr Wikner gärna kan återkomma till frågan, om det blir aktuellt någon gång att ta ställning till detta.

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Det förhåller sig på det viset att vi har både reglerad licensjakt och allmänna lovdagar. Vi har därför inte bara reglerad jakt.

Jag är rädd för att beslutanderätten då det gäller att få dessa provlän skall tillkomma jägarförbunden och vederbörande länsstyrelse. Det vore riktigt om beslutanderätten lades på Kungl. Maj:t. På den punkten är jag nöjd om det blir så.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Justerades protokollet för den 12 innevarande månad.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott motionen nr 826.

Föredrogs och bordlades ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden nr 13 och 14, statsutskottets utlåtanden nr 109, 110 och 115, bevillningsutskottets betänkanden nr 26, 35, 45 och 48, bankoutskottets utlåtande nr 37, tredje lagutskottets utlåtande nr 34, jordbruksutskottets utlåtanden nr 14 och 15 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 34 och 35.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 5 april 1949 om val av borgmästare och rådmän;

nr 16, med uppgift å vilande förslag till upphävande av 31 § regeringsformen; och

nr 17, angående televisionsutsändningar av kamrarnas förhandlingar; samt

jordbruksutskottets utlåtande nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1964/65, såvitt angår jordbruksärenden.

Meddelande ang. enkla frågor

Meddelades, att jämlikt § 20 i kammarens ordningsstadga följande enkla frågor denna dag framställts, nämligen

av herr *Svanström* (cp) till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet: »Vill Herr Statsrådet medverka till att ge det gotländska näringslivet lättnader t. ex. i fråga om fraktkostnader och därmed öka sysselsättningsmöjligheterna på ön?»; samt

av herr *Svanström* (cp) till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet: »När kan den av 1957 års folktandvårdssakkunniga föreslagna och i årets statsverksproposition omnämnda forsk-

Meddelande ang. enkla frågor
ningsinstitutionen på landsjukdomarnas område beräknas komma till stånd? Vill Herr Statsrådet medverka till att den kariesprofylaktiska verksamheten ytterligare intensifieras?»

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.48.

In fidem
K.-G. Lindelöw

Onsdagen den 20 maj förmiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Justerades protokollet för den 13 innevarande månad.

Ang. placeringen av elever från södra Sverige vid seminarierna för huslig utbildning

Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet EDENMAN, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Yngve Nilssons den 26 februari framställda interpellation angående placeringen av elever från södra Sverige vid seminarierna för huslig utbildning, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! I en interpellation har herr Yngve Nilsson bett om en redogörelse för fördelningen med avseende på bostadsorter av de inträdessökande och de intagna vid seminarierna för huslig utbildning.

Då bakgrunden till interpellationen synes vara frågan om ett femte seminarium för huslig utbildning, förlagt till södra Sverige, vill jag först erinra om att det i årets statsverksproposition lämnats en relativt utförlig redogörelse för skolöverstyrelsens bedömning av frågan om behovet av en utbyggnad av seminarieorganisationen. Därav framgår, att överstyrelsen, med stöd av en utredning som gjorts av arbetsmarknadsstyrelsen, inte funnit anledning att frånga den nuvarande planeringen på området, vilken förutsätter blott fyra seminarier. Vid min behandling i statsverkspropositionen av denna fråga anslöt jag mig till överstyrelsens uppfattning.

Det är givetvis omöjligt att här lämna en detaljerad redogörelse för de sökandes och intagnas fördelning på bostadsorter. Med hänsyn till att tillfälliga fak-

torer, exempelvis praktik, påverkar valet av bostadsort, torde för övrigt den i detta sammanhang betydelsefulla frågan vara, hur antalet sökande och intagna med avseende på *hemorter* fördelar sig på olika huvuddelar av landet. Situationen hösten 1963 var i detta avseende följande.

Av de 1 770 sökande till seminarierna hade 43 % sin hemort i södra Sverige, en lika stor del i mellersta Sverige och 14 % i norra delen av landet. Motsvarande procenttal för de 408 intagnas del var 46 %, 42 % och 12 %. Av dessa tal, jämförda med befolkningens fördelning på samma huvuddelar av landet, framgår att Sydsverige på intet sätt blivit underrepresenterat, varken bland de sökande eller bland de intagna.

Någon utbyggnad av det totala antalet intagningsplatser vid de husliga seminarierna, varigenom underlag för ett femte seminarium möjligen skulle erhållas, finner jag alltså inte aktuell. Grunden härför utgör arbetsmarknadsstyrelsens i statsverkspropositionen redovisade beräkningar rörande det framtida behovet av lärare på det husliga området. En fördelning av ett oförändrat antal elever på fem seminarier är inte ekonomiskt försvarbart. Skälen härför har också närmare angivits i statsverkspropositionen.

Herr NILSSON, YNGVE, (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka ecklesiastikministern för svaret på min interpellation.

Statistiken över antalet sökande och antagna elever vid seminarier för huslig utbildning, som anföres i svaret, är intressant. Även om jag medger att en detaljerad redogörelse kan vara svår att lämna, måste jag säga att svaret skulle ha varit ännu intressantare om en nå-

Om förlängning av tiden för innehav av licentiand- och doktorandstipendier

got längre gående specificering hade presenterats, t. ex. sökandes och elevers hemorter fördelade på län eller landskap.

Av svaret framgår att 43 procent av de sökande och 46 procent av de intagna till den undervisning det här gäller kommer från »södra Sverige». Jag har gjort en summarisk genomgång av katalogerna från de olika skolorna och tycker mig därvid ha funnit, att av de intagna år 1963, 408 stycken, kommer av de 46 procenten, vilket blir cirka 188 stycken, i vart fall inte mindre än 88 från Skåne, Småland och Blekinge. Av visst intresse är att 12 av dessa intagits vid seminariet i Umeå, 19 vid seminariet i Stockholm och 25 vid seminariet i Uppsala — huvudparten har alltså intagits vid skolor utanför södra Sverige.

Ecklesiastikministern anför att södra Sverige ej blivit underrepresenterat, varken bland de sökande eller bland de intagna, en sak som jag inte heller ifrågasatt. Men såväl ecklesiastikministerns som mina siffror tyder ju på att seminariernas placering inte stämmer med hemorterna för ett mycket stort antal sökande och intagna. En slutsats som då ligger nära till hands är att en felplacering skett tidigare. Jag medger att om så är fallet är det inte lätt att ändra på den saken, om man utgår ifrån att nuvarande skolor fyller platsbehovet. Själv är jag närmast böjd för att antaga att så inte kommer att visa sig vara fallet i framtiden. Jag vill då understryka vad statsutskottet uttalade vid 1960 års riksdag, nämligen att frågan om ett femte seminarium, förlagt till Sydsverige — under uppmärksam iakttagande av utvecklingen på behovssidan — skulle hållas aktuell och ett förslag härom skyndsamt föreläggas riksdagen, därest omständigheterna gäve anledning härtill.

Ecklesiastikministerns svar här i dag visar att i den mån rekryteringsunderlagets hemort bör tillmätas någon betydelse, vilket jag anser att man bör göra,

talas starka skäl för att man bör fullfölja statsutskottets tankelinje.

Det är också från denna utgångspunkt rimligt att de nuvarande seminarierna inte utbygges, utan att ett nytt seminarium i Sydsverige uppföres, om utbildningsbehovet visar sig vara större än vad de nuvarande skolorna med hittillsvarande kapacitet kan klara av.

Att rekryteringsområdet för 46 procent av eleverna endast skall ha ett seminarium och en till Malmö förlagd textillärlinje, under det att rekryteringsområdet för de övriga 54 procenten skall ha tre seminarier, förefaller vara en organisationslinje, som i varje fall inte bör följas vid en fortsatt utbyggnad av denna undervisning.

Jag tackar alltså än en gång för svaret, som även i sin summariska form varit mycket belysande för frågan om placeringen av seminarierna för huslig utbildning.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Föredrogs och bordlades ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 15 samt memorial nr 16 och 17 ävensom jordbruksutskottets utlåtande nr 18.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisoriska åtgärder för forskarutbildning, forskarhandledning m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1**Om förlängning av tiden för innehav av licentiand- och doktorandstipendier**

I propositionen nr 82 hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till Provisoriska åtgärder för forskarutbildning, forskarhandledning m. m. för budgetåret 1964/65 under åttonde huvudtiteln anvisa ett anslag av 1 500 000 kronor.

Om förlängning av tiden för innehav av licentiand- och doktorandstipendier

I samband härmed hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Åkerlund* och fröken *Ljungberg* (I: 505) samt den andra inom andra kammaren av herr *Wennerfors* (II: 611), i vilka hemställts, såvitt nu vore i fråga, att licentiand- och doktorandstipendierna måtte utbetalas under 12 månader i stället för som nu under 9 månader;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 764) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 935), i vilka föreslagits, att riksdagen skulle vid sin behandling av propositionen nr 82 1. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att förslag om inrättande av fler docenturer, vilkas innehavare hade undervisningsskyldighet i form av forskarhandledning, snarast måtte föreläggas riksdagen och 2. besluta, att licentiand- och doktorandstipendier efter ansökan skulle kunna utgå under samtliga årets tolv månader;

dels ock en inom andra kammaren av herr *Kellgren* väckt motion (II: 934), vari yrkats, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen skulle vid sin behandling av propositionen nr 82 besluta, att doktorand- och licentiandstipendierna efter särskild framställning av stipendiaten skulle utgå med samma månatliga belopp jämväl de sommarmånader vederbörande avsåge att bedriva studier.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt,

I. att motionerna I: 505 och II: 611, I: 764 och II: 935 samt II: 934, i vad de avsåge förlängning av tiden för innehav av licentiand- och doktorandstipendier, icke måtte bifallas av riksdagen;

II. att riksdagen måtte till Provisoriska åtgärder för forskarutbildning, forskarhandledning m. m. för budgetåret 1964/65 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett anslag av 1 500 000 kronor;

III. att motionerna I: 764 och II: 935, i vad de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson*, herrar *Ivar Johansson*, *Axel Johannes Andersson*, *Bengtson*, *Källqvist*, *Widén*, *Per Petersson*, *Staxäng* och *Ståhl*, fröken *Elmén* samt herrar *Nilsson* i Göingegården, *Svensson* i Ljungkile, *Larsson* i Hedenäset och *Gustafsson* i Kårby, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under I hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 505 och II: 611, I: 764 och II: 935 samt II: 934, besluta, att licentiand- och doktorandstipendier, efter därom gjord särskild ansökan hos vederbörande stipendiemyndighet, skulle kunna utgå under samtliga årets tolv månader.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHAN-
NES, (fp):

Herr talman! I den reservation som föreligger vid denna punkt föreslås i enlighet med forskarutredningens förslag, att licentiand- och doktorandstipendierna efter ansökan skall kunna utgå under samtliga årets tolv månader.

För närvarande utgår stipendierna under nio månader och finns inte tillgängliga under sommarmånaderna. Jag tycker att det vore riktigast att betrakta dessa högre studier liksom så mycket annat som ett heltidsarbete och anser att det ur både individens och samhällets synpunkt är felaktigt att man skall behöva göra ett avbrott i sina studier — det förlänger utbildningstiden och leder till ökade kostnader både för individen och för samhället. Dessutom är ju tillgången till institutioner och liknande god under sommarmånaderna, och det vore lämpligt att utnyttja kapaciteten under den tiden.

Så menar utredningen, och vi reserverar har anslutit oss till dess mening.

Om förlängning av tiden för innehav av licentiand- och doktorandstipendier

Vi föreslår att stipendierna skall utgå under samtliga årets tolv månader. Det kommer att föranleda kostnadsökningar om 1,4 miljon kronor.

Jag ber med dessa korta ord, herr talman, att få yrka bifall till den föreliggande reservationen på denna punkt.

Herr MÅRTENSSON (s):

Herr talman! Först kanske jag får fästa uppmärksamheten på att det förslag som här förelägges riksdagen avser ett provisorium, begränsat till två år. Anledningen är att antalet studerande som för närvarande bedriver högre utbildning är sådant att det föreligger ett behov av förstärkning av forskarutbildningen.

Licentiand- och doktorandstipendier utgår, såsom reservanternas talesman redan har sagt, under nio månader — tiden sammanfaller alltså med det akademiska studieåret. Utskottet delar departementschefens uppfattning, att det är tveksamt huruvida man genom att utsträcka stipendietiden till tolv månader skulle nå den effekt som man tänker sig.

Dessutom bör det kanske påpekas, att även om man som ett provisorium skulle besluta att stipendierna skall utgå under tolv månader, är det tveksamt huruvida man efter ett par år, när man skall ta definitiv ställning, kan plocka bort detta provisorium.

Herr talman! Utskottet har med hänsyn till att anordningen är provisorisk inte ansett sig kunna bifalla det motionsvis framställda yrkande, som reservanternas talesman här har berört, och jag hemställer om bifall till utskottets utlåtande.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANES, (fp):

Herr talman! Såsom utskottets talesman nyss sade, är det här fråga om ett provisorium, men jag förstår inte att detta skall behöva utgöra något hinder

för en lösning i enlighet med vårt förslag.

Jag nämnde i mitt förra anförande att anslaget skulle behöva uppräknas med 1 400 000 kronor. Det betyder emellertid inte att kostnaderna i detta fall uppgår till det beloppet. Om inte uppräknningen av anslaget göres nu, sprids kostnaderna ut under en längre tid, och slutsumman blir densamma. Vad man vinner är att de studerande behöver offra mindre tid på sina studier, och de blir därigenom tidigare färdiga att gå ut t. ex. som lärare. Som vi alla vet, är det ett starkt behov av lärare. Jag anser därför att det även ur samhällets synpunkt vore mycket tacknämligt om man kunde förmå dessa människor att så mycket som möjligt påskynda sina studier för att sedan stå till förfogande på de platser där de så väl behövs.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas först särskilt beträffande utskottets i mom. I gjorda hemställan samt därefter särskilt rörande utskottets hemställan i mom. II och III.

Sedermera gjorde herr talmannen jämlikt de angående mom. I förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Andersson, Axel Johannes, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 95 punkten 1 mom. I, röstar

Ja;

Ang. stipendier för främjande av högre vetenskapliga studier

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes här efter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 69;

Nej — 66.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På här efter gjord proposition bifölls vad utskottet i mom. II och III hemställt.

Punkten 2**Ang. stipendier för främjande av högre vetenskapliga studier**

Kungl. Maj:t hade i proposition nr 1 föreslagit riksdagen att till Stipendier för främjande av högre vetenskapliga studier för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 6 716 000 kronor.

I detta sammanhang hade riksdagen till behandling förehått

dels de under föregående punkt omnämnda motionerna I: 505 och II: 611, i vilka hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte besluta, att licentiat- och doktorandstipendierna skulle höjas till 7 200 kronor respektive 12 000 kronor per år, att det högsta antalet tillåtna timmars lärartjänst per vecka skulle begränsas till 4—6 timmar och att detta system skulle träda i kraft från den 1 juli 1964 samt att till Stipendier för främjande av högre vetenskapliga

studier skulle anvisas ett reservationsanslag på 9 000 000 kronor för budgetåret 1964/65;

dels ock den under föregående punkt omnämnda motionen II: 934, i vilken anhållits, såvitt nu vore i fråga, att förrevarande anslag måtte uppräknas med 1 500 000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågakommande punkten på återopade grunder hemställt,

I. att motionerna I: 505 och II: 611, i vad de avsåge en höjning av licentiat- och doktorandstipendierna och begränsning av högsta antalet tillåtna timmars lärartjänst per vecka, icke måtte bifallas av riksdagen;

II. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag på motionerna I: 505 och II: 611 samt II: 934, samtliga motioner i vad de avsåge medelsanvisningen, till Stipendier för främjande av högre vetenskapliga studier för budgetåret 1964/65 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 6 716 000 kronor.

Reservation hade anförts av fröken *Andersson*, herrar *Ivar Johansson*, *Axel Johannes Andersson*, *Bengtson*, *Källqvist*, *Widén*, *Per Petersson*, *Staxäng* och *Ståhl*, fröken *Elmén* samt herrar *Nilsson* i Göingegården, *Svensson* i Ljungskile, *Larsson* i Hedenäset och *Gustafsson* i Kärby, vilka, under förutsättning av bifall till reservationen vid punkten 1, ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under II hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 505 och II: 611 samt II: 934, samtliga motioner i vad de avsåge medelsanvisningen, till Stipendier för främjande av högre vetenskapliga studier för budgetåret 1964/65 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 8 116 000 kronor.

Ang. utbildning av arbetsterapeuter och sjukgymnaster

Herr ANDERSSON, AXEL JOHAN-
NES, (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen vid denna punkt.

Herr MARTENSSON (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Fröken *Andersson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 95 punkten 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Andersson, Axel Johannes*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 71;

Nej — 68.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. utbildning av arbetsterapeuter och sjukgymnaster

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbildning av arbetsterapeuter och sjukgymnaster jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Sjukgymnast- och arbetsterapeututbildning för budgetåret 1964/65 beräkna ett belopp av 1 586 000 kronor.

Sedermera hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 73, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 13 mars 1964, föreslagit riksdagen att

a) besluta, att en omläggning av utbildningen av arbetsterapeuter skulle genomföras i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen angivna riktlinjer;

b) besluta, att en lärar- och handledarutbildning för arbetsterapeuter skulle anordnas under budgetåret 1964/65 i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen förordat;

c) besluta, att en ökning av intagningen till sjukgymnastutbildningen skulle genomföras i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen angivna riktlinjer,

d) besluta, att utbildning av instruktionsgymnaster skulle anordnas under budgetåret 1964/65 i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen förordat;

e) besluta, att vid universitetet i Göteborg skulle, från och med den 1 juli 1965, finnas inrättad en professur i medicinsk rehabilitering;

Ang. utbildning av arbetsterapeuter och sjukgymnaster

f) bemyndiga Kungl. Maj:t att, i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen anför, besluta om inrättande av de lärartjänster vid Lunds universitet och karolinska institutet, som erfordrades vid den av departementschefen förordade utökningen av sjukgymnastutbildningen, ävensom att vidtaga de förändringar i personalförteckningarna för Lunds universitet och karolinska institutet, som föranleddes därav;

g) bemyndiga Kungl. Maj:t att fatta de beslut och vidtaga de åtgärder i övrigt, som erfordrades för genomförandet av vad departementschefen förordat;

h) till Sjukgymnast- och arbetsterapeututbildning m.m. för budgetåret 1964/65 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 616 000 kronor;

i) till Byggnadsarbeten vid sjukgymnastinstitutet för budgetåret 1964/65 under statens allmänna fastighetsfond anvisa ett investeringsanslag av 800 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Adolfsson* (I: 715) och den andra inom andra kammaren av herr *Holmberg m.fl.* (II: 874), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag för ordnande av sjukgymnastutbildning i Umeå från och med år 1966, samt att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om nytt förslag snarast för att avsevärt öka utbildningen av sjukgymnaster och arbetsterapeuter samt att anordna denna utbildning i överensstämmelse med vad i motionerna anförts;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Kaijser* och *Enarsson* (I: 716) samt den andra inom andra kammaren av herr *Nordstrandh* (II: 877), i vilka föreslagits, att riksdagen skulle besluta, 1. att ett sjukgymnastinstitut i Umeå skul-

le inrättas från och med budgetåret 1966/67, 2. att utbildningen av sjukgymnaster skulle bedrivas i anslutning till medicinsk fakultet och med staten som huvudman samt universitetskanslersämbetet som tillsynsmyndighet, 3. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om skyndsamt utredning angående utbildning av instruktionsgymnaster;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Göran Karlsson m.fl.* (I: 717) och den andra inom andra kammaren av herr *Hamrin* i Jönköping *m.fl.* (II: 873), i vilka yrkats, att Kungl. Maj:t utöver vad som föreslagits i propositionen skulle bemyndigas att snarast vidtaga åtgärder för att utbildningen av arbetsterapeuter och sjukgymnaster helt skulle anförtros åt sjukvårdshuvudmännen att bedrivas med statligt bidrag av samma storleksordning som avsåges i propositionen och att således en fullständig samordning av denna utbildning och utbildning i andra vårdyrken skulle komma till stånd, samt att Kungl. Maj:t skulle bemyndigas att redan nu medgiva statsbidrag till utbildning av arbetsterapeuter och sjukgymnaster även vid andra lasarett än i propositionen tänkta och att därför erforderliga ekonomiska resurser skulle ställas till Kungl. Maj:ts förfogande;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Seegerstedt Wiberg* (I: 718) och den andra inom andra kammaren av fröken *Elmén m.fl.* (II: 872);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Stenberg m.fl.* (I: 719) och den andra inom andra kammaren av herr *Nilsson* i Tvärålund *m.fl.* (II: 876), i vilka anhållits, att riksdagen måtte fatta beslut om att utbildning för arbetsterapeuter och sjukgymnaster skulle anordnas i Umeå;

dels en inom andra kammaren av fru *Ekendahl* och fröken *Andersson* i Strängnäs väckt motion (II: 839);

Ang. utbildning av arbetsterapeuter och sjukgymnaster

dels ock en inom andra kammaren av herrar *Larsson* i Hedenäset och *Antonsson* väckt motion (II: 875), vari hemställts, att riksdagen måtte vid sin behandling av proposition nr 73 i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala som sin mening, att huvudmannaskapet för utbildningen av arbetsterapeuter och sjukgymnaster borde läggas på staten och att universitetskanslersämbetet borde bli tillsynsmyndighet, samt att särskild kompletteringskurs skulle krävas för inträde till arbetsterapeututbildning.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

I. att motionerna I: 715 och II: 874, i vad de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om nytt förslag rörande utbildning av arbetsterapeuter och sjukgymnaster, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

II. att motionerna I: 716 och II: 877, I: 717 och II: 873, I: 718 och II: 872 samt II: 875, samtliga motioner i vad de avsåge huvudmannaskap och tillsynsmyndighet för utbildningen av arbetsterapeuter och sjukgymnaster, icke måtte bifallas av riksdagen;

III. att motionen II: 875, i vad den avsåge krav på särskild kompletteringskurs för inträde till arbetsterapeututbildning, icke måtte bifallas av riksdagen;

IV. att riksdagen måtte besluta, att en omläggning av utbildningen av arbetsterapeuter skulle genomföras i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen angivna riktlinjer;

V. att riksdagen måtte besluta, att en lärar- och handledarutbildning för arbetsterapeuter skulle anordnas under budgetåret 1964/65 i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen förordat;

VI. att riksdagen måtte besluta, att en ökning av intagningen till sjukgymnastutbildningen skulle genomföras i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen angivna riktlinjer;

VII. att riksdagen måtte besluta, att utbildning av instruktionsgymnaster skulle anordnas under budgetåret 1964/65 i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen förordat;

VIII. att riksdagen måtte besluta, att vid universitetet i Göteborg skulle, från och med den 1 juli 1965, finnas inrättad en professur i medicinsk rehabilitering.

IX. att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att, i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen anfört, besluta om inrättande av de lärartjänster vid Lunds universitet och karolinska institutet, som erfordrades vid den av departementschefen förordade utökningen av sjukgymnastutbildningen, ävensom att vidtaga de förändringar i personalförteckningarna för Lunds universitet och karolinska institutet, som föranleddes därav;

X. att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att fatta de beslut och vidtaga de åtgärder i övrigt, som erfordrades för genomförandet av vad departementschefen förordat;

XI. att riksdagen måtte till Sjukgymnast- och arbetsterapeututbildning m. m. för budgetåret 1964/65 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 616 000 kronor;

XII. att riksdagen måtte till Byggnadsarbeten vid sjukgymnastinstitutet för budgetåret 1964/65 å kapitalbudgeten under statens allmänna fastighetsfond anvisa ett investeringsanslag av 800 000 kronor;

XIII. att motionerna I: 715 och II: 874, I: 716 och II: 877, I: 717 och II: 873 samt I: 719 och II: 876, förstnämnda sex motioner i vad de avsåge anordnande av arbetsterapeut- och sjukgymnastutbildning på andra orter än i propositionen föreslagna, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

XIV. att motionerna I: 716 och II: 877 samt II: 839, förstnämnda två motioner i vad de avsåge utbildning av instruktionsgymnaster, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

Ang. utbildning av arbetsterapeuter och sjukgymnaster

XV. att motionerna I: 718 och II: 872, i vad de avsåge utredning av frågan om finansiellt stöd till utbyggnad av rehabiliteringsavdelningar, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson*, herrar *Ivar Johansson*, *Axel Johannes Andersson*, *Bengtson*, *Källqvist*, *Widén*, *Per Petersson*, *Staxäng* och *Ståhl*, fröken *Elmén* samt herrar *Nilsson* i Göingegården, *Svensson* i Ljungskile, *Larsson* i Hedenäset och *Gustafsson* i Kårby, vilka ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under II och XIII hemställa,

II. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 716 och II: 877 samt med bifall till motionen II: 875 ävensom med avslag å motionerna I: 717 och II: 873 samt I: 718 och II: 872, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanternas anförde angående huvudmannaskap och tillsynsmyndighet för utbildningen av arbetsterapeuter och sjukgymnaster;

XIII. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 715 och II: 874, I: 716 och II: 877, I: 717 och II: 873, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, samt med bifall till motionerna I: 719 och II: 876, besluta, att utbildning av arbetsterapeuter och sjukgymnaster skulle anordnas i Umeå.

Fröken **STENBERG** (h):

Herr talman! Som företrädare för motionsparet I: 719 och II: 876 i förevarande fråga, som behandlas i statsutskottets utlåtande nr 96, skall jag be att få anföra några synpunkter.

Vi motionärer har i denna fyrpartimotion hemställt att riksdagen måtte fatta beslut om att utbildning för arbetsterapeuter och sjukgymnaster skall anordnas i Umeå. Det är här närmast fråga om ett principbeslut. Att behovet av arbetsterapeuter och sjukgymnaster

är stort har vitsordats i såväl 1960 års arbetsterapeututrednings betänkande, SOU 1962: 50, som i det betänkande om sjukgymnastutbildningen vilket den 31 oktober 1962 avgavs av den av Kungl. Maj:t tillkallade sakkunnige, professorn vid Karolinska mediko-kirurgiska institutet O. T. Sjöstrand.

Beräffande arbetsterapeutbehovet för sjukvård, ungdomsvård, arbetsvård, fångvård, nykterhetsvård, åldringsvård och undervisning bedömer utredningen att det år 1975 föreligger ett behov av drygt 1 700 arbetsterapeuter. Detta behov skulle kunna täckas genom en intagning av i runt tal 165 elever per år under en tioårsperiod. Utredningens undersökning angående de för utbildningen tillgängliga resurserna har begränsats till regionsjukhusorten Stockholm, Göteborg, Uppsala, Lund, Umeå, Örebro och Linköping. Enligt utredningen skulle Uppsala och Umeå för närvarande ej kunna erbjuda tillräckliga resurser. Först om cirka fem år skulle sådan utbildning kunna igångsättas.

Detta gällde alltså år 1962 för Umeå. Nu har vi 1964, och det är värt att notera att remissinstanserna — lärarkollegiet vid medicinska högskolan i Umeå, Västerbottens läns landsting, skolöverstyrelsen och karolinska institutets lärarkollegium — förordat att arbetsterapeutinstitut förläggas till Umeå och att läsåret 1966/67 har satts som rimlig tidpunkt; man kanske kan tänka sig det med ännu en liten dragning framåt i tiden.

I proposition nr 73 har departementschefen från denna utgångspunkt föreslagit utbildning på fyra orter, nämligen Stockholm (Mörby), Göteborg, Linköping och Örebro, med start läsåret 1965/66. Det betyder 160 elever årligen, och intagningskapaciteten blir enligt det förslaget ungefär en intagningsavdelning — omkring 20 elever — mindre än vad utredningen har kommit fram till. Det är denna så att säga bortappade intagningsavdelning som

Ang. utbildning av arbetsterapeuter och sjukgymnaster

vi motionärer nu vill slå vakt om för Norrlands och Umeås vidkommande, allt i enlighet med en hel del remissinstansers förord för start läsåret 1966/67.

Att vi motionärer hemställt om principbeslut beträffande arbetsterapeututbildning i Norrland vid regionsjukhuset i Umeå så fort resurserna finns där, beror inte bara på att utbildningen är avsedd att omfatta en rad medicinska ämnen och specialiteter som finns representerade vid undervisningssjukhuset i Umeå och att vi behöver arbetsterapeuter vid våra rehabiliteringsinstitutioner, utan också på att det i denna landsända finns god tillgång på icke utbildad ung arbetskraft; det senare är alltså en lokaliseringsfaktor.

Liknande motivering kan anföras beträffande vårt förslag om principbeslut att sjukgymnastutbildning skall förläggas till Norrland. Det kan vara värt att här understryka en av utredningens uppgifter: antalet vakanta sjukgymnasttjänster vid sjukhusen i Norrland var 41,4 procent år 1961 och endast 8,8 procent vid landets övriga sjukhus. Siffran för Norrlands del hade visserligen 1961/62 sjunkit med ungefär hälften men borde ändå vara tillräckligt alarmerande för att motivera att sjukgymnastutbildning förläggas till regionsjukhus i landets norra del. Detta föreslår också den sakkunnige, som nämner Umeå efter Stockholm, Lund, Malmö och Göteborg. Lämplig tidpunkt anges vara ungefär 1966. En föreslagen utbyggnad av sjukgymnastutbildningen i Göteborg, Stockholm, Lund, Umeå och Uppsala skulle år 1975 ge 6 082 sjukgymnaster, medan antalet vid oförändrad utbildningskapacitet endast skulle bli 3 775.

Vet man nu att läkarprognosutredningen anser att summa 1 775 sjukgymnasttjänster, beräknade som heltidshelårstjänster — och det är att märka att en mycket stor procent sjukgymnaster föredrar deltidsarbete — behövs för att fylla behovet inom kommunal och statlig sjukvård enligt den planerade ut-

byggnaden av sjukvården under en tioårsperiod, tycker jag att siffrorna klart illustrerar frågans allvarliga karaktär och att krafttag behövs för utbildning av dessa yrkeskategorier. Härtill kommer ju sedan den privata sektorn med uppskattningsvis 1 175 befattningar. Tillsammans blir det alltså nästan 3 000 tjänster.

Departementschefen framhåller nu att efter hand som förutsättningar för anordnande av arbetsterapeut- och sjukgymnastutbildning på andra orter än de angivna — alltså beträffande sjukgymnaster i Stockholm, Lund och Göteborg — visar sig finnas, och behov av ökad utbildningskapacitet konstateras, skall givetvis intet hinder föreligga för Kungl. Maj:t att medge statsbidrag till sådan utbildning. Det kanske dock här skall erinras om att utredningen beträffande frågan om huvudmannaskap skriver: »Sjukgymnastutbildningen är statlig. Någon förändring härvidlag avses inte skola ske. Utredningen finner det naturligt att även arbetsterapeututbildningen drives i statlig regi. Detta bör gälla inte bara den till nuvarande undervisningssjukhus förlagda utbildningen utan också den utbildning som kan komma att förläggas till — — —» o. s. v. Utredningen talar också om utbildning med »klar rikskaraktär».

Utan att på denna punkt vidare gå in på frågan om huvudmannaskapet vill jag beträffande den geografiska placeringen hänvisa till remissinstanserna. Medicinalstyrelsen understryker vikten av att planerna på nya sjukgymnastinstitutioner i Umeå fullföljs utan dröjsmål. Lärarkollegiet vid högskolan i Umeå anser att det torde vara möjligt att redan det föreslagna begynnelseåret klara intagning av 45 i stället för 35 elever. Västerbottens läns landsting har i sitt remissvar upplyst om att man är beredd att omedelbart upptaga överläggning om förutsättningar om villkor för landstingets medverkan. Landstinget anser vidare att lokaler kan inrymmas i vissa planerade nybyggnader vid lasarettet i

Ang. utbildning av arbetsterapeuter och sjukgymnaster

Umeå. Lokaliseringsutredningen har särskilt understrukt att utbyggnaden i Umeå bör ges förtur. Det finns alltså en lokaliseringsfaktor att ta hänsyn till.

När nu statsutskottet i sin i och för sig vänliga skrivning hänvisar till departementschefens uttalande om att när förutsättningar finns och utbildningsbehov föreligger så skall arbetsterapeut- och sjukgymnastutbildning kunna anordnas på andra orter än de i propositionen föreslagna, så hade nog motionärerna mot bakgrunden av att det råder brist på arbetsterapeuter och sjukgymnaster och i kraft av många remissinstansers positiva ställningstagande för arbetsterapeut- och sjukgymnastutbildning i Norrland hoppats att en omprövning skulle ske och även hoppats på den hjälp till självhjälp och planering som ett principbeslut skulle innebära.

Jag är naturligtvis medveten om den bl. a. i ekonomiskt avseende delikata situation, som seglat upp i och med departementschefens förslag om att de nylämnade undervisningsinstitutionerna föreslås bli ställda under sjukvårdshuvudmannens huvudmannaskap, medan de nuvarande sjukgymnastutbildningsanstalterna förblir statliga, åtminstone tills vidare. Jag skulle vilja slå vakt om den princip som innebär att liknande ekonomiska lagar skall gälla för samtliga de institutioner som ger likartad utbildning av rikskaraktär.

Vi hade i vår motion inte tagit ställning till frågan om huvudmannaskapet, utan vi hade enbart hemställt om ett preciserat ställningstagande till geografisk placering — ett principbeslut beträffande utbildningsmöjligheter för arbetsterapeuter och sjukgymnaster i Umeå — men efter ärendets handläggning och vidare beredning vill jag, herr talman, nu i alla fall yrka bifall till den reservation som är fogad till statsutskottets utlåtande nr 96.

Herr MARTENSSON (s):

Herr talman! Det ärende som nu föreligger till behandling avser ju såväl

ökad utbildning av arbetsterapeuter och sjukgymnaster som också en omläggning av utbildningen i vissa avseenden.

Denna utbildning är ju så nära anknyten till sjukvården och sjukhusen, att det väl får anses rätt naturligt, om sjukvårdshuvudmännen också blir huvudmän för denna utbildning. Utredningen har ju själv ansett att terapeuterna ingår i sjukvårdspersonalen, och de bör alltså när de arbetar och när de utbildas ha en god insikt i sjukvård, i sjukhusorganisation och i andra personalgruppers arbete, såväl inom kropps- sjukvård som mentalsjukvård.

Fröken Stenberg har redan nämnt det antal arbetsterapeuter som vi kommer att behöva. År 1970 uppskattas behovet till 1 735, och av dessa kommer omkring 1 400 att vara knutna till den slutna sjukvården — inte enbart till kropps- sjukvården utan också till mentalsjukvården. Jag vill här fästa uppmärksamheten på att mentalsjukvården också skall läggas under sjukvårdshuvudmännen, d. v. s. under landstingen.

Det är visserligen sant att den statliga sjukgymnastutbildningen, som för närvarande bedrivs vid två utbildningsanstalter i landet, skall fortsätta tills vidare. Avsikten är dock att den skall överföras till sjukvårdshuvudmännen.

Det säges nu i reservationen, att det är angeläget att utbildningen skall bedrivas i anslutning till medicinsk fakultet med universitetskanslersämbetet som tillsynsmyndighet. Det sägs också, att härigenom skulle större förutsättningar erhållas för en hög standard på utbildningen. Jag tillåter mig, herr talman, en stilla protest mot att utbildningen skulle bli bättre med universitetskanslersämbetet som tillsynsmyndighet. Enligt min uppfattning kan sjukvårdshuvudmännen bedriva en utbildning lika bra om den ligger i statens händer. Vad beträffar anknytning till medicinsk fakultet tror jag också, att sjukvårdshuvudmännen kan sköta detta lika bra.

Ang. utbildning av arbetsterapeuter och sjukgymnaster

Fröken Stenberg kom i sitt anförande in på en önskan om att utbildning även skulle ske i Norrland, vilket också motionsvis framförts. Eftersom det i så fall blir landstingen, som skulle sköta denna utbildning, följer därav att sjukvårdshuvudmännen får avgöra och komma med en framställning till statsmakterna om att anordna sådan utbildning. Det bör således inte ankomma på riksdagen att fatta ett sådant beslut.

Tillåt mig också tillägga att utskottet har skrivit synnerligen positivt då det säger, att det finns anledning att ordna utbildning i Norrland, men det bör som sagt ske i samråd med sjukvårdshuvudmännen.

Med det anförda ber jag, herr talman, få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr SÖRLIN (s):

Herr talman! Det bör i denna debatt vara rimligt att framföra de synpunkter som landstingsförbundet i avgivet yttrande framhållit över de utredningar som legat till grund för propositionen. Förbundet har i stort sett fått sina önskemål tillgodosedda i Kungl. Maj:ts av utskottets majoritet tillstyrkta förslag.

Att, som reservanterna föreslagit, utbildningen skall bedrivas i anslutning till medicinska fakulteter och under universitetskanslersämbetets översyn, har avvisats av förbundsstyrelsen.

Det är nämligen enligt styrelsens mening ett starkt önskemål att en organisatorisk samordning mellan olika utbildningar för sjukvårdspersonal av skilda slag kommer till stånd. Den splittring som för närvarande finns när det gäller utbildning av personal för såväl kroppssjukvård som mentalsjukvård är icke rationell och leder till konstlade gränser mellan olika personalgrupper.

För närvarande pågår en rad utredningar rörande utbildning av sjukvårdspersonal. Enligt förbundsstyrelsen framstår det som ett angeläget behov att en samordning mellan de olika utbild-

ningarna kommer till stånd, så att lokaler, lärare och undervisningsmaterial rationellt kan utnyttjas och en systematisk utbildningsgång tillskapas. Då flertalet av hithörande utbildningar redan är eller kan väntas bli anknutna till det allmänna yrkesutbildningsväsendet, t. ex. för mentalsjukvårdspersonalen, talar skäl för att även sjukgymnast- och arbetsterapeututbildningen inordnas under samma system. Det skulle betyda att dessa båda utbildningar hänföres till landstings-kommunalt huvudmannaskap. Förutsättningarna för att så skall kunna ske är att erforderliga kvalificerade lärarkrafter anskaffas, vilket i sin tur måste beaktas vid fastställandet av statsbidragen till denna utbildningsverksamhet.

När således landstingsförbundet är berett förorda bifall till ett övertagande av ifrågavarande huvudmannaskap, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan under denna punkt.

I detta anförande instämde herr *Boman* (fp).

Herr ADOLFSSON (k):

Herr talman! Jag skall be att få säga några ord som förklaring till att vi i vår grupp vill ansluta oss till reservationen, så långt den är anknuten till moment XIII i utskottets hemställan, samt varför vi är obenägna att göra detta i den del reservationen ansluter sig till moment II.

Utskottet medger oförbehållsamt det stora behov av ytterligare utbildning av arbetsterapeuter och sjukgymnaster, som vi i vår motion har föreslagit för Umeås vidkommande, och så till vida kunde jag nöja mig med att uttala tillfredsställelse över utskottets sätt att skriva i denna angelägenhet. Utskottet förklarar emellertid, att det ankommer på sjukvårdshuvudmännen att svara för denna sak. Det har sagts också nu i debatten, att det är sjukvårdshuvudmännens sak att besluta om de vill åtaga

Ang. utbildning av arbetsterapeuter och sjukgymnaster

sig att anordna den utbildning, varom det här är fråga.

Första delen av reservationen är anknuten till detta principiella spörsmål. För egen del anser jag, att såväl landstingen som staten borde engagera sig för denna verksamhet, och landstingen då i det avsnitt, som man möjligen kunde kalla en mer förberedande utbildning. Självfallet är dock en intim samverkan absolut nödvändig om såväl landstingen som staten svarar för utbildningen.

Jag föredrar emellertid att inte nu fördjupa mig i denna fråga, utan gör påpekandet att det i detta speciella fall gäller utbildning i Umeå och att den medicinska högskolan där är statlig. Det bör väl således betraktas som ur alla synpunkter både rimligt och riktigt att staten svarar för utbildning av terapeuter och sjukgymnaster där.

Jag erinrar här om att Västerbottens landsting har anmält villighet att omgående vidta åtgärder för en sådan utbildning och att lärarkollegiet vid medicinska högskolan i Umeå har förklarat att man kan ställa resurser till förfogande för utbildning av ett fyrtiotal sjukgymnaster.

Behovet av ökad utbildning är omvittnat. Det är omvittnat bl. a. av utskottet och av herr Mårtensson nyss från talarstolen. Jag kan därför inte förstå varför utbildningsresurserna i Umeå skall stå outnyttjade. Där finns sådana resurser, och då måste man fråga sig, varför de inte skall kunna användas och varför en kompetensvist skall få utgöra hinder för att man nu på detta sätt förstärker denna nödvändiga utbildning. Kompetensvistisen kan vi för övrigt försöka lösa så småningom och för ögonblicket göra det som vi anser vara nödvändigt att göra och möjligt att åstadkomma.

Med detta resonemang som grund skulle jag alltså vilja ansluta mig till yrkandet i reservationen så långt denna är ansluten till det moment jag nyss talade om.

Jag påpekar slutligen bara att vi i vår motion har begärt skrivelse till regeringen om nytt förslag i syfte att snabbt öka utbildningen av arbetsterapeuter och sjukgymnaster. Där har vi också anfört synpunkter på hur denna utbildning enligt vår uppfattning bör utformas och bedrivas, men jag avstår nu från att gå djupare in i denna fråga. Jag hemställer att de som är ytterligare intresserade av saken också ville mera ingående bekanta sig med de synpunkter beträffande utbildningens utformning, som vi har angett i denna motion.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Sjukgymnastik och fysioterapi hör till mitt ämnesområde som akademisk lärare. Därför är det ganska naturligt att utbildningsfrågorna därinom inte bara för de blivande läkarna utan också för deras medhjälpare alltid varit föremål för mitt intresse.

Det är önskvärt att utbildningen är god och har hög standard såväl teoretiskt som praktiskt. Men vi får inte glömma bort att det här främst gäller att lära sköta sjuka människor.

Beträffande läkarnas närmaste medhjälpare får vi inte heller glömma bort, att sjuksköterskorna har de mest ansvarsfulla uppgifterna. Många gånger är det deras kunskaper och skicklighet i ögonblickets stund, som är avgörande för liv och död när det gäller de sjuka. Så är mycket sällan fallet med sjukgymnaster och arbetsterapeuter.

Huruvida utbildningen av dessa sjukvårdspersonalgrupper bör anknytas till medicinsk fakultet eller ej, är en besvärlig fråga. Jag vill inte uttala mig om lämpligheten därav utan ingående utredning, men skall så göras, bör tveklöst sjuksköterskeutbildningen främst komma i fråga och utbildningen av sjukgymnaster, arbetsterapeuter och motsvarande kategorier i andra rummet.

Ang. utbildning av arbetsterapeuter och sjukgymnaster

Sjukgymnastutbildningen är för närvarande i vårt land lagd alltför teoretiskt; den praktiska sjukvårdsutbildningen bör enligt min mening bli mera omfattande. I andra länder har sjuksköterskorna, sjukgymnasterna och arbetsterapeuterna gemensam grundutbildning. Det var våra sjuksköterskeskolors alltför knappa kapacitet, som gjorde, att vi, när vi behandlade frågan om den nuvarande sjukgymnastutbildningen för några år sedan — det kommer de äldre ledamöterna säkert ihåg — inte kunde ordna sjukgymnastutbildningen efter dessa internationella linjer, ehuru det hade varit önskvärt, utan tills vidare fick ordna på nuvarande mer provisoriska sätt.

Propositionens ställningstagande i dessa frågor är väl avvägt, jag kan helt ansluta mig därtill. Vi måste nämligen sträva efter *dels* en kommande enhetlighet i utbildningen för dessa olika personalkategorier, *dels* att deras praktiska sjukvårdsutbildning blir väl tillgodosedd.

Jag ansluter mig därför helt till utskottet när det gäller punkt II.

Beträffande punkt XIII vill jag däremot ansluta mig till reservationen. Med hänsyn till den utpräglade bristen på ifrågavarande sjukvårdspersonal — alltså sjukgymnaster och arbetsterapeuter — särskilt i Norrland är det angeläget att utbildning av dessa kategorier där anordnas. Reservationen yrkar på principbeslut i ärendet. Det invändes att detta binder sjukvårdshuvudmännen i väsentlig utsträckning. Även i andra punkter i propositionen gäller emellertid principbeslut av riksdagen, fastän det är sjukvårdshuvudmännen som främst skall ordna saken. Det är därför inget som hindrar att riksdagen fattar ett principbeslut även på denna punkt, nr XIII. Jag anser synnerligen angeläget att vi får en utbildning i Norrland på detta område.

Jag vill ansluta mig till reservationen och yrka bifall till densamma i den del det gäller punkt XIII.

Herr SKÄRMAN (fp):

Herr talman! Jag kan ju inte som herr Edström åberopa någon sakkunighet för mitt ståndpunktstagande här, eftersom jag inte är engagerad på denna front.

Jag vill i alla fall peka på att svenska sjukgymnaster har ett synnerligen gott namn inte bara här hemma, utan hela världen över. Detta kan inte enbart bero på kårens höga personliga kvalifikationer, utan måste med säkerhet i främsta rummet få tillskrivas en mycket god utbildning. Denna har hittills skett i Stockholm och Lund under former som nära knutit an till den medicinska utbildningen. De medicinska fakulteterna har kunnat släppa till specialiserade lärarkrafter, och institutionerna har medverkat med åskådningsmaterial och utrustning. Universitetskanslersämbetet har utövat tillsyn. Det är en gammal god regel, att det som visat sig fungera bra har man ingen anledning att ändra på. »Man ändrar inte ett vinnande lag», som man säger.

Emellertid har på detta område liksom på så många andra ett ökat behov icke i tid mötts med motsvarande ökning av utbildningsmöjligheterna. Samtidigt har det framvuxit ett behov av rehabilitering genom arbetsterapeuter. Skall vi då i panikens tecken slå sönder en utbildning, som visat sig icke endast vara god, utan även i många stycken föredömlig? Ett bifall till utskottsmajoritetens förslag måste innebära, att vi utan att på något sätt vara därtill tvingade förde in i första hand sjukgymnasternas utbildning på en linje som icke blivit prövad.

Jag kan här också åberopa mig på den av ecklesiastikministern tillkallade sakkunnige för utredning av ökad utbildning av sjukgymnaster, professor Sjöstrand, som i sitt yttrande kraftigt betonat att sjukgymnastutbildningen bör anknytas till medicinsk fakultet och ställas under överinseende av universitetskanslern.

Att sedan ett landsting med bristis-

Ang. utbildning av arbetsterapeuter och sjukgymnaster

tuationen för ögonen vill ta saken i egna händer och genom en egen vårdyrkesskola starta en fristående sjukgymnastutbildning får väl anses förklarligt, och man kan därför väl förstå den framställning härom som Jönköpings läns landsting gjort i januari detta år. På grund därav får man väl ändå inte förleda sig till att sänka utbildningsstandarden, samtidigt som man på nästan alla andra områden försöker öka den. En annan sak är att landstingen väl dessutom lär få uppgifter nog utan att ta på sig ytterligare utbildning. Vi har hela mentalsjukvården, som lastats över på dem, och det blir en mycket betungande sak.

Jag vill därför, herr talman, i denna sak tillstyrka reservationen av fröken Andersson m. fl., vari även yrkas bifall till att utbildning av arbetsterapeuter och sjukgymnaster startas i Umeå. Jag tycker att det skulle bli en naturlig komplettering till universitetets medicinska fakultet där uppe och även ge Norrland på detta område en utbildning, som denna stora landsdel tidigare helt saknat.

I detta sammanhang kan jag inte undgå att peka på utskottets motivering till ett avslag på motionen II: 875 om krav på särskild kompletteringskurs för inträde till arbetsterapeututbildning. Avslaget motiveras på följande sätt: »I motionen II: 875 har även föreslagits att genomgång av kompletteringskurs skall krävas för inträde till arbetsterapeututbildning. Utskottet vill för sin del icke förorda att högre formella inträdeskrav skall gälla för tillträde till arbetsterapeututbildning än till sjukgymnastutbildning och avstyrker således ifrågavarande motionsyrkande.»

Jag har mycket väl observerat att utskottet skrivit »formella inträdeskrav». Tanken är väl ändå, att det skall kunna ske en samordnad undervisning och att grundutbildningen därför skall vara någorlunda jämställd. Vi får väl då hålla oss till verkligheten och se hur den

ter sig. Teoretiskt har ju såsom krav för inträde till sjukgymnastutbildning uppställts realexamen eller därmed jämställd utbildning. Hur är det emellertid sedan årtionden tillbaka på detta område? Av olika skäl har jag haft tillfälle att sätta mig in i dessa förhållanden ur praktisk synpunkt.

Inte ens en Ba-student, som i andra sammanhang bedöms såsom studiebegävad, har haft någon som helst utsikt att komma in på denna utbildning. I ett fall hade en sökande mycket god studentexamen, var elitgymnast, hade fem månaders sjukhuspraktik och två månaders annan sjukvårdstjänstgöring, betyg i anatomi och psykologi från Tuft-universitetet i Massachusetts i USA samt ett betyg till fil. kand. i etnografi. Hon kom verkligen in, men tvenne kamrater med mycket fina studentbetyg, betydligt över Ba, och föreskrivna tre sjukhusmånader föll igenom.

Det är konkurrensens skull, kan man säga, och vi kan naturligtvis inte sätta inträdesfordringarna i förhållande därtill. Men lurar man då inte en mängd studerande att satsa på en bana, där de inte har den minsta chans att komma in, om man sätter fordringarna för lågt i förhållande till verkligheten? Och här kommer det viktigaste in. Kursplanerna och fordringarna på eleverna är inte utformade efter grundskolekompetens, utan efter sjukgymnastelevernars verkliga kunskaper. Hur skall man då kunna tänka sig att driva utbildningen jämsides utan någon form av komplettering för arbetsterapeuterna? Svaret får väl bli det, att eftersom kursen är treårig, får man väl utnyttja det första läsåret för komplettering i största möjliga mån och sedan i fortsättningen samordna undervisningen.

Då jag alltför litet känner till kursplaner o. d. skall jag här inte ställa något yrkande. Jag har dock velat peka på dessa faktiska omständigheter.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Ang. utbildning av arbetsterapeuter och sjukgymnaster

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Jag ber också att få yttra några ord i denna fråga.

Först vill jag säga, att jag inte alls har samma stora erfarenhet om sjukgymnasternas verksamhet som herr Edström, och det gör att vi ser saken på litet olika sätt. Jag tror att det är väsentligt, att sjukgymnastutbildningen är anknuten till en medicinsk fakultet. Jag tror också att det är riktigt att den skall stå under överinseende av universitetskanslersämbetet.

Jag ser alltså sjukgymnasternas verksamhet ur en annan synpunkt än herr Edström. Han verkar i en universitetsmiljö. Där finns universitetslärare överallt. Sjukgymnasterna har därmed helt naturligt tillgång till de mycket kvalificerade lärare som finns inom universitetet. Jag ser verksamheten från sjuksköterskeskolornas synpunkt. De kan ju inte på något sätt sägas ha möjlighet att få tillgång till samma kvalificerade lärare som man har inom en universitetsort.

För mig är det klart att sjukgymnasterna utför ett mycket kvalificerat medicinskt arbete. Jag har alltså också ur denna synpunkt en någon annan uppfattning på deras arbete än herr Edström; jag har också det intrycket att sjukgymnasterna kan arbeta mycket mer självständigt än vad sjuksköterskorna gör. Jag fäster mig vid det uttalande som docenten vid Lunds universitet Brodin har gjort och som finnes återgivet i en av de föreliggande motionerna. Han säger bl. a. följande: »Man förutsätter tydligen, att sjukgymnaster på sitt arbetsområde har en lika kompetent och alltid övervakande arbetsledning som t.ex. sjuksköterskor på sitt arbetsfält.» Men detta har de ju inte alls; de arbetar betydligt mera självständigt. Jag anser att det är angeläget att deras medicinska utbildning blir så kvalificerad som möjligt, och jag tror att detta blir fallet framför allt med den utbildningsform som jag tidigare antydde.

Jag tror också att det är angeläget att det samtidigt finns möjlighet till forskning på de ställen där denna kvalificerade utbildning bedrivs — och det har man bara i anslutning till universitetet.

Jag ber alltså att få yrka bifall till reservationen.

Herr MÅRTENSSON (s):

Herr talman! Jag skall inte längre ta kammarens tid i anspråk. Jag vill endast i anslutning till det norrlandsintresse, som här visats för ett förläggande till Norrland av den utbildning det här gäller, fästa uppmärksamheten på att det egentligen inte råder så särskilt stor skillnad mellan utskottets skrivning och reservanternas skrivning. Utskottet säger att det föreligger behov av utbildning i Norrland, men utskottet säger också — vilket jag tycker är ganska viktigt — att när det nu blir så, som vi antar, att riksdagen beslutar att sjukvårdshuvudmännen, d.v.s. landstingen, skall utöva huvudmannaskap för denna utbildning, kan ju knappast riksdagen nu ens i princip besluta om att förlägga utbildningen till Norrland. Man måste väl ändå först resonera med sjukvårdshuvudmännen där och kanske också med huvudmännen på andra platser i landet, innan man förlägger en utbildning dit.

När det gäller de formella kompetensvillkoren vill jag också säga, att det föreligger en medveten strävan såväl här som på andra områden att inte ställa för höga kompetensvillkor. Det förhållandet att det för närvarande i första hand intas elever med studentbetyg kanske är en snedvridning, som åtminstone jag för min del inte kan acceptera. Att det är så, beror naturligtvis på att det är så många sökande att man sätter villkoren så pass högt, men jag anser personligen att det i och för sig inte är någon lycklig vändning som detta har tagit.

Ang. utbildning av arbetsterapeuter och sjukgymnaster

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag vill bara kort och gott säga, att min linje och utskottets linje inte på något sätt syftar till att sänka sjukgymnastutbildningens kvalitet, utan att det här bara är fråga om att göra utbildningen mer ändamålsenlig och praktisk.

Jag har en känsla av att vi i vårt land här gärna liksom ofta på andra områden, övervärderar de teoretiska meriterna. Så sker tyvärr här beträffande sjukgymnastutbildningen såväl vid intagningen till själva skolorna som vid utbildningen på bekostnad av den praktiska sjukvårdsutbildningen. Under nuvarande utbildning har vi för litet av praktisk sjukvårdsutbildning. Som läkare som praktiskt sysslat med dessa problem under många år, önskar jag utökad sådan. Då det är dåligt beställt med den praktiska sjukvårdsutbildningen för våra sjukgymnaster, vill jag inte att det skall bli på samma sätt för våra arbetsterapeuter.

Jag tror nog att det kan bli bättre i detta avseende, om sjukvårdshuvudmännen i framtiden tar hand om dessa utbildningsgrenar. Jag anser dock att man lämpligen bör vänta med ett definitivt ställningstagande till dess vidare utredning har gjorts. Det är ej givet att om medicinska fakulteterna får ta hand om denna utbildning, det blir högre standard. Utbildningen bör lika väl kunna förstklassigt ordnas praktiskt och ändamålsenligt av sjukvårdshuvudmännen. Men det får utredas.

Överläggningen ansågs härmed sluttad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad under överläggningen yrkats propositioner komme att framställas först särskilt beträffande vardera punkten II och XIII av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan samt därefter särskilt i fråga om utskottets hemställan i övrigt.

Därefter gjorde herr talmannen enligt de rörande punkten II förekomna yrkandena propositioner, först på bifall

till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen i denna del; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepats propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Petersson, Per*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 96 punkten II, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen i denna del.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Petersson, Per*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 83;

Nej — 61.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I fråga om punkten XIII, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen i förevarande del. Emellertid, anförde herr talmannen, torde reservationen i denna del till följd av kammarens förut fattade beslut hava fallit; kvar stode således allenast yr-

kandet om bifall till utskottets hemställan.

På gjord proposition bifölls utskottets i punkten XIII gjorda hemställan.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i övrigt hemställt.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1964/65 till fortifikationsförvaltningen, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. åldringsvårdsfrågor m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 106, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åldringsvårdsfrågor m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1964/65 beräkna följande anslag, nämligen dels på driftbudgeten under femte huvudtiteln till Bidrag till anordnande av sjukhem för lättskötta psykiskt sjuka ett reservationsanslag av 110 000 kronor, till Bidrag till driften av sjukhem för lättskötta psykiskt sjuka ett förslagsanslag av 2 300 000 kronor, till Bidrag till anordnande av sjukhem för långvarigt kroppssjuka ett reservationsanslag av 500 000 kronor, och till Bidrag till driften av sjukhem för långvarigt kroppssjuka ett förslagsanslag av 5 500 000 kronor, dels ock på kapitalbudgeten under fonden för låneunderstöd till Lån till byggande av sjukhem ett investeringsanslag av 50 000 000 kronor.

Sedermera hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 85, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 28 februari 1964, föreslagit riksdagen att dels godkänna de av departementschefen föror-

Ang. åldringsvårdsfrågor m. m.

dade reglerna för lån till byggande av sjukhem; dels på kapitalbudgeten under fonden för låneunderstöd, socialdepartementet, till Lån till byggande av sjukhem för budgetåret 1964/65 anvisa ett investeringsanslag av 50 000 000 kronor; dels till Bidrag till anordnande av sjukhem för lättskötta psykiskt sjuka för budgetåret 1964/65 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 110 000 kronor; dels till Bidrag till driften av sjukhem för lättskötta psykiskt sjuka för budgetåret 1964/65 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 2 300 000 kronor; dels till Bidrag till anordnande av sjukhem för långvarigt kroppssjuka för budgetåret 1964/65 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 200 000 kronor; dels till Bidrag till driften av sjukhem för långvarigt kroppssjuka för budgetåret 1964/65 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 5 600 000 kronor; dels godkänna de i propositionen angivna riktlinjerna för åtgärder i syfte att förbättra åldringarnas bostäder; dels godkänna de av departementschefen förordade reglerna för bidrag till hemhjälpssysselsättningen; dels ock till Bidrag till social hemhjälp för budgetåret 1964/65 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 20 000 000 kronor.

I propositionen nr 85 hade föreslagits vissa reformer inom åldringsvården m. m. Sälunda hade, i syfte att snabbt få till stånd en ökad utbyggnadstakt, förordats ett tidsbegränsat statligt låne- stöd till byggande av sjukhem för långvarigt sjuka. Lånen hade föreslagits kunna utgå med högst 30 000 kronor för varje ny vårdplats samt vara ränte- och amorteringsfria under fem år. Vidare hade föreslagits olika åtgärder för att skapa bättre bostadsförhållanden åt åldringar. Åtgärderna avsåg bland annat en inventering av åldringsbostäder, en intensifierad bostadsförbättringssysselsättning och i samband därmed anordnande av temporära bostäder. Slut-

Ang. åldringsvårdsfrågor m. m.

ligen hade förordats statsbidrag till kommunernas kostnader för hemhjälp. Bidraget hade föreslagits utgå med 35 procent av kostnaderna för hemhjälpssamheten i dess helhet, d. v. s. för hemhjälp åt såväl åldringar och invalider som barnfamiljer. Statens årskostnad för de föreslagna reformerna hade beräknats till sammanlagt drygt 100 miljoner kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehåft följande motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Adolfsson* och *Lager* (I: 681) samt den andra inom andra kammaren av herr *Holmberg m. fl.* (II: 830), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta, att, utöver de av Kungl. Maj:t föreslagna lånen för byggande av sjukhem, statsbidrag skulle utgå för anordnande av sådana hem med 10 000 kronor för varje nytillkommen sjukvårdsplats; att statsbidrag skulle utgå till kommunerna för anordnande av hemhjälp med 120 kronor för varje kommunmedlem över 67 år; alternativt att bidrag skulle utgå med 75 procent av kommunernas kostnader för hemhjälp åt åldringar, invalider och barnfamiljer; samt att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om sådan komplettering av direktiven till utredningen om statsbidrag för kropps-sjukvård, att förslag förbereddes med syfte att giva statsbidrag även för kommunernas kostnader för *driften* av sjukhem;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Torsten Andersson m. fl.* (I: 696) och den andra inom andra kammaren av herr *Eliasson* i Sundborn *m. fl.* (II: 850), i vilka anhållits, att riksdagen vid sin behandling av förevarande proposition måtte a) besluta, att statligt stöd till anordnande av sjukhem för långtidssjukvård m. m. skulle utgå i form av bidrag med hälften av anläggningskostnaden, dock högst 20 000 kronor per

vårdplats, i enlighet med i motionerna angivna riktlinjer, b) besluta, att nämnda stöd skulle utgå jämväl till anordnande av lasarettanslutna långtidsvårdavdelningar och centrala kliniker samt till sjukhem för psykiskt efterblivna och oavsett anläggningen i fråga uppförts som separat byggnad eller ej, c) till Bidrag till anordnande av hem för långtidssjuka m. m. för budgetåret 1964/65 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 35 000 000 kronor;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Edström* och *Per Jacobsson* (I: 697) samt den andra inom andra kammaren av herr *Anderson* i Sundsvall *m. fl.* (II: 849), i vilka föreslagits, att riksdagen vid behandlingen av förevarande proposition skulle besluta, a) att statligt lån för utbyggnad av vårdmöjligheterna för långtidssjuka icke endast skulle komma i fråga då vårdenhet för långtidssjuka inrättades i särskild, fristående byggnad, utan även i de fall vårdavdelning eller sjukhem för långtidssjuka uppfördes i direkt anslutning till befintlig eller planerad lasarettbyggnad eller annan vårdinstitution, där det på grund av tomtens planering eller andra byggnadstekniska skäl skulle medföra avsevärd merkostnad att lägga vårdenheten i fristående byggnad, b) att statsbidrag skulle för att underlätta hemhjälpssarbetet och i övrigt enligt i motionerna angivna riktlinjer kunna utgå till kommun för kostnad för installation av telefon åt åldring med 35 procent av kostnaden, c) att i skrivelse till Kungl. Maj:t understryka angelägenheten av utbildning av arbetsledare inom hemhjälpens samt d) att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning om inrättande av daghem för gamla samt om statligt stöd till sådan verksamhet;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Erik Filip Petersson m. fl.* (I: 698) och den andra inom andra kammaren av

Ang. åldringsvårdsfrågor m. m.

herr *Hyllander m. fl.* (II: 851), i vilka yrkats, att riksdagen skulle vid behandlingen av förevarande proposition besluta, att i propositionen föreslagna lån jämväl skulle utgå för vårdavdelning för långtidssjuka, vilken tillskapades i samarbete mellan landsting och primärkommun, under villkor som angivits i motionerna;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Söderberg m. fl.* (I: 699) och den andra inom andra kammaren av herr *Jacobsen* i Sala *m. fl.* (II: 852), i vilka hemställts, att riksdagen måtte avslå propositionen nr 85 i vad avsåge däri framlagda förslag om statligt lånestöd till byggande av sjukhem samt medelsanvisning härför;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Wanhainen m. fl.* (I: 700) och den andra inom andra kammaren av herr *Svanberg m. fl.* (II: 853), i vilka anhöllits, att riksdagen vid behandlingen av förevarande proposition måtte besluta, att statligt lån till sjukhem för långvarigt kroppssjuka *m. fl.* skulle få utgå även i de fall, där sjukhemmet sammanbyggts med läkarstation, lasarett eller annan vårdinrättning, under förutsättning att sjukhemmet i övrigt planerades och utnyttjades så som angetts för i propositionen nämnda sjukhem;

dels en inom andra kammaren av herr *Lindkvist m. fl.* väckt motion (II: 831);

dels två vid riksdagens början väckta likalydande motioner, den ena inom första kammaren av herr *Virgin m. fl.* (I: 223) och den andra inom andra kammaren av herr *Heckscher m. fl.* (II: 295), i vilka, såvitt här vore i fråga, föreslagits, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, a) att Kungl. Maj:t — för att möjliggöra en långsiktig planering av hela åldringsvården och därigenom nå ett så högt utnyttjande som möjligt av tillgängliga

resurser och undvika felinvesteringar — måtte giva medicinalstyrelsen i uppdrag att fortlöpande följa befolkningsutveckling, åldringsforskning, utvecklingen av vårdformerna och vårdbehovet liksom även de frågor, som gällde samordning mellan olika huvudmän samt samordning huvudmännen emellan inom respektive huvudmannagrupp samt årligen inför riksdagen redovisa resultaten av dessa undersökningar, b) att Kungl. Maj:t för riksdagen snarast måtte framlägga förslag om inrättande av kommunala pensionärscentraler i enlighet med vad i motionerna anförts, c) att förevarande motioner måtte överlämnas till socialpolitiska kommittén att beaktas vid fullgörande av kommitténs uppdrag samt d) att Kungl. Maj:t måtte anmoda socialpolitiska kommittén att skyndsamt slutföra sitt uppdrag i vad gällde åldringsvården;

dels två vid riksdagens början väckta likalydande motioner, den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 451) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 541), i vilka yrkats, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning om inrättande av daghem för gamla i avsikt att skapa nya möjligheter till sysselsättningsterapi samt om frågor angående statligt stöd till denna verksamhet;

dels ock en vid riksdagens början inom andra kammaren av herr *Holmberg m. fl.* väckt motion (II: 45), i vilken hemställts, att riksdagen måtte besluta, att primärkommunerna skulle erhålla statsbidrag för hemvård åt gamla med ett belopp på 120 kronor per kommunmedlem som uppnått 67 års ålder, att för detta ändamål anvisa ett belopp på 100 000 000 kronor för budgetåret 1964/65 samt att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag snarast för anordnande av hemhjälp med statsbidrag i sådana former, att de gamla erhöles likvärdig hjälp oberoende av hemort.

Ang. åldringsvårdsfrågor m. m.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt,

1. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 698 och II: 851, I: 700 och II: 853, I: 696 och II: 850, I: 681 och II: 830, I: 697 och II: 849 samt I: 699 och II: 852, sistnämnda åtta motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna de av departementschefen i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 28 februari 1964 förordade reglerna för lån till byggande av sjukhem;

2. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 696 och II: 850 samt I: 699 och II: 852, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Lån till byggande av sjukhem för budgetåret 1964/65 å kapitalbudgeten under fonden för låneunderstöd anvisa ett investeringsanslag av 50 000 000 kronor;

3. att riksdagen måtte till Bidrag till anordnande av sjukhem för lättskötta psykiskt sjuka för budgetåret 1964/65 å driftbudgeten under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 110 500 kronor;

4. att riksdagen måtte till Bidrag till driften av sjukhem för lättskötta psykiskt sjuka för budgetåret 1964/65 å driftbudgeten under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 2 300 000 kronor;

5. att riksdagen måtte till Bidrag till anordnande av sjukhem för långvarigt kroppssjuka för budgetåret 1964/65 å driftbudgeten under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 200 000 kronor;

6. att riksdagen måtte till Bidrag till driften av sjukhem för långvarigt kroppssjuka för budgetåret 1964/65 å driftbudgeten under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 5 600 000 kronor;

7. att riksdagen måtte godkänna de av departementschefen i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 28 februari 1964 angivna riktlinjerna för

åtgärder i syfte att förbättra åldringarnas bostäder;

8. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna II: 45, I: 681 och II: 830 samt I: 697 och II: 849, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna de av departementschefen i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 28 februari 1964 förordade reglerna för bidrag till hemhjälpss verksamheten;

9. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 45, såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till social hemhjälp för budgetåret 1964/65 å driftbudgeten under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 20 000 000 kronor;

10. att motionen II: 831 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

11. att motionen II: 45, såvitt den avsåg skrivelse till Kungl. Maj:t, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

12. att motionerna I: 681 och II: 830, såvitt de avsåg skrivelse till Kungl. Maj:t, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

13. att motionerna I: 697 och II: 849, såvitt de avsåg skrivelse till Kungl. Maj:t rörande utbildning av arbetsledare inom hemhjälp, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

14. att motionerna I: 451 och II: 541 samt I: 697 och II: 849, sistnämnda båda motioner såvitt de avsåg skrivelse till Kungl. Maj:t rörande daghem för gamla, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

15. att motionerna I: 223 och II: 295, såvitt de avsåg skrivelse till Kungl. Maj:t rörande långsiktig planering inom åldringsvården, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

16. att motionerna I: 223 och II: 295, såvitt de avsåg skrivelse till Kungl. Maj:t rörande inrättande av kommunala pensionärscentraler, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

17. att motionerna I: 223 och II: 295, såvitt de avsåg skrivelse till Kungl.

Maj:t rörande överlämnande av motionerna till socialpolitiska kommittén och anmodan till kommittén att skyndsamt slutföra sitt uppdrag i vad gällde åldringsvården, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade anförts

1) av herrar *Per Jacobsson, Kaijser, Källqvist, Per-Olof Hanson, Per Petersson, Nils-Eric Gustafsson, Harald Pettersson, Staxäng, Svensson* i Stenkyrka, *Gustafsson* i Skellefteå, *Nelander, Källstad* och *Turesson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 1 hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 698 och II: 851, I: 700 och II: 853, I: 696 och II 850, I: 681 och II: 830, I: 697 och II: 849 samt I: 699 och II: 852, sistnämnda åtta motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna av departementschefen i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 28 februari 1964 förordade regler för stöd till byggande av sjukhem med de ändringar, som föreslagits av reservanterna;

2) av herrar *Nils-Eric Gustafsson, Harald Pettersson* och *Svensson* i Stenkyrka, vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 2 hemställa, att riksdagen måtte med avslag å Kungl. Maj:ts förslag, såvitt gällde lån till byggande av sjukhem, samt motionerna I: 699 och II: 852 ävensom med bifall till motionerna I: 696 och II: 850, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till anordnande av hem för långtidssjuka för budgetåret 1964/65 å driftbudgeten under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 35 000 000 kronor;

3) av herrar *Per Jacobsson, Kaijser, Källqvist, Per-Olof Hanson, Per Petersson, Nils-Eric Gustafsson, Harald Pettersson, Staxäng, Svensson* i Stenkyrka, *Gustafsson* i Skellefteå, *Nelander, Käll-*

Ang. åldringsvårdsfrågor m. m.

stad och *Turesson*, vilka ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort erhålla den avfattning, reservationen visade, samt att utskottet bort under 15 hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 223 och II: 295, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t — för att möjliggöra en långsiktig planering av hela åldringsvården och därigenom nå ett så högt utnyttjande som möjligt av tillgängliga resurser och undvika felinvesteringar — måtte giva medicinalstyrelsen i uppdrag att fortlöpande följa befolkningsutveckling, åldringsforskning, utvecklingen av vårdformerna och vårdbehovet liksom även de frågor, som gällde samordning mellan olika huvudmän och samordning huvudmännen emellan inom respektive huvudmannagrupp, samt årligen inför riksdagen redovisa resultaten av dessa undersökningar;

4) av herrar *Per Jacobsson, Kaijser, Källqvist, Per-Olof Hanson, Per Petersson, Nils-Eric Gustafsson, Harald Pettersson, Staxäng, Svensson* i Stenkyrka, *Gustafsson* i Skellefteå, *Nelander, Källstad* och *Turesson*, vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort lyda så, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 16 hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 223 och II: 295, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t för riksdagen snarast måtte framlägga förslag om inrättande av kommunala pensionärscentraler i enlighet med vad reservanterna anfört; samt

5) av herrar *Kaijser, Per Petersson, Staxäng* och *Turesson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del erhålla den lydelse, denna reservation visade, samt att utskottet bort under 17 hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 223 och II: 295, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att förevarande motioner måtte överlämnas

Ang. åldringsvårdsfrågor m. m.

till socialpolitiska kommittén att beaktas vid fullgörande av kommitténs uppdrag samt att Kungl. Maj:t måtte anmoda kommittén att skyndsammast slutföra sitt uppdrag i vad gällde åldringsvården.

Herr statsrådet och chefen för socialdepartementet **ASPLING**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att i samband med behandlingen av detta ärende besvara herr Söderbergs den 18 mars framställda interpellation om möjligheter att driva sjukhus för långvarigt kroppssjuka även vid brist på sjuksköterskor, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Herr Söderberg har frågat om jag är beredd att medverka till att landstingen ges möjligheter att i någon form driva sjukhem för långvarigt kroppssjuka även under sådana perioder då sjukskötersketjänsterna vid sjukhemmen inte kan uppehållas i erforderlig omfattning.

Enligt en personalredovisning i oktober 1963 fanns 486 sjukskötersketjänster vid större sjukhem för långvarigt kroppssjuka. Av dessa tjänster var 25 vakanta utan vikarie. Vid sjukhemmen i fråga fanns vidare 202 tjänster som undersköterska. Av dessa var 13 tjänster vakanta utan vikarie. Omkring 95 procent av ifrågavarande skötersketjänster var alltså besatta.

Den planerade, väsentliga utbyggnaden av långtidssjukvården kommer självfallet att medföra ett ökat behov av sjuksköterskor. Å andra sidan har under de senaste åren en betydande utökning av sjuksköterskeutbildningen genomförts, en ökning som kan beräknas fortsätta ytterligare.

Speciellt när det gäller sjukhemmen torde det vara möjligt att i viss utsträckning ersätta sjuksköterskor med personal som erhållit undersköterskeutbildning enligt den för några år sedan införda förbättrade utbildningsgången. I ett cirkulär till sjukvårdshuvudmännen i förra månaden har medicinalstyrelsen framhållit vikten av att utbildningska-

paciteten så långt som möjligt ökas för undersköterskor samt att en omfördelning av arbetsuppgifterna på sjukhusen vidtages, så att sjuksköterskorna användes för de uppgifter för vilka de är oundgängligen nödvändiga och att assistenterna inom sjukvårdens tekniska grenar, undersköterskor m. fl., erhåller arbete som svarar mot deras utbildning. Styrelsen har i detta sammanhang framhållit att särskilda förutsättningar synes föreligga att bättre än hittills utnyttja undersköterskor vid bl. a. avdelningar för långtidsvård, i öppen åldersvård och i annan öppen vård.

Interpellantens fråga gäller närmast vilka åtgärder som kan vidtas för att göra det möjligt att driva ett sjukhem även om detta under en viss tid står utan tillräckligt antal sjuksköterskor. Jag vill erinra om att medicinalstyrelsen enligt 37 § sjukvårdsstadgan har möjlighet att i fråga om vikarie på sjukskötersketjänst medge undantag från villkoret att innehavaren av sådan tjänst skall vara legitimerad sjuksköterska. Då huvudmannen gjort framställning därom har medicinalstyrelsen beviljat sådan dispens vid sjukhem, främst för undersköterskor och ålderdomshemsföreståndarinnor.

Medicinalstyrelsen har numera beviljat sjukvårdshuvudmännen *generell* dispens enligt 37 § sjukvårdsstadgan när det gäller vikarier på sjukskötersketjänster vid sjukhem för långtidssjuka. Dispensen innebär att man till vikarie på sådan tjänst vid avdelning för långtidsvård — under vakans eller ledighet för innehavaren — kan antaga undersköterska, skötare som genomgått föreskriven grundutbildning för mentalsjukvårdspersonal eller ålderdomshemsföreståndarinna, allt under förutsättning att den för vården ansvarige läkaren lämnar sitt samtycke därtill.

Herr SÖDERBERG (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka socialministern för svaret på min interpellation. Jag är naturligtvis nöjd efter-

Ang. åldringsvårdsfrågor m. m.

som den generella dispens som medicinalstyrelsen kommer att bevilja bör göra det möjligt för sjukvårdshuvudmännen att uppehålla driften vid sjukhemmen även då den fåtaliga sjuksköterskepersonalen beredes en välbehövlig semester.

Det finns emellertid en liten hake kvar, och det är förutsättningen att den för vården ansvarige läkaren lämnar sitt samtycke till att de i dispensen angivna personalkategorierna får uppehålla vikariat. Gör läkaren inte detta blir följden att sjukhemmen som hittills måste stängas under semestertiden med påföljd att patienterna måste skickas hem till ålderdomshem eller privathem, där i regel ingalunda den vård kan beredas dem som sjukhemmen ändå har möjlighet att ge. Den risken bör, såvitt jag förstår, vara ganska begränsad av det skälet att ett sådant ställningstagande av en ansvarig läkare måste framstå som rätt underligt med hänsyn till den situation patienterna i så fall hamnar i.

Jag tackar ännu en gång för svaret.

Herr talman! Det kan vidare synas underligt att en medlem av det s. k. landstingspartiet genom att yrka avslag på en kunglig proposition avvisar ett stöd från statsmakterna till landstingen på 150 miljoner kronor. Jag skall söka ge en motivering härtill.

Alla är överens om att åldringssjukvården behöver upprustas och att det även gäller att med utnyttjande av alla de resurser som bl. a. den medicinska vetenskapen ställer till vårt förfogande söka ge patienterna bästa möjliga vård. Enligt min mening fyller emellertid inte föreliggande förslag måttet i detta avseende. Tvärtom stimulerar det huvudmännen till en åldringssjukvård som i vissa avseenden får en sämre kvalitet. I viss mån blir det en återgång till den sämre form av sjukvård som tidigare kännetecknade åldringssjukvården.

Jag vill påstå att den tidigare huvudsakligast var inriktad på att ta hand om patienten för vård till dess döden

infann sig som befriaren. Det är givet att detta berodde på bristande resurser.

Sjukhemmen besöktes av läkare en eller ett par gånger i veckan, och fortfarande finns i läkaravtalet den formen kvar, varvid tjänsteläkare som samtidigt är sjukhemsläkare ersätts efter om antalet besök är ett, två eller tre per vecka. Den vårdformen kan aldrig ge någon tillfredsställande aktiv sjukvård. Omsättningen på sjukhemmen var på den tiden ganska liten och var i huvudsak beroende på antalet dödsfall. I dag vet vi att bilden är en helt annan. Tack vare de moderna resurser som i dag står till förfogande i form av skickliga specialläkare, mediciner, röntgen och fysikalisk terapi m. m. har möjligheterna att förbättra patienterna tilltagit i rätt hög grad.

Sjukhemmen behöver därför inte längre vara den hopplöshetens boning där det över ingången med osynlig skrift stod: »I som här inträden, låten hoppet fara.» Detta har i sin tur medfört att patienterna inte längre hysar den skräck för att komma till ett sjukhem som de tidigare hade.

Enligt min mening innebär socialministerns förslag till lånestöd en risk för att klockan vrids tillbaka, och det finner jag vara högst olyckligt. En verkligt kvalitativt högt stående åldringssjukvård kan svårigen ges utan att den är fast anknuten till lasaretten med de resurser som där står till förfogande och med läkare som får specialisera sig på denna vårdform i stället för att ha det som uppgift så att säga på sidan om.

Jag skulle vilja fråga: Var finns de läkarstationer och de ålderdomshem som kan erbjuda tillräckliga resurser, och när kommer de till stånd och blir bemannade med tillräcklig personal, läkare, sjuksköterskor, sjukgymnaster och arbetsterapeuter?

I sina remissyttranden har såväl medicinalstyrelsen som centrala sjukvårdsberedningen och Landstingsförbundet klart understrukit att dessa

Ang. åldringsvårdsfrågor m. m.

sjukavdelningar bör vara knutna till våra lasarett.

Det har här mycket starkt poängterats att det är viktigt att de får en hemkaraktär, och det är alldeles givet att de bör ha detta så långt det är möjligt. Man kan dock inte komma ifrån att huvuddelen av de patienter som intages på våra långtidssjukhus är sängliggande patienter, och därför krävs på sådana sjukhus erforderliga bilokaler i motsvarande omfattning som det krävs sådana på våra andra sjukhus. Det är givet att man speciellt måste se till utformningen av dagrum och terapilokaler, men i stort sett är det naturligtvis inte någon större skillnad mellan de olika slagen av sjukhus. Det finns naturligtvis också möjligheter att ge dem något av hemkaraktär även om de ligger inom lasarettens ram. Av olika skäl är det givetvis omöjligt att exempelvis som sker på vissa ålderdomshem låta patienterna ta med sig egna möbler.

En annan vägande invändning mot förslaget anser jag personalfrågan vara. Skall man över huvud taget komma någon vart med åldringssjukvården så är det av allra största vikt att personalfrågan får en tillfredsställande lösning. I annat fall kan det gå som det har gjort för vårt landsting, där vi över ett års tid hade ett nytt och modernt sjukhem med 52 vårdplatser klart, sängarna stod uppbyggda för att ta emot patienter, men sjukhemmet kunde icke tas i bruk därför att det saknade den nödvändiga sjukvårdspersonalen. På samma sätt var det vid ett annat sjukhem där en avdelning med 26 vårdplatser stod tom av samma skäl. Ävenså har vi i dag möjlighet att ta emot ett 50—60-tal patienter på lasarettet i Köping på en avdelning för långtidsvård, men den kan tyvärr inte öppnas, därför att man inte kan få sjuksköterskor till denna vård.

Här krävs naturligtvis ökad utbildning, och jag har i annat sammanhang här i riksdagen riktat en mycket stark vädjan till framför allt socialministern

att se till att vi får utbildning av de lärare vi behöver för sjuksköterskeskolorna. Jag hoppas att detta är en fråga som skall uppmärksammas i allt högre grad. Många av våra landsting har ju tidigare begärt att få öka utlevantalet vid sina sjuksköterskeskolor, men medicinalstyrelsen har vägrat, då man menar att utbildningen är tillräcklig. Nu har man emellertid ändrat uppfattning, och det sker en mycket stark utbyggnad som gör att vi under förutsättning att vi får lärare till våra skolor kan se tämligen ljust på situationen.

Det säges också i andra sammanhang att det är sjukvårdshuvudmännen, framför allt landstingen, som genom sin lönepolitik gentemot personalen gör det omöjligt att få den personal som behövs. Även här har jag i ett annat sammanhang betonat att det är främst på vissa punkter som vi har särskilda svårigheter att få sjuksköterskor. Det gäller främst operations-, narkos- och röntgensköterskor, laboratoriepersonal och naturligtvis framför allt sjuksköterskor inom långtidssjukvården. Från olika håll gör man gällande att svårigheterna beror på att landstingen inte tillräckligt vill beakta personalens lönekrav. Nu bör emellertid alla de sakkunniga — såväl tidningar som andra — som uttalar sig i dessa frågor göra klart för sig att när det gäller lönefrågor finns det inte bara en part utan alltid två parter som skall förhandla. Jag har den bestämda uppfattningen att oavsett om man under de pågående förhandlingarna skulle vara beredd att öka sjuksköterskornas löner genom att flytta upp dem vissa lönegrader, skulle detta ändå inte tillföra sjukvården den personal vi behöver för att slippa de svåra flaskhalsar vi just nu har på de punkter jag här har angivit. Orsaken härtill är att så länge vi har nuvarande lönesystem, där lönerna är i stort sett lika oavsett arbetsuppgifterna, kommer vi alltför att ha svårt att rekrytera personal till de tjänster, som av sjuksköterskorna betraktas som de mest besvär-

Ang. åldringsvårdsfrågor m. m.

liga, och så är fallet just på de punkter som jag har talat om. Inte minst gäller detta långtidssjukvården. Därför är det enligt min mening helt enkelt nödvändigt att få fram ett lönesystem med differentierade löner, vilket skulle ge landstingen möjligheter att betala en bättre lön till just de grupper av sjuk-sköterskor, som vi har särskilt svårt att rekrytera. Tyvärr lär emellertid vederbörande personalorganisation under de pågående förhandlingarna inte ha samma uppfattning och förefaller inte vilja vara med på denna linje. Jag är därför rädd för att vi, oavsett om det sker vissa lönegradsuppflyttningar över hela linjen, fortfarande kommer att få svårt att rekrytera personal till sjuk-skötersketjänsterna vid våra operationsavdelningar, röntgenavdelningar och långtidssjukhus.

Man måste naturligtvis ställa sig frågan om det nu föreslagna lånestödet kommer att bidra till att vi får ett ökat antal vårdplatser. Vi vet att landstingen redan planerar ytterligare 9 500 vårdplatser. Fram till den 31 december 1966, som skulle vara gränsen för utgivande av lånestödet, har man planer på en utbyggnad av 6 000 vårdplatser. Jag tillåter mig tvivla på att det över huvud taget går att få fram så mycket fler platser. Tillåter t. ex. de resurser som finns inom centrala sjukvårdsberedningen och landstingens byggnadsavdelningar, tillgången på sjukhusarkitekter, konstruktörer och byggnadsarbetare att så många fler platser pressas fram? Och om nu dessa platser eventuellt skulle kunna byggas, kommer de kanske ändå att stå obemänskade och oöppnade på grund av personalbrist. Vad är det för övrigt som hindrar att finansministern i likhet med vad som skedde i fjol kallar till sig vissa landsting och tillhåller dem att slå av på investeringstakten. Redan nu har via Landstingsförbundet till landstingen kommit en varningssignal från finansministern om att försiktighet bör iakttas när det gäller investeringar.

Departementschefen uttalar att lånestödet kommer att innebära betydande fördelar för huvudmannen. Det beror helt och hållet på hur blygsamma anspråk man har. Det är klart att i jämförelse med nu utgående bidrag till långtidssjukvården kan lånestödet te sig på detta sätt. Till varje vårdplats, som kostar mellan 40 000 och 50 000 kronor att bygga, ger staten enligt nuvarande bidragsgrunder helt generöst 2 000 kronor under förutsättning att vårdplatsantalet inom landstingsområdet inte överstiger 1,5 per 1 000 invånare. Denna kvot har de flesta huvudmän redan för länge sedan uppnått. Statsbidraget till driften har samma storslagna karaktär. Till bidrag till driften av sjukhem för långtidssjuka föreslås för hela riket för nästa budgetår 5,6 miljoner kronor.

Som bakgrund till detta kan jag om-tala att Västmanlands läns landsting i bidrag till primärkommunerna i länet för vård av långtidssjuka på ålderdomshemmen och i hemmen anvisar 3,5 miljoner kronor för innevarande budgetår. Landstinget utbetalar alltså nästan lika mycket i ett län på 240 000 invånare som staten betalar till landets alla landsting och landstingsfria städer med sammanlagt cirka 7 miljoner invånare. 50 miljoner kronor i tre år blir 150 miljoner kronor i lånestöd, och det låter imponerande. Lånen blir räntefria i fem år, vilket efter en räntesats på 5 procent gör 7,5 miljoner kronor per år i fem år. Utslaget på landets 25 landsting plus fyra landstingsfria städer ger det i medeltal cirka 250 000 kronor per huvudman. Det bör i sin tur innebära en skattelättnad på cirka 2 öre per skattekrona i medeltal under femårsperioden. Sannerligen ett imponerande stimulansbidrag!

Om man sedan gör klart för sig att investeringskostnaden för ett sjukhus motsvarar ungefär 2,5 års driftkostnad för samma sjukhus och att staten inte lämnar något driftbidrag härför i den mån kvoten överstiger 1,5 vårdplats per

Ang. åldringsvårdsfrågor m. m.

1 000 invånare, får socialministern förlåta mig om jag tycker att de bidrag han nu föreslår är ungefär som att spotta en törstig kamel i halsen.

Nu hör jag emellertid till dem som inte tror att landstingen är i behov av stimulansbidrag. Utbyggnaden av kroppssjukvården jämförd med den statliga utbyggnaden av mentalsjukvården ger tillräckligt underlag för en sådan tro. När staten insett sin oförmåga att på ett tillfredsställande sätt svara för den öppna sjukvården och mentalsjukvården överförs dessa vårdformer på landstingen. Enligt min uppfattning är detta den riktiga vägen, men det tyder inte på att landstingen skulle vara i behov av stimulans.

Sedan är det en annan sak att de kommunala skatterna tenderar att skjuta i höjden och bli alltför betungande, vilket tydligen också uppmärksamats av finansministern som vid ett tillfälle sagt sig tro att utdebiteringsgränsen för den kommunala skatten går vid 20 kronor — och där är vi ju ganska snart. Men det problemet klaras inte genom stimulansbidrag, motsvarande 2 öre per skattekrona, utan härför behövs kraftigare tag.

För min del finner jag det vara nödvändigt att man snarast klarar upp arbetsfördelningen mellan staten, landstingen och primärkommunerna och att var och en klarar den uppgift vederbörande tilldelats. Staten svarar för att vi har en tillfredsställande undervisning för att klara rekryteringen av läkare, lärarpersonal till våra skolor, understöder forskning m. m., medan landstingen klarar sina uppgifter.

Sedan vore det önskvärt med ett skattesystem som gjorde det onödigt för landsting och primärkommuner att jämt och ständigt behöva snegla på statsbidrag. Trots att jag ingalunda är någon skatteexpert begriper jag att det är svårt att införa en progressiv kommunalskatt — fastän vi tidigare i viss grad haft en sådan — och jag förstår likaså att det kan vara besvärligt att låta kom-

munerna uttaga omsättningsskatt i likhet med staten. Därför är jag medveten om att frågan om ett enhetligt sjukvårdsbidrag från staten till landstingen bör lösas så att man klarar landstingens utgiftsbörda och kommer bort från kineseriet med små stimulansbidrag här och var.

Om jag får sammanfatta, herr talman, finner jag sålunda för min del att det först och främst är vår plikt att ge även de åldrande patienterna en chans till förbättring, och därför måste vi ställa alla tillgängliga resurser till åldringsvårdens förfogande. Socialministerns förslag innebär enligt min mening en påtaglig risk för en försämrad kvalitet på vår långtidssjukvård. För att vi inte nu skall skapa fram vårdplatser som kanske kommer att stå outnyttjade måste personalfrågan i första hand lösas. Dessutom anser jag att det framlagda förslaget stimulansverkan är högst tvivelaktig.

Beträffande reservationen nr 1 kan jag sympatisera med förslaget att bidrag bör utgå även till lasarettanslutna långtidsvårdsavdelningar. Av vad jag tidigare anfört framgår med all tydlighet — hoppas jag — att det i reservationens senare del främförda förslaget att stödet även bör utgå till sjukhem uppförda i anslutning till ålderdomshem m. m. inte kan vinna min anslutning. Slutsatsen måste alltså bli att jag, herr talman, anser att socialministern bör få tillfälle att pröva om sitt förslag. Jag yrkar därför bifall till motionerna I: 699 och II: 852, vilket innebär avslag på Kungl. Maj:ts proposition i vad gäller punkterna 1 a och b.

Herr statsrådet ASPLING:

Herr talman! Eftersom herr Söderberg kom in på en del principfrågor i anslutning till den proposition vi behandlar här i kammaren i dag, vill jag redan inledningsvis i denna debatt göra några kommentarer.

Jag skulle vilja betona att det förslag

Ang. åldringsvårdsfrågor m. m.

vi nu diskuterar omfattar tre viktiga delar då det gäller utbyggnaden av åldringsvården.

För det första föreslås åtgärder för att skapa bättre bostadsförhållanden åt de äldre — åtgärder som bland annat avser en inventering av åldringsbostäder, en intensifierad bostadsförbättringsverksamhet och i samband därmed anordnandet av temporära bostäder.

För det andra föreslås att statsbidrag skall utgå till kommunerna för deras kostnader för hemhjälp. Bidraget föreslås som bekant utgå med 35 procent av kostnaderna för hemhjälpverksamheten i dess helhet, alltså för hemhjälp såväl till äldre och invalider som till barnfamiljer.

För det tredje, slutligen, föreslår vi ett stimulansbidrag i form av ett lånebidrag för byggande av s. k. sjukhem.

Denna reform är ingalunda obetydlig. Statens årskostnader beräknas till sammanlagt drygt 100 miljoner kronor, varav 50 miljoner kronor i lånemedel till sjukhem. Jag har velat betona detta redan i debattens början.

Till detta, herr talman, vill jag foga några mera allmänna reflexioner innan jag tar upp de av herr Söderberg framförda invändningarna mot speciellt sjukhemmen.

Jag vill gärna instämma med herr Söderberg att vi i dag har ett annat betraktelsesätt då det gäller de gamla än tidigare. Våra ålderdomshem har förvandlats, och det mycket snabbt. Mer än hälften av de 40 000 platser som finns i denna vårdform har ny- eller ombyggts sedan 1946. Vidare har långtidssjukvården byggts ut kraftigt. Platsantalet har fördubblats sedan början av 1950-talet. Men det snabbt ökade antalet äldre i de högre åldersklasserna, som vi nu har att se fram emot, kräver ännu större åtgärder.

Vi har alltså utan tvivel nått en mycket god bit på väg mot en förbättrad såväl kvantitativ som kvalitativ åldringsvård. Men vi kräver fortsättningsvis en förbättrad standard, och det snabbt

ökade antalet äldre nödvändiggör helt enkelt en stor aktivitet på detta område.

Socialpolitiska kommitténs undersökningar har visat att långtidssjukvården intar en nyckelställning inom åldringsvården. Den av huvudmännen beslutade utbyggnaden, ett nettotillskott av 6 000 platser, innebär att det skulle finnas omkring 27 000 vårdplatser vid utgången av år 1966. Men enbart genom ökningen av äldreantal kommer platsbehovet år 1966 upp i 35 000 platser. Det skulle alltså fattas minst 8 000 vårdplatser, även om den beslutade utbyggnaden genomföres. En ytterligare utbyggnad av långtidssjukvården är därför, herr talman, mycket angelägen.

Detta är i korta drag bakgrunden till det förslag som socialpolitiska kommittén utarbetade och som har legat till grund för den proposition vilken vi behandlar i riksdagen i dag.

Såvitt jag förstår råder stor tillfredsställelse med utbyggnaden av hemhjälp och med de kommande insatserna för att förbättra bostäderna åt de gamla. Men herr Söderberg säger beträffande sjukhemmen att här skulle vi på något sätt ha tänkt fel.

Om jag har förstått hans resonemang, borde staten inte göra någonting direkt på detta område förrän de svåra personalproblemen blivit lösta, som han med all rätt pekar på.

Jag vill svara herr Söderberg att det är att ge uttryck för en pessimistisk uppfattning. Mot bakgrunden av det behov som föreligger och kommer att föreligga vill vi åstadkomma både en utbyggnad av sjukhemmen och ökade insatser på utbildningens område. Jag vågar påstå, herr talman, att utbildning av sjukvårdspersonal bedrivs med större intensitet än någonsin, och vi har goda skäl att räkna med ytterligare öknings.

Jag vill belysa detta med några siffror. År 1960 utexaminerades 1 450 sjuksköterskor. Nästa år räknar vi med 1 950. Också detta antal kommer snart

Ang. åldringsvårdsfrågor m. m.

att öka betydligt. Redan i år torde elevintagningen vid sjuksköterskeskolorna komma upp i cirka 2 400. Dessa skolor tar därigenom emot närmare tusen nya elever mera än vad man kunde göra för sju å åtta år sedan.

Härtill skall läggas den nya utbildningen av sjukvårdsassistenter. I fjol utexaminerades för första gången 50 röntgen-, radioterapi- och operationsassistenter. I år kommer antalet att bli 100. Elevintagningen för nästa läsår beräknas till cirka 150.

Laborantsskolorna har på två år ökat antalet elevplatser från cirka 200 till cirka 500. I fjol utbildades cirka 450 undersköterskor i den nya utbildningsgången och cirka 2 500 sjukvårdsbiträden.

Medicinalstyrelsen har uppmanat huvudmännen att ytterligare öka utbildningskapaciteten.

Vid statens institut för högre utbildning av sjuksköterskor har under innevarande budgetår anordnats två kurser för utbildning av lärare samt för undervisning av undersköterskor och sjukvårdsbiträden. Under nästa budgetår planeras sex sådana lärarkurser.

Jag har velat lämna denna kortfattade redovisning för att peka på att ansträngningarna har ökat högst väsentligt då det gäller att åstadkomma en större utbildningskapacitet och naturligtvis därmed också ett större antal utexaminerade och utbildade människor i olika vårdgrenar.

Herr Söderberg säger att han är rädd för att det i sjukhemmen skulle komma att bedrivas en sämre sjukvård. Jag har mycket svårt att förstå denna argumentation.

Jag vill i detta sammanhang, herr talman, något beröra vissa av de definitioner som har gjorts i propositionen beträffande villkoren för lånebidragen.

I propositionen föreslås att lånestödet till sjukhemmen skall avse sådana sjukhem som är byggnadsmässigt fristående från andra institutioner. Denna utformning av lånevillkoren har

väckt en del diskussion. I denna fråga vill jag först slå fast att syftet med långivningen har varit att snabbt få till stånd en kraftigt ökad utbyggnad av sjukhemsplatser för långtidsvård. Avsikten har däremot inte varit att gå in på frågan om finansieringen av sjukhusbyggnader i allmänhet. Kostnaderna för dessa, och alltså även för de platser för långtidssjuka som anordnas inom de allmänna sjukhusen, ligger på sjukvårdens huvudmän.

Vi vill att människor som behöver vård i månader, kanske i årtal, skall komma ifrån sjukhusmiljön. Det är med denna utgångspunkt som lånestödet har satts in på fristående sjukhem med en hemliknande miljö. Jag vill framhålla att det angivna lånevillkoret självfallet inte kommer att hindra att man av praktiska skäl — om sjukhemmet läggs i närheten av ett sjukhus — organisatoriskt knyter an sjukhemmet till sjukhuset. Jag vill också betona att vad utskottet anför i fråga om förläggningen av en läkarmottagning till ett sjukhem är helt i enlighet med de tankegångar som ligger bakom förslaget i propositionen. Här möter man kanske en rad praktiska problem. Ingenting hindrar naturligtvis att dessa sjukhem genom förbindelsegångar etc. direkt knyts an till ett lasarett eller till ett ålderdomshem. Samtidigt måste emellertid gränserna för långivningen dragas på ett sådant sätt att reglerna för långivningen blir klara och entydiga. Det är av den anledningen som jag i propositionen har velat klart definiera begreppet fristående sjukhem så, att sjukhemmet skall ha uppförts som en särskild byggnad.

Till herr Söderberg vill jag säga att självfallet ingenting hindrar att dessa sjukhem byggs i anslutning till just ett lasarett. Jag tror att det i många fall kan vara en stor fördel. Jag skall kanske göra det tillägget att man här, bildligt talat, inte bör bygga upp murar, ty jag föreställer mig att huvudmännen kommer att finna praktiskt mycket go-

Ang. åldringsvårdsfrågor m. m.

da lösningar i olika avseenden då det gäller kontakterna med redan befintliga institutioner, till vilka man vill knyta sjukhemmen.

Vi har alltså, herr talman, med sikte på de föreliggande och kommande behoven ansett det vara angeläget med en reform på detta område. Jag är personligen övertygad om att de gamla kommer att få den allra bästa vård i dessa sjukhem. Avsikten är naturligtvis inte att utrusta dem på ett sådant sätt att de blir av dålig kvalitet; jag är övertygad om att huvudmännen kommer att sörja för att så inte blir fallet.

Jag skall inte ta upp hela frågan om vad som inträffar när äldre människor blir i behov av mera långvarig vård. I en äldre människas liv kan ju, när sjukdom eller olyckshändelser inträffar, sjukstationerna bli många. Det kan vara fråga om intagning direkt på en akutavdelning, och det kan vara fråga om intagning på en avdelning för långtidsvård. Under denna tid måste självfallet åtgärder sättas in för att i olika avseenden söka rehabilitera vederbörande. Intensivvård är utan tvivel av stort värde, men som jag har sagt kan en gång många människor i månader, kanske i årtal, behöva få en hygglig vård i en god miljö. Det är helt enkelt den bakgrund och de tankar som legat till grund för utformningen av förslaget om sjukhemmen.

Det finns, herr talman, naturligtvis en klar linje i det förslag som vi i dag diskuterar, nämligen att åtgärder erfordras för att förbättra de gamlas bostadsförhållanden, för att i den utsträckning det är möjligt kunna bereda dem möjlighet att vistas i sin egen miljö och för att ge dem hjälp genom utbyggnad av hemhjälpen. När den dagen kommer då de inte längre kan klara sig själva måste det finnas resurser för att möta de då aktuella vårdbehoven.

Jag vill, herr talman, sluta med att säga att i remissvaren över denna fråga framkommit många positiva synpunkter på detta förslag.

Skulle herr Söderberg anse att Västmanlands läns landsting inte har något intresse av lånemöjligheterna, är man ju oförhindrad att avstå från dessa. Jag är emellertid ganska övertygad om att många andra landsting kommer att betrakta reformen som väsentlig och viktig och därför kommer att utnyttja de möjligheter som nu öppnas genom reformen.

Herr SÖDERBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill säga till socialministern att jag inte alls känner mig stå här såsom någon representant för Västmanlands län landsting när jag framför dessa synpunkter, utan jag tänker i detta sammanhang på landets alla åldringar. Och det är mot den bakgrunden jag håller med socialministern när han säger att herr Söderberg anser att vi skulle ha tänkt fel — min uppfattning är fortfarande att ni har tänkt fel på denna punkt.

Det är ingalunda så att jag har någon pessimistisk uppfattning, men vi som direkt ute på fältet sysslar med sjukvårdsfrågor får lov att ha en realistisk syn på problemen. Därför kan jag inte dela socialministerns optimism när han tror att man i stort sett har klarat dessa problem därför att staten nu ställer 50 miljoner kronor till förfogande såsom lån. Så är det ingalunda. Vi måste tvärtom framför allt tänka på att klara utbildningen, och då räcker det inte med att medicinalstyrelsen — som tidigare sagt att vi inte får öka utbildningen av sjuksköterskor — nu kraftigt understryker att vi behöver öka utbildningskapaciteten. Kammaren har nyss diskuterat frågan om utbildning av arbetsterapeuter och sjukgymnaster på våra lasarett, vi har utbildning av undersköterskor och sjukvårdsbiträden, vi har utbildning av allehanda slag — och det ligger så till en del av den praktiska tjänstgöringen måste försiggå ute på sjukvårdsavdelningarna. Det finns också en gräns för hur mycket

Ang. åldringsvårdsfrågor m. m.

våra sjuksköterskor hinner med, när de samtidigt skall sköta en stor del av undervisningen.

Då man här talar om att dessa åldringar skall få den vård de behöver på sjukhemmen, är vi från landstingens sida inte obekanta med dessa problem. Vi har nämligen nödgats bygga om en hel del av våra gamla, fristående sjukstugor till sjukhem, och om man jämför den vård vi har möjligheter att ge där, med hjälp av provinsialläkarna på respektive orter, och den vård vi kan ge i anslutning till lasarettens så måste man säga att vården vid de fristående sjukhemmen inte blir densamma. Därför kan jag inte hålla med om att det skulle vara ett så klokt drag att bestämma att dessa sjukhem skall vara byggnadsmässigt fristående. Huvudsaken måste väl ändå vara att vi snabbt ökar antalet vårdplatser, och om man då finner att det kan vara lika lämpligt att lägga sjukhemmen i direkt anslutning till lasarettens så tycker jag för min del att en sådan anordning inte borde möta något hinder.

Men då kommer socialministern in på frågan om kostnadsfördelningen och menar att staten inte skall medverka till byggandet av vanliga sjukvårdsplatser. Ja, där har vi just det olyckliga förhållandet att man från landstingens och statens sida skall snegla på statsbidragsbestämmelserna. Fick vi fram det enhetliga sjukvårdsbidraget från staten till landstingen skulle vi komma ifrån detta förhållande — då blev det möjligt för landstingen att ordna sjukvården på det sätt de finner vara bäst; och jag är alldeles övertygad om att landstingen skulle se till att vården verkligen blir den allra bästa.

Socialministern anser också att det gäller att komma ifrån sjukhusmiljön. Jag tror att de som säger på detta sätt ytterst litet har klart för sig vad för slags patienter som i dag vårdas på våra långtidssjukhus. Här gäller det i allra högsta grad sjukhusfall. Och att man just för dem behöver de bästa möjliga

resurser framgår kanske om jag nämner t. ex. att man tack vare de moderna medicinska och fysikaliska behandlingsmetoderna kan åstadkomma en väsentlig förbättring hos en patient som råkat ut för en lindrigare hjärnblödning. Han kan ofta tack vare den behandlingen åter gå ut i sitt vanliga liv för längre eller kortare tid. Det finns vidare många gamla med cancer som vårdats i hemmen eller på ålderdomshemmen men som blivit alltför svårskötta och därför måste tas om hand på sjukhemmen med deras mera kunniga personal; och där kan det naturligtvis inte bli fråga om något annat än sjukhusmiljö.

Jag tror att riskerna inte skulle vara så stora, om statsmakterna visar litet större förtroende för landstingen och låter dem besluta om hur denna vårdform lämpligast bör ordnas. Man skall inte bara uppställa regler som hindrar landstingen att ordna vården på det mest förnuftiga sättet. Det gäller nog här trots allt, herr socialminister, att riva bort murar som man inte kan komma över.

Till sist vill jag säga att man nog kan läsa remissutlåtanden på olika sätt, ty jag har läst de remissuttalanden som har kommit från olika landsting, från Landstingsförbundet, centrala sjukvårdsberedningen och många fler, och jag har funnit att de varit i allra högsta grad kritiska mot det förslag som socialministern lagt fram.

Herr statsrådet ASPLING:

Herr talman! Jag begärde ordet därför att herr Söderberg talade över en motion som han står som första namn under, och i den motionen föreslås ju att propositionen, i den del som gäller sjukhemmen, skall avslås. Det är anledningen till att jag tog till orda i början av denna debatt, och eftersom herr Söderberg går på en ren avslagslinje ville jag tämligen utförligt motivera bakgrunden till det förslag vi diskuterar här i dag.

Nu senast kom herr Söderberg delvis in på de praktiska tingen, och jag fick en känsla av att han själv ändå kanske innerst finner att det ligger något i förslaget. Hur sjukhemmen skall anordnas, hur de skall inredas och utrustas kommer landstingen själva att svara för. Jag vill också säga i sammanhanget att jag har stor respekt för herr Söderberg som erfaren sjukvårdsman och landstingsman, och i fråga om praktiska ting föreställer jag mig att vi inte behöver ha kontroversiella åsikter. Vi har betonat angelägenheten av hemmiljön, och vi har slagit fast principen om fristående byggnad, men att sjukhemmen kan byggas direkt i anslutning till lasarett, ålderdomshem etc. Detta är frågor som sjukvårdshuvudmännen själva har att bestämma. Jag har gått så långt att jag har sagt att man kan tänka sig praktiska anordningar i form av förbindelseleder eller andra direkta genomgångar, så att det inte behöver uppstå några olägenheter fördenskull.

Om herr Söderberg vill ta upp debatten på det här planet skall jag gärna återkomma, men ursprungligen begärde jag ordet därför att herr Söderberg yrkar avslag på propositionen i fråga om sjukhemmen. Det är på den punkten, herr Söderberg, som jag anser att motionen är olycklig.

Herr SÖDERBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har yrkat avslag på förslaget, och jag har fortfarande den uppfattningen att det finns all anledning för socialministern att tänka om och att i stället snarast möjligt försöka komma fram till enhetliga sjukvårdsbidrag, som är en nödvändighet i det här sammanhanget. Det skall bli förhandlingar mellan Landstingsförbundet och staten beträffande övertagandet av mentalsjukvården. Rent teoretiskt säger man att staten skall svara för 100 procent av kostnaderna, men då vi från landstingen redan har erfarenhet av den speciella delegation som har tillsatts på den

Ang. åldringsvårdsfrågor m. m.

här punkten, vet vi hur besvärligt det kommer att bli att klara problemet. Jag tror över huvud taget inte på denna form av stimulansbidrag av olika slag, ett sådant plotter av bidrag som man nu håller på med, utan man bör på ett ordentligt sätt klara upp statsbidragsfrågan mellan landstingen och staten. Förr får vi inte någon fason på vårt sjukvårdsväsende. Detta har varit utgångspunkten för mitt yrkande om avslag.

Socialministern säger att landstingen själva får klara de praktiska detaljerna precis som de vill, men till sist gäller ju ändå att sjukhemmen skall vara inrymda i fristående byggnader. Det finns inte något vettigt skäl för att det skall vara på det sättet, utan det förnuftigaste är att man får fram sjukvårdsavdelningar som på bästa sätt kan klara vården av de åldringssjuka. Socialministern säger att det skall vara en hemmiljö. Det skulle vara ytterst intressant, herr socialminister, att få en definition på vad socialdepartementet i detta fall avser med hemmiljö.

Herr statsrådet ASPLING:

Herr talman! I herr Söderbergs senaste inlägg återkom han till en fråga som jag börjar förstå är huvudmotivet för hans avslagsyrkande, nämligen att han anser de nuvarande statliga stödformerna till sjukvården felaktigt konstruerade. Jag skall inte ta upp den frågan, ty den ligger under utredning, som herr Söderberg vet, och det är ju inte vanligt att vi föregriper en utredning. På den punkten får vi avvakta vad statsbidragsutredningen i detta avseende kommer att föreslå. Jag skall inte förlänga debatten ytterligare utan bara hänvisa till detta, eftersom det har blivit en huvudsak för herr Söderberg i diskussionen. Vi får väl tillfälle att en gång diskutera den frågan i riksdagen.

Sedan bara ett par korta kommentarer. Jag har svarat på frågan varför vi velat precisera att sjukhemmen skall vara fristående. Jag skall inte upprepa denna argumentation.

Ang. åldringsvårdsfrågor m. m.

Till slut frågade herr Söderberg mig vad jag lägger in i begreppet hemliknande miljö. Jag skulle vilja säga att jag menar motsatsen till sjukhusmiljön, eftersom människor sannolikt kommer att vistas så länge på sjukhemmen. Jag skall inte gå in på detaljer, ty jag är alldeles övertygad om att landstingen själva är ganska medvetna om vad som behövs i fråga om en hygglig miljö för människor som kanske skall vistas på sjukhem i åratal.

Herr SÖDERBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Landstingen känner till detta men måste naturligtvis framför allt se till att sjukhemmen blir så anordnade att de kan ge bästa möjliga vård. I stort sett kan inte utformningen, herr socialminister, bli annorlunda än på ett sjukhus, eftersom alla de bilokaler som krävs på ett sådant också behövs på ett sjukhem, med undantag för att man där kan ordna bättre med dagrum och terapilokaler.

Herr statsrådet ASPLING:

Herr talman! Herr Söderberg vet väl ändå att skillnaderna många gånger är påtagliga. Det är klart att det i ett rum, där en patient är sängliggande för lång tid, får lov att finnas viss sjukvårdsutrustning. Det är emellertid så mycket annat, herr Söderberg, som kan göra en miljö mänsklig och hygglig och föra bort patienten från det som mera traditionellt präglar sjukhusmiljön. Jag tycker inte vi behöver tvista om detta, och jag finner frågan vara mycket klar, i varje fall för mig själv.

Herr JACOBSSON, PER, (fp):

Herr talman! I anslutning till den debatt som redan har förts vill jag säga att jag helt ansluter mig till vad herr Söderberg har sagt beträffande behovet av ytterligare sjukvårdspersonal för att långtidssjukvården skall kunna fungera

på ett tillfredsställande sätt. Det innebär att ansträngningarna på det området givetvis måste sättas in mer effektivt än vad som hittills har skett. Bristen på personal kommer kanske att bli ännu mer accentuerad, vilket gör att det i fortsättningen kommer att finnas så mycket större anledning att ägna den sidan av sjukvården ytterligare uppmärksamhet.

Jag är också överens med herr Söderberg om att de stimulansåtgärder som departementet föreslår ingalunda är så omfattande och betydelsefulla som man kanske i första hand kan frestas att tro. Jag får lov att säga att dessa åtgärder till sina praktiska verkningar är ganska begränsade. Även om jag säger det, leder det mig inte till en sådan slutsats att jag yrkar avslag på det föreliggande förslaget. Jag kan inte se annat än att det i alla fall är ett led i strävandena att nå fram till ett bättre förhållande på detta område och att det är ett led i strävandena att försöka stimulera åtgärderna för en bättre långtidsvård och en bättre åldringsvård.

Under de senaste årtiondena har vi ofta hört talas om att vi lever i barnens århundrade. Det ligger otvivelaktigt mycket sanning i det konstaterandet. Samhället har visat ett mycket aktivt intresse för den unga generationen alltifrån mödra- och barnavårdscentrallerna fram till de omfattande och mångfasetterade utbildningsvägar som vi i dag kan erbjuda vår ungdom. Där-om är inte så mycket att säga, och man kan tycka att det är någonting som inte hör hit. Emellertid tänkte jag på det i detta sammanhang, just därför att jag har en känsla av att vi nu också håller på att glida in i åldringarnas århundrade. Jag är inte alldeles övertygad om att denna generation kan känna sig säkra på att samhället är berett att ägna den samma omtanke och omvårdnad som kommer den unga generationen till del.

Åldringarnas antal växer för närva-

Ang. åldringsvårdsfrågor m. m.

rande i vårt land, vilket gör att vi har anledning att ägna inte minst dessa frågor ett ökat intresse. Det kan ske på olika sätt, dels genom att förbättra åldringarnas bostadsförhållanden och dels genom att lämna dem mera hemhjälp och mer effektiv hemvård, vilket kan göra det möjligt för dem att leva och bo kvar i den miljö där de är vana att vistas och där de väl i allmänhet också trivs. Det är vidare möjligt att genom en förbättrad långtidsvård underlätta åldrandet, vilket kan ske genom sysselsättningskapande åtgärder, genom arbetsterapi av olika slag o. s. v.

Jag tror att man i detta sammanhang också vågar påstå att den geriatrika forskningen är ett område som är alltför litet beaktad i detta land. I ett högt utvecklat samhälle som vårt bör väl inte bekymren för var man skall ta vägen när man blir gammal, liksom för hur man skall få en verklig vård som står helt i klass med vad tidens forskningsresultat ger möjlighet till dominera. Sådana saker bör inte behöva tillkomma som en börda utöver de påfrestningar som det normala åldrandets omvandlingsprocess i och för sig innebär. Jag vågar också påstå att just åldringarnas situation och åldrandets problem inte är mindre i de stora städerna än på landsbygden och i de mindre samhällena. Jag tror att man i många sammanhang kan våga säga att problemet är större och mera svårbemästrat för vissa ålderskategorier just i de stora städerna. I detta utskottsutlåtande behandlas vissa reformer inom åldringsvården, vilka främst berör långtidssjukvården, åldringarnas bostadsförhållanden, hemhjälpen o. s. v. Den proposition som ligger till grund för utlåtandet bygger i huvudsak på det utredningsmaterial som framlagts i ett delbetänkande från socialpolitiska kommittén.

Vi är inom utskottet i huvudsak överens om att tillstyrka de föreslagna åtgärderna, men det finns delade meningar beträffande villkoren för stöd till

huvudmännen, bland annat när det gäller vårdplatser för långtidssjukvården.

I propositionen som ligger till grund för utskottsmajoritetens förslag ställs som villkor för statligt lån till långtidsjukhem att vårdhemmet skall vara fristående, och såvitt jag förstår måste detta innebära — det har ju för övrigt klart utsagts — att hemmet skall vara förlagt i en separat byggnad. Motivet för denna begränsning har socialministern i viss mån ytterligare utvecklat. Det anges vara att söka få en så hemlik miljö som möjligt. Såvitt jag förstår är det ingenting som hindrar att man bygger ett långtidsjukhem i nära anslutning till ett befintligt sjukhus eller en vårdinrättning bara man bygger det på ett par meters avstånd från en lasaretsavdelning eller annan sjukvårdsinrättning, men hemmet får inte vara sammanbyggt med en sådan inrättning.

På denna punkt har vi reservanter en bestämt avvikande mening. Vi tycker att det är omöjligt att förstå att det skall vara svårare att skapa hemmiljö och goda vårdförhållanden i en byggnad som är sammanbyggd med exempelvis en sjukvårdsinrättning av annan karaktär än om den är placerad några meter från denna.

När det gäller vård, behandlingsmöjligheter o. s. v. kan det ofta vara tvärtom. För övrigt är väl just begreppet hemmiljö och frågan om vad det innebär mycket svårdefinierbart. Socialministern har här försökt definiera detta begrepp, och jag kan väl förstå att det är svårt att komma längre, men kvar står alltså de villkor som här har specificerats och som också har tagit sig uttryck i propositionen och utskottets förslag.

Man kan ju tala om både yttre och inre hemmiljö. Jag tror inte att man här så mycket tänker på den yttre miljön utan mera på den inre miljön, och jag har mycket svårt att förstå att inte just de förutsättningar som socialministern här talar om när det gäller den

Ang. åldringsvårdsfrågor m. m.

inre miljön också skulle vara möjliga att upprätthålla om man har en sådan långtidssjukvårdsinrättning i nära anslutning till en sjukvårdsinrättning av annan karaktär. Här kan ju också många gånger praktiska hänsyn spela in. Ekonomiska och byggnadstekniska skäl kan tala för ett annat förfarings-sätt i detta sammanhang.

Jag tror att vi allesamman är överens om att dessa vårdhem skall vara organisatoriskt helt skilda från andra sjukvårdsavdelningar. Vi är väl också överens om att vi skall ordna det så att vårdhemmen skall präglas av en så hemliknande och trivsamt miljö som möjligt, men att detta endast kan uppnås i en fristående byggnad även om den befinner sig i nära anslutning till en annan sjukvårdsinrättning tycker vi är en liten smula svårbegripligt.

Detta gör, herr talman, att jag för min del vill yrka bifall till reservation 1, samtidigt som jag också ber att få anmäla min anslutning till reservationerna 3 och 4 till detta utlåtande.

Herr PETTERSSON, HARALD, (cp):

Herr talman! Efter herr Söderbergs interpellation och socialministerns svar på denna har ju vissa synpunkter som vi hade för avsikt att bära fram redan framkommit. Men när jag hör socialministern utveckla tankarna kring det förslag som återfinnes i proposition nr 85 kvarstår ändå några punkter där jag inte riktigt kan acceptera vad socialministern säger.

Framför allt får man en känsla av att den situation beträffande åldringsvården som vi har i dag skulle vara mycket hastigt påkommen. Man har ju använt olika uttryck i debatten för att belysa den kris som vi just nu skulle befinna oss i när det gäller omhändertagandet av våra åldringar och framför allt våra sjuka åldringar. Att det är otillfredsställande, det vet vi. Den skulle vi naturligtvis kunnat förutse. Jag tittade på sjukhusutredningen av år 1947. Redan

då var man på det klara med att man på våra långtidsvårdsavdelningar skulle behöva ett platsantal om 3—4 promille av befolkningen. Man föreslog då att man skulle försöka bygga fram till 3 promille. Vi har också medicinalstyrelsens synpunkter på denna fråga av år 1959, och där kom man också fram till att vi måste ha ett vårdplatsantal som motsvarar ungefär 3 promille av totalbefolkningen. Medicinalstyrelsen kom då fram till en annan siffra som kanske är mera rättvisande och som ger en fullständigare bild av vårdbehovet, nämligen promillesiffran för antalet personer över 70 år, ty det visar sig att det är personer över 70 år som i mycket hög grad frekventerar våra långtidsvårdsavdelningar.

Vi vet också att läkarprognosutredningen 1961 kom till ungefär samma siffror som medicinalstyrelsen gjorde.

När vi ser på statens engagemang för att ge bidrag till långtidsvården finner vi att det var någon gång på 1940-talet som de nuvarande bestämmelserna om den statliga bidragsgivningen tillkom. Vi vet att det år 1950 fanns 9 200 långtidsvårdsplatser och att antalet år 1961 var 19 600. Av dessa 19 600 vårdplatser är det inte mer än 8 700 som nu får detta lilla statsbidrag. Vi måste säga att detta statsbidrag — 2 000 kronor för nybyggd plats och 1 500 kronor för tillskapande av vårdplats på annat sätt — är mycket blygsamt. Men det är kanske inte bara det statliga stödet som har verkat återhållande. Här har berörts personalsituationen, och jag tror att den — precis som herr Söderberg säger — är det allra allvarligaste.

Det är glädjande att höra socialministerns synpunkter på den utbyggnad som har skett beträffande utbildningen av den sjukvårdande personalen, men kvar står ändå detta faktum att den kris som sjukvården i vårt land i dag genomlider främst beror på personalbristen och framför allt att sjuksköterskolor inte finns i tillräckligt omfattning. Jag tror att många ansvariga sjukvårds-

Ang. åldringsvårdsfrågor m. m.

huvudmän och andra som närmast bär ansvaret för detta inte minst denna sommar kommer att ha så stora svårigheter att hålla i gång den nödvändiga driften på olika vårdinrättningar, att det fordras krafttag, ytterligare krafttag, för att vi skall kunna komma ut ur detta mycket svåra läge.

Jag delar helt herr Jacobssons uppfattning beträffande det föreslagna länestödet till friliggande byggnader. Jag har egentligen haft svårt att förstå att man här skulle vinna något väsentligt på en sådan utformning av stödet. När jag hör socialministern redogöra för detta kvarstår dock för mig frågan huruvida inte vården av dem som behöver långtidsvård är det väsentliga.

Inom de flesta sjukvårdsområden har man en central intagning av långtidsvårdsfallen. Genom den centrala intagningen får man möjligheter att differentiera klientelet på olika vårdinrättningar. Såvitt jag kan förstå med den lilla erfarenhet jag har av detta arbete är väl de allra flesta i behov av någon form av aktivvård, d. v. s. att de inte bara blir placerade på ett hem utan får en aktiv vård. Det finns naturligtvis andra som inte har detta behov men som man med den centrala intagningen har större möjligheter att placera på lämpliga ställen.

I dag är hälften av långtidsvårdsavdelningarna lasaretsanslutna, och om detta länestöd skall ha någon stimulerande effekt på utbyggnaden kan det hända att man här skulle komma att få en snedvridning som jag tror inte skulle vara till fördel för vården som sådan.

Stödet är närmast ett stimulansstöd, och jag kan inte freda mig för den tanke som herr Söderberg här fört fram, att de planerade utbyggnaderna inom de olika sjukvårdsområdena väl inte i någon nämnvärd grad kommer att påverkas av det stimulansstöd som är föreslaget i propositionen. Om man här inför en låneform med räntefrihet under fem år — det är ju någonting nytt när det gäller stödet till sjukvården i vårt

land — har vi i likhet med många remissinstanser menat att stödet måste vara betydligt mera omfattande och rejält om det skall ge någon stimulans. Många remissinstanser har ju förordat att man skulle ha en räntefrihet under tio år, och det skulle alltså bli en dubbelt så stor stimulans som om man stannar vid de föreslagna fem åren. Vi har tagit detta som utgångspunkt och sagt att vi inte kan acceptera principen om länestöd, men vi har ansett att stimulans i någon form är nödvändig, inte minst därför att sjukvårdshuvudmännens kostnader för sjukvården i dag faktiskt är av den omfattningen att det börjar bli bekymmersamt med finansieringen av sjukvården, om landstingen i så hög grad som nu skall bära kostnaderna.

Vi har föreslagit, att ett bidrag skall utgå med 20 000 kronor per nytillkommen vårdplats. Enligt vår uppfattning måste detta ur administrativ synpunkt vara betydligt bättre, därför att lån, som man skulle administrera under 30 år, kan vi inte anse vara förenligt med den enkelhet, som vi ändock måste eftersträva i dessa olika sammanhang.

Jag delar helt herr Söderbergs uppfattning, att när det gäller kroppssjukvårdens framtida finansiering är det mycket angeläget att man får fram ett förslag, som naturligtvis ger ett ökat ekonomiskt stöd åt sjukvårdshuvudmännen men också ger dessa huvudmän möjligheter att planera sjukvården på det mest rationella sättet utan att snegla på statsbidrag eller på eventuella låneformer för en utbyggnad av långtidsvården.

Det gäller här ett angeläget ärende, och man skall väl inte bara kritisera det föreliggande förslaget. Det bär många positiva drag och visar en vilja från statsmakternas sida att ge en stimulans. När staten skall ge en stimulans, bör denna enligt vår mening emellertid ges i värdemängd mer rejäla, och ur administrativ synpunkt enklare former.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen 2 och vill också

Ang. åldringsvårdsfrågor m. m.

instämma i yrkandena om bifall till reservationerna 1, 3 och 4.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Åldringsvården är ju en av de stora frågorna i våra dagar. Den tränger sig på oss alla och engagerar oss alla. Alla har vi klart för oss, att det behövs snabba och omfattande åtgärder för att förbättra åldringarnas och de långtidssjukas situation. Vi har också klart för oss, att det behövs åtgärder av olika slag, som griper in på alla de många olika områden, vilka berör åldringarnas och de långtidssjukas förhållanden, för att man skall nå några väsentliga resultat. Åtgärderna kan gälla bostäder, hemhjälp, sysselsättning eller rådgivning. De kan gälla vård av olika typ och kvalitet. De kan även gälla mycket annat. Alla åtgärder som vidtas i syfte att nå resultat, även om de kanske är förhållandevis blygsamma, inom något av alla dessa områden måste hälsas med tillfredsställelse. Ur denna synpunkt vill också jag sälla mig till dem, som vill uttrycka sin tillfredsställelse över de förslag, som har lagts fram i propositionen 85 till årets riksdag och som behandlas i detta utskottsutlåtande. Det är väl inga stora och revolutionerande åtgärder, som här är å bane, men jag hoppas att de skall föra med sig en hel del nytta i alla fall.

Situationen inom åldringsvården och långtidsvården har behandlats i kommittéutlåtanden och andra skrifter. Den har varit föremål för behandling ur de mest olika aspekter i den allmänna pressdebatten. Vi vet alla det mesta om den. Vi vet hur antalet åldringar ökar för varje år. Vi vet att vårdresurserna är otillräckliga och att utbyggandet av vårdresurserna inte ens håller takt med ökningen av antalet åldringar, trots att man tycker att man anstränger sig riktigt bra för att råda bot på dessa förhållanden inom många av de olika landstingsområdena. Vi känner till bristerna siffermässigt, så som man kan

läsa sig till dem ur skrifter och tabeller. Jag tror emellertid också, att vi alla — eller åtminstone de flesta av oss — har kommit i kontakt med problemet därigenom att vi har haft beröring med enskilda beklagansvärda åldringar eller långtidssjuka, för vilka svårigheterna att bereda en vård, som åtminstone tillnärmelsevis skulle kunna svara mot behovet, visat sig nära nog oöverkomliga. I sådana fall måste vi med svidande hjärta konstatera, att uttrycket välfärds-samhälle för vår del i mycket är ett slagord utan täckning och att verkligheten under den vackra masken visar stora luckor och defekter. Vi känner till de fakta och de argument, som brukar föras fram i debatterna. Det är därför inte lätt att tillföra debatten något nytt. Trots detta tål ämnet att diskuteras och behöver diskuteras ur alla dess många aspekter.

Det brukar ju klagas på planeringen eller kanske, rättare sagt, på den bristande planeringen när det gäller åldringsvården. Naturligtvis är detta klagomål till stor del berättigat. Här som på så många andra områden vidtar man inte kraftåtgärder, förrän situationen har blivit verkligt prekär. I sanningens namn skall det emellertid erkännas, att det inte är så lätt att planera. Man måste ju bygga sin planering på prognoser, och här som så många gånger eljest gäller att prognoserna inte är hållbara utan slår fel och detta i en inte obetydlig utsträckning. Under tio år har t. ex. prognossiffrorna för det år 1970 förväntade antalet personer över 65 år ökat med 13 procent. I absoluta tal utgör ökningen inte mindre än 130 000 personer. Så mycket större beräknas alltså nu antalet personer i åldern över 65 år bli år 1970 jämfört med vad som beräknades år 1954. Naturligtvis har den ökningen börjat redan nu, och den är ett — om också bara ett obetydligt — av alla de många olika moment som bidragit till att framskapa dagens situation.

Samtidigt som så många fler når upp

Ang. åldringsvårdsfrågor m. m.

i de högsta årsklasserna är det emellertid just ingen som når ännu högre ålder. Vi ser inga åldringar med den vördnadsvärda åldern av årtionden över 100 år, som enligt vad ryssarna brukar tala om finns i Kaukasien och liknande trakter — hur säkra nu dessa uppgifter kan vara. Man tycker kanske att när så många människor når upp i hög ålder, borde det också vara några som når upp i ännu högre ålder. I själva verket har den återstående medellivslängden för dem som fyllt 80 år inte ökat mer än litet drygt 1 år för män och knappt 1 1/2 år för kvinnor sedan senare hälften av 1700-talet.

År 1960 fanns det i vårt land inte mer än 77 hundraåringar. En ännu vid fyllda 100 år aktivt verkande konstnär är lika sällsynt nu som för flera hundra år sedan. Louis Sparre är ett lika stort unicum som på sin tid Tizian, vilken också lär ha utövat sin konst i sitt hundra år. Trots våra antibiotica, med vilka vi faktiskt lyckas häva en hel del akuta sjukdomar även hos äldre, har inte våra åldringar nått upp till någon högre åldersklass.

Här är det säkert två tendenser som går i motsatt riktning. Med den medicinska sjukvården åstadkommer man en viss förlängning av medellivslängden, men samtidigt finns någon eller några andra faktorer som verkar i motsatt riktning. Eftersom de allra flesta åldringar dör i kärlsjukdomar — ungefär tre gånger så många som de som dör i tumörsjukdomar — är det väl mycket sannolikt — och anses så i allmänhet — att kosten har stor betydelse i detta sammanhang.

Vad jag här sagt ligger en liten smula vid sidan av de frågor, som är aktuella i dag, men jag tycker att det ändå har ett stort intresse. Dessa saker har varit föremål för mycket stora och vittomfattande undersökningar, och jag tycker att detta bör vara ett fält för forskning för den professur i geriatrik som riksdagen beslöt för några veckor sedan.

Vi har alla klart för oss att åtgärder för åldringar och långtidssjuka kan och bör sättas in i olika plan alltefter det tillstånd, i vilket vederbörande befinner sig. Vi är också överens om att den som kan vistas och vårdas i ett eget hem bör få göra detta. Ofta föreligger en mycket bestämd önskan att så länge som möjligt få stanna kvar i det egna hemmet. Denna önskan är inte bara förstälkelig, den torde också ur social och psykologisk, ja, sannolikt även ur medicinsk synpunkt innebära de bästa förutsättningarna för bibehållande av god fysisk och psykisk condition. Men den förutsätter tillfredsställande bostäder. De begränsade förslag i syfte att så småningom åstadkomma en förbättring av åldringarnas bostäder som framlägges i propositionen är naturligtvis ett steg i rätt riktning. Den inventering inom kommunerna under ledning av bostadsstyrelsen och med biträde vid behov av länsbostadsnämnderna, som departementschefen avser att genomföra för att den skall ligga till grund för fortsatta åtgärder, torde vara av väsentlig betydelse. Vägen kan förefalla lång, men utan den grund för de fortsatta åtgärderna, som den inventeringen kommer att ge, torde det vara svårt att nå fram till några tillfredsställande riktlinjer för dessa fortsatta åtgärders inriktning och utformning.

De åldringar och långtidssjuka, som kan vistas i sina egna hem, kan behöva hemhjälp i större eller mindre omfattning för att kunna klara sig. Det av departementschefen föreslagna stödet till kommunernas hemhjälp kommer helt visst att vara av betydelse för att förbättra förhållandena inom detta område. Naturligtvis kommer det här att finnas gränsdragningsproblem, som kan bli svåra att lösa. Den hemsjukvård, som faller inom sjukvårdshuvudmännens ansvar, skall enligt propositionen inte bli bidragsgrundande. Jag delar uppfattningen, att detta är en riktig princip, men jag tror att det många gånger är och även i framtiden kom-

Ang. åldringsvårdsfrågor m. m.

mer att bli svårt att dra gränsen mellan vad som är en hemhjälp åt en åldring eller en långtidssjuk, som visserligen kan vara hemma men som bara behöver hemhjälp för att kunna vara hemma, och en annan person av samma kategori, som också kan vara hemma men som behöver en viss sjukvård för att kunna vara hemma. Jag har svårt att förstå hur man här skall kunna dra några skarpa skiljelinjer. Jag vill uttala den förhoppningen, att det vid den praktiska tillämpningen skall vara möjligt att nå ett sådant samarbete och så smidiga avgränsningar, att man kan slippa de irriterade tvister om vem som skall bära ansvaret och ta på sig kostnaderna i det enskilda fallet, som för närvarande här och där då och då tycks störa det önskvärda goda samarbetet mellan de organ som sysslar med dessa båda nära angränsande vårdområden.

För de åldringar och de långtidssjuka som inte kan vistas i sitt hem är det nödvändigt att man bereder vårdmöjligheter på någon vårdinrättning. Propositionens förslag, som bygger på vad socialpolitiska kommittén har föreslagit, tar framför allt sikte på sådana vårdanstalter som erbjuder en så hemlik miljö som möjligt. Statsrådet anför att ett väsentligt syfte med förslaget är att främja byggandet av sjukhem som har så litet sjukhusprägel som möjligt. Detta har han också understrukt här i debatten. Ett sätt att uppnå detta är att dessa inrättningar är byggnadsmässigt fristående från andra institutioner. Detta bör vara ett villkor, utan att dock hinder därför föreligger att de organisatoriskt anslutes till sådana institutioner.

Om jag fattade statsrådets inlägg i debatten riktigt, skulle det vara tänkbart att förena dessa inrättningar med andra institutioner genom en kulvert eller någonting sådant. Då kan man ju nå ett praktiskt taget likartat resultat som om de vore anslutna till en annan institution. Annars måste vi fråga oss, hur

man samtidigt skall kunna uppnå att dessa institutioner skall vara utrustade med goda diagnostiserings- och behandlingsresurser — detta anges i propositionen som ett referat av socialpolitiska kommitténs betänkande, och statsrådet tar inte avstånd från detta uttalande, men jag förstår inte riktigt, hur man skall kunna ordna så att man i ett sjukhem som ligger fristående verkligen får tillgång till goda diagnostiseringsresurser. Det torde t. ex. vara omöjligt att i ett alldeles fristående sjukhem anordna en röntgenavdelning.

Enligt min mening har propositionen alltför ensidigt sett till syftet att nå en hemmiljö och i alltför hög grad bortsett från behovet av kvalificerad medicinsk vård. Samma synpunkter anföres av flera av remissinstanserna, bl. a. av — det fäster jag särskilt avseende vid — medicinalstyrelsen och centrala sjukvårdsberedningen som ju inte heller kan misstänkas ha några ekonomiska synpunkter att bevaka.

Utskottet har tagit ett litet steg i syfte att råda bot på detta, och det har statsrådet i debatten anslutit sig till, nämligen att, som utskottet skriver, en läkarmottagning eller till och med en läkarstation skall kunna inrättas i sjukhemmet; statsrådet har sagt att han godtagit detta, vilket ju är en vidareutveckling av hans förslag.

I vår reservation sträcker vi oss längre, som de föregående talarna har sagt. I reservationen säger vi att hinder för stöd inte bör föreligga även om sjukhemmet är inrymt i byggnad som är avsedd för annan vårdinstitution eller i byggnad som är sammanbyggd med byggnad, där annan vårdinstitution är inrymd, för såvitt institutionerna är åtskilda på lämpligt sätt och kravet på hemmiljö uppfyllts.

Ju mer man vill tillgodose behovet av resurser för diagnostik och behandling, desto viktigare är den direkta förbindelsen med den vårdinstitution som har dessa resurser. Som alltid gäller det här avvägningsfrågor. Jag har till skill-

Ang. åldringsvårdsfrågor m. m.

nad från herr Söderberg den uppfattningen, att det finns behov både av sjukhem och av lasarettanslutna avdelningar.

En verklig bedömning av var man bör lägga det huvudsakliga stödet borde vara byggd på en inventering av patientmaterialet med hänsyn till kravet på den medicinska vårdens kvalitet, men en sådan inventering är synnerligen tidsbunden. De medicinska framstegen gör att man i allt högre grad kan utföra aktiv behandling, även aktiv kirurgisk behandling på allt äldre patienter som tidigare inte ansågs vara möjlig, och som en följd av denna förändring kommer vissa patienter ur en kategori att flyttas över till en annan.

För sådana patienter som de lättsköta psykiskt sjuka är väl behovet av nära kontakt med en institution med de nämnda diagnostiska och terapeutiska resurserna som regel mycket litet. För vissa och säkerligen för ganska många av de långvarigt kroppssjuka är behovet däremot mycket stort. Det är alltså klart att man behöver olika typer av inrättningar för långtidsvård, lämpliga för olika typer av långtidssjuka, sådana där man bättre kan tillgodose behovet av kontakt med anhöriga och önskemålet om en så hemlik miljö som möjligt och sådana där man framför allt måste ta hänsyn till de medicinska möjligheterna. Man blir i det sistnämnda fallet tvungen att göra ett visst avkall på de andra önskemålen.

Man behöver större antal vårdplatser än man nu har inom alla de angivna typerna. Även åldringarna behöver ju nu mera akut sjukvård än tidigare. Det framgår av det som jag nyss nämnde om hur utvecklingen har medfört att man har kunnat komma längre vid den akuta vården av åldringarna. Jag vill som exempel nämna att år 1954 var en femtedel av de ineliggande på den avdelning som jag förestår vid ett tillfälle då patienträkning företogs över 70 år. År 1962 hade relationen förändrat sig så

att en tredjedel av de ineliggande var över 70 år.

Jag vill också påpeka betydelsen av att man kan lägga ett sjukhem i anslutning till ett ålderdomshem. Även på den punkten har jag en annan uppfattning än herr Söderberg. Vid ålderdomshemmen skall man ju kunna anordna och ge god hemsjukvård, men hos åldringar blir det ofta en sådan övergång mellan vad som är en god hemsjukvård och vad som blir en långtidsvård, att det ofta visar sig ogenomförbart att genomföra en sådan god hemsjukvård med de begränsade resurser som ålderdomshemmet har. Genom att ansluta ett dylikt vårdhem med vissa resurser för vård av de sjuka till ålderdomshemmet tror jag att man kan komma ett steg längre. Jag tror att det är en utveckling som är ganska vettig, men det måste naturligtvis ske på ett sådant sätt, att om vederbörande behöver en mera kvalificerad vård, han kan flyttas till en sådan vårdinrättning där han kan få den.

Herr statsrådet talade också om vad han ansåg vara det som kvalificerar begreppet »en god hemmiljö». Stockholms läns landstings förvaltningsutskott har, om jag inte minns fel, skrivit att ett sådant sjukhem bör vara lämpligt i drift med 100 å 180 vårdplatser. Det blir en mycket stor institution, och man frågar om hemligheten i den inrättningen kan bli större än den blir, om den förlägges i direkt anslutning till ett sjukhus av en måttlig storleksordning eller gärna en större.

Sedan sade herr statsrådet, att hemligheten karakteriseras av att miljön är mänsklig och hygglig — till skillnad från sjukhusmiljön. Jag hör alltså, att sjukhusmiljön är omänsklig och ohygglig! Det var liksom litet bittert för mig att höra. Nå, man skall ju inte citera på det sättet, men ändå.

Jag tycker inte det är riktigt att propositionen bara tillgodoser en typ av långtidsvård. Reservationen tillgodoser vårdbehovet på ett bättre sätt i enlig-

Ang. åldringsvårdsfrågor m. m.

het med de synpunkter jag framfört.

Det är klart att man också kan kritisera utformningen av det ekonomiska stödet, men det har skett här tidigare och jag skall inte stanna vid det.

Jag vill även yrka bifall till reservation 3, som också är en gemensam borgenlig reservation. Den syftar till att möjliggöra en långsiktig planering av hela åldringsvården för att därigenom nå ett så högt utnyttjande som möjligt av resurserna och för att undvika felinvesteringar. Man yrkar, att medicinalstyrelsen skall få i uppdrag att följa befolkningsutveckling, åldringsforskning, utvecklingen av vårdformerna och vårdbehovet, men också frågor om samordning mellan olika huvudmän, mellan landsting och kommuner samt mellan olika landsting och olika primärkommuner sinsemellan. Man vill att en årlig redovisning skall lämnas riksdagen av resultaten av den undersökningen. Den berör ju ett stort område med många olika aspekter, som dock alla är inflätade i varandra. Det måste då vara av värde, att såvitt möjligt få en sammanfattande årlig redogörelse för dessa frågor ur den synpunkt det här gäller.

Jag skulle vilja peka på ett exempel, som kan visa hur sådana här olika frågor kan samverka. I mitt län finns en ganska avlägset belägen ort, där avfolkningen har varit mycket stor. Där står ett antal pensionärsbostäder tomma. Det finns inte möjligheter att få några pensionärer att bosätta sig där, ty de har flyttat därifrån allesammans. Jag vill inte påstå, att man alltid kan förebygga sådana saker och att man kunnat göra det på den omtalade platsen, men jag vill säga, att i de utredningar som skall ligga till grund för planeringen måste ingå befolkningsutvecklingen även med hänsyn till befolkningsomflyttningen.

I reservation 4 yrkas, att särskilda pensionärscentraler inrättas för att i stort sett fylla liknande uppgifter som barna- och mödravårdscentralerna. Vi

tror att de centralerna kan få betydelse, inte bara för den rena vården och hjälpen utan också för att ge råd och stöd i olika avseenden. De kan kanske hjälpa till att skaffa åldringarna sysselsättning, kanske sådan sysselsättning som de kan förtjäna en slant på, och de kan kanske bidra till att öka åldringarnas trivsel och ge dem ett rikare liv. Jag ber alltså att få yrka bifall till den reservationen.

Slutligen har vi reservation 5, där vi anhåller att vår motion i åldringsfrågor skall överlämnas till socialpolitiska kommittén för att beaktas vid kommitténs fullgörande av sitt uppdrag. Likaså begärs att kommittén, med hänsyn till nödvändigheten av att snara åtgärder inom åldringsvårdens område vidtages, skall anmodas att skyndsammast slutföra sitt uppdrag i vad det gäller åldringsvården.

Vår motion innehåller många synpunkter och uppslag. En del av dem är tillgodosedda med de förslag, som framlagts i propositionen, andra kan alltså vara förtjänta att övervägas. Jag tror det skulle vara av värde om motionen överlämnades till socialpolitiska kommittén för att beaktas i dess fortsatta arbete. Herr talman, jag ber att få yrka bifall också till reservation 5.

Herr SVENSSON, AXEL, (s):

Herr talman! Länge har landets pensionärer väntat på dessa reformer, som nu ligger på riksdagens bord. Det intresse vi har haft för att få fram dessa reformer känner alla till. Den värdering vi har på reformerna har vi också givit till känna. Jag skall inte fördjupa mig i att upprepa skälen för det intresse pensionärerna själva har i dessa ting. Det har skrivits mycket under de senaste åren i detta ärende, och det har väl sagts minst lika mycket. Jag skall därför uppehålla mig endast vid några detaljer som har berörts här i debatten.

Ang. åldringsvårdsfrågor m. m.

Genomgående kan man i debatten finna, att det som ger anledning till om inte kritik så dock besvikelse är att kommunerna inte får ett starkare stöd från statens sida. Om man undantar herr Söderberg, som gått på avslagslinjen, är det ingen som i sak haft någonting att erinra mot reformerna som sådana. Det är penningfrågan som ligger i botten för detta s. k. missnöje, och det känner vi till i många andra frågor när det gäller kommunerna.

Det kan finnas skäl för den kritiska uppfattning som kommunfolket framför. Kommunerna får, säger man från det hållet, allt större uppgifter, och det blir allt dyrare för medlemmarna i de kommunala enheterna att kunna tillfredsställa alla de önskemål som människorna har. Man är på sina håll bland kommunernas företrädare missnöjd när det gäller statsbidragen och vad därmed sammanhänger. Detta missnöje kan dock inte bringas ur världen, även om vi skulle godta ett mycket högre procentuellt statsbidrag än vad som föreslås i dag. Missnöjet förgrenar sig nämligen till att gälla en hel mängd olika ting ute i kommunerna. Det blir därför ingalunda bortopererat, om vi skulle gå på ett högre statsbidrag i den del som det nu gäller. Hela frågan måste lösas på ett mera generellt sätt än blott genom ett högre statsbidrag i den detalj som vi i dag diskuterar.

Man undrar sedan varför regeringen håller så styvt på att det skall vara fristående byggnader. Jag vill då erinra om att vi har vissa tidigare erfarenheter, som vi inte bör glömma bort. Hur har utvecklingen blivit i fråga om ålderdomshemmen? Jo, i denna tid av platsbrist på sjukhusen har ålderdomshemmen alltmer blivit sjukvårdsavdelningar, medan de ju från början var avsedda att ta hand om friska åldringar som av olika orsaker behövde bo på ett ålderdomshem. Vi förstår svårigheterna och det tvångs-

läge som kommunerna har befunnit sig i när det gäller vården av de långtidssjuka. Resultatet har emellertid blivit att omhändertagandet av de långtidssjuka ofta fått ske på bekostnad av den åldringsvård som man tänkt sig kunna bereda åldringarna på ålderdomshemmen. Finns det inte, ni som i våra landsting och kommuner sysslar med dessa frågor, en viss risk för att om vi bara bygger på våra lasarettbyggnader, så kommer dessa nya utrymmen att användas för ett annat ändamål än vad vi egentligen byggt ut dem för? Vi bör nog vara ärliga och medge att det finns en viss risk för att även de nya sjukhemmen kan tas i anspråk för ett klientel som liknar det man nu har på ålderdomshemmen. Det är därför, anser jag, angeläget att ha fristående byggnader. Det finns dock, som socialministern säger, inget förbud, om man har god plats på sjukhusområdet, att bygga en fristående byggnad för ett ålderdomshem, som ändå kan utnyttja den service som finns inom sjukvårdsinrättningen. Man kan väl tänka sig den kombinationen utan att det behöver hända något olyckligt om inte byggnaden direkt förbindes med den gamla lasarettbyggnaden.

Sedan har man frågat vad som egentligen menas med hemmiljö. Är det, mina vänner, så svårt att förstå den saken? Som det nu är kan vi ju komma till nästan vilket sjukhus som helst och inte mötas av annat än grå eller blåmålade väggar. Har vi inte på detta område stannat i utvecklingen, så att vi inte kan tänka oss annat än målade sjukhusväggar? I dessa sjukrum får människorna sedan, som socialministern säger, ligga månad efter månad, ja år efter år, och stirra på de intetsägande väggarna. I vår moderna tid kunde man väl tänka sig att tapetsera sjukrummen med moderna och trevliga tapeter. Varför skall man fortfarande nödvändigtvis måla väggarna grå eller blå, om man i stället kan sätta upp en trevlig tapet och där-

Ang. åldringsvårdsfrågor m. m.

igenom lysa upp tillvaron för de sjuka som långa tider är bundna vid sängen? Varför kan man vidare inte tänka sig att sätta upp konst på väggarna i sjukhusen? Jag tycker inte att det är en orimlig tanke. Det behövs faktiskt så litet för att skapa hemmiljö. Man har på många håll alltså kvar de gamla borden som stått där årtionden efter årtionden på våra sjukhus och öppet visar både besökare och de sjuka allt vad vederbörande har av tillhörigheter. Det finns modernare och trevligare möbler i dag som man kan sätta in i sjuksalarna och sjukhusrummen, allt för att förgylla upp tillvaron för de sjuka. Det behöver inte vara några större svårigheter att klara av den saken.

Sedan vill jag bara säga i anledning av den mörka syn som herr Söderberg utvecklade, att jag förstår hans uppfattning när det gäller bidragen. Jag skulle dock ha förstått honom ännu bättre, om han inte stannat vid ett avslagsyrkande. Vi kan inte se sjukhemmen som en detalj i och för sig, utan måste koppla in dem i det stora sammanhanget. Vi måste se denna fråga mot bakgrunden av förbättringen av våra bostäder och den förbättring som vi nu väntar skall ske i fråga om hemsamaritvården. Det är inte säkert, herr Söderberg, att belastningen på våra långtidssjukhem i fortsättningen kommer att bli lika stor om vi kan lösa hemsjukvårdens problem. Det finns massor av åldringar som, om de kan få en rejäl hjälp i hemmet, inte behöver komma till sjukhus eller sjukhem, vilket de måste göra i dag därför att ingen människa har möjlighet att se till dem. Det finns nu massor av sjuka åldringar som bävar inför nattens mörker, där de ligger ensamma i sin bostad utan att få någon tillsyn, knappast ens på dagen och än mindre på natten. Det skulle betyda oerhört mycket om vi kunde föra över dessa ensamma åldringar till ett kollektiv, där man kunde ha en nattskö-

terska som gick ronden och såg till dem. Vi som är friska förstår kanske inte detta, men den som är sjuk och kommen till åren förstår vad det betyder att någon ser till en under dessa långa nattimmor.

Vi är som sagt glada och tacksamma inom pensionärernas egen organisation för det handtag som statsmakterna ger oss på åldringsvårdens område, och vi förväntar att det skall hända någonting. Vi skall inte inbilla oss att allt blir bra ändå, om vi inte gör någonting, och såsom redan har sagts här återstår fortfarande en hel del att göra även sedan de nu föreslagna åtgärderna blivit vidtagna. Vi hälsar med tillfredsställelse de förslag som ligger på riksdagens bord och hoppas att våra kommunalmän i varenda ort nu sätter till alla klutar för att åstadkomma ett gott resultat.

Personaltillgången kan inte vara avgörande för om vi skall bygga. Det är lika nödvändigt att ha byggnaderna färdiga som att skaffa fram personal. Vi kan inte utbilda personal, om vi inte har byggnader som personalen skall arbeta i. Byggnaderna är det primära.

Jag ber således, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr KAIJSER (h) kort genmäle:

Herr talman! Med anledning av vad herr Axel Svensson anförde vill jag säga några ord igen om hemmiljön.

Det är klart att många av de långtidssjuka behöver en ordentlig medicinsk vård, och de behöver en säng där den vården kan ges utan alltför stora svårigheter. Golvet måste vara så inrättat att det är lätt att rengöra, eftersom det kan hända att man spiller på golvet när de sjuka skall skötas. Detta är två exempel på sådana ting som måste utformas på något annat sätt i ett sjukhem än i ett vanligt hem.

Jag har klart för mig att man kan tapetsera väggarna med tapeter som är

Ang. åldringsvårdsfrågor m. m.

lätta att rengöra, och jag har också klart för mig att man kan sätta upp tavlor på väggarna, inte bara reproduktioner, utan också konst som det verkligen kan vara stimulerande för de sjuka att se på. Men man kan också behöva ha möjlighet att komma i kontakt med en institution som har diagnostiska hjälpmedel, och framför allt behöver man många gånger kunna sända en patient till en röntgenavdelning. Har hemmet nära kontakt med ett sjukhus, går det lätt; måste man däremot transportera vederbörande långa vägar med ambulans, kanske man ofta inte gör undersökningarna när de borde göras.

Det finns alltså många aspekter på den här frågan. Jag tror inte att man kan offra så mycket på det hemlika att man slår av på de medicinska kraven i de fall där det verkligen gäller.

Herr SÖDERBERG (s) kort genmäle:

Herr Axel Svensson har inte förstått mitt yrkande om avslag. Det gäller endast punkt 1 och 2, frågan om långtids-sjukvården på sjukhem. Jag har alltså icke yrkat avslag på de övriga förslag som socialministern har lagt fram, och det innebär att vad herr Axel Svensson har sagt i det avseendet är fullkomligt felaktigt.

Sedan tror jag att herr Axel Svensson, om han gör ett besök på något sjukhus, också skall finna tapetserade väggar och konst på väggarna. Det är nog inte de sakerna som avgör om ett sjukhus har hemmiljö eller inte. Jag tror inte att våra uppfattningar skiljer sig så väsentligt på den punkten. Men det skulle ha varit värdefullare om det varit socialministern som sade att det som behövs för att det skall bli hemmiljö är tapeter och konst på väggarna. Jag är fortfarande inte på det klara med vad som avses med hemmiljö i det fallet.

Sedan vill jag säga till herr Kaijser, att hans olika åsikter väl strider litet mot varandra. Å ena sidan är herr Kaij-

ser och jag fullkomligt överens om att det krävs att man har de diagnostiska möjligheter som finns vid våra sjukhus, å andra sidan säger herr Kaijser att vi måste ha möjlighet att förlägga dessa inrättningar vid ålderdomshem. När tror herr Kaijser att våra läkarstationer ute i periferien och våra ålderdomshem skulle kunna förses med tillgång till läkare, sjuksköterskor och de diagnostiska möjligheter som erfordras? Det kommer inte att bli i vare sig herr Kaijser eller min tid.

Herr KAIJSER (h) kort genmäle:

Herr talman! Med anledning av herr Söderbergs senaste yttrande vill jag säga att det, såsom jag redan antydde i mitt första inlägg i debatten, här är fråga om olika typer av sjuka. Somliga behöver ha diagnostiska möjligheter tillgängliga, andra behöver inte ha det. Jag tror det är möjligt att differentiera patienterna, så att man kan tillgodose önskemålen hos en del att ha kontakt med de anhöriga i hemorten och ge avkall på de medicinska kraven.

Vad beträffar ålderdomshemmen och de avdelningar där, som jag har talat om, så utgick jag ifrån att man vid dessa ålderdomshem skulle ha möjlighet att ge en god hemsjukvård. Jag påpekade också att när det gäller åldringar gränsen ofta är flytande mellan den goda hemsjukvården och någonting som närmast blir långtidsvård. Även banala, akuta infektioner hos åldringar tar ju ofta jämförelsevis lång tid, liksom konvalescensen tills de kan så att säga sköta sig själva igen. Det är därför jag tror att dessa avdelningar kan bli av värde och medverka till en smidig ordning.

Enligt min mening föreligger alltså ingen motsättning mellan de båda uppfattningarna — jag tror inte att det rör sig om ett antingen/eller, utan det är nog ett både/och.

Herr SÖDERBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle vilja bestämt hävda att det är en mycket stark mot-

Ang. åldringsvårdsfrågor m. m.

sättning i detta avseende. Herr Kaijser's förslag innebär att vi får en form av långtidssjukhus för botbara och en annan form av långtidssjukhus för icke botbara. Jag tycker att det skulle vara en inhuman anordning av sjukvården, och därför har jag inte velat vara med om en sådan utveckling.

Herr KAIJSER (h) kort genmäle:

Herr talman! Vi har inte varit inne på frågan om differentiering ur långtidsvårdens synpunkt. Jag har klart för mig att den frågan är mycket bekymmersam, och jag har aldrig kunnat dela den uppfattning som framförts, att somliga av inrättningarna för långtidsvård borde vara reserverade för sådana som man kan ge så att säga en aktiv behandling, medan andra skulle vara så att säga rena förvaringsanstalter för sådana sjuka, där man inte kan vänta någonting annat än att de så småningom skall gå bort. Redan nu är det ibland förenat med vissa psykologiska besvärligheter att föra över en patient från akutavdelning till en avdelning för långtidssjukvård. Skulle en sådan differentiering av långtidsvården genomföras, måste det leda till ännu större svårigheter, och jag ställer mig helt främmande till sådana synpunkter.

Jag tror alltså inte, herr Söderberg, att man ur mina resonemang kan dra fram någonting som talar för en sådan differentiering. Jag anförde som exempel på vårdhem, som inte skulle behöva ha någon kontakt med lasarett, ett vårdhem för lättskötta mentalt sjuka. Man kan ju inte säga att de som vårdas där lider av någon sjukdom som inom en relativt kort tid leder till döden, och man försöker ju också där att med arbetsterapi etc. ge deras liv ett visst innehåll.

Herr ADOLFSSON (k):

Herr talman! Jag skall be att få börja med det man vanligen tar sist när man står här i talarstolen, nämligen yrkanterna.

Under punkterna 8 och 9 i utskottets hemställan ber jag att få yrka bifall dels till den vid riksdagens början väckta motionen II: 45, dels till de motioner vi väckt i anledning av föreliggande proposition, nämligen motionerna I: 681 och II: 830. Sistnämnda motioner gäller bl. a. ett bättre statligt stöd till hemhjälpssysselsättningen, förslagsvis 120 kronor för varje kommunmedlem över 67 år, alternativt bidrag med 75 procent av kommunernas kostnader för hemhjälp åt äldre, invalider och barnfamiljer. Jag yrkar där i första hand bifall till vårt förslag om 120 kronor och i andra hand bifall till det alternativa förslaget om bidrag med 75 procent av kommunernas kostnader för dessa ändamål.

Regeringens och utskottets förslag innebär ju att bidraget skall begränsas till 35 procent av kommunernas kostnader för hemhjälp åt äldre. Vårt förslag syftar till att stimulera en ökning av denna hemhjälpssysselsättningen, vilket i sin tur skulle medföra att äldre kunde kvarstanna i sina hem och sin gamla, invanda miljö så länge som möjligt, något som vi inte minst ur psykologisk synpunkt anser mycket viktigt.

Jag vill också yrka bifall till nämnda motioner när det gäller punkterna 11 och 12 i utskottets hemställan. Här rör det sig om skrivelse till regeringen med hemställan om utredning och förslag beträffande bidrag även till driften av de sjukhem, som nu föreslås, och om förslag till sådan statsbidragsanordning för hemhjälp att de gamla kan få likvärdig hjälp oberoende av hemort.

Ämnet åldringsvård har ju varit föremål för en omfattande debatt i dag. Socialt och humanitärt är det så stort, att man nästan finner det givna utrymmet i en kammardebatt för litet för en ordentlig genomlysning — såvida man inte vill i likhet med t. ex. herr Kaijser göra sitt inlägg synnerligen omfattande. I och för sig kunde man naturligtvis önska göra det, men jag skall ändå

Ang. åldringsvårdsfrågor m. m.

vid detta tillfälle underlåta det och begränsa mig till att bara understryka ämnets utomordentliga vikt. Jag har den uppfattningen att barn- och åldringsvård måste representera hörnstenar i vår socialpolitik, och jag har ett starkt intryck av att en högst beklaglig eftersläpning förekommer inte minst på åldringsvårdens område.

Såsom statsrådet Aspling underströk i sitt första anförande, har emellertid den sociala synen på dessa vårdfrågor starkt förändrats i positiv riktning under de senaste åren. Den tycks till och med ha dragit högerpartiet med sig — vilket framgick bland annat av herr Kaijers anförande — och det är självfallet också värt att notera.

Insatserna på detta område har ju ökat. Men hur långt har vi ändå inte till någonting som skulle kunna kallas en tillfredsställande åldringsvård? Från ättestupsmetodiken har vi avlägsnat oss synnerligen långt, men åtskilligt återstår verkligen att göra. Härvidlag utgör naturligtvis frågan om de föreslagna sjukhemmen bara en detalj — men inte fristående sådan eller betydelslös — och frågan är då om propositionens förslag, som tillstyrkes av utskottet, verkligen kan ge den stimulans till byggande av sjukhem för långvarigt kroppssjuka som man säger sig önska.

Utskottet uttalar att de föreslagna lånen bör utgöra ett gott stöd för att få till stånd en snabb utbyggnad av långtidssjukvården. Allting är ju relativt här i världen, och om man ser förslaget i förhållande till nuvarande statsstöd för likartade angelägenheter, innebär det självfallet ett icke obetydligt framsteg. Inte minst gläder vi för vår del oss åt den goda tanken att göra dessa anläggningar så hemliknande som möjligt. Detta åstadkommes uppenbarligen inte — om jag får anknyta till den debatt som alldeles nyss förekom — enbart genom att man klistrar tapeter på väggarna eller genom att man hänger upp resultaten av koloristiska mödor. Det måste komma till någon-

ting väsentligt därutöver för att anläggningarna skall kunna bli hemliknande. Övergången från den gamla till den nya miljön får inte bli alltför påtaglig. Jag betraktar det emellertid som uteslutet att herr statsrådet med en enda gång bestämt skulle kunna säga hur vi skall förfara för att skapa hemliknande miljöer, ty den saken påverkas ju av många omständigheter och är även beroende av själva byggnadens struktur och arkitektur.

Vi fäster synnerlig vikt vid frågan om den hemliknande miljön och är inte särskilt bekymrade över att hemmen blir fristående, särskilt som ju en viss anknytning till vanliga sjukhus och till ålderdomshem kan komma att ske, en sak som statsrådet Aspling särskilt starkt underströk i sitt första anförande. Jag tror inte att det är någon fara i att sjukhemmen är fristående utan vill hellre se det som något av en fara, om dessa sjuka åldringar skulle få en alltför nära anknytning till den vanliga sjukhusmiljön. Därvid har jag för övrigt utgått från att de medicinska och andra resurser som de vanliga sjukhusen har även skall kunna stå till förfogande för sjukhemmen.

Vi är alltså inte så bekymrade i detta avseende, men vi befarar, i likhet med vissa andra motionärer, att det föreslagna systemet beträffande lån för nya vårdplatser inte kommer att stimulera kommunerna i den grad som utskottet hoppats på och som de rådande omständigheterna motiverar. När fem år har gått, uppstår i alla fall ränte- och amorteringsproblemet. Insikten om detta är väl inte precis ägnad att i kommuner och landsting med svag ekonomi stimulera till ett sjukhemsbyggande i önskad omfattning, och det väsentliga är ju här en sådan stimulans. Då vi vet hur katastrofal situationen är, måste vi söka stimulera till att dylika vårdinrättningar kommer till stånd. Det är ändå i dessa kommuner med svag ekonomi som behovet av sjukhem för åldringar är som störst, eftersom den pro-

Ang. åldringsvårdsfrågor m. m.

centuella andelen av åldringar i dessa kommuner ofta är större än i flertalet andra.

Det utredningsmaterial, som på sistone har framlagts när det gäller åldringsfrågorna, har bekräftat upprörande förhållanden i olika avseenden för stora grupper av åldringar. För den som har studerat dessa frågor har detta icke precis varit någon överraskning, men det är fördenskull inte mindre ledsamt. Vi kan inte stå till svars med att bara gå sakta fram i förbättringsarbetet. Därför har vi bl. a. ansett att primärkommunerna utöver lånen till sjukhemmen borde få ett direkt bidrag om 10 000 kronor per plats. Detta förslag innebär icke att vi vill nedvärdera det förslag som departementschefen har framlagt, utan det innebär endast att vi tror att denna ytterligare stimulans är nödvändig för att statsrådets intentioner skall kunna uppfyllas.

Vårt förslag siktar framför allt till att stimulera till ett ökat sjukhemsbyggande och till en ökad hemhjälpssamhet, men vi har framlagt förslaget också därför att vi anser att orättvisan i fråga om kostnadsfördelningen till kommunernas nackdel mellan stat och kommun blir alltmera påtaglig. Vi har också velat något attackera den sidan av saken med vårt förslag.

Jag började, herr talman, med att ställa mina yrkanden. Jag vill också sluta mitt anförande med ett yrkande, nämligen om bifall till vår motion under punkten 1 beträffande sjukhemsbyggandets villkor.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Sedan vi nu haft en lång debatt, varunder massor av detaljer har presenterats — om det skall vara målade eller tapetserade väggar, om man får spilla på golvet eller inte, och allt detta i övrigt som hör till det mer perifera — kanske det kan vara anledning att återgå till den fråga som det här dock faktiskt gäller att behandla, nämligen stödet till åldringsvården.

Flera av de talare som företräder olika reservationer har sagt att man har kommit in i en kris beträffande åldringsvården och att man nu har gripits av oro för detta och hastigt och lustigt vill söka komma ur dessa krisartade förhållanden. Ja, det är möjligt att en del anser att vi har kommit in i en kris, men har man någon liten erfarenhet av hur åldringsvården har varit i detta land, vet man att det sedan långliga tider har varit bekymmersamt för äldre människor och att egentligen icke någon riktigt på allvar har velat se på de förhållanden som varit rådande. Vi har väl litet var minnen från vår egen barndom av hur de gamla togs om hand och hur kommunalmännen ute i bygderna behandlade fattigt folk, hur en del av dem som i dag representeras av företrädare för reservationerna gjorde allt vad de kunde för att förhindra att man över huvud taget skulle hjälpa äldre människor. Gamla tiders fattigstuga var något fruktansvärt. Man behöver bara läsa Albert Engströms skildring från sin hemsockens fattigstuga nere i Småland för att få en skakande bild av hur det var.

Sedan har samhället undan för undan sökt komma till rätta med svårigheterna. När nu efter utredningar och efter insatser av socialpolitiska kommittén förslag läggs fram som i vissa avseenden är långtgående och som i allt är betydelsefulla, hänger man upp sig på vissa detaljer, förstorar dessa och får på så sätt hela reformen att framstå i alltför blygsam dager. Det blir ofta så med våra reformer att man »gör bort» dem genom att hänga upp sig på vissa småsaker och förlorar sinnet för det värdefulla, för det som är genomgripande och betydelsefullt för människorna. Här är det dock fråga om en reform som i årskostnader kommer att dra hundra miljoner kronor, och det är inte så litet.

Efter att högakttningsfullt ha sagt att man visserligen inte har något emot reformen i och för sig, säger reservanterna nu att den detaljen och den detaljen

Ang. åldringsvårdsfrågor m. m.

skulle de vilja ha annorlunda. Det man närmast har så att säga skjutit in sig på är huruvida hemmen för långvarigt sjuka skall vara belägna i direkt anslutning till en sjukvårdsanläggning eller i en fristående byggnad. Socialpolitiska kommittén föreslog att dessa institutioner skulle vara periferiskt belägna. Vidare skulle det vara små anstalter. Departementschefen har gått längre på det sättet att han icke har något emot att de kommer i nära anslutning till exempelvis ett lasarett. Ehuru i för sig fristående byggnader må de gärna ligga på en lasarettstomt. Utskottet har framhållit att man kan ordna ett hem för långvarigt sjuka i anslutning till en läkarstation eller liknande, vilket för övrigt redan förekommer på sina håll. Jag anser för min del att det tillmötesgående som departementschefen har visat dessa senväckta krav är sådant att det kan accepteras och att man i dessa fristående byggnader kan få en karaktär av hemmiljö, vilket vi väl alla anser vara värdefullt.

De övriga reservationerna är inte av samma art. I reservation nr 2 vill man att det skall vara ett bidrag, icke ett lån, och det är klart att det är bättre att få pengarna än att behöva låna dem, men vi har ju inte resurser till allt, och vi får ju, som vi alltid har gjort, när det gäller större reformer, ta det hela etappvis. Just den form av lån som utskottet förordar har också föreslagits av socialpolitiska kommittén, som var enig på den punkten. Kommittén bestod bl. a. av representanter för de olika s. k. demokratiska partierna.

I några reservationer har man varit inne på andra ting. Man vill ha särskilda pensionärscentraler, och det är klart att man kan tycka så, men just den saken är föremål för utredning inom socialpolitiska kommittén, och vi bör avvakta vad som kommer fram ur det förslag som kommittén så småningom kommer att presentera.

Det är på samma sätt med högerförslaget i reservation nr 5. Reservanterna

önskar att riksdagen skall sätta fart på den socialpolitiska kommittén och fördenskull skriva till regeringen och be den vara något slags brevöverlämnare till den socialpolitiska kommittén. Den fråga som man vill att riksdagen skall skriva till Kungl. Maj:t om — och Kungl. Maj:t till kommittén — den håller kommittén redan på att arbeta med. Vi kan därför i förtroende vänta på att det kommer ett förslag så småningom. Man brukar i varje fall i det vanliga privatlivet inte skriva till en människa och be att han skall göra en sak, när man vet att vederbörande håller på att arbeta med just den saken.

Herr talman! Jag skall inte ta mera tid i anspråk. Det har talats så oerhört mycket förut i dag, att jag tror att kammarledarmöterna är tacksamma om jag slutar, och det skall jag göra med att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr JACOBSSON, PER, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Birger Andersson ville återföra debatten till vad vi egentligen sysslar med, och det gjorde han närmast genom att mana fram bilden av gångna tiders fattigsamhälle. Det är klart att det är någonting som man kan syssla med i detta sammanhang, även om det inte precis är dagsaktuellt och står i närmare anslutning till vad vi i dag diskuterar.

Det är här närmast fråga om långtids-sjukvårdsanläggningarnas anslutning till andra sjukvårdsinrättningar. Just begreppet »nära anslutning till annan sjukvårdsinrättning» tycks vara mycket flytande. Det är klart att vi för vår del inte anser att det bör vara en regel, utan vi finner det önskvärt att dessa långtidssjukvårdsinrättningar blir fristående i så stor utsträckning som möjligt. Jag kan förstå att herr Birger Andersson inte fäster så stort avseende till vad vi reservanter säger, men i en motion, avlämnad av partikamrater till honom, står att läsa: »Det synes undertecknade

Ang. åldringsvårdsfrågor m. m.

som både onödigt fördyrande och stundom också kanske onödigt personalkrävande om inte direkt förbindelse finns mellan sjukhemmet och den andra vårdinrättningen. Ett utnyttjande av gemensamma ekonomiutrymmen liksom också en bättre tillgång till vissa behandlingsrum för viss sjukvård för sjukhemmets del kunde då på ett praktiskt och billigt sätt ordnas. Skall sjukhemmet alltid uppföras som separat byggnad, torde kulvert eller annan direkt förbindelse med den andra vårdinrättningen få anordnas, en kostnad som får anses överflödig då vårdmöjligheterna och det dagliga arbetet därigenom försvåras.»

Det är sådana omständigheter som vi anser att man i detta sammanhang också bör ta i beaktande. Den möjlighet som vi reservanter här har pekat på bör stå till buds som ett alternativ vid sidan av andra sätt att lösa denna fråga.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s) kort genmäle:

Herr talman! Att jag manade fram gamla tiders fattiga samhälle var för att få en lämplig relief till den debatt vi för i dag. Allt har ändrat sig, även oppositionen. Beträffande sjukinrättningarna för långtidssjuka kanske det räcker med att jag läser upp vad utskottet har skrivit: »Som villkor för erhållande av de föreslagna lånen bör därför gälla att sjukhemmet uppförts som en fristående byggnad. Vidare bör endast sjukvårdshuvudmännen komma i åtnjutande av länestödet. Detta bör givetvis inte hindra att sjukhemmen uppföres i nära anslutning till ett lasarett, ålderdomshem eller annan institution. Därest det skulle visa sig lämpligt att till ett sjukhem förlägga läkarmottagning, t. ex. en läkarstation, bör detta inte utgöra hinder för erhållande av lån.»

I anledning av begreppet »nära anslutning» är det svårt att tala om meter. Nära anslutning avser bl. a. att sjukhemmet skall kunna ligga på samma

tomt som exempelvis ett lasarett, om så anses vara nödvändigt och rimligt.

På detta sätt har vi tillmötesgått åtskilligt av vad motionärerna har framfört, och det bör därför inte vara nödvändigt för herr Jacobsson att nu söka slå mig i skallen med partikamraters motioner.

Herr RÖNNBERG (s):

Herr talman! Det kanske kan anses förmätet av mig att ta till orda i denna debatt, där så mycken expertis har uttalat sig, framstående representanter för Landstingsförbundet, sjukvårdshuvudmännen och läkare. Jag gör det ändå därför att jag vill peka på ett par saker som står i någon kontrast till vad herr Söderberg har sagt i denna fråga. Jag blev styrkt i denna min tidigare uppfattning och erfarenhet efter herr Kaijers uttalande om åldringssjukvården. Jag tror att den medicinska vården i viss mån överskattas, även om den naturligtvis har sin betydelse. Jag tror att miljön och den psykiska effekten av den har oerhört stor betydelse när det gäller långtidssjukvården.

Jag vill i detta sammanhang framhålla, att om man kategoriskt säger att dessa långtidssjuka skall placeras i anslutning till våra lasarett, skulle det bli ett mycket olyckligt förhållande för de människor som bor i de norrländska länen, i varje fall i *kommuner* av den storleksordningen att de kan jämföras med hela län i södra Sverige och sådana kommuner som saknar lasarett och där folk har 40—50 mil att resa för att komma till närmaste lasarett. Jag frågar mig då om den eventuella förbättringen av den medicinska vården på dessa lasarett skulle vara till så stor fördel, om den långtidssjuka måste vara lämnad i ensamhet utan möjlighet att, i varje fall annat än sporadiskt, få besök av sina anhöriga. Jag tror det vore en olycklig utveckling.

Jag kan nämna att Västerbottens läns landsting — som kanske inte i samma

Ang. åldringsvårdsfrågor m. m.

Herr WANHAINEN (s):

Herr talman! Som motionärer när det gäller lån till sjukhem har vi i de likalydande motionerna I: 700 och II: 853 yrkat, att lån skall kunna utgå även om sjukhemmet uppförs som en direkt tillbyggnad eller annexbyggnad till annan sjukvårdsinrättning.

Jag tror inte att vi motionärer är rädda för den del av förslaget, som herr Rönnerberg tog upp, enär man i Kungl. Maj:ts proposition mycket starkt har uttryckt en önskan att man i dessa hem skall ha en hemmiljö. Man kan i detta sammanhang tolka ordet hemmiljö på olika sätt, men vi anser att ordet hemmiljö även borgar för att de sjuka kommer att placeras i närheten av den plats där de är bosatta.

Med hänsyn till vad som sagts i utskottets skrivning, i socialministerns yttrande här och i andra kamrarnas förra fredagen, i synnerhet av utskottets talesman, anser jag att de praktiska syften som vi motionärer haft har blivit tillgodosedda. Därför har jag, herr talman, intet yrkande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan komme att framställas först särskilt beträffande vardera av punkterna 1 och 2, därefter särskilt i fråga om punkterna 3—7, vidare särskilt rörande envar av punkterna 8—12, ytterligare särskilt angående punkterna 13 och 14 samt slutligen särskilt i vad gällde envar av punkterna 15—17.

I fråga om *punkten 1*, fortsatte herr talmannen, hade yrkats 1:o att utskottets hemställan skulle bifallas; 2:o), av herr *Jacobson, Per*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av honom m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen; 3:o), av herr *Söderberg*, att kamrarnas skulle bifalla utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till

utsträckning som Västmanlands läns landsting har ömmat för sina långtids-sjuka, men det kanske beror på ekonomiska förhållanden — har anslagit 1,2 miljon kronor, medan Västmanlands läns landsting anslagit 3,5 miljoner kronor till vård av långtidssjuka. Men vi har i princip beslutat att dessa hem för långtidssjuka skall decentraliseras — i rakt motsatt riktning mot vad herr Söderberg vill.

Jag vill inte uttala mig om huruvida det beslutet är riktigt ur medicinsk synpunkt, men erfarenheten har i varje fall visat att det är till fördel för de långtidssjuka om de någorlunda regelbundet kan få besök av sina anhöriga. Jag tror alltså att den miljöpolitiska synpunkten väger mycket tungt i detta sammanhang.

Herr talman! Jag har velat framföra dessa speciellt norrländska synpunkter, som gör sig gällande i de långa avståndens del av vårt land, för att förklara hur vi ser på frågan. Med det anförda vill jag yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr KAIJSER (h) kort genmäle:

Herr talman! Med anledning av den siste talarens yttrande vill jag säga, att jag förfäktat önskvärdheten av att ha båda typerna — såväl sådana sjukhem där man kan tillgodose patienternas önskan att ha kontakt med de hemmavarande som sådana sjukhem där man mera måste ta hänsyn till den medicinska vården.

Det är en annan sak, som jag varit inne på en gång förut och som jag skulle vilja fråga om här i dag. Hur stort skall ett sådant där sjukhem vara för att kunna ge hemmamiljö, om det skall anses vara beläget i anslutning till eller med anknytning till ett lasarett? Jag har fäst mig vid att Stockholms län uppgett att ett lämpligt sjukhem skulle ha 100—180 platser. Då är det ett ganska stort sjukhem, och då kan jag inte förstå att det är någon skillnad mot ett lasarett.

Ang. åldringsvårdsfrågor m. m.

motionerna I: 699 och II: 852 i förevarande del; samt 4:o), av herr *Adolfsson*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, som föranleddes av bifall till motionerna I: 681 och II: 830 i denna del.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Per*, begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vart och ett av de återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till herr *Per Jacobsson*'s yrkande.

Herr *Söderberg* åskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till det av honom framställda yrkandet, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 106 punkten 1 antager godkännande av det förslag, som innefattas i den av herr *Per Jacobsson m. fl.* vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till motionerna I: 699 och II: 852 i förevarande del.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen

ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 106 punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Per Jacobsson m. fl.* vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Per*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 76;

Nej — 64.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I vad gällde *punkten 2*, anförde nu herr talmannen, hade yrkats 1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas; 2:o) att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr *Nils-Eric Gustafsson m. fl.* vid utlåtandet avgivna reservationen; samt 3:o) att kammaren skulle bifalla utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till motionerna I: 699 och II: 852, såvitt nu vore i fråga. Emellertid, fortsatte herr talmannen, vore sistnämnda yrkande ett följdyrkande till motsvarande yrkande i punkten 1 och torde till följd av utgången vid denna punkt hava fallit.

Ang. åldringssvårdsfrågor m. m.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt de återstående, under 1:o) och 2:o) här ovan upptagna yrkandena; och förklarade herr talmannen sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Pettersson, Harald*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 106 punkten 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Nils-Eric Gustafsson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Pettersson, Harald*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 120;

Nej — 18.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Härpå bifölls på gjord proposition vad utskottet i *punkterna 3—7* hemställt.

Med avseende å *punkten 8*, yttrade vidare herr talmannen, hade yrkats 1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas; 2:o) att kammaren skulle bifalla motionerna I: 681 och II: 830, såvitt nu vore i fråga, med viss av herr Adolfsson påyrkad ändring; samt 3:o) att motio-

nen II: 45, såvitt nu vore i fråga, skulle bifallas. Med hänsyn till innehållet i de sålunda framkomna yrkandena, anförde herr talmannen, komme propositioner angående utskottets i *punkten 8* gjorda hemställan att framställas först särskilt såvitt avsåge att statsbidrag skulle utgå till kommunerna för anordnande av hemhjälp med 120 kronor för varje kommunmedlem över 67 år samt därefter särskilt såvitt gällde att statsbidrag skulle utgå med 75 procent av kommunernas kostnader för hemhjälp åt åldringar, invalider och barnfamiljer.

Beträffande utskottets hemställan i *punkten 8 såvitt avsåge statsbidrag i ifrågavarande hänseende om 120 kronor för varje kommunmedlem över 67 år*, gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på bifall till motionerna I: 681 och II: 830 i förevarande del ävensom motionen II: 45 i denna del, vilka motioner såvitt nu vore i fråga voro av samma innebörd; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Ytterligare gjordes rörande utskottets hemställan i *punkten 8 såvitt gällde statsbidrag med 75 procent av kommunernas kostnader för hemhjälp åt åldringar, invalider och barnfamiljer*, propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på bifall till motionerna I: 681 och II: 830, såvitt nu vore i fråga; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Vidkommande *punkten 9*, yttrade nu herr talmannen, hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock att kammaren skulle bifalla motionen II: 45 i denna del. Emellertid, fortsatte herr talmannen, torde sistnämnda yrkande till följd av utgången vid *punkten 8* hava fallit.

På gjord proposition bifölls utskottets hemställan i *punkten 9*.

Ang. åldringsvårdsfrågor m. m.

Sedermåra bifölls på gjord proposition vad utskottet i *punkten 10* hemställt.

Därpå gjordes enligt de såvitt avsåge *punkten 11* framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionen II: 45 i förevarande del; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vidare gjordes i enlighet med de beträffande *punkten 12* förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionerna I: 681 och II: 830, såvitt nu vore i fråga; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

På härefter gjord proposition bifölls vad utskottet i *punkterna 13 och 14* hemställt.

Rörande *punkten 15* gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Per Jacobsson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 3 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Kaijser* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 106 *punkten 15*, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Per Jacobsson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 3 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 79;

Nej — 66.

I vad anginge *punkten 16* gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till vad utskottet i denna punkt hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Per Jacobsson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 4 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Kaijser* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 106 *punkten 16*, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag som innefattas i den av herr Per Jacobsson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 4 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Kaijser* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 79;
Nej — 66.

Slutligen gjorde herr talmannen jämlikt de rörande *punkten 17* förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Kaijser m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Kaijser begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 106 punkten 17, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag som innefattas i den av herr Kaijser m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Kaijser begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 114;

Nej — 25.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda fram-

Anslag till bostadsrabatter

ställningar angående anslag för budgetåret 1964/65 till allmänna barnbidrag och till bostadsrabatter jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2

Anslag till bostadsrabatter

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bostadsrabatter för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 235 000 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehaft följande motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar Lager och Adolfsson (I: 72) samt den andra inom andra kammaren av fru Rydning och herr Nilsson i Gävle (II: 93), i vilka hemställts, att riksdagen måtte 1) besluta om en höjning från och med den 1 januari 1965 av familjebostadsbidragens fasta del med 25 procent enligt vad i motionerna angivits, innefattande samma uppräkningsbidragen för familjer och ensamstående med ett barn, 2) hos regeringen hemställa om att en översyn av inkomstgränserna, zonindelningen m. m. måtte verkställas i enlighet med vad i motionerna förordats, att anvisningar måtte utfärdas rörande tillämpningen av den s. k. trångboddhetsregeln på platser med stark bostadsbrist, samt 3) i skrivelse till regeringen hemställa om förslag till uppräkningsanslaget för familjebostadsbidrag motsvarande i motionerna föreslagna höjningar av bidragen;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr Bengtson m. fl. (I: 413) och den andra inom andra kammaren av herr Hedlund m. fl. (II: 495), i vilka, såvitt nu vore i fråga, anhallits, att riks-

Anslag till bostadsrabatter

dagen måtte 1) besluta, att pensionärsbostadsbidrag skulle utgå även i fall, då lägenheten vore inrymd i hus, till vilket statligt lån eller räntebidrag ej beviljats och oavsett tidpunkt för färdigställandet samt även om lägenheten upplåtits med bostadsrätt eller pensionären stode som ägare till densamma, samt 2) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att av förenämnda yrkanden föranledda ändringar i gällande bestämmelser och anvisningar måtte vidtagas så, att ändringarna trädde i kraft den 1 juli 1964;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I: 414) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* (II: 496), i vilka föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om skyndsamt utredning och förslag till 1964 års höstriksdag rörande bättre grunder för stödet till pensionärernas bostadsförsörjning genom sammanförande av statligt pensionärsbostadsbidrag och kommunala bostadstillägg till en bidragsform, baserad på dels skatteunderlaget i vederbörande kommun, dels den andel av kommunens befolkning vartill pensionärerna uppginge, samt med anknytning till erforderligt stöd för förbättringsverksamhet i enlighet med vad i motiveringen i de likalydande motionerna I: 413 och II: 495 anförts;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Virgin m. fl.* (I: 419) och den andra inom andra kammaren av herr *Heckscher m. fl.* (II: 494), i vilka, såvitt nu vore i fråga, yrkats, att riksdagen skulle besluta, att pensionärsbostadsbidrag, därest bostaden uppfyllde nu gällande standardkrav, skulle utgå oavsett när huset färdigställts;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I: 510) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* (II: 624), i vilka, såvitt

nu vore i fråga, hemställts, att riksdagen måtte besluta, 1) att bidrag av bostadsrabatt till barnfamiljer från och med den 1 januari 1965 skulle höjas med 150 kronor per barn och år, såvitt gällde familjer med högst 6 000 kronor beskattningsbar inkomst och med 50 kronor per barn och år såvitt gällde familjer med 6 000—8 000 kronor beskattningsbar inkomst samt 2) att till Bostadsrabatter för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 250 000 000 kronor;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 520) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 632), i vilka, såvitt nu vore i fråga, anhållits, att riksdagen måtte besluta, 1) att familjebostadsbidragen från och med den 1 januari 1965 skulle förbättras enligt i motionerna framlagt förslag samt 2) att förevarande anslag skulle uppföras med 250 000 000 kronor, vilket innebar ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 15 000 000 kronor höjt anslag.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på återopade grunder hemställt,

I. att motionerna I: 72 och II: 93, I: 510 och II: 624 samt I: 520 och II: 632, samtliga motioner såvitt de avsåge höjning av familjebostadsbidragens belopp, icke måtte bifallas av riksdagen;

II. att motionerna I: 72 och II: 93, såvitt de avsåge översyn av inkomstgränserna, zonindelningen m. m. och tillämpningen av trångboddhetsregeln, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

III. att motionerna I: 413 och II: 495 samt I: 419 och II: 494, samtliga motioner såvitt de avsåge villkoren för pensionärsbostadsbidrag, icke måtte bifallas av riksdagen;

IV. att motionerna I: 414 och II: 496 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

Anslag till bostadsrabatter

V. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 72 och II: 93, I: 510 och II: 624 samt I: 520 och II: 632, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Bostadsrabatter för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 235 000 000 kronor.

Reservationer hade avgivits

1) beträffande familjebostadsbidragen, av herrar *Per Jacobsson, Kaijser, Källqvist, Per-Olof Hanson, Per Petersson, Nils-Eric Gustafsson, Harald Pettersson, Staxäng, Svensson* i Stenkyrka, *Gustafsson* i Skellefteå, *Nelander, Källstad* och *Turesson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under I och V hemställa,

I. att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 510 och II: 624 samt I: 520 och II: 632 ävensom i anledning av motionerna I: 72 och II: 93, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, besluta, att familjebostadsbidragen från och med den 1 januari 1965 skulle höjas per bidragsberättigat barn och år med 150 kronor i fall då den beskattningsbara inkomsten ej överstege 6 000 kronor och med 50 kronor i fall då den beskattningsbara inkomsten överstege 6 000 kronor men ej 8 000 kronor;

V. att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 72 och II: 93 ävensom med bifall till motionerna I: 510 och II: 624 samt I: 520 och II: 632, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Bostadsrabatter för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 250 000 000 kronor;

2) beträffande villkoren för pensionsbostadsbidrag, av herrar *Per Jacobsson, Kaijser, Källqvist, Per-Olof Hanson, Per Petersson, Nils-Eric Gustafsson, Harald Pettersson, Staxäng, Svensson* i Stenkyrka, *Gustafsson* i Skellefteå, *Nelander, Källstad* och *Turesson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydel-

se, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under III hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 413 och II: 495 samt I: 419 och II: 494, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att gällande bestämmelser rörande pensionärsbidrag, i vad gällde statligt lån eller räntebidrag, tidpunkt för färdigställandet samt ägande- och upplåtelseform, måtte ändras i enlighet med vad reservanterna anfört; samt

3) beträffande grunderna för stödet till pensionärernas bostadsförsörjning, av herrar *Nils-Eric Gustafsson, Harald Pettersson* och *Svensson* i Stenkyrka, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den avfattning, reservationen visade, samt att utskottet bort under IV hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 414 och II: 496 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning och förslag snarast rörande grunderna för stödet till pensionärernas bostadsförsörjning.

Herr GUSTAFSSON, NILS-ERIC, (cp):

Herr talman! Frågan om bostadsrabatterna har föranlett delade meningar inom utskottet. Jag vill säga, att vi på vårt håll ser denna fråga som en rättvisesak. Vi anser att samhället bör se det som mest angeläget att öka det speciella stödet till *barnfamiljer i låga inkomstlägen*, och vi menar att om man genomför en sådan åtgärd, så bör det också vara möjligt att gå något snabbare fram med avvecklingen av de generella subventionerna.

Vid den ökning av familjebostadsbidraget, som företogs av förra årets riksdag, var det, som jag ser det, ett grundfel att de sämst ställda barnfamiljerna inte fick någon förbättring alls. Vi ansåg då och vi anser nu, att den saken bör rättas till och har därför föreslagit, att det förhöjda familjebostadsbidraget skall utgå med 150

Anslag till bostadsrabatter

kronor mer per barn i inkomstlägen upp till 6 000 kronors beskattningsbar inkomst och med 50 kronor mer per barn vid 6 000—8 000 kronors beskattningsbar inkomst.

Tre partier står för denna uppfattning i reservation 1, och det är för mig något svårbegripligt att socialdemokraterna kategoriskt säger nej till ett förslag som så markerat avser eliminerandet av en orättvisa gentemot de inkomstsvaga grupperna i vårt samhälle.

Jag hoppas i alla fall att denna kammare i likhet med andra kammaren förra veckan skall bifalla reservationsyrkandet på denna punkt.

När det gäller villkoren för erhållande av pensionärsbostadsbidrag föreligger en trepartireservation, som grundar sig på motioner från centerpartiet och högern. Det är ju på det sättet, att nuvarande bestämmelser utesluter vissa pensionärsgupper från möjligheten att erhålla detta bidrag. Detta är olägenheter som skulle elimineras i betydande grad om de nuvarande kraven på tidpunkt för färdigställande, upplåtelse och ägandeform samt statlig belåning eller räntebidrag slopades. I detta avseende yrkar reservation 2 på en riksdagens skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om de ändringar, som jag tidigare sammanfattningsvis anfört.

Reservation nr 3 behandlar grunderna för stödet till pensionärernas bostadsförsörjning och grundar sig på en partimotion från centern. Vi fastslår där att de nuvarande stödformerna är behäftade med uppenbara svagheter. Förändringen i samhället har gjort att de skattemässiga kvalifikationsgrunderna för pensionärsbostadsbidragen och de kommunala bostadstilläggen inte längre äger aktualitet. Resultatet har blivit att möjligheterna att bereda pensionärerna ett önskvärt bostadsstöd relativt sett försämrats och att kostnaderna för bostadsstödet fördelats mera ojämnt. Den kommunala kostnadsandelen har ökat till följd av de numera

föråldrade bestämmelserna. Reservationen tillstyrker en skyndsam utredning av dessa frågor, där det bör eftersträvas att om möjligt finna en stödform samt en sådan kostnadsfördelning att det nuvarande beroendet av relativt antal pensionärer och av kommunal skattekraft upphör.

Med denna korta motivering ber jag, herr talman, att få yrka bifall till samtliga reservationer vid statsutskottets utlåtande nr 107.

Herr JACOBSSON, PER, (fp):

Herr talman! Vi hade ju föregående år en ganska omfattande debatt omkring dessa frågor, och det är kanske därför inte anledning i dag att fördjupa sig alltför mycket i detta ämne. Det är sannolikt inte så många nya synpunkter som nu kan tillföras debatten.

Det är väl också riktigt, som utskottet har skrivit, att den vid föregående års riksdag beslutade höjningen av inkomstgränserna innebar ett betydande tillskott och i hög grad utvidgade kretsen av dem som kommer i åtnjutande av bostadsrabatt, men alltså kvarstår det förhållandet, som herr Gustafsson nyss har berört, nämligen att de sämst ställda grupperna inte har fått någon egentlig förbättring. Det är till detta yrkande vi nu återkommer.

Det är väl riktigt, som utskottet säger, att familjebostadsbidragen är avsedda att täcka en del av merkostnaderna för en modern, rymlig bostad i förhållande till priset på den sämre och att de inte har till syfte att utgöra ett allmänt ekonomiskt stöd för flerbarnsfamiljer. Vi är fullt på det klara med att man måste sätta dessa bidragsformer i relation till varandra, och här måste också i någon mån ske en inbördes avvägning. Vi kan å andra sidan inte blunda för att vårt förslag om en förbättring för vissa av de sämst ställda grupperna i första hand innebär en strävan att bere-

Anslag till bostadsrabatter

da dem möjlighet att på ett bättre sätt än vad som annars kan vara möjligt höja sin bostadsstandard. Av denna anledning återkommer vi med detta yrkande, som jag också hoppas skall få en bred anslutning i denna kammare.

Förslaget innebär en höjning med 150 kronor per barn i de fall, där den beskattningsbara inkomsten ej överstiger 6 000 kronor, och med 50 kronor i fall, där den beskattningsbara inkomsten överstiger 6 000 kronor men ej 8 000 kronor. Det innebär totalt en kostnadsökning med 15 miljoner kronor.

Jag ber, herr talman, att få instämma i yrkandet om bifall till reservationerna 1 och 2.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Jag skulle egentligen kunna inskränka mig till att instämma i vad de föregående ärade talarna sagt och yrka bifall till reservationerna 1 och 2 vid denna punkt.

Jag vill emellertid påpeka, att det som anförts i reservation 1 är en del av det stöd vi ger barnfamiljerna. Inte heller vi är nöjda med den utformning, som familjebostadsbidragen fick förra året. De sämst ställda barnfamiljerna, de som uppenbarligen har det största behovet av ett förstärkt stöd, har inte fått del av förbättringarna. Reservationen går ut på att öka bidraget till de sämst ställda.

Reservation 2 är ett led i det stora problem, som vi diskuterade under det förra utskottsutlåtandet, om åldringsvården. Här gäller det att förbättra situationen för vissa grupper av pensionärer, som blivit uteslagna från möjligheten av pensionärsbostadsbidrag. De olägenheterna skulle, som det redan sagts, kunna elimineras om de nuvarande kraven på tidpunkt för färdigställande, upplåtelse, ägandeform samt statlig belåning eller räntebidrag skulle slopas.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationerna 1 och 2 vid detta utlåtande.

Herr BERGMAN (s):

Herr talman! Detta blir ju en diskussion på sladden, liksom, av en diskussion som egentligen fördes delvis för ett år sedan, delvis för någon månad sedan. Förra året hade vi generaldebatten om samhällets stöd till barnfamiljerna på detta område. Därvid antog riksdagen regeringens förslag om höjda inkomstgränser och tog bort årsgränserna för lägenheter, som skulle vara »berättigade» till familjebostadsbidrag.

Då togs upp en diskussion, vari det framfördes yrkanden av samma karaktär som föreligger i år i form av reservationer. Jag är övertygad om att herr Gustafsson, om han tittar i handlingarna och drar sig till minnes det sätt varpå vi förde resonemanget både här, i statsutskottet och i tredje avdelningen, skall finna socialdemokraternas ställningstagande mindre svårbegripligt än vad han nu ville göra gällande. Han tycks tro det är något fel på oss när vi inte vill vara med om att lämna bidrag till dessa, som han säger, de mycket fattiga.

Det är nog inte fullt så enkelt, herr Gustafsson! Vid behandlingen av sådana frågor vill vi i varje fall inte se så enkelt och agitatoriskt, som herr Gustafssons inlägg utformade sig.

Jag skall inte fördjupa mig i den tidigare debatten, men vi vet alla att det då sades, att de regler vi går efter för att pröva skäligheten för erhållande av bidrag kanske inte är de bästa. Det material vi fick från socialpolitiska kommittén visade, att vi kanske inte borde gå den vägen för att ge stödet åt dessa de mycket fattiga. Jag tror herr Gustafsson kan dra sig dessa diskussioner till minnes, och då är det inte så svårbegripligt längre.

Sedan vill jag bara säga, att andra kammarens ställningstagande till denna

Anslag till bostadsrabatter

fråga tydligen inte innebär en åsiktsförändring. Det var snarast fråga om ett tekniskt fel — några ledamöter hann inte fram till sina bänkar för att votera. Jag hoppas, att inte ledamöterna i denna kammare just nu har försvunnit så långt bort att de inte hinner hit och rösta.

Jag tror alltså inte något parti ändrat mening i denna fråga, så utgången lär vara klar, såvida det inte uppstår sådana här »tekniska» missöden.

Det har även sagts, om än inte i diskussionen här, att vi i år gjort ytterligare förändringar av räntebidragen vilket skulle vara ett skäl att lämna högre bidrag till dem som har de lägsta inkomsterna och det största antalet barn. Jag skulle därvidlag vilja säga, att det är en skillnad i karaktären när det gäller ändringen av räntegarantien i år. Den ändringen syftar till att jämna ut kostnaderna årgångarna emellan. De som har familjebostadsbidrag bor inte alla i samma husårgång. Det går inte att skapa en absolut rättvisa, så att alla sådana ändringar i räntegarantien följs av höjningar av familjebostadsbidraget. Förslaget i år syftar till att jämna ut orättvisorna genom sänkta gränser och höjt bidrag för vissa årgångar, samtidigt som vi tog bort garantien för en del och sänkte bidragen för andra. Syftet var bara att nå en inbördes rättvisa för fördelning av statens stöd. Ur den synpunkten fanns det alltså inget skäl för att göra någon förändring i familjebostadsbidragen i år.

Beträffande pensionärsbostadsbidragen vill jag säga, att visst är vi på det klara med att utformningen har brister och svagheter. Men vi är också klara över att det inte finns skäl att just nu lappa på något, som man inte tycker är bra. Det kommer mycket snart att presenteras material, som gör det möjligt att bedöma, hur denna fråga bör lösas. Det är ingen brist på intresse för att lösa pensionärs och andra åldringars bostadsfråga. Men vi vill ha frågorna bättre klarlagda.

Vi som sitter i tredje avdelningen och haft kanslirådet Göte Svenson som föredragande i bostadsfrågor, har vetskap om att han är utredningsman på detta område och att vi under detta år kommer att få material, så att man rätt snart kan bestämma vad som bör göras. Detta är skälet till att vi inte går med på några ändringar nu.

Med stöd av detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till statsutskottets utlåtande nr 107 på alla punkter.

Herr GUSTAFSSON, NILS-ERIC, (cp):

Herr talman! Bara några få ord till herr Bergman. Han ville tillvita mig en »agitatorisk» stil. Jag beklagar om herr Bergman uppfattade mig på det sättet. Jag försökte se på dessa frågor så sakligt jag kan, och det inbillar jag mig också att vi gjorde vid debatten i utskottet och även vid den generaldebatt, som vi hade i fjol och som jag mycket väl erinrar mig.

Men jag vill till herr Bergman säga, att det var faktiskt rätt svärbegripligt för mig också i fjol med socialdemokraternas inställning till ändringen av familjebostadsbidragen, där höjningen inte alls kom dem till del, som hade det allra svårast ekonomiskt — de som redan hade förhöjt familjebostadsbidrag.

Jag konstaterar vidare, att herr Bergman inte på något sätt bestritt att förhållandet verkligen är så, att de allra sämst ställda inte i fjol fick någon förbättring och inte heller enligt utskottsmajoritetens förslag i år har utsikter att få någon förbättring.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan komme att framställas först särskilt beträffande mom. I och V samt därefter särskilt i fråga om ettvarrt av mom. II —IV.

I fråga om mom. I och V, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels bifall till vad utskottet hemställt, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Per Jacobsson m. fl. vid punkten avgivna, med 1 be-tecknade reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen pro-
positioner enligt dessa båda yrkanden
och förklarade sig finna propositionen
på bifall till utskottets hemställan vara
med övervägande ja besvarad.

Herr *Gustafsson, Nils-Eric*, begärde
votering, i anledning varav uppsattes
samt efter given varsel upplästes och
godkändes en omröstningsproposition
av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet
hemställt i sitt utlåtande nr 107 punkten
2 mom. I och V, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som
innefattas i den av herr Per Jacobsson
m. fl. vid punkten avgivna, med 1 be-
tecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit
sina platser samt voteringspropositio-
nen ånyo upplästs, verkställdes till en
början omröstning genom uppresning.
Herr talmannen förklarade, att enligt
hans uppfattning flertalet röstat för ja-
propositionen.

Då emellertid herr *Gustafsson, Nils-
Eric*, begärde rösträkning, verkställdes
nu votering medelst omröstningsappa-
rat; och befunnos vid omröstningens
slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 75;

Nej — 70.

På gjord proposition bifölls härpå
utskottets i mom. II gjorda hemställan.

Sedermera gjorde herr talmannen i
enlighet med de avseende mom. III
framkomna yrkandena propositioner,
först på bifall till vad utskottet hem-

Anslag till bostadsrabatter

ställt samt vidare på antagande av det
förslag, som innefattades i den av herr
Per Jacobsson m. fl. vid punkten av-
givna med 2 betecknade reservationen;
och förklarade herr talmannen, efter
att hava upprepat propositionen på bi-
fall till utskottets hemställan, sig anse
denna proposition vara med övervägan-
de ja besvarad.

Herr *Gustafsson, Nils-Eric*, begärde
votering, i anledning varav uppsattes
samt efter given varsel upplästes och
godkändes en så lydande omröstnings-
proposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet
hemställt i sitt utlåtande nr 107 punk-
ten 2 mom. III, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som
innefattas i den av herr Per Jacobsson
m. fl. vid punkten avgivna, med 2 be-
tecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition
ånyo upplästs, verkställdes till en bör-
jan omröstning genom uppresning. Herr
talmannen förklarade, att enligt hans
uppfattning flertalet röstat för ja-pro-
positionen.

Då emellertid herr *Gustafsson, Nils-
Eric*, begärde rösträkning, verkställdes
nu votering medelst omröstningsappa-
rat; och befunnos vid omröstningens
slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 77;

Nej — 68.

Ytterligare gjorde herr talmannen en-
ligt de beträffande mom. IV förekomna
yrkandena propositioner, först på bifall
till vad utskottet hemställt samt vidare
på antagande av det förslag, som inne-
fattades i den av herr Nils-Eric Gus-
tafsson m. fl. vid punkten avgivna re-
servationen; och förklarade herr tal-
mannen, sedan han upprepat proposi-
tionen på bifall till utskottets hemstäl-

Ang. bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet

lan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Gustafsson, Nils-Eric*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 107 punkten 2 mom. IV, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Nils-Eric Gustafsson m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Gustafsson, Nils-Eric*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 120;

Nej — 18.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 108, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1964/65 till bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet jämte i ämnet väckta motioner m. m.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 föreslagit riksdagen att till Bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 30 000 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehått följande motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 283) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 355), i vilka, såvitt nu vore i fråga, hemställdes, att riksdagen måtte 1) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga, att åt bostadsstyrelsen måtte uppdragas att fästa kommunernas uppmärksamhet på aktiva åtgärder i syfte att bättre utnyttja möjligheterna till invalidbostadsbidrag, 2) besluta höja invalidbostadsbidragets maximibelopp med 5 000 kronor till 15 000 kronor från och med den 1 juli 1964, samt 3) i anledning av nämnda förslag till Bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet för budgetåret 1964/65 under elfte huvudtiteln anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 1 000 000 kronor förhöjt reservationsanslag om inalles 31 000 000 kronor;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I: 413) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* (II: 495), i vilka, såvitt nu vore i fråga, anhållits, att riksdagen måtte 1) besluta, att det högsta belopp, varmed räntefritt stående förbättringslån och räntefri stående del av sådant lån kunde utgå, från och med den 1 juli 1964 skulle höjas, såvitt gällde pensionär, från 10 000 kronor till 12 000 kronor och i övrigt från 4 000 kronor till 8 000 kronor, samt att inkomstgränsen för erhållande av nämnda lån eller lånemedel från och med samma datum skulle höjas från 6 000 kronor till 9 000 kronor beskattningsbar inkomst, samt 2) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att av nämnda yrkanden föranledda ändringar i gällande bestämmelser och anvisningar för ifrågavarande lån måtte vidtagas så, att ändringarna trädde i kraft den 1 juli 1964.

Ang. bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet

Till behandling hade utskottet vidare förehaft den redogörelse, som riksdagens år 1963 församlade revisorer lämnat i sin berättelse angående vissa förbättringslån till bostadsbyggande.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

I. att motionerna I: 413 och II: 495, såvitt nu vore i fråga, icke måtte bifallas av riksdagen;

II. att motionerna I: 283 och II: 355, såvitt de avsåge invalidbostadsbidragets maximibelopp, icke måtte bifallas av riksdagen;

III. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 283 och II: 355, såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet för budgetåret 1964/65 å driftbudgeten under elfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 30 000 000 kronor;

IV. att motionerna I: 283 och II: 355, såvitt de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t om visst uppdrag åt bostadsstyrelsen, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

V. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i utlåtandet anfört i anledning av riksdagens revisorers uttalande rörande vissa förbättringslån till bostadsbyggande.

Reservationer hade anförts

1) beträffande räntefri stående del av förbättringslån, av herrar *Per Jacobsson, Kaijser, Källqvist, Per-Olof Hanson, Per Petersson, Nils-Eric Gustafsson, Harald Pettersson, Staxäng, Svensson* i Stenkyrka, *Gustafsson* i Skellefteå, *Nelander, Källstad* och *Turesson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under I hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 413 och II: 495, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att räntefritt stående förbättringslån och

räntefri stående del av sådant lån från och med den 1 juli 1964 måtte, därest den beskattningsbara inkomsten ej överstege 8 000 kronor, utgå med högst 12 000 kronor till pensionärer och med högst 6 000 kronor i övriga fall; samt

2) beträffande invalidbostadsbidragets maximibelopp, av herrar *Per Jacobsson, Kaijser, Källqvist, Per-Olof Hanson, Per Petersson, Nils-Eric Gustafsson, Harald Pettersson, Staxäng, Svensson* i Stenkyrka, *Gustafsson* i Skellefteå, *Nelander, Källstad* och *Turesson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under II och III hemställa,

II. att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 283 och II: 355, såvitt nu vore i fråga, besluta att höja invalidbostadsbidragets maximibelopp med 5 000 kronor till 15 000 kronor från och med den 1 juli 1964;

III. att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 283 och II: 355, såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet för budgetåret 1964/65 å driftbudgeten under elfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 31 000 000 kronor.

Herr GUSTAFSSON, NILS-ERIC, (cp):

Herr talman! Som väl framgick av mitt inlägg i anslutning till det förra utlåtandet anser vi i centerpartiet, att ordnandet av en god bostadsförsörjning för pensionärerna är en av de väsentligaste uppgifterna inom åldringsvården för närvarande.

När det gäller det föreliggande utlåtandet har vi avgivit en trepartireservation beträffande den räntefria stående delen av förbättringslånen. Reservationen är grundad på en gruppmotion från centerpartiet och hemställer att räntefritt stående förbättringslån och räntefri stående del av sådant lån måtte utgå med högst 12 000 kronor till pensionärer och med högst 6 000 kro-

Ang. bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet

nor i övriga fall, därest den beskattningsbara inkomsten ej överstiger 8 000 kronor. De nuvarande bestämmelserna fastställdes åren 1958 och 1959. De ekonomiska förändringar som inträffat sedan dess har medfört att inkomstprövningen blivit mer restriktiv och att stödets reella värde minskat.

Detta är, som jag ser det, ett tungt vägande skäl för reservationsförslaget under punkt I, som jag, herr talman, ber att få yrka bifall till.

Herr JACOBSSON, PER, (fp):

Herr talman! Jag ber att få instämma i vad herr Nils-Eric Gustafsson har anfört och ger därmed min anslutning till de synpunkter som framförs under reservation 1. Därutöver ber jag att få säga ett par saker beträffande reservation 2, som gäller invalidbostadsbidragens maximibelopp, vilket vi föreslår höjt från 10 000 till 15 000 kronor.

Vi finner det angeläget att de nya bostäderna för invalider utformas på ett sådant sätt, att de så långt det är möjligt anpassas efter de handikappades speciella problem. I det avseendet instämmer vi i vad utskottet har sagt, att bostäder som är avsedda för rörelsehindrade om möjligt bör utformas och utrustas så, att dyrbara specialanordningar kan undvikas.

Här gäller det endast de rent byggnadstekniska anordningarna. Vi anser det angeläget att man försöker finna en sådan utformning av de bostäder som skall användas av handikappade, att de på ett tillfredsställande sätt tillgodoser deras speciella önskemål och behov — det kan gälla viss specialinredning, det kan gälla bostadens placering i en större byggnadskropp och det kan gälla trösklar eller dörrarnas utformning, som skall underlätta för de handikappade att finna sig till rätta i dessa bostäder.

Ett byggnadssätt som skall tillgodose sådana önskemål innebär självfallet

högre byggnadskostnader. Det är detta som gjort att vi finner det angeläget att föreslå en höjning av de nuvarande maximibeloppen, så att bidragen kan utnyttjas i de fall där det på grund av speciella omständigheter kan anses vara befogat.

Av den anledningen ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservation 2.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Jag kan i allt väsentligt instämma med de föregående ärade talarna i vad de yttrat till förmån för den första reservationen, som gäller bl. a. den räntefria stående delen av förbättringslån till pensionärer, och den andra reservationen, som syftar till vissa förbättringar också i invalidernas situation.

Vi anser att dessa ändamål är angelägna och tror att de förslag, som här reservationsvis framföres, skall vara till fördel för de bägge kategorier det gäller.

Jag ber alltså att få yrka bifall till de båda reservationerna.

Herr BERGMAN (s):

Herr talman! Det påminner om en ringlek att vi skall stiga upp här efter varandra och på nytt diskutera dessa frågor. Vi har just haft en debatt om åldringsvården, i vilken tagits upp frågor och överväganden, som beröres även i förevarande utlåtande.

Den bostadsförbättringsutredning, som vi har talat om i det tidigare sammanhanget, kommer säkerligen att ge material så att vi på ett mycket bättre sätt än tidigare kan få någonting gjort för att klara åldringarnas bostadsfråga. Det är ingen tvekan om att vi inom avdelningen på denna punkt var eniga om att detta är önskvärt. Vi har också varit eniga om att åtgärder i det avseendet bör vidtagas snarast möjligt. Det är väl

Ang. bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet

närmast det förhållandet, att vi socialdemokrater hyser tilltro till att utredningen snart är färdig, som gör att vi intagit den ståndpunkt som vi har gjort i denna fråga.

Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på att vi genom att låsa fast den tillämpning, som har funnits beträffande den räntefria stående delen av dessa lån för pensionärer, har gjort det möjligt för dem att kunna få en förnyad subvention i den mån som den gamla kan anses vara avskriven. Därigenom kan i någon mån de nuvarande bristerna elimineras när behov uppkommer att ytterligare förbättra vissa pensionärens bostäder.

Beträffande invalidbostadsbidraget vill jag bara säga, att det är ett klart uttalat intresse från avdelningens och utskottets sida att samhället bör göra en god insats för att förbättra bostadsfrågan för dessa handikappade. Rätt stora insatser har ju glädjande nog gjorts på en del områden. Några ekonomiska hinder lär inte föreligga för att åstadkomma ännu större bredd på dessa insatser. I varje fall har det inte när det gäller den företagstyp som jag kanske känner bäst till, nämligen de allmännyttiga bostadsföretagen — där ju huvudparten av invalidbostäderna förekommer — inte varit ekonomiska, utan praktiska skäl som kunnat avhålla dem från att i än större omfattning än som skett inrätta invalidbostäder.

Reservanternas förslag till höjning av beloppet har motiverats med att det kan föreligga behov av speciella anordningar. Det finns emellertid — såsom utskottet också framhållit — särskilda medel beviljade under femte huvudtiteln, som är avsedda att disponeras för just sådana speciella anordningar. Därför finns det ingen anledning att rycka in sådana anordningar i detta bidrag. Det är skälet till utskottets ställningstagande till motionsyrkandet.

Med stöd av det sagda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr JACOBSSON, PER, (fp):

Herr talman! Jag skall inte polemisera mot herr Bergman i vidare mån än då han hänvisar till anslaget under femte huvudtiteln. Där gäller det egentligen andra saker — vissa tekniska anordningar, hydrauliska lyftplattor för rullstolsinvalider o. s. v. — som ju inte kan hänföras till de rent byggnadstekniska anordningarna, och det är dem vi egentligen tar sikte på i vår reservation.

Överläggningen ansågs härmed sluttad. Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 19.30. Därefter yttrade herr talmannen, att med anledning av vad under överläggningen yrkats propositioner komme att framställas först särskilt beträffande punkten I av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan, därefter särskilt i fråga om punkterna II och III samt slutligen särskilt rörande punkterna IV och V.

Sedermera gjorde herr talmannen i enlighet med de angående punkten I framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Per Jacobsson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Gustafsson, Nils-Eric*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 108 punkten I, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag som innefattas i den av herr Per Jacobs-

Ang. bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet

son m. fl. vid utlåtandet avgivna med 1 betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Gustafsson, Nils-Eric*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 77;

Nej — 67.

I fråga om punkterna II och III, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels bifall till vad utskottet hemställt, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Per Jacobsson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2 betecknade reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Per*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 108 punkterna II och III, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Per Jacobsson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes här efter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 77;

Nej — 67.

Därpå bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkterna IV och V hemställt.

Herr TALMANNEN yttrade:

Jag vill beträffande plena i fortsättningen av denna vecka meddela följande.

I dag hålles, såsom framgår av uppsatt anslag, även kvällsplenum.

I morgon torsdag hålles såsom jämväl tidigare tillkännagivits arbetsplenium med början kl. 11.00. Utöver de ärenden som upptagits på dagens föredragningslista såsom en gång bordlagda kommer i morgon att till behandling föreligga två ärenden från statsutskottet, vilka bordlägges i dag och kan företagas till behandling efter en bordläggning. Detta gäller utlåtanden angående dels lärarutbildningen, dels skolväsendets centrala ledning.

Till följd av dessa anordningar är kvällsplenum icke erforderligt på fredag utan den preliminära planen kan följas och fredagsplenium avslutas i vart fall senast kl. 18.00.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en avdelning för kemi vid tekniska högskolan i Lund m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 116, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om bidragsförskott m. m., i vad propositionen hänvisats till statsutskottet.

Ang. organisationen av upplysningsavdelningen vid statens institut för konsumentfrågor, m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölles.

Ang. organisationen av upplysningsavdelningen vid statens institut för konsumentfrågor, m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 117, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den framtida organisationen av upplysningsavdelningen vid statens institut för konsumentfrågor, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1964/65 beräkna följande anslag, nämligen till Statens institut för konsumentfrågor: Avlöningar ett förslagsanslag av 1 244 000 kronor och till Statens institut för konsumentfrågor: Omkostnader ett förslagsanslag av 478 000 kronor.

Sedermera hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 91, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 6 mars 1964, föreslagit riksdagen att a) godkänna de riktlinjer för omorganisation av upplysningsavdelningen vid statens institut för konsumentfrågor, som i statsrådsprotokollet föreslagits; b) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för statens institut för konsumentfrågor, som föranleddes av vad i statsrådsprotokollet föreslagits; c) godkänna av föredragande statsrådet förordad avlöningsstat för statens institut för konsumentfrågor, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1964/65; d) till Statens institut för konsumentfrågor: Avlöningar för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 1 806 000 kronor; e) till Statens institut för konsumentfrågor: Omkostnader för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av

622 000 kronor; f) till Statens institut för konsumentfrågor: Upplysningsmateriel för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 90 000 kronor.

I propositionen nr 91 hade föreslagits en utbyggnad av upplysningsavdelningen vid statens institut för konsumentfrågor från och med den 1 juli 1964. Förslaget syftade till att giva avdelningen resurser för en ökad publiceringsverksamhet, intensifierat samarbete med skolor och folkbildningsorganisationer samt förbättrad utställnings- och rådgivningsverksamhet på konsumentupplysningsområdet.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Arvidson* (I: 742) och den andra inom andra kammaren av herr *Magnusson* i Borås m. fl. (II: 897), i vilka motioner yrkats, att riksdagen skulle med hänsyn till att ett flertal frågor rörande konsumentvaruforskningen och konsumentupplysningen allttjämt voro under utredning 1. avslå Kungl. Maj:ts förslag rörande omorganisation av upplysningsavdelningen vid statens institut för konsumentfrågor utom i vad avsåge inrättande av tjänst som pressombudsman samt kanslibiträde till denne; 2. besluta, att de av konsumentinstitutet i petita för budgetåret 1964/65 föreslagna förstärkningarna av upplysningsavdelningen skulle genomföras; 3. a) till Statens institut för konsumentfrågor: Avlöningar för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 1 450 000 kronor; b) till Statens institut för konsumentfrågor: Omkostnader för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 572 000 kronor;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Hamrin-Thorell* m. fl. (I: 774) och den andra inom andra kammaren av fröken *Elmén* m. fl. (II: 947), i vilka motioner

Ang. organisationen av upplysningsavdelningen vid statens institut för konsumentfrågor, m. m.

hemställt, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 91 måtte 1) i enlighet med hemställan från statens institut för konsumentfrågor medgiva inrättande av följande tjänster från och med den 1 juli 1964: a) på avdelningen för hushållsorganisation 1 förste avdelningsingenjör (Ae 25) och 1 ingenjör (Ae 19), b) på livsmedels- och kemisk-tekniska avdelningen 1 konsulent (Ae 19), c) på textilavdelningen 1 ingenjör (Ae 19), d) på laboratorieavdelningen 1 ingenjör (Ae 21); 2) besluta medgiva, att de av konsumentupplysningsutredningen föreslagna upplysningscentralerna i Göteborg, Malmö och Umeå finge inrättas från och med den 1 januari 1965; 3) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag om ett från konsumentinstitutet fristående organ för ledning och samordning av den av staten bedrivna upplysningsverksamheten i konsumentfrågor och om att i samband härmed framläggas nytt förslag till statlig konsumenttidsskrift; 4) besluta att i avvaktan på tillkomsten av en ny, modern tidsskrift i konsumentfrågor den av konsumentinstitutet hittills utgivna tidsskriften »Råd och Rön» skulle utgivas tills vidare samt avslå Kungl. Maj:ts förslag i vad avsåge inrättande av nya tjänster på redaktionen inom upplysningsavdelningen vid konsumentinstitutet; 5) i anledning av ovan angivna yrkanden anvisa 40 000 kronor under avlöningsanslaget till Statens institut för konsumentfrågor för budgetåret 1964/65 utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit;

dels en inom andra kammaren av fru *Lindskog* väckt motion (II: 918);

dels ock en inom andra kammaren av fru *Lewén-Eliasson* och herr *Lindahl* väckt motion (II: 948), vari anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte giva till känna vad i motionen anförts.

I sistnämnda motion hade bland annat framhållits betydelsen av att effek-

ten av upplysningen studerades, att uppmärksamhet ägnades den rent lokala anknytningen, att ett utvecklat samspel även med fack- och yrkesskolor prövades samt att möjligheterna att meddela orientering om marknaden på ifrågavarande område beaktades.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt,

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 742 och II: 897 samt I: 774 och II: 947, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna de riktlinjer för omorganisation av upplysningsavdelningen vid statens institut för konsumentfrågor, som i statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 6 mars 1964 föreslagits;

II. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 742 och II: 897 samt I: 774 och II: 947, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, och motionen II: 918,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för statens institut för konsumentfrågor, som föranleddes av vad i statsrådsprotokollet föreslagits;

b) godkänna i utlåtandet införd avlöningsstat för statens institut för konsumentfrågor, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1964/65;

c) till Statens institut för konsumentfrågor: Avlöningar för budgetåret 1964/65 å driftbudgeten under tionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 806 000 kronor;

III. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 742 och II: 897, såvitt nu vore i fråga, till Statens institut för konsumentfrågor: Omkostnader för budgetåret 1964/65 å driftbudgeten under tionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 622 000 kronor;

Ang. organisationen av upplysningsavdelningen vid statens institut för konsumentfrågor, m. m.

IV. att riksdagen måtte till Statens institut för konsumentfrågor: Upplysningsmateriel för budgetåret 1964/65 å driftbudgeten under tionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 90 000 kronor;

V. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i utlåtandet anfört i anledning av motionen II: 948.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Per Jacobsson, Källqvist, Per-Olof Hanson, Nils-Eric Gustafsson, Harald Pettersson, Svensson* i Stenkyrka, *Gustafsson* i Skellefteå, *Nelander* och *Källstad*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under I och II hemställa,

I. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 742 och II: 897 samt med bifall till motionerna I: 774 och II: 947, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förslag rörande omorganisation av upplysningsavdelningen vid statens institut för konsumentfrågor samt i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till 1965 års riksdag angående ett från konsumentinstitutet fristående organ för ledning och samordning av den av staten bedrivna upplysningsverksamheten i konsumentfrågor och att i samband härmed framläggas nytt förslag till statlig konsumenttidskrift;

II. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 774 och II: 947 ävensom med avslag å motionerna I: 742 och II: 897, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, och motionen II: 918,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för statens institut för konsumentfrågor, som föranleddes av vad reservanterna föreslagit;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att fastställa avlöningsstat för statens institut för konsumentfrågor för budgetåret 1964/65 inom ramen av ett belopp av 1 756 000 kronor;

c) till Statens institut för konsumentfrågor: Avlöningar för budgetåret 1964/65 å driftbudgeten under tionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 756 000 kronor; samt

2) av fröken *Andersson* samt herrar *Akerlund, Staxäng* och *Bohman*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under I—III och V hemställa,

I. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 774 och II: 947 samt med bifall till motionerna I: 742 och II: 897, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förslag rörande omorganisation av upplysningsavdelningen vid statens institut för konsumentfrågor, utom i vad avsåge inrättande av en tjänst som pressombudsman samt kanslibiträde till denne;

II. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom med bifall till motionerna I: 742 och II: 897 samt med avslag å motionerna I: 774 och II: 947, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, och motionen II: 918,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för statens institut för konsumentfrågor, som föranleddes av vad reservanterna anfört;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att fastställa avlöningsstat för statens institut för konsumentfrågor för budgetåret 1964/65 inom ramen av ett belopp av 1 450 000 kronor;

c) till Statens institut för konsumentfrågor: Avlöningar för budgetåret 1964/65 å driftbudgeten under tionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 450 000 kronor;

Ang. organisationen av upplysningsavdelningen vid statens institut för konsumentfrågor, m. m.

III. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 742 och II: 897, såvitt nu vore i fråga, till Statens institut för konsumentfrågor: Omkostnader för budgetåret 1964/65 å driftbudgeten under tionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 572 000 kronor;

V. att motionen II: 948 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr AKERLUND (h):

Herr talman! Vid detta utskottsutlåtande finns en från högerhåll avgiven reservation, för vilken jag skall be att med några få ord redogöra.

Såsom redan framhållits har utskottet biträtt propositionens förslag om utbyggnad av konsumentupplysningen från och med nästa budgetår, vilket vi inte vill vara med om. Det sitter för närvarande ett flertal utredningar vilka behandlar dels konsumentvaruforskningen, dels utformningen av konsumentupplysningen, bl. a. då också frågan om vad som skall anses vara god sed vid utnyttjandet i reklamen och konkurrensen av den statliga konsumentvaruforskningens resultat, dels också konsumentupplysningen i radio och television. Vi anser att resultaten härav bör avvaktas, innan den nuvarande organisationen av konsumentupplysningen utbygges. Framför allt bör man rimligtvis veta — så väl som detta är möjligt — vad det är man vill upplysa allmänheten om, innan man skaffar sig en stor apparat som lika väl kan upplysa om det som är felaktigt som om det som är riktigt. Särskilt gäller detta om konsumentvaruforskningens resultat, som ingalunda alltid går fria från kritik. Konsumentupplysningen är en förstoringsapparat, som inte bara förstörar det som är riktigt utan också det som är fel.

Även om vi alltså i år avböjer en ny organisation för den statliga konsumentupplysningen, vill vi dock till-

styrka en förstärkning inom ramen för den nuvarande organisationen. Konsumentinstitutets petita för budgetåret 1964/65 anser vi därvid kan läggas till grund. En pressombudsman och ett biträde till honom bör anställas. Vi har heller ingenting att invända emot att ett särskilt anslag på 90 000 kronor ställs till förfogande för upplysningsmaterial enligt reservationen. Våra anslagsäskanden är utformade i enlighet härmed.

Beträffande den i propositionen föreslagna organisationen av upplysningsavdelningen har vi uppmärksammat den enligt vår uppfattning säregna anordningen att upplysningsavdelningen skall ha direkt rapporteringsskyldighet till styrelsen och att avdelningschefen skall vara föredragande direkt inför styrelsen i alla principiella frågor som rör institutets upplysningsverksamhet. Det synes oss vara att föregripa frågan om upplysningens framtida ställning i förhållande till konsumentinstitutet i övrigt, en fråga som statsrådet för närvarande inte tar ställning till. I sak förefaller det icke desto mindre som om det med nyssnämnda anordning bygges för en viss lösning, d. v. s. ett skiljande av upplysningen från konsumentinstitutet i övrigt.

I utskottets skrivning, där socialdemokraterna fört pennan, har särskilt understrukits angelägenheten av en objektiv, allsidig och effektiv konsumentupplysning. Jag vill särskilt framhålla den vikt vi fäster vid objektivitet och opartiskhet i detta arbete. Statsrådet Lindström har själv en formulering som betonar ansvaret i en verksamhet av detta slag, när statsrådet säger: »Att informera allmänheten om varors egenskaper med den oväld som krävs av ett statligt organ innebär ett stort ansvar för dem på vilka det ankommer att formulera värdeomdömena.» Därav hade jag nog väntat mig inte endast en större självständighet åt chefen för upplysningsavdelningen utan att så hö-

Ang. organisationen av upplysningsavdelningen vid statens institut för konsumentfrågor, m. m.

ga principer skulle vara normerande för verksamheten i dess helhet liksom för hela nydaningsarbetet på detta område. Kanske kan man hoppas på att resultaten av de pågående utredningarnas arbete och därav föranledda förslag skall i en framtid präglas av dessa normer.

Vad angår frågan om en ny periodisk tidskrift och inrättande av upplysningscentraler saknar jag anledning att nu gå in därpå. Vår uppfattning är att tiden ännu inte är mogen.

Jag skall emellertid säga ett par ord också om remissinstansernas inställning. Det är ingen överdrift att säga att statsrådet där läst in litet för mycket till sin fördel. Visserligen ställer man sig i princip inte negativ utan positiv till en bättre konsumentupplysning, men än mera talar remissinstanserna för att förslagen skall ges provisorisk karaktär. Det är t. ex. fallet med Landsorganisationen, Kooperativa förbundet, konsumentrådet, Kooperativa kvinnogillesförbundet och Slöjdförbundet. Eller också anser de att pågående utredningars förslag bör avvaktas. Så anser Industriförbundet, Grossistförbundet, Köpmannaförbundet, varudeklarationsnämnden m. fl.

Allt detta talar för att remissinstanserna i grund och botten har samma uppfattning som vi har, nämligen att statsrådets förslag föregriper sittande utredningars arbete och att sannolikheten talar för att en ny omorganisation kan bli erforderlig i en nära framtid, när utredningarnas resultat föreligger. Under sådana förhållanden synes det mig att starka skäl talar för att avvakta med hela saken ett eller annat år till.

Statsrådet Lindström synes ha haft något för bråttom. Ibland kommer man dock fram säkrast om man skyndar långsamt.

Liknande invändning om brådska kan enligt min mening riktas även mot den av herr Jacobsson m. fl. avgivna

reservationen, även om det finns mycket i den som förtjänar beaktande. Jag vill därför uttala att jag inte kan biträda den reservationen, om vår reservation skulle utvoterats i en tidigare omröstning.

Jag ber med detta att få yrka bifall till reservationen av fröken Andersson m. fl.

Fru HAMRIN-THORELL (fp):

Herr talman! För ungefär ett år sedan hade riksdagshuset besök av den västtyska TV:n. Riksdagsarbetet var avslutat, men några av oss var kvar här. Man hade fått för sig att några av oss skulle vara speciellt intresserade av konsumentupplysning, och man ville veta hur vi ställde oss till utvecklingen här i landet samt hur mycket staten intresserade sig för detta område. På min lott fick jag frågan hur många procent av budgeten som anslås till detta viktiga område, konsumentupplysning. Jag grubblade först själv över detta men kunde inte klara det, utan jag fick ta experter till hjälp. Det befanns då vara en så liten del av budgeten att det knappast går att räkna ut den ens i hundraedels promille. Då jag upplyste den västtyska TV-producenten om detta, undrade hon vad det berodde på. Hon hade nämligen hört att vi på det området hade mycket att skryta över i detta land. Jag svarade att det berodde på regeringens bristande intresse för detta viktiga område. I varje fall kunde inte jag räkna ut någon annan anledning. Hon blev ytterst besviken, ty hon hade härifrån tänkt visa de västtyska TV-tittarna ett land som skulle kunna stimulera aktiviteten i hennes eget.

Vi är onekligen ett stycke längre på väg än västtyskarna i detta avseende, det vill jag inte alls förneka. Den väg vi har vandrat är dock åtskilligt krokig alltifrån begynnelsen, och den är kantad av utredningar. Den förefaller

Ang. organisationen av upplysningsavdelningen vid statens institut för konsumentfrågor, m. m.

inte heller bli jämnare eller rakare efter det senaste initiativet på konsumentupplysningens område, vilket byggts på en av de många utredningar som bär statsrådet Lindströms signum.

Statsutskottets utlåtande nr 117 är således det slutliga resultatet av den senaste utredningen. Så till vida är den acceptabel som den penetrerar olika möjligheter. Den har en alldeles riktig målsättning, och den lägger fram vissa riktigt bra förslag. Däremot hade den alldeles för snäva direktiv för att egentligen kunna uträtta något radikalt och framsynt på detta område, men det var inte heller meningen med den. I propositionen har det inte heller tagits några kraffttag, och vad värre är, den är hafsigt skriven av vederbörande, vem som nu skrivit den. Förslagen är nästan chockartat illa underbyggda. Jag undrar vad som hade hänt, om ett så dåligt förslag som detta kommit från något av oppositionspartierna. Det hade blivit en litania om överbud och illa genomtänkta propäer m. m. i samma stil.

Vilka krav bör då ställas på god konsumentupplysning? Enligt min uppfattning skall den ge så många som möjligt, så snabbt som möjligt och så omfattande som möjligt en saklig och objektiv upplysning, men journalistiskt serverad, ty annars når den inte människor. Kan man nå detta genom det föreliggande förslaget? Enligt min och reservanternas uppfattning finns det inte så många förutsättningar för det.

Utskottets utlåtande liksom propositionen och den utredning som denna bygger på hänför sig uteslutande till en utbyggnad av konsumentinstitutets upplysningsavdelning, och det är i och för sig gott och väl, ty där finns brister som måste botas. Bristerna beror väl till största delen på att det fattas såväl ekonomiska resurser som personal och lokaler.

Den konsumentupplysning som bedrivs vid institutet hänför sig emeller-

tid uteslutande till det som närmast berör hem och hushåll. Detta är ju endast en mindre — om också mycket viktig — del av det område på vilket konsumenterna behöver upplysning. För familjens ekonomi spelar andra konsumtionsvaror en minst lika betydande roll. Dit hör sådant som byggnadsmaterial, bilar och fritidsgrejor, båtar och andra kapitalvaror som familjerna investerar mycket pengar i. Detta är lika viktigt som tvättmaskiner och spolborstar för disk, som nu är aktuella i upplysningen från institutet. Därmed inte sagt att inte det också behövs.

En rad av hel- och halvstatliga institutioner arbetar redan nu med forskning på de här uppräknade konsumtionsområdena och på näraliggande sådana. Dessa behöver också lika snabbt och effektivt som upplysningen i fråga om hem- och hushållsvaror beredas möjlighet att få ut sina resultat. Detta anses enligt förslaget kunna gå genom konsumentinstitutets informationsavdelning. Detta förfaller dock motionärerna och reservanterna vara en högst orealistisk bedömning. Framtidens krav på samarbete mellan de olika hel- och halvstatliga institutionerna och kravet på att intensifiera upplysningsverksamheten kan inte tillgodoses utan en självständigt arbetande informationscentral som är oberoende av såväl den ena som den andra institutionen och dess forskningsresultat. Dit kommer vi också förr eller senare. Enligt vår uppfattning kostar den halvmesyr som nu föreslås onödigt tid, onödiga krafter och dåligt använda pengar.

Det mesta av det undersökningsmaterial som skall ut till konsumenterna kommer nu, säger utskottet, från konsumentinstitutet, och det är alldeles riktigt. Men då må jag säga, att utskottets inställning till institutet och dess krav i övrigt är mycket egendomlig. De forskningsavdelningar som där arbetar sitter trångt och har aldrig fått sina an-

Ang. organisationen av upplysningsavdelningen vid statens institut för konsumentfrågor, m. m.

slagskrav tillgodosedda. Det får de heller inte i år. I stället för de sju tjänster som begärs för att upprusta just forskningsavdelningarna får de två tjänster. Samtidigt utvidgar man den avdelning som skall sprida resultaten från forskningsavdelningarna. Redan under nuvarande förhållanden anser institutet självt att det är svårt att få fram material. Det räcker knappt för att fylla den anspråkslösa lilla tidskrift som nu finns, Råd och Rön. Det saknas både folk och utrymme för att vidga forskningsarbetet och få fram tillräckligt mycket material, enligt vad konsumentinstitutet självt har sagt. Men vad skall det då tjäna till att bygga ut den kanal som skall leda ut forskningsresultaten till konsumenterna? Man stryper samtidigt själva forskningen. Det förefaller mig vara som att lägga vattenledningsrör men inte gräva en brunn för att fylla rören med vatten.

Det är ett exempel bland många på den planlöshet med vilken hela denna fråga sköts. Forskningen skall inte gå parallellt med upplysningen. Den skall gå *före* och samla ihop det material, som det sedan skall spridas upplysning om.

Konsumentinstitutet har redan nu olika vägar att sprida sin upplysning — genom som vi alla vet press, radio, TV, skolor, kvinnoorganisationer etc. Men en av de viktigaste vägarna är onekligen dess egen tidskriftsverksamhet. Där torde väl den lilla tidskrift som jag nyss nämnde, Råd och Rön, höra till det viktigaste. I förslaget ingår också en statlig konsumenttidskrift av modernt slag. Utredningen, propositionen och utskottet är eniga om att man bör starta detta nya tidskriftsföretag, men inte någon av dessa instanser har gett ens den avlägsnaste uppfattning om hur denna tidskrift skall se ut. Till vilka skall den vända sig? Hur stor upplaga tänker man sig? Hur skall den se ut? Hur stor skall den vara till omfånget? Och först och främst: Hur skall

den finansieras? Tänker man sig annonser som hjälp för finansieringen, eller tänker man sig så pass stor upplaga och så pass hög prenumerationsavgift att det kan ha någon ekonomisk betydelse? Eller tänker man sig att finansieringen uteslutande skall ske med skattemedel?

Aldrig har väl någonsin i detta land beslutats om ett tidskriftsföretag, byggt på så lösa kalkyler — om det nu alls finns några kalkyler. Ingen enskild tidningsekonom, om än aldrig så skicklig och sangvinisk, skulle drömma om att starta med så vanskliga framtidsutsikter. Här påminner jag mig osökt historien om pojken och gråsparven och pappan. Pojken frågade pappan: Kan en gråsparv se ut hur som helst? Jag skulle vilja fråga fru Lindström: Kan en tidning se ut hur som helst? Det enda man får veta i det föreliggande förslaget är redaktionens omfattning, och den inger verkligen stora betänkligheter för framtiden. Om det är meningen att putsa upp den här lilla tidningen, förstår jag att det räcker med den föreslagna redaktionen men inte om vi skall få den goda konsumenttidning som vi behöver. Statsrådet har själv en gång varit en mycket skicklig veckotidningsredaktör och borde veta vad det arbetet innebär. Men hennes förslag till bemanning av redaktionen tycker jag är en undervärdering av hennes gamla yrke. Inga verkligt kvalificerade krafter kan man få med en sådan lönesättning som man här räknar med i framtiden.

Vad vi kräver i vår motion och vad som krävs i reservationen är en ordentlig redogörelse och bärande kalkyler för att realistiskt kunna bedöma denna nya tidskrift, vilken jag tycker är av stort värde och som verkligen förtjänar att diskuteras. Detta bör kunna ske så snabbt att vi kan få fram tidningen till nästa års riksdag.

Jag skulle också vilja säga till statsrådet Lindström: Kom inte och säg,

Ang. organisationen av upplysningsavdelningen vid statens institut för konsumentfrågor, m. m.

som i debatten i andra kammaren, att vi vill avslå Ert förslag. Det är nämligen ingen hederlig debatteknik. Att vi formellt måste göra det beror på att det är så oklart formulerat och så hafsigt tillkommet, att vi måst välja denna omväg för att verkligen få fram ett hållbart alternativ. Det är skada att det alltid skall vara så trassligt med konsumentupplysning att man aldrig fått gå rakt på målet. Men det är sannoligen inte vårt fel.

I vissa avsnitt är propositionen betydligt snävare än utredningen. Till dem hör upplysningsverksamheten ute i landet. Utredningen föreslår särskilda upplysningscentraler i de tre största städerna samt i Umeå för, som det heter, en allmänt inriktad upplysningsverksamhet. I propositionen har man slopat landsortsstäderna och behållit enbart Stockholm. Ingen förnekar att Stockholm måste vara basen för all upplysning, men det behövs en spridning ut över landet med replipunkter lite varstans. Stockholm har redan nu en mängd möjligheter som landsorten saknar. Stockholmarna har tillfälle att se permanenta och aktuella utställningar, höra föredrag och bevista kurser i betydligt större utsträckning än landsortsborna har, därför att det är så mycket lättare att få föredragshållare och kursledare här. Forskningsinstitutionerna ligger heller inte längre bort än att man kan få erfarenhet och kunskaper direkt därifrån. Landsorten är mycket mera vanlottad och har mindre resurser, och därför behövs verkligen de av utredningen föreslagna centralerna i Göteborg, Malmö och Umeå.

Till sist emotser jag med intresse utskottets motivering för dess ställning. Det urvattnade utlåtande som avgivits kan inte tillfredsställa kammaren. I synnerhet bör utskottet ha några informationer att lämna om den för hela konsumentområdet gemensamma tidskrift som utskottet förordar i sitt utlåtande. Jag kan nämligen aldrig tänka

mig att det mäktiga statsutskottet så aningslöst fallit i den grop som regeringen grävt åt utskottet. Jag skall be att få citera: »Det har förutsatts skola ankomma på den inom upplysningsavdelningen föreslagna redaktionen att genom försöksverksamhet utforma en tidskrift som i möjligaste mån tillmötesgår anspråken hos en aktiv konsumentopinion.» Tilltron till enskilda pressmäns förmåga är verkligen beundransvärd, och det kan ytterst stå skattebetalarna dyrt när denna försöksverksamhet skall betalas. Men förmodligen finns det säkrare underlag än som står i utskottets utlåtande, och jag avvaktar med intresse de kommande inläggen i denna debatt.

Med dessa ord skall jag be att få yrka bifall till den reservation som är avgiven av herr Per Jacobsson m. fl.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (h):

Herr talman! Jag hade inte tänkt blanda mig i denna debatt, men jag har inte kunnat undgå att reagera mot ett avsnitt i direktiven för 1963 års konsumentupplysningskommitté, som sysslar med vissa principiella frågor rörande den statliga konsumentupplysningen, vilken skall utgöra grunden för den verksamhet vi nu behandlar. I detta avsnitt av direktiven säger föredraganden, statsrådet Lindström, bl. a. följande: »Den statliga konsumentupplysningen företräder i första hand medborgarkollektivet, d. v. s. konsumenterna. Den får därför inte avstå från en för konsumenterna nyttig information bara för att denna kan vålla vissa producenter ekonomisk skada.» Inom parentes vill jag här i all blygsamhet gärna peka på att även producenterna hör till medborgarkollektivet och fordrar vissa hänsyn.

Statsrådet Lindström fortsätter: »Kra- ven på noggrannhet och saklighet i den statliga konsumentupplysningen får inte komma verksamheten att slå över i ängs-

Ang. organisationen av upplysningsavdelningen vid statens institut för konsumentfrågor, m. m.

lig och blek försiktighet. Inom konsumentupplysningen liksom inom andra samhällsaktiviteter och politiken måste man i viss utsträckning arbeta med relativa sanningar och på dessa fotade åtgärder, som får ekonomiska konsekvenser för enskilda och företag.» Det är mot talet om dessa relativa sanningar som jag har reagerat.

Jag har fäst mig vid denna programförklaring för den statliga konsumentupplysningen dels till följd av att jag följer med litet grand i dessa saker i min civila gärning och dels på grund av mitt medlemskap i den statliga utredningen för en ändrad lagstiftning om illojal konkurrens, där jag också har snuddat vid samma problem.

Om jag fattat saken rätt har den statliga konsumentupplysningen närmast tillkommit som en motvikt mot reklamen. Man har reagerat mot reklamens överdrifter och velat sätta något annat vid sidan därom. Det är dock att uppmärksamma att reklamen har sina normer, dels rättsliga, huvudsakligen innefattade i vår nuvarande lag mot illojal konkurrens som riktar sig mot oriktiga uppgifter ägnade att framkalla uppfattningen om ett fördelaktigt anbud, dels utomrättsliga, kodifierade i Internationella handelskammarens »grundregler för god reklam». Med utgångspunkt från de senare upprätthåller näringslivets opinionsnämnd en vakthållning på området, vilket inneburit en värdefull sanning.

Huvudnormerna för reklamen är reklambudskapets sanningshalt och rimliga krav på vederhäftighet, vartill kommer att reklambudskapet inte får vara ägnat att vilseleda mottagarna. Sanningskravet intager alltså här en framträdande plats. Reklamen är emellertid en säljfrämjande åtgärd. Den har starkt subjektiva moment. Reklambudskapet talar för den egna varan. Reklamen kan därför inte vara opartisk.

Den officiella konsumentupplysningen måste utgå ifrån andra förutsättningar

än reklamen. Den måste fylla stora krav på korrekt information och objektivitet. Till skillnad från reklamen måste den vara kanske inte helt opartisk men utgå från objektiva utgångspunkter. Om man betygsätter en vara måste detta ske från absolut objektiva förutsättningar. Jag erkänner gärna att här föreligger en känslig fråga, nämligen om »buy best», en värdering som mål för konsumentupplysningen. Hur denna fråga skall lösas under hänsynstagande till olika intressen ankommer emellertid på utredningen att klara av.

Men, och det är dit jag vill komma, man får under inga förhållanden ställa mindre sanningskrav på konsumentupplysningen än på reklamen, snarare större. Den förra måste arbeta så att den tillvinner sig förtroende inte bara hos konsumenterna utan även i producentvärlden. I en blivande ny lag om illojal konkurrens kommer man för övrigt att söka uthygga skyddet för allmänheten mot vilseledande. Nu kommer föredraganden, statsrådet Lindström, och förklarar i programmatisk form att konsumentupplysningen representerar konsumentkollektivet och måste tjäna dess intressen i första hand och att det därför inte kan hjälpas om en eller annan producent eller säljare lider skada i sin gärning.

Ja, det låter sig säga, om konsumentupplysningen nota bene utgår från korrekta utgångspunkter, men statsrådet Lindström säger tillika att det inte är så noga med sanningen. Det räcker med relativa sanningar. Det är denna förkunnelse som enligt min mening är så betänklig. Skall den sätta sin prägel på verksamheten måste förtroendet till konsumentupplysningen äventyras. Vad är en relativ sanning? Innebär detta att ett uttalande från konsumentupplysningen måste vara någorlunda sant eller lagom sant? Jag minns en gång jag hörde ett tal i Lund av dåvarande rektor magnificus professor Johan C. W. Thyren. Det handlade om ordet lagom,

Ang. organisationen av upplysningsavdelningen vid statens institut för konsumentfrågor, m. m.

som han anbefallde till studenternas efterlevnad. Han tillfogade emellertid: »Man kan inte vara lagom ärlig.» Man kan inte heller vara lagom sanningsenlig! — Var går gränsen till halvsanningar eller rent av trekvartslögner — för att spetsa till saken?

Om statsrådet Lindström hade vänt sig till sin kollega justitieministern hade hon kunnat få reda på att vårt rättssystem — vårt rättssamhälle — bygger på en annan sanningsprincip. Den kommer bäst till uttryck i vår vittnesed, införd i lagboken, enligt vilken vittnet vid domstol lovar och svär inför Gud den allsmäktige och vid hans heliga ord att säga hela sanningen och intet förtiga, tillägga eller förändra. Det ligger en avgrund befast mellan detta legala sanningskrav och fru Lindströms relativa sanningar. Jag frågar: Kan inte en tjänsteman från konsumentinstitutet, som i egenskap av vittne inför domstol skall uttala sig i ett och samma ärende i vilket han avgivit utlåtande enligt det här knäsatte sanningsbegreppet, komma i en något underlig konfliktsituation?

Herr talman! Det finns förvisso inga absoluta sanningar, men från att erkänna detta är det långt till att ha den relativa sanningen som en huvudsaklig målsättning för en statlig verksamhet av den typ det här är fråga om. Sanningen, ingenting annat än sanningen, måste dock vara ledstjärnan. Denna sanning får inte bli en relativitetens nebulosa. Jag hade förstått fru Lindström om hon i direktiven uttalat sig ungefär så, att sanningskravet måste sättas så högt som möjligt men att man inte alltid kan nå den hundra procentiga sanningen. Nu förstår jag henne inte. Jag vill till sist också peka på den ekonomiska skada som en på alltför lösa grunder i fråga om sanningen bedriven konsumentupplysningsverksamhet kan vålla enskilda företag och personer vilka trots allt även de har anspråk på rättsskydd.

Herr SVENSSON, RIKARD, (s):

Herr talman! Propositionen nr 91 bygger ju på konsumentupplysningsutredningens betänkande. Utskottsmajoriteten har vid behandlingen av propositionen och motionerna inte funnit anledning till några avvikande meningar i förhållande till vad statsrådet har anfört i propositionen utan har vid sin granskning i allt väsentligt kunnat ansluta sig till de synpunkter som framförts i denna.

I motionen II: 948 framhåller man bl. a. betydelsen av att effekten av upplysningen studeras, att uppmärksamhet ägnat den rent lokala anknytningen, att ett utvecklat samspel även med fack- och yrkesskolor provas samt att möjligheterna att meddela orientering om marknaden på ifrågavarande område beaktas. Utskottet har understrukit dessa synpunkter och har föreslagit att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall ge till känna denna uppfattning.

Övriga motioner skall jag inte syssla med. De har redovisats av de föregående talarna. Fru Hamrin-Thorells anförande skall jag inte alls beröra, även om jag fann att hon utövade en form av debattkonst, som jag i min ungdom hörde ute i backar och i tillfällighetslokaler men som jag aldrig trodde att jag skulle få höra här. Om något var virrigt, gäller väl detta om det anförande som fru Hamrin-Thorell höll här — det vill jag endast understryka. Man kan väl inte säga i en mening att ett förslag är bra och i nästa mening att det är otroligt dåligt utan att ange var gränsen går mellan dessa ytterligheter.

Då jag väntar mig att statsrådet Lindström kommer att närmare belysa föreliggande spørsmål, vill jag med det anförda, herr talman, inskränka mig till att yrka bifall till vad utskottet har föreslagit i detta ärende.

Statsrådet fru LINDSTRÖM:

Herr talman! De talare som här har representerat reservanterna har ju bör-

Ang. organisationen av upplysningsavdelningen vid statens institut för konsumentfrågor, m. m.

jat sina anföranden med att ivrigt betyga att de anser konsumentupplysningen viktig och betydelsefull. Fru Hamrin-Thorell började med att gissla den snällhet som vårt land lägger i dagen när det gäller att göra uppostringar för denna oerhört betydelsefulla verksamhet. Hon talade om den promille av budgeten som vi ägnar denna verksamhet och som är så låg att vi borde skämmas. Jag skall om en stund granska hennes egna yrkanden, som innebär avslag på föreslagna ökningar av dessa promille.

Det har här anförts av herr Åkerlund — vilket också underströks av fru Hamrin-Thorell — att man skall veta vad man vill upplysa allmänheten om, innan man skaffar en stor upplysningsapparat. Det är klart att det är tillgången på forskare och provundersökare samt resultatet av deras arbete som är avgörande för mängden av det informationsmaterial som konsumentupplysningen har att arbeta med. Det är också klart att det kan förefalla som om man borde börja med att öka forskningspotentialen innan man bygger ut upplysningsverksamheten. Det är den ståndpunkt som herr Åkerlund här försöker rida på och som präglar hans och hans meningsfränders motion och reservation. Jag skulle kunna ge dem rätt, om det verkligen förhöll sig på det sättet att en knapphet på testresultat, som uppfyller kriterierna på saklighet och objektivitet, gjorde konsumentupplysningen tomhänt, om och när den förstärkes såsom föreslås i denna proposition och såsom utskottet tillstyrker.

Men så är ju inte alls fallet! Det förslag som föreligger syftar endast till att effektivisera ett upplysningsarbete som redan pågår i anslutning till en existerande forskningsverksamhet av en viss omfattning, något utökad genom att man mera systematiskt skall tillvarata forskningsresultat även från andra håll än från konsumentinstitu-

tets egna laboratorier. Det är inte så, som fru Hamrin-Thorell här sade, att konsumentinstitutet lider brist på material för de publikationer som nu finns, om man lägger till de resultat från olika håll som enligt utredningsförslaget och propositionen skall tas till vara. Allteftersom det blir en mera väsentlig utvidgning av forskningsresurserna, får upplysningsverksamheten anpassa sitt format därefter.

Det är ingen anledning — såsom sker i den föreliggande högerreservationen — att yrka avslag på den föreslagna utbyggnaden av upplysningsverksamheten — med undantag av förslaget om en tjänst som pressombudsman — med motivering av två ännu pågående utredningar. Det är inte här fråga om en hel rad, en mängd, »ett flertal» utredningar, som herr Åkerlund sade, utan om två utredningar som arbetar under rationell arbetsfördelning på de delar av konsumentfrågorna som ännu inte är kartlagda. En tredje del — forskningsavdelningen på konsumentinstitutet — har just i dagarna lagts under utredning.

Objektivitetsproblemet i hela dess vidd, urvalet av fabrikat för tester m. m. är ju stora och centrala frågor. Men de hänger inte ovillkorligen samman med forskningsvolymen och forskningens inriktning, och över huvud taget behöver forskningens innehåll inte ha någon nämnvärd inverkan på upplysningsverksamhetens organisation.

Det skulle faktiskt föra för långt att här kommentera herr Gösta Jacobssons hela vidunderliga anförande om direktiven till 1963 års konsumentupplysningskommitté, en fråga som ligger en smula i marginalen för den konkreta organisationsfråga som kammaren nu skall ta ståndpunkt till. Jag tyckte att herr Jacobssons anförande blottade en stor okunnighet om hur direktiv tillkommer. Han föreslog mig att jag skulle tala med min kollega justitieministern om vad som menas med »relativa

Ang. organisationen av upplysningsavdelningen vid statens institut för konsumentfrågor, m. m.

sanningar» och dylikt. Det är klart att alla direktiv antas gemensamt av regeringen och anmäles i konselj, och jag tycker att herr Jacobssons oro för »relativa sanningar» inte bara var tillspetsad — som han själv medgav vid något tillfälle i sitt anförande — utan våldsamt överdriven. Om han hade läst direktiven i sin helhet, hade han funnit så mycket »å ena sidan» och »å andra sidan» för att nyansera dessa problemställningar, att han inte hade behövt hysa denna stora oro. Att säga att det här skulle ställas mindre sanningskrav på konsumentupplysningen än på reklamen, därför att man i direktiven pekar på det faktum att sanningar är relativa i tiden — vi lever ju i en föränderlig värld där teknikens landvinningar ständigt frambringar nya produkter och underkänner gamla — är verkligen att överdriva vad man läser. Jag tycker att en särskild diskussion borde ägnas denna fråga och skall inte fördjupa mig mera i den nu.

Vad det nu närmast gäller är, att *förbättra* upplysningen — genom att sprida den längs flera kanaler så att den når flera människor — och man behöver inte i själva redovisningen gå längre i den ena eller andra riktningen än man för närvarande gör. Men om 1963 års konsumentupplysningskommitté, den Sundquistska kommittén alltså, skulle utmyнна i förord för längre gående redovisningar av testresultat, exempelvis med namngivande av fabrikat o. s. v., behöver inte heller detta i och för sig resa andra krav på upplysningsverksamhetens organisation än för närvarande. Jag måste upprepa, att storleken av och utseendet på den organisation, som skall förmedla informationen, påverkas av informationens *mängd* och inte av innehållet. Av detta följer, att det är mängden av forskning och undersökningar, som det gäller att öka, om man vill ge konsumentupplysningen ett bredare underlag och ett större register. Och så länge som

största andelen av tillgängligt upplysningsstoff produceras inom konsumentinstitutet, är det inte skäl att flytta bort konsumentupplysningen från dess närmaste källor. Den möjligheten är därmed inte avskuren för framtiden. Utvecklingen kan kanske komma att verka åt det hållet, men det är inte aktuellt för närvarande. Jag säger detta sista med adress till fru Hamrin-Thorell som här talade för reservanterna bakom den med 1 betecknade reservationen. Jag vidhåller vad jag sade i andra kammaren, att hon och hennes meningsfränder i verkligheten yrkade avslag på propositionen. Hon bad mig akta mig för att säga detta men yttrade själv i samma andedrag att hon »formellt» måste yrka avslag och gå denna »omväg» för att komma till ett resultat. Hon yrkar alltså avslag på propositionen om utbyggnad av redaktionen inom upplysningsavdelningen och hon gör det under motivering att upplysningsverksamheten bör få ett eget fristående organ och att det behövs ett utförligare material för att kunna bedöma frågan om en konsumenttidning. Jag skall strax återkomma till den saken. Men först vill jag säga mot bakgrund av all den kritik och allt det klander som har riktats mot den nuvarande konsumentupplysningen och dess bristande resurser — vilket också fru Hamrin-Thorell började med i dag — kritik framför allt från folkpartirepresentanter i riksdagen och i vissa tidningar — att jag kanske haft rätt att vänta mig att man skulle välvilligt noterat det förslag till upprustning av konsumentupplysningen som föreligger i denna proposition. Inför både herr Åkerlund och fru Hamrin-Thorell vidhåller jag att detta förslag i allt väsentligt har tillstyrkts av det överväldigande flertalet remissinstanser. Det är lätt att som herr Åkerlund räkna upp halvdussinet remissorgan som talar om »provisorium» o. s. v. Vi har dock tillfrågat inte mindre än 55 remissinstan-

Ang. organisationen av upplysningsavdelningen vid statens institut för konsumentfrågor, m. m.

ser, varav det överväldigande flertalet givit positiva instämmanden till vad reservanterna här yrkat avslag på. Inte minst förvånad blev jag när jag hörde fru Hamrins överord om detta chockerande dåligt underbyggda förslag. Folkpartiets kvinnoförbund — vars utlåtande jag har framför mig — uttrycker däremot sin glädje över utbyggnaden och förstärkningen och finner förslagen i det stora hela tillfredsställande, väl utformade o. s. v. När man läser detta positiva yttrande från fru Hamrin-Thorells eget förbund och ser på slutet, att hennes svägerska undertecknat det, blir man ju lite förvånad över fru Hamrin-Thorells egna yttranden i dag.

Vad folkpartiet beträffar förefaller det som om man nu beredde sig att upprepa sitt handlings sätt från 1957, då riksdagen beslöt att staten skulle överta huvudansvaret för konsumentvaruforskningen och konsumentupplysningen. Vid det tillfället yrkade folkpartiet avslag på propositionen och begärde ett helt nytt förslag påföljande riksdag. Det fick man inte. Propositionen godtogs av majoriteten, och under åren efteråt har folkpartiet nöjt sig med att kräva mera prestationer av den statliga konsumentupplysningen och alltid högre anslag än de av regeringen förordade. Det var i och för sig en aktning svärd omvändelse, som jag inte har någon anledning att klandra. Men nu återtar man alltså sin tidigare attityd av allmän välvillighet, som utmynnar i en hemställan om avslag på det förslag till ökade personella resurser som föreligger. Jag tror att den sortens konsumentvänlighet måste konfundera allmänheten en hel del och att folkpartiet rent av kan riskera att allmänheten-konsumenterna inte tror på äktheten därav. Fru Hamrin-Thorell har en olycksalig benägenhet att vilja kasta ut barnet med badvattnet.

Vidare några ord om forskningsavdelningen, som fru Hamrin-Thorell anmärkte på. Det är fullt riktigt att den

inte fått någon nämnvärd förstärkning i den proposition vars förslag vi i dag behandlar. Men det var inte heller meningen med denna särproposition. Vad man i fjol och i förfjol önskade förbättra var konsumentupplysningens kvalitet. Konsumentinstitutets upplysningsavdelning utsattes för offentliga örfilar stup i ett. Därför gjordes den till föremål för en särskilt penetrerande utredning. Det är dess resultat som redovisas i proposition nr 91. Sedan kommer turen till konsumentvaruforskningen. Den skall i en andra etapp kartläggas och analyseras på samma sätt som konsumentinstitutets första hälft nu.

Slutligen några ord om konsument-tidskriften. Reservanterna bakom reservation 1 vill ha mera material beträffande det planerade innehållet och förslag till nästa års riksdag om tidningens omfång, finansiering, arten av dess läsekrets etc., etc. Här fick jag en komplimang i förbifarten av fru Hamrin-Thorell. Hon kallade mig en skicklig veckotidningsredaktör, som inte borde ställa så stora krav på journalister som att planera en ny tidskrift så självständigt. Jag har i propositionen medvetet låtit bli att gå in på de olika praktiska förutsättningarna för en tidskrift. De sakkunniga, som i sig inneslutit även förste ombudsmannen i Svenska journalistförbundet, har skrivit så mycket mera om den planerade tidskriftens inriktning och uppläggning. Fru Hamrin-Thorell — som givetvis läst betänkandet? — måste ha sett att det står mycket om detta där. Den erfarenhet som jag har haft som tidningsutgivare i 15 år säger mig att det är ett fackmannajobb att planera en tidning och att man inte bestämmer hur en tidning skall se ut i ett kollektiv som riksdagen. Jag menar därför att det bör bli den nya förstärkta redaktionens uppgift att planera, att pröva sig fram — inte inom några lösa ramar som gör att skattebetalarna råkar illa ut, som fru Hamrin-Thorell antydde, utan inom ra-

Ang. organisationen av upplysningsavdelningen vid statens institut för konsumentfrågor, m. m.

men för de finansiella resurser som riksdagen här ställer till förfogande för försöksverksamheten. Jag är själv inte övertygad om att alla de önskemål som framgått av enkäter och remissvar i detta halva hundratal remissvar är värda att förverkligas och kan göra tidskriften tillräckligt bärkraftig. Därav kommer att jag har skrivit kort och lite kärvt i propositionen att man bör pröva sig fram. Hela riksdagen kan inte vara med om att pröva sig fram i ett sådant fackmannajobb. Vad vi begär av riksdagen är fullmakt att försöka finna former för en konsumentupplysning som flertalet efterfrågar.

Det är möjligt, att jag i den stora floren av anmärkningar, som har presterats här, har gått förbi några som jag skulle ha önskat komma ihåg. Jag får kanske återkomma till dem senare. Jag skall inte förlänga detta anförande, herr talman. Intet av vad som sagts här ger anledning att skjuta framför sig de ställningstaganden som utskottsmajoriteten inbjuder riksdagen att ta i dag, och jag tillåter mig såsom ledamot av denna kammare att yrka avslag på båda reservationerna och bifall till utskottets förslag.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (h):

Herr talman! Jag vidhåller att principerna för den statliga konsumentupplysningsverksamheten har grundläggande betydelse för det ärende som vi i dag behandlar. Därför har jag tillåtit mig att ta till orda och reagera emot fru Lindströms formuleringar och hennes bekännelser till de relativa sanningarna som ledstjärna för verksamheten.

Jag har läst direktiven i deras helhet mycket noga, fru Lindström. Jag har i stort sett intet att erinra. Jag har observerat dess uttalanden »å ena sidan» och »å andra sidan», men jag har trots detta inte kunnat undgå att fästa mig vid det övertramp som har gjorts

i fråga om bekännelsen till de relativa sanningarna. Att sanningen är föränderlig i tiden är riktigt, men så står det inte i direktiven utan det är något helt annat som man syftar på när man lägger de relativa sanningarna vid den aktuella tidpunkten till grund för hela verksamheten.

Herr ÅKERLUND (h):

Herr talman! Med adress till fru Hamrin-Thorell och mig säger statsrådet att 55 remissinstanser har tillstyrkt förslagen om upplysningens utbyggnad. För min del vill jag säga att jag inte på något sätt har gått in på den frågan. Jag har inte gjort några anmärkningar gentemot utformningen av förslagen till utbyggnad. Vad jag däremot har sagt är att samordningen mellan å ena sidan de pågående utredningarna och å andra sidan de förslag som här föreligger inte är den bästa och har heller inte vunnit ankläng hos remissinstanserna. Jag skall tillåta mig att citera ur statsrådets egen proposition nr 91, där det står följande: »Så gott som samtliga remissinstanser har i princip ställt sig positiva till de praktiska förslag till effektivisering av den statliga konsumentupplysning som utredningen lagt fram i sitt betänkande.» Ja, därom råder ingen olikhet i uppfattningen. Vidare anföres: »Konsumentrådet, KF, Kooperativa kvinnogillesförbundet, LO, Slöjdföreningen, m. fl. anser dock att med hänsyn till nu pågående utredningar inom samma område den av utredningen föreslagna organisationen snarare bör betraktas som ett provisorium än som en slutlig lösning av problemet.

Industriförbundet, Köpmannaförbundet, standardiseringskommissionen, varudeklarationsnämnden och Grossistförbundet anser, att utredningens omorganisationsförslag tills vidare inte bör föranleda någon åtgärd.» Det är precis den mening som reservanterna har gjort till sin.

Ang. organisationen av upplysningsavdelningen vid statens institut för konsumentfrågor, m. m.

En sak till om upplysningens storlek och mängden av upplysningsverksamhet. Om jag har förstått statsrådet Lindström rätt så säger hon att upplysningen för närvarande är underdimensionerad i förhållande till befintliga forskningsresultat. Ja, det är en fråga som jag för min del har svårt att bedöma, men såvitt jag förstår måste det betyda att man bör avvakta nu pågående utredning om konsumentvaruforskningen. Då denna utredning väl kan antagas komma att lägga fram förslag syftande till en breddning av denna forskningsverksamhet så måste det väl betyda att den upplysningsorganisation som redan nu är i anspråktagen av befintliga forskningsresultat inom några få år måste visa sig vara alltför liten i förhållande till nya forskningsresultat som är att emotse.

Om jag har rätt uppfattat detta styrker det mig i min uppfattning att denna fråga kunde ha varit bättre samordnad.

Jag ber alltså att få vidhålla mitt yrkande.

Fru HAMRIN-THORELL (fp):

Herr talman! Utöver en älskvärdhet mot mig personligen hade herr Svensson som utskottets talesman intet annat att komma med än att utskottet har kunnat godtaga propositionen. Men det står ju »Kvinder bag ham» den här gången, så han behövde inte vidare ta någon ställning. Att påstå att motionärerna, reservanterna och folkpartiet över huvud taget inte vill ge konsumentupplysningen de erforderliga resurserna därför att vi vill skjuta på denna fråga ett halvt år för att få den bättre realiserad och få bättre ekonomiska kalkyler för vårt ställningstagande är inte någon värdig debatteknik från statsrådet Lindströms sida. Vi har aldrig röstat ner något förslag som verkligen har varit väl underbyggt. Vi har tvärtom ständigt lagt fram motioner om

förbättringar på konsumentinstitutets verksamhetsområde.

Det är inte fråga om att riksdagen skall ta ställning till det praktiska arbetet med tidskriften. Det är för resten mycket intressant att läsa utredningens förslag, och jag tror visst att tidskriften blir bra när förslagen realiseras. Vad man främst efterlyser är kalkyler i fråga om finansieringen. När nu finansministern är inne i kammaren skulle jag vilja fråga om finansministern, som förmodligen har diskuterat saken med statsrådet Lindström, är villig att betala räkningen när den en gång läggs fram. Riksdagen har nämligen ingen möjlighet att nu bedöma vilken spridning en sådan här tidskrift kan få och vad den kommer att kosta. Jag har aldrig hört talas om att man startar en tidning, innan man har bestämt sig för hur den skall finansieras. Vi har aldrig tänkt oss att riksdagen skall bestämma om detaljerna i tidningsföretaget, men några flera uppgifter bör den få innan den tar ställning.

Till sist måste jag tala om för statsrådet Lindström att hon inte ens hade rätt när det gäller den som skriver under folkpartiets kvinnoförbunds uttalande. Det var inte min svägerska, utan min syster. Men jag kan inte stå för allt vad hon säger. Vad jag har fört fram i motionen är min egen men också riksdagsgruppens uppfattning.

Statsrådet fru LINDSTRÖM:

Herr talman! Jag vill säga till fru Hamrin-Thorell att hon inte bör göra frågan om tidskriften konstigare än den är. Vad utredningen enligt betänkandet åsyftar är ju ingenting annat än en populariserad, moderniserad och successivt utbyggd publikation — Råd och Rön — med eller utan detta namn. Råd och Rön har enligt den allmänna meningen förbättrats mer och mer under senare tid, och om konsumentinstitutet får ytterligare personal kan innehållet

Ang. organisationen av upplysningsavdelningen vid statens institut för konsumentfrågor, m. m.

differentieras mer och göras lättillgängligare, vilket tycks vara ungefär vad de sakkunniga har tänkt sig.

Jag tror inte att fru Hamrin-Thorell behöver ängsla sig för kostnaderna. Här fastställer vi en ram för vad saker och ting får kosta. Lönekostnaderna för tidningen gäller den redaktion som tillsättes genom beslut här och alltså betalas med allmänna medel. Materialet blir gratis forskningsresultat från konsumentinstitutet plus, som vi hoppas, även från halvstatliga och privata organ. Vi har tillgång till fackmän som säkert lika bra som fru Hamrin-Thorell och jag har möjlighet att göra bärkraftiga kalkyler och försiktigt pröva sig fram.

Fru Hamrin-Thorell och herr Åkerlund säger med en mun att detta är ett provisorium och att de därför avstyrker. Herr Åkerlund räknar upp en rad remissinstanser som han så att säga ställer på sin sida. Han sade uttryckligen i sitt första anförande att dessa remissinstanser i grund och botten har samma uppfattning som han, men hans uppfattning är ju att vi inte nu skall bygga ut upplysningen, och det är icke remissinstansernas uppfattning. Även de som talar om de föreslagna åtgärderna som ett provisorium inför en framtid med en oerhört mycket kraftigare dynamik i konsumentupplysningen än vi har i dag vill nämligen ingalunda avstyrka utredningens förslag, utan de tillstyrker, och åtskilliga av dem tycker t. o. m. att förslaget inte ger tillräckliga resurser. Man hamnar alltså i helt olika slutsatser, och det är inte korrekt debatteknik, för att använda fru Hamrin-Thorells formulering, att räkna upp en rad remissinstanser såsom medlöpare till ens egen uppfattning, när de hamnar i rakt motsatta rekommendationer. Jag är alltså förvånad över fru Hamrin-Thorells och den folktoppartistiska riksdagsgruppens — som hon nu sade sig representera — negativism mot den föreslagna utbyggnaden av resurserna.

Fru Hamrin-Thorell har vid flera tillfällen tidigare uppträtt som konsumentupplysningens vapendragare, vilket hon också erinrade om nyss. I fjol och förrfjol kritiserade hon med vasshet att konsumentupplysningen inte hade tillräckliga resurser och hennes första anförande i dag började i samma trall. Samtidigt som hon i fjol anmärkte på att jag varit för hastig i vändningarna när jag tillsatte den utredning, vars förslag ligger bakom den proposition vi nu behandlar, medgav hon — det var den 17 april i fjol — att hon tidigare misstagit sig. Jag citerar ur riksdagsprotokollet vad hon då sade: »Jag vill i anslutning här till gärna säga att den kritik som från vårt håll då riktades mot förstatligandet var till viss del orättvis. Jag kan inte finna att staten har lagt någon kall hand på vare sig forskning eller upplysning. Däremot har vi fått rätt i att erforderliga resurser inte har ställts till förfogande, vilket man hade anledning att befara redan då förstatligandet skedde.»

Nu vill hon inte själv vara med om att skapa erforderliga resurser nästa budgetår. Det är verkligen förbryllande. Vågar jag hoppas på att fru Hamrin-Thorell nästa budgetår erkänner att hon även denna gång har misstagit sig?

Herr SVENSSON, RIKARD, (s):

Herr talman! Jag vill bara till fru Hamrin-Thorell säga att jag hade tillfäller att ta ställning till denna fråga under utskottsbehandlingen, så att det var inget medlöperi från min sida.

Vidare vill jag säga till fru Hamrin-Thorell att eftersom ingen av dem som deltog i femte avdelningens behandling av frågan finns under reservationen vittnar väl inte detta om något större intresse för reservationen från det hållet.

Fru HAMRIN-THORELL (fp):

Herr talman! Frågan gäller inte här om man vid den ena riksdagsbehand-

Ang. organisationen av upplysningsavdelningen vid statens institut för konsumentfrågor, m. m.

lingen kritiserar en sak och vid den andra riksdagsbehandlingen inte gör det. Det beror ju helt på vad frågan gäller. Kritiken förra gången gällde ett ställningstagande till en helt annan sak, nämligen hur konsumentinstitutets resurser skulle användas. Därför kan man inte med rimlighet och rättvisa ta den slingriga väg som denna olycksaliga konsumentupplysning nu vandrat till intäkt för ett påstående att vi över huvud taget inte vill ställa resurser till förfogande. Frågan är hur dessa resurser skall användas. Statsrådet Lindström har fel i sitt bedömande av vår vilja att medverka till en utökad konsumentupplysning.

Jag skulle vilja fråga kammarens ledamöter: Om det läggs fram ett förslag som är föga ekonomiskt klarlagt och där man får veta väldigt litet om på vilket sätt pengarna skall användas, är det då inte vår vana att fråga efter ekonomiska kalkyler och begära upplysningar om vad det hela kommer att kosta och om de anslag som vi beviljar verkligen kommer att begagnas på bästa möjliga sätt? Jag kan inte förstå att man inte skulle ha rätt att lägga samma ekonomiska synpunkter på en proposition som kommer från statsrådet Lindström. Det är vad vi här har gjort.

Sedan måste jag till slut om den omdebatterade tidskriften säga, att ifall det är Råd och Rön som skall piffas upp litet grand med de föreslagna medlemmen tycker jag inte att det är mycket att diskutera om. Då är jag alldeles lugn för att skickliga pressmän kan göra den trevlig och rolig. Men det har inte varit fråga om det nu, utan om att skapa, vilket också utredningen tänkt sig, en stor modern tidskrift med ett sådant innehåll att folk verkligen läser artiklarna. Statsrådet Lindström vet lika bra som jag att det inte tjänar något till att skriva artiklar om man inte skriver dem på ett sådant sätt att folk har intresse av att läsa dem — sedan må tidskriften vara hur sakligt bra och

fin som helst. Jag trodde att det var dithän som statsrådet såväl som vi andra siktat.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan komme att framställas först särskilt beträffande punkterna I och II samt därefter särskilt i fråga om envar av punkterna III—V.

I fråga om punkterna I och II, fortsatte herr talmannen, hade yrkats 1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas; 2:o), av fru *Hamrin-Thorell*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Per Jacobsson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; samt 3:o), av herr *Akerlund*, att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölls i den av fröken Andersson m. fl. anförda reservationen, såvitt nu vore i fråga.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Fru *Hamrin-Thorell* begärde voting, i anledning varav herr talmannen upptog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras åsikt, som ville till kontraposition antaga bifall till fru *Hamrin-Thorells* yrkande.

Herr *Akerlund* äskade emellertid voting om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Ang. organisationen av upplysningsavdelningen vid statens institut för konsumentfrågor, m. m.

Den, som till kontraproposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 117 punkterna I och II antager godkännande av det förslag, som innefattas i den av herr Per Jacobsson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontroproposition i nämnda votering antagits den av fröken Andersson m. fl. avgivna reservationen, såvitt nu är i fråga.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 41;

Nej — 31.

Därjämte hade 69 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd härav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 117 punkterna I och II, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Per Jacobsson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans

uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid fru *Hamrin-Thorell* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 75;

Nej — 42.

Därjämte hade 24 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Därefter gjorde herr talmannen i enlighet med de avseende punkten III framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av fröken Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen, såvitt nu vore i fråga; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Åkerlund* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 117 punkten III, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av fröken Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen, såvitt nu är i fråga.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

På gjord proposition bifölls härpå vad utskottet i punkten IV hemställt.

Ytterligare gjordes enligt de rörande punkten V förekomna yrkandena propo-

Ang. riktlinjer för biståndsexperters anställningsvillkor

sitioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på godkännande av den av fröken Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen i denna del; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. riktlinjer för biståndsexperters anställningsvillkor

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 118, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående riktlinjer för biståndsexperters anställningsvillkor, m. m.

I propositionen nr 145 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över utrikesdepartementsärenden för den 10 april 1964, föreslagit riksdagen att 1) godkänna av föredragande statsrådet i statsrådsprotokollet framlagda förslag till riktlinjer för anställningsvillkor för experter inom bilateral teknisk bistandsverksamhet; 2) godkänna i statsrådsprotokollet framlagda grunder för en friare lönesättning för sådana experter samt 3) bemyndiga Kungl. Maj:t att meddela de föreskrifter och vidtaga de åtgärder i övrigt, som erfordrades för förslagens genomförande med verkan från och med den 1 juli 1964 även som meddela erforderliga övergångsbestämmelser.

I propositionen hade bland annat framlagts förslag till riktlinjer gällande anställningsvillkor m. m. för experter inom bilateral teknisk bistandsverksamhet. Förslaget innebar tillämpning av avtalsform för expertanställningarna. Vidare hade förordats en fri lönesättning. De framlagda riktlinjerna innebar i övrigt en så långt möjligt genomförd anpassning av experternas löne- och anställningsvillkor till vad gällde för andra statstjänstemän, särskilt inom utrikesförvaltningen.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte

1) godkänna i statsrådsprotokollet över utrikesdepartementsärenden för den 10 april 1964 framlagda förslag till riktlinjer för anställningsvillkor för experter inom bilateral teknisk bistandsverksamhet;

2) godkänna de i statsrådsprotokollet framlagda grunderna för en friare lönesättning för sådana experter;

3) bemyndiga Kungl. Maj:t att meddela de föreskrifter och vidtaga de åtgärder i övrigt, som erfordrades för förslagens genomförande med verkan från och med den 1 juli 1964 även som meddela erforderliga övergångsbestämmelser.

Reservation hade anmälts av fröken *Andersson*, som dock ej antytt sin mening.

Fröken ANDERSSON (h):

Herr talman! Jag skall bara be att i korthet få motivera den blanka reservation, som jag har fogat till detta utskottsutlåtande. Den fråga jag vill beröra gäller bl. a. tillgodoräkning av tid för löneklassuppflyttning och tjänstledighet för experttjänstgöring inom exempelvis NIB.

Jag vill precisera hur jag har fattat innebörden av ett uttalande av statsrådet på sid. 56 i propositionen. Statsrådet säger där: »I likhet med utredningen finner jag det vara angeläget att jämväl icke-statliga arbetsgivare så långt möjligt beaktar de riktlinjer, som utredningen föreslagit i fråga om beviljande av tjänstledighet och tillgodoräkning i lönehänseende.» Statsrådet hänvisar i sammanhanget till vad kommunförbunden vid remissbehandlingen anfört i detta ärende. Förbunden — yttrandet finns återgivet på sid. 43 i propositionen — »förklarar sig beredda att rekommendera sina medlemmar att i den utsträckning så kan ske utan åsidosättande av kommunernas egna be-

Om åtgärder mot diskriminering av ras- och minoritetsgrupper i Sverige

rättigade intressen bevilja sina tjänstemän ledighet för anställning eller uppdrag inom den verksamhet, som administreras av NIB.

För att ingen skall missförstå mig vill jag tillägga att jag är helt enig i sak med statsrådet om att man bör vara så generös som någonsin är möjligt när det gäller att i detta sammanhang bevilja vederbörande tjänstledighet på fördelaktiga villkor.

Nu är denna fråga inte behandlad i utskottsutlåtandet, och jag vill därför bara betona att statsrådets uttalande inte får anses vara något slags principbeslut, som man kan hänvisa till för att motivera t. ex. ett åläggande för privata företagare att ge ledighet på vissa villkor.

Jag har, herr talman, velat göra dessa reflexioner i detta sammanhang men ber i övrigt att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 52, med föranledande av väckt motion i anledning av riksbankens diskontohöjning den 30 januari 1964, såvitt motionen hänvisats till bevillningsutskottet; och

nr 54, i anledning av väckt motion angående beskattningen av avverkning av skog, m. m.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Om åtgärder mot diskriminering av ras- och minoritetsgrupper i Sverige

Föredrogs ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 27, i anledning av väckta motioner om åtgärder mot diskriminering av ras- eller minoritetsgrupper i Sverige och om undersökning av zigenarnas situation.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 34, av fru *Segerstedt Wiberg*, och II: 42, av herr *Hamrin* i Kalmar, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning om åtgärder för att förekomma diskriminering av ras- och minoritetsgrupper i Sverige med uppgift att bland annat

a) undersöka lämpligheten och möjligheten att inrätta en statlig nämnd, helst med parlamentariskt inslag och förslagsvis knuten till socialstyrelsen, för att motverka diskriminering av ras- eller minoritetsgrupper och för att stävja tendenser till sådan diskriminering varhelst denna förekomme genom att efter anmälan eller på eget initiativ företaga utredningar och publicera dem samt genom andra lämpliga förslag förhindra användandet av nedsättande benämningar,

b) överväga lagstiftning om straffsanktioner för förbud att på grund av vissa personers grupptillhörighet avvisa dem från restaurang, biograf och liknande inrättningar som stode öppna för allmänheten,

c) föranstalta om snabbutredning av zigenarnas behov av förbättrad vuxenundervisning,

d) verka för att Den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna liksom förklaringen om avskaffande av alla former av rasdiskriminering uppmärksammades och bleve spridd i skolorna.

I en likaledes till utskottet hänvisad motion II: 421, av fru *Sjövall*, hade föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla, att socialpolitiska kommittén måtte få i uppdrag att genomföra en undersökning av zigenarnas situation samt att framlägga de förslag om åtgärder, vartill undersökningen kunde föranleda.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

Om åtgärder mot diskriminering av ras- och minoritetsgrupper i Sverige

att de likalydande motionerna I: 34 och II: 42 samt motion II: 421 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Eric Gustaf Peterson, Carlsson* i Huskvarna och *Hamrin* i Kalmar, vilka ansett, att utskottet på anförda skäl bort hemställa, att riksdagen, med bifall till de likalydande motionerna I: 34 och II: 42 och i anledning av motion II: 421, i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära utredning om åtgärder för att förekomma diskriminering av ras- och minoritetsgrupper i Sverige samt att motionen II: 421 i övrigt icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Fru **SEGERSTEDT WIBERG** (fp):

Herr talman! Allmänna beredningsutskottet är överens med oss motionärer då det gäller att ta avstånd från varje form av rasdiskriminering. Vi motionärer har också skäl att vara tacksamma för den omsorg, varmed utskottet har behandlat vår motion. Däremot kan jag inte värja mig från intrycket att utskottet inte drar konsekvenserna av sin egen positiva inställning. Utskottet är förvånande nog i stället tämligen belåtet med förhållandena som de är och finner att fler utredningar och undersökningar inte behövs. Ändå förekommer ju ständigt nya uppgifter, som tyder på att allt ingalunda är väl beställt och att zigenarna inte har någon instans att vända sig till.

Vårt förslag går ut på att en nämnd skall tillsättas, som bevakar de utstötas intressen. Vi har vidare önskat att man undersöker, i vad mån det skulle vara möjligt förbjuda att någon avvisas från en restaurang eller annan lokal på grund av tillhörighet till en viss grupp eller ras. Vi vill också ha en snabbutredning av frågan om de vuxna zigenarnas undervisning, eftersom förhållandena här verkligen är otillfredsställande. Kan man t. ex. tänka sig någon ting mera groteskt än historien om den zigenare som fick yrkesutbildning men

sedan inte kunde få anställning eftersom han var analfabet? Det förefaller närmast som om man ytterligare ville betona det befängda i mannens situation, då han gjordes till s. k. arkivarbetare och fick bära böcker, jag tror det var på kungl. biblioteket. Denne man, som alltså inte genom vårt svenska samhälle fått tillgång till böckernas värld, skulle dock tillbringa en stor del av sin tid bland böckerna.

Vi har under och efter kriget lärt oss varthän rasfanatism kan föra. Vi tänker väl då främst på judarnas och nigrernas öden, men hur många av oss offrar egentligen tankar på att också zigenare mördades under kriget? Tusentals av dem försvann i Auschwitz. Ingen av oss räknar med att något sådant kan hända här, och det bör vi väl ha rätt att tro, men vad vi sällan tänker på är att krigets händelser måste ha ökat känslan av otrygghet bland zigenarna överallt i Europa.

Till försvar för vår passivitet — för att inte säga vårt bristande intresse — anförs ofta att zigenarna vill ha det ungefär som de nu har det. De vill fortsätta sitt kringflackande liv, brukar det heta. Riktigare är nog, förefaller det mig, att erkänna att man inte vet huruvida de valt sitt kringflackande liv av fri vilja eller av tvång. Jag säger detta med tanke på den samling zigenardikter som just utkommit. Dikterna låter ana en kultur, som visserligen är oss främmande men därför inte saknar intresse. De ger också en bild av en värld, som ingalunda är så sorglös som vi gärna vill föreställa oss. Tvärtom talar dikterna sitt tydliga språk om hemlöshet, längtan, rädsla och ångest. För att citera ett kort avsnitt:

Jag har aldrig bott i hus,
och om vintern fryser jag.
Men vid den varma spisen
sitter bonden skönt,
jag lever här, och jag lever där
som den stackars musen
och sen när döden kommer
så hittar man mig någonstans.

Om åtgärder mot diskriminering av ras- och minoritetsgrupper i Sverige

Inte är det någon glädje över det kringflackande fria livet som den dikten ger uttryck åt. Uttryckt i vardagliga ord lever mitt ibland oss 950 zigenare, av vilka ett stort antal inte äger fulla medborgerliga rättigheter. Deras belägenhet har uppmärksammats till fullo först på senare år. Mycket har gjorts — det skall villigt erkännas — för att ge dem bättre levnadsvillkor, men fortfarande kan cirka hälften av zigenarna inte läsa, fortfarande går ett stort antal zigenarbarn inte i skolan, fortfarande är zigenarnas hälsotillstånd avsevärt sämre än flertalets i landet. Det hårda livet i tälten, som vi så gärna vill romanisera, har givit dem reumatiska sjukdomar, hjärtlidande, en mängd kroniska besvär och allmänt nedsatt kondition. Men när bostäder ställs i ordning åt zigenarna, samlas andra svenskar till protest. Hör bara:

»Vad det betyder för oss att zigenarna permanent bosättes inpå våra husknutar ligger i öppen dag. Våra fastigheter kommer inte att bli eftersökta i framtiden, vilket blir liktydigt med en värdeförsämring som kan räknas i åtskilliga tusen kronor. Detta betraktar vi som ett slag i ansiktet, ett utdömande av en straffskatt som utan hänsyn påföres arbetsamma och lojala medborgare.»

Den skrivelsen kommer från en svensk kommun. Det finns flera sådana, och det besynnerliga är kanske inte just skrivelserna men att vår reaktion så ofta uteblir. Pressen slår vanligen larm när den får vetskap om förhållanden av detta slag, men det är inte alltid zigenarna får kontakt med någon tidning. Nog skulle de behöva en instans som de visste bevakade deras rättigheter som svenska medborgare. Under nuvarande förhållanden kan man nog vara säkrare på att vi reagerar mot rasförföljelser i andra länder än på att vi reagerar när de inträffar inpå våra husknutar. Det beror på vår okunnighet, sägs det i ett remissyttrande.

Det har sagts, herr talman, att vi som

vill åstadkomma förändringar bör ge oss till tåls. Man anser att förändringarna kommer och att zigenarnas anpassning i samhället pågår, men samtidigt får vi höra att deras fulla anpassning till vår kultur torde komma att dröja åtminstone till dess en ny generation, fostrad i våra skolor och utbildningsanstalter, hunnit växa upp. Den förklaringen blir ju endast till vackra ord på papperet, om man inte gör större ansträngningar än nu. Det stora problemet utgörs ju av just analfabetismen och svårigheterna för zigenarna att få utbildning och att accepteras som bofasta.

Vi kan alltså inte ge oss till tåls. Vi vet att okunnighet föder skräck och att skräck isolerar. Jag hoppas därför att vad som sägs i utskottsutlåtandet angående förklaringen om de mänskliga rättigheterna och om förklaringen mot rasdiskriminering skall tas som en uppmaning till en undervisning med sikte på att bekämpa varje form av grupp- och rasdiskriminering i Sverige.

Låt mig sedan, herr talman, få säga några ord om vår begäran om en snabb utredning av undervisningen av zigenarna. Här finns olika möjligheter. Man kan välja folkhögskoletanken, men man skulle också kunna ta TV-undervisningen i bruk. Egentligen är det underligt att TV inte redan tagits i bruk för detta. På andra håll i världen går man ofta fram den vägen. Genom undervisning via TV kan man lära analfabeter av olika slag inte bara att läsa, skriva och räkna, utan genom TV:s hjälp går det också att göra undervisningen mera lustbetonad, att ge framför allt de vuxna eleverna en tillfredsställande känsla av att vara medborgare i det moderna samhället. Jag är övertygad om att det svenska Unesco-rådet kan stå till tjänst med många upplysningar om hur framgångsrika erfarenheterna i detta avseende är i andra länder.

Remissinstanserna är samtliga välviliga mot zigenarna, men på samma gång sägs att det är svårt att anpassa dem

Om åtgärder mot diskriminering av ras- och minoritetsgrupper i Sverige

i samhället, så länge de förblir analfabeter. Det kan inte få räcka med detta välmenande konstaterande, som är utan effekt. Vi har, herr talman, så länge låtit zigenarna tillfredsställa våra diffusa drömmar om ett fritt och sorglöst vandringssliv, att det är på tiden att vi tillmötesgår dem i deras behov att få betraktas som fullgoda svenska medborgare.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen i allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 27.

Häri instämde herr *Peterson, Eric Gustaf*, (fp).

Herr MÖLLER (s):

Herr talman! Fru Segerstedt Wiberg målade en ganska mörk bild av zigenarnas situation. Om det skulle vara hela sanningen vore det pinsamt. Jag tycker att hon för litet betonade den aktivitet och den utveckling som sker på detta område och som gör det berättigat att dra vissa mera positiva slutsatser.

Motionerna har tagit upp två grupper av frågor, nämligen dels zigenarnas ställning och dels hur man skall bekämpa tendenser till rasdiskriminering i vårt land. Det kan naturligtvis inte råda någon oenighet i sakfrågan. Rasdiskriminering är avskyvärd, var den än förekommer, en vämjelig form av mänsklig intolerans.

I vårt land finns en stark och levande opinion mot diskriminering. Varje fall som kan påvisas och blir känt väcker uppmärksamhet och föranleder stor publicitet. Press, radio och TV är energiska väktare som slår larm och kritiserar när fall av rasdiskriminering blir kända.

På senare tid har ett större medvetande uppstått i opinionen just i fråga om rasdiskriminering. Därtill har också medverkat att svenska folket självt genom sitt reseliv lär känna främmande folk och raser samt att allt fler utlänningar kommit in i vårt arbetsliv.

Främlingskapet har härigenom minskat, toleransen och förståelsen ökat. Det finns fog för utskottets påstående att en allt större förståelse har uppstått i vårt land för olika rasers och minoritetsgruppers problem och att det är en utveckling av positiv art.

Läget är självfallet inte helt tillfredsställande, och det kan ifrågasättas om det helt går att utplåna varje tendens till rasdiskriminering eller minoritetsagg. Skolans och massmedias insatser är och förblir värdefulla och behövliga. Det behövs fortsatt vakthållning, upplysning och reaktion varje gång någon form av rasdiskriminering kan påpekas.

I en av motionerna begärs utredning om en särskild statlig nämnd, som skulle övervaka och ta initiativ vid fall av rasdiskriminering. Vidare begärs skärpt lagstiftning med straffsanktioner förbud mot att avvisa folk från offentlig lokal av rasskal. Utskottet har icke övertygats om behovet av sådana åtgärder. Jag tror inte det är särskilt effektivt eller påkallat med en statlig nämnd för sådana fall. Den har också genomgående avstyrkts av remissinstanserna liksom av utskottet. Det har för övrigt hävdats av socialstyrelsen, att en sådan nämnd skulle kunna få en motsatt och ogynnsam verkan. Den bästa opinionsnämnden är och förblir massmedia och skolans insatser för att bekämpa rasdiskriminering och mänsklig intolerans.

Redan nu finns i lagen — såväl strafflagen som tryckfrihetsförordningen — regler som gör det möjligt att beivra fall av smädelse, förtal och hotelse mot folkgrupp av annan härstamning eller trosbekännelse.

Vi har i vårt land knappast så starka tendenser till ras- och minoritetsdiskriminering att det utgör skäl för utbyggnad av denna lagstiftning.

I den andra delen av motionerna liksom i reservanternas förslag har zigenarnas ställning upptagits. På den punkten målade fru Segerstedt Wiberg en

Om åtgärder mot diskriminering av ras- och minoritetsgrupper i Sverige

relativt dystert bild. Själva motionskravet, i den del som fru Sjövall har tagit upp i sin motion, om en snabb utredning har reservanterna frånfallit.

Låt mig erinra om att en effektiv insats sker genom arbetsmarknadsstyrelsens försorg. Zigenarnas bostadsfråga håller på att lösas, vilket framgår av uppgifter i utskottets utlåtande. Vi har för närvarande 950 zigenare i vårt land. Under åren 1940—1960 fick 300 av dem fast bostad. Under åren 1960—1963 ordnades bostäder åt ytterligare 500 personer. Sedan dess har ytterligare ett antal fått bostäder. I dag är det endast ett fåtal zigenare som vistas i läger. De övriga är bofasta.

Lösningen av zigenarnas bostadsfråga är, såsom betonas i arbetsmarknadsstyrelsens yttrande och understryks i Zigenarsamfundets uttalande, nära förestående. I övrigt sker också framsteg när det gäller arbetsmarknad, skolgång och de andra problem som är aktuella för zigenarna. Men dessa problem har i så hög grad varit beroende av bostadsfrågans lösning att man först när den är löst kan med framgång angripa zigenarnas problem i fråga om skolgång, analfabetism och inplacering i arbetslivet.

Det har skett en stor undersökning av zigenarbefolkningen i stockholmsområdet av doktor John Takman på initiativ av arbetsmarknadsstyrelsen. En liknande undersökning pågår f. n. för den övriga delen av zigenarbefolkningen i vårt land. Man undersöker varje fall individuellt, och vi kan därigenom få en grundval för effektiva åtgärder i fortsättningen. Det är ett svårt och tidskrävande arbete, och det ligger i sakens natur att de sista fallen är de som är svårast att inpassa i samhället. Varje anpassning måste självfallet förutsätta zigenarnas egen, frivilliga medverkan.

När denna kartläggning har skett kan man slutgiltigt lösa kvarvarande problem. Till dem hör självfallet analfabetismen, säkerligen det svåraste. Be-

hovet av effektiv undervisning för vuxna har med rätta understrukits av fru Segerstedt Wiberg. Jag måste liksom utskottet gjort lita på skolöverstyrelsens och arbetsmarknadsstyrelsens uttalanden i dessa frågor, när de understryker de möjligheter som står till buds och den aktivitet som pågår. Det är angeläget att denna aktivitet fortsätter liksom åtgärder från övriga berörda myndigheter. Det gäller inte bara zigenarbefolkningens, främst de återstående lägerboende zigenarnas undervisning och deras problem i arbetslivet, det gäller över huvud taget varje tendens till rasdiskriminering som föreligger i vårt land. I det fallet finns självklart ingen oenighet i Sveriges riksdag.

Jag yrkar bifall till utskottets utlåtande.

Fru SEGERSTEDT WIBERG (fp):

Herr talman! Herr Möller tyckte att jag målade en för mörk bild. Jag skulle önska att han hade rätt i sitt påstående, men det förekommer tyvärr alltför ofta uppgifter om olika uttryck för rasdiskriminering. Det behöver man bara läsa i tidningarna om. Samma dag stod t. ex. att läsa dels om den s. k. tattarflickan, som inte fick utbildning för att hon hörde till denna out-grupp, dels om ett par som vägrades servering på en restaurang för att den ena var vit och den andra var färgad.

Herr Möller tyckte också att vi borde nöja oss med vad som görs av skolöverstyrelsen, socialstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen. Jag medger gärna, herr Möller, att de gör mycket, men jag kan inte se att de snabbt nog kommer fram till en lösning av problemet med den nuvarande takten. Jag tror att man har för lätt att resignera.

Jag skall vara kortfattad, ty jag vill inte ta kammarens tid i anspråk mycket längre just nu, men jag vill påpeka, herr Möller, att arbetsmarknadsstyrelsen slutar sitt remissyttrande med

Om åtgärder mot diskriminering av ras- och minoritetsgrupper i Sverige

att tala om yrkesutbildning och att personer varit föremål för arbetsberedning och arbetsplacering i 154 fall men att av dessa endast 64 lett till varaktiga anställningar, bl. a. beroende på bostadsproblem, bristande skol- och yrkesutbildning samt anpassningssvårigheter. Jag tror att denna lilla glimt är riktig och visar hur svårt problemet är och att ansträngningar behövs.

På framställning av herr talmannen beslöts att den fortsatta överläggningen angående förevarande ärende ävensom handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse till Konungen:

nr 197, i anledning av vissa i Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1964/65 behandlade allmänna frågor;

nr 198, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1964/65, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 199, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1964/65, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 200, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1964/65, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 201, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1964/65, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 202, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1964/65, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 203, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1964/65, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 204, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1964/65, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 205, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1964/65, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde;

Nr 206, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1963/64 i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 207, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1963/64, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 208, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1963/64, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 209, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1963/64, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 210, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1963/64, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 211, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1963/64, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 212, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1963/64, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 217, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslagsfrågor m. m. inom försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 218, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av visst äldre anslag inom utrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 219, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av statens bilinspektion m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 220, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till statens järnvägar för drift av icke lönsamma järnvägslinjer m. m.;

nr 221, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa fastighetsfrågor m. m. inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 222, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av ett institut för nyttiggörande av forskningsresultat;

nr 223, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i statliga avlönings- och pensionsreglementen; samt

nr 224, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den statliga exportkreditgarantiverksamheten.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till fullmäktige i riksgäldskontoret:

nr 229, angående engångsunderstöd till f. d. städerskan Anna Maria Olsson; och

nr 230, angående pension till förre förste kanslisten Ebba Ihrman.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 231, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med hemställan om riksdagens samtycke till förordnande om fortsatt valutareglering, m. m., dels ock väckta motioner om upphävande eller ändringar av valutaregleringen;

nr 232, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse med redogörelse för Nordiska rådets tolfte session, såvitt skrivelsen gäller punkterna E 2 och E 11, jämte i ämnet väckt motion;

nr 233, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av kreditinstitut för lantbruksnäringarna, m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

nr 234, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning, m. m., jämte i anledning av propositionen väckt motion; och

nr 235, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 6 § ränteregleringslagen den 25 maj 1962 (nr 258) jämte i ämnet väckta motioner.

Anmälades och godkändes allmänna beredningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 236, i anledning av dels motioner angående familjepolitiken och dels delar av motioner om bättre förhållanden för kvinnlig arbetskraft m. m.; samt

nr 237, i anledning av motioner om effektivisering av samhällets rådgivnings- och hjälpverksamhet för kvinnor i abortsituation.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 112, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor rörande lärarutbildning jämte i ämnet väckta motioner;

nr 113, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående skolväsendets centrala ledning m. m., såvitt propositionen hänvisats till statsutskottet, jämte i ämnet väckta motioner, m. m.;

nr 114, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående organisationen av polis-, åklagar- och exekutionsväsendet m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 120, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag angående inköp av obligationer i Förenta Nationernas obligationslån;

nr 121, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bildande av ett statligt aktiebolag för bevakningstjänst m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 122, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående organisation av förvaltningarna vid marinkommando Syd jämte i ämnet väckt motion;

nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av visst markbyte m. m.;

nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen om allmän försäkring m. m., i vad propositionen avser anslag för budgetåret 1964/65, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 125, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till stat för riksgälds-fonden för budgetåret 1964/65; samt

nr 126, angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1964/65;

bevillningsutskottets betänkande nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 § förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 28, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lagstiftning med anledning av förstäligheten och omorganisationen av polisväsendet m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i utskökningslagen m. m.; samt

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om personundersökning i brottmål, m. m.; ävensom

Meddelande ang. enkla frågor

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 50, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om åtgärder vid samhällsfarlig asocialitet, dels ock i ämnet väckt motion; samt

nr 51, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 15 § och 23 § 1 mom. bekämpningsmedelsförordningen den 14 december 1962 (nr 703), dels ock i ämnet väckta motioner.

Meddelande ang. enkla frågor

Meddelades, att jämlikt § 20 i kammarens ordningsstadga följande enkla frågor denna dag framstälts, nämligen

av herr *Pettersson, Harald*, (cp) till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet: »Är Herr Statsrådet villig medverka till sådan ändring av tillämpningen av familjebidragsförordningen, att företagare som fullgör värnplikts-tjänstgöring får bättre möjligheter till familjebidrag och bostadsbidrag, beträffande t. ex. företag i grupp 2 (jfr prop. 188/1962) så att enligt gällande anvisningar beräknad reducerande inkomst likställas med hustruinkomst och således blir reducerande endast till hälften?»; samt

av herr *Jonasson* (cp) till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet: »Avser Herr Statsrådet — därest nedläggande helt eller delvis av trafiken på trafiksvag enskild järnväg aktualiseras — pröva frågan om ersättning för underskott på trafiken i syfte att säkerställa trafikens upprätthållande och en god transportförsörjning för det område som beröres av järnvägen i fråga?»

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 16.54.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Onsdagen den 20 maj eftermiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 19.30; och dess förhandlingar leddes till en början av herr andre vice talmannen.

Upplästes två till kammaren inkomna protokoll, så lydande:

År 1964 den 20 maj sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt §§ 70 och 71 riksdagsordningen utse riksdagens fullmäktige i riksbanken för valperioden 1964—1967 efter herrar G. N. Kollberg och T. S. Bengtson, vilka voro i tur att avgå, jämte två suppleanter; och befunnos efter valets slut hava blivit utsedda till

fullmäktige

för valperioden 1964—1967:

herr Kollberg, Gustaf Napoleon, ledamot av andra kammaren, med 44 röster,
herr Bengtson, Torsten Stanley, ledamot av första kammaren, med 44 röster;

suppleant för herr Kollberg, G. N.:

herr Wedén, Sven Mauritz, ledamot av andra kammaren, med 44 röster;

suppleant för herr Bengtson, T. S.:

herr Hansson, Nils Gunnar, ledamot av andra kammaren, med 44 röster.

Gustaf Elofsson

O. Malmberg

G. Ivar Virgin

Ingemund Bengtsson

År 1964 den 20 maj sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt §§ 70 och 71 riksdagsordningen utse riksdagens fullmäktige i riksgäldskontoret för valperioden 1964—1967 efter herrar R. G. Renlund, E. R. Hagberg och N. I. Johansson, vilka voro i tur att avgå, jämte tre suppleanter; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

ordförande

för valperioden 1964—1967:

herr Renlund, Rolf Gösta, generaldirektör, med 42 röster;

fullmäktige

för valperioden 1964—1967:

herr Johansson, Nils Ivar, andre vice talman i första kammaren, med 40 röster,

herr Östman, Frans Oscar, kanslichef, med 40 röster;

suppleant för herr Renlund, R. G.:

herr Adamsson, Erik Selmer Johan, ledamot av andra kammaren, med 42 röster;

suppleant för herr Johansson, N. I.:

herr Eliasson, Lars Magnus, ledamot av andra kammaren, med 40 röster;

suppleant för herr Östman, F. O.:

herr Nilsson, Eric Ferdinand, ledamot av andra kammaren, med 40 röster.

Gustaf Elofsson

O. Malmberg

G. Ivar Virgin

Ingemund Bengtsson

På framställning av herr andre vice talmannen beslöts att de upplästa protokollen skulle läggas till handlingarna ävensom att riksdagens kanslideputerade genom utdrag av protokollet skulle underrättas om dessa val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag dels till förordnanden för de valda, dels ock till skrivelser till Konungen med anmälan om de förrättade valen.

Om åtgärder mot diskriminering av ras- och minoritetsgrupper i Sverige
(forts.)

Fortsattes överläggningen angående allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 27, i anledning av väckta motioner om åtgärder mot diskriminering av ras- eller minoritetsgrupper i Sverige och om undersökning av zigenarnas situation.

Om åtgärder mot diskriminering av ras- och minoritetsgrupper i Sverige

Herr MÖLLER (s):

Herr talman! Det finns väl ingen anledning att ta da capo på den debatt som vi inledde före middagspausen. Men på grund av den tidsnöd kammaren befann sig i med anledning av det val, som skulle hållas i denna sal, blev debatten något andfådd. Jag har ändå en känsla av att det väsentliga blev sagt, åtminstone från utskottets sida.

Fru Segerstedt Wiberg berörde i sitt anförande före middagspausen ett färskt fall av rasdiskriminering gentemot zigenare. Jag vill med anledning härav konstatera att den publicitet som gjordes och den starka reaktion som uppstod, när detta fall blev känt, enligt min mening understryker min bedömning att den bästa opinionsnämnd vi har utgöres av massmedia, press, radio och television, som tar upp och reagerar mot varje känt fall av rasdiskriminering. På det sättet kan man slå larm, reagera och vinna rättelse.

Jag tror också att det är lämpligt att erinra om vad Zigenarsamfundet säger just beträffande den nya mentalitet och den nya förståelse, som håller på att vinna insteg. Samfundets yttrande är återgivet i utskottsutlåtandet, och däri påpekas att upplysning genom press, radio och television har medfört en helt ändrad inställning i den allmänna opinionen så att allmänheten nu tycks känna ett behov att medverka till en upplösning av »zigenarkomplexet», heter det.

Zigenarsamfundet understryker också hur viktigt det är att zigenarnas isolering bryts genom bostädernas placering och bostadsfrågans lösning. Därigenom kan man — som Zigenarsamfundets ombudsman nyligen skrivit i tidsskriften Fackföreningsrörelsen — genom en fast bosättning automatiskt ordna barnens skolgång. Den vuxenundervisning som är i gång genom arbetsmarknadsstyrelsens och skolmyndigheternas försorg pekar på möjligheten att lösa dessa problem inom rimlig tid.

Jag vill erinra om att det är först un-

der senare år som det uppstått något av en väckelse, en medveten opinion både hos statsmakterna och allmänheten när det gäller zigenarbefolkningens ställning och att därefter har vidtagits positiva åtgärder i snabb takt. Det hela verkar lovande, och vi har rätt att hoppas på en total lösning av zigenarbefolkningens problem inom en nära framtid.

Med detta vill jag, herr talman, yrka bifall till utskottets förslag.

Fru SEGERSTEDT WIBERG (fp):

Herr talman! Det blev ett något snöpligt slut på debatten vid middagspausen, och jag är rädd för att herr Möller och jag, även om vi nu hämtat kraft, inte kan övertyga varandra.

Herr Möller citerade Zigenarsamfundet, och därför vill även jag ett ögonblick citera detta samfund. Det yttrar bl. a., att det svåraste problemet är analfabetismen. Utan att kunna läsa och skriva är det omöjligt för zigenarna att i verklig mening komma in i arbetslivet. Lika viktigt är att de får rimliga kunskaper om hur det moderna samhället fungerar. Man måste tillskapa en vuxenundervisning för att utrota analfabetismen. Pedagogiska resurser måste ställas till förfogande och varje vuxen zigenare måste tillförsäkras sådana ekonomiska villkor att de kan helt ägna sig åt skolgång under något år eller erforderlig tid. Bostäder, läs- och skrivkunnighet samt arbete kommer enligt samfundets mening att lösa zigenarproblemet men det är också väsentligt att varje form av rasdiskriminering upphör.

Jag tror således fortfarande, att problemet är litet mer komplicerat än vad herr Möller vill erkänna, men jag kan ju som herr Möller sätta stort hopp till våra massmedia. Det skulle onekligen vara intressant om televisionen ville göra ett försök med undervisning för zigenarna. Framför allt är det dock självklart, att det viktigaste är att vi på alla sätt bekämpar rasdiskriminering.

Ang. ärekränkning mot ledamot av främmande makts regering, m. m.

Jag ber alltså ännu en gång, herr talmannen, att få yrka bifall till reservationen.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr andre vice talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr andre vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Fru *Segerstedt Wiberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad allmänna beredningsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 27, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Ang. ärekränkning mot ledamot av främmande makts regering, m. m.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändring i tryckfrihetsförordningen samt i ämnet väckta motioner.

Till konstitutionsutskottet hade båda kamrarna den 14 april 1964 hänvisat en

av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 133, vari Kungl. Maj:t till riksdagens prövning i grundlagsenlig ordning framlagt i utlåtandet infört förslag till ändring i tryckfrihetsförordningen.

Propositionens väsentliga syfte var att sådana ändringar skulle göras i tryckfrihetsförordningen som vore betingade av den år 1962 antagna brottsbalken; denna skulle träda i kraft den 1 januari 1965. Samtidigt hade föreslagits en viss utvidgning av möjligheterna att med åtal och straff ingripa mot dem som hade lämnat meddelande för offentliggörande i tryckt skrift. Slutligen hade förordats, att som otillåtet yttrande i tryckt skrift skulle angivas icke blott ärekränkning av främmande makts statsöverhuvud eller dess representant här i riket utan även, till skillnad från vad som gällde enligt brottsbalken, ärekränkning av ledamot av främmande makts regering.

Samtidigt med propositionen hade utskottet behandlat följande i anledning därav väckta motioner, nämligen

dels de likalydande motionerna I: 748, av herrar *Svanström* och *Thorsten Larsson*, samt II: 922, av herrar *Larsson* i Norderön och *Fälldin*,

dels de likalydande motionerna I: 754, av herrar *Lager* och *Adolfsson*, samt II: 921, av herr *Hermansson m. fl.*,

dels de likalydande motionerna I: 779, av fröken *Mattson m. fl.*, och II: 960, av herr *Braconier m. fl.*,

dels de likalydande motionerna I: 792, av herrar *Palm* och *Lennart Geijer*, samt II: 975, av fröken *Bergegren* och herr *Martinsson*,

dels ock de likalydande motionerna I: 793, av fru *Segerstedt Wiberg m. fl.*, och II: 976, av herr *Spångberg m. fl.*

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A. att riksdagen, med anledning av proposition nr 133 samt de i ärendet

Ang. ärekränkning mot ledamot av främmande makts regering, m. m.
väckta motionerna, måtte såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling antaga det vid propositionen följande förslaget till ändring i tryckfrihets-

förordningen med den ändringen, att 7 kap. 4 § första stycket punkten 8 erhöles följande, såsom utskottets förslag betecknade lydelse:

(Kungl. Maj:ts förslag)

8. skymfande av främmande makts flagga, vapen eller annat dess höghets-tecken *eller ärekränkning mot främmande makts statsöverhuvud eller ledamot av dess regering eller dess representant här i riket;*

(Utskottets förslag)

8. skymfande av främmande makts flagga, vapen eller annat dess höghets-tecken;

- B. att 1) motionerna I: 748 och II: 922,
2) motionerna I: 754 och II: 921,
3) motionerna I: 792 och II: 975,
4) motionerna I: 793 och II: 976,

i vad de icke besvarats genom vad utskottet hemställt under A, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Fru SEGERSTEDT WIBERG (fp):

Herr talman! Konstitutionsutskottet har varit enhälligt i sitt utlåtande om de föreslagna ändringarna i tryckfrihetsförordningen. Detta är glädjande, inte minst med tanke på den proposition, som lades på riksdagens bord och som innehöll förslag om en utvidgning av den förältrade bestämmelsen om ärekränkning av främmande statsöverhuvud till att gälla även regeringsledamot i en främmande stat.

Hur detta förslag tillkommit är inte lätt att förstå. Det fanns enligt uppgifter, som lämnats i utskottet, en tryckt version av propositionen, i vilken den föreslagna ändringen inte var med. Enligt uppgifterna sändes denna version till granskning av bl. a. justitiekanslern. Senare tillkom den utvidgade version, som lades på riksdagens bord. Det skulle i detta sammanhang vara av intresse att få veta hur det förhåller sig med de två versionerna och vilken av dem som regeringen ställt sig bakom.

Jag antar, redan av formella skäl, att svaret blir att det är den utvidgade versionen som utgör regeringens propo-

sition. Av sakliga skäl måste jag beklaga detta. Varje pressman vet att den föreslagna ändringen är både omotiverad och oklok. Förslaget har inte varit utsänt på remiss, och den enda egentliga motivering, som givits för dess framläggande, är att det råder olika statsskick i skilda länder.

Det är förvisso en sanning, som ingen önskar bestrida. Men dessa knappa ord tyder närmast på att ett olycksfall inträffat i arbetet på regeringssidan, och desto mer glädjande är det ju, att olycksfallet har förhindrats av riksdagen. En olycka kunde lätt ha skett, ty propositionen lämnades den 14 april, eller vid en tidpunkt då propositionerna hopades på riksdagens bord. Under den första hälften av april emottog riksdagen sålunda inte mindre än 57 propositioner omfattande 3 560 sidor. Tillsammans motsvarar propositionernas sidoantal 53 procent av det sammanlagda antalet sidor under vårsessionen, avlämnade, alltså, på dessa korta fjorton dagar. De utgjorde en femdubbling av vad som lämnades under motsvarande tid förra året.

En olycka kunde således lätt ha inträffat, men riksdagen var lyckligtvis, liksom pressen, på sin vakt. Den senare vet ju av erfarenhet från krigets dagar, vilka svårigheter som kan uppstå, om regeringen skall åta sig ansvaret för vad den fria pressen skriver. Inte minst torde för regeringen vara lyckligast att under orostider kunna hänvisa till vår

Ang. ärekränkning mot ledamot av främmande makts regering, m. m.

grundlagsfästa tryckfrihet, när främmande makt framför klagomål. Men även i fredstid är det förnedrande för en pressman att riskera åtal till följd av den politiska värdering som en regering gör av politiska förhållanden i en främmande stat.

Jag tror, herr talman, att det är en stor sak, att riksdagen slår vakt om tryckfriheten. Jag har givetvis inget annat yrkande att ställa än det som ligger i utskottets utlåtande.

Häri instämde herr *Hernelius* (h).

Herr statsrådet KLING:

Herr talman! Ett enhälligt utskottsutlåtande brukar denna kammare inte offra många minuter på, men en av de frågor som berörs i detta utlåtande har givit upphov til en debatt av så orimliga proportioner och tagits till intäkt för så många orimliga, ja, i vissa fall rent falska påståenden, att jag anser mig böra ta kammarens uppmärksamhet i anspråk en stund trots att vi befinner oss i riksdagens slutspurt.

Rättsläget på det område som fru Segerstedt Wiberg här berört är för närvarande följande.

Ärekränkning som icke sker genom tryckt skrift — observera att jag talar om ärekränkning, alltså om brott, och inte om sådan kritik som inte är brott — straffas i vanliga fall enligt 16 kapitlet i strafflagen. Åtal får icke anställas av annan än målsäganden om inte ärekränkningen har skett mot någon i och för hans ämbete. Den som ärekränker främmande makts statsöverhuvud eller representant här i riket straffas enligt 8 kap. 8 § strafflagen, som i vissa avseenden är strängare. Sådant brott faller under allmänt åtal, men åklagare får inte åtala utan regeringens tillstånd.

Detta innebär att vår nuvarande lagstiftning i princip endast gör den skillnaden mellan främmande makts statsöverhuvud och regeringsledamot, att det i det senare fallet endast kan bli fråga

om enskilt åtal, men i det förra fallet allmänt åtal, dock endast efter regeringens medgivande.

Sker ärekränkning genom tryckt skrift gäller enligt tryckfrihetsförordningen samma straffbarhetsregler och även åtalsreglerna är desamma. Detta innebär att i fråga om tryckfrihetsbrott gäller för närvarande exakt samma skillnad som i fråga om annan ärekränkning.

Det är alltså osanning när det ibland påstås, att ärekränkning genom tryckt skrift av regeringsledamot i främmande makt icke skulle vara straffbar enligt svensk rätt. Det är i princip endast åtalsfrågan som skiljer. Det finns ingenting som hindrar att en ansvarig utgivare av en tidning blir åtalad om tidningen har smädat främmande makts regeringsledamot.

Även sedan brottsbalken har trätt i kraft den första januari 1965 kommer ärekränkingsbrotten att i *princip* ligga under enskilt åtal, men den betydelsefulla skillnaden inträder, att åklagare kan väcka allmänt åtal för förtal om målsägaren anger brottet och åklagaren finner åtal av särskilda skäl påkallat från allmän synpunkt. Detta att åklagare kan väcka allmänt åtal för förtalsbrott är en väsentlig skillnad i förhållande till gällande rätt, en skillnad, som synes ha helt förbisetts i den allmänna debatten och som fru Segerstedt Wiberg icke berörde med ett ord i sitt anförande nyss. Dessa nya åtalsregler blir automatiskt tillämpliga också på tryckfrihetsbrott.

Vad innebär då en tillämpning av gällande bestämmelser i dagens värld? Jo, den innebär att det förstärkta skydd, som möjligen kan ligga i skillnaden i åtalsreglerna, ger vi åt en rad konstitutionella monarker, som enligt vad som säges icke smädas, och — lägg märke till detta — åt flertalet diktatorer, ty de är ju i allmänhet statsöverhuvud, men vi ger det inte åt de västliga demokratiernas ledare med undantag för den amerikanske presidenten.

Mitt kritiserade förslag avser att den

Ang. ärekränkning mot ledamot av främmande makts regering, m. m.

här skillnaden, som jag nu har talat om, skulle tagas bort, och motiveringen härtill är just den jag nyss anförde: Variationerna i fråga om statsskick är för närvarande så stora att det inte finns anledning att bibehålla denna skillnad.

Hade riksdagen antagit förslaget, skulle det i dagens läge ha varit en konsekvent handling med hänsyn till att riksdagen så sent som för mindre än ett och ett halvt år sedan enhälligt beslöt att i brottsbalken bibehålla den särskilda bestämmelsen om främmande statsöverhuvud.

När riksdagen nu med hänsyn till pressopinionen icke kommer att antaga förslaget, bör riksdagen med samma konsekvens också upphäva den nu gällande bestämmelsen. Utskottet har också föreslagit detta under uttalande, att utskottet delar min uppfattning att skäl saknas att låta tillämpningen av bestämmelsen vara beroende av om den angräpnar har ställning av statsöverhuvud.

En enhällig tidningspress tycks anse det vara fördelaktigare för samma tidningspress att löpa risken av enskilda åtal eller, efter den förste januari 1965, åtal som utan regeringens medgivande anställas av allmän åklagare. Tror man då att risken för enskilt åtal eller sådant allmänt åtal är mindre än risken för åtal, som hade föregåtts av en prövning av åklagare och regering?

Jag har velat klarlägga detta för kammarens ledamöter med anledning av den våldsamma presskampanjen. Här kan man om någonsin tala om en storm i ett vattenglas. Man slår sig för bröstet och upphäver höga rop om att man kämpar för pressens frihet.

Ja, pressens frihet! Men frihet till vad då? Jo, det verkar som om det skulle vara pressens frihet att använda invektiv och medvetna osanningar. Lagförslaget innebär inte på något sätt något ingrepp i den fria pressens rätt att kritisera för oss motbjudande politiska system och deras företrädare, utan endast att pressens folk i utövandet av sin för oss självklara rätt att kritisera

skall vara underkastad samma regler som vanliga medborgare. Att påstå något annat är att låna sig till en för vår press ovärdig kampanj.

Jag tror att det kan vara inte alldeles ofarligt att driva en kampanj av detta slag för långt. Jag har i dessa senaste veckor inte bara blivit utskäld i pressen, jag har också fått mottaga många bevis för att det även finns en annan opinion än den som pressen representerar i detta fall. Det är många som har givit sig till känna och i detta sammanhang påpekat de tendenser till nedbusning, som vi tyvärr måste medge ibland kommer till synes.

En god sak har dock pressdebatten medfört. Man har både på ledarsidor och i politiska tal kallat förslaget t. ex. Lex Nikita och insinuerat, om inte annat så genom ledarrubriker, att förslaget skulle ha tillkommit som en skyddsåtgärd inför det besök som vi väntar i slutet av juni månad. Dessa ledarskrifter och denne politiske ledare har nu i alla fall fått lära sig, att vår tryckfrihetsförordning är en grundlag eller, om de till äventyrs visste detta redan förut, fått lära sig att grundlag icke kan ändras utan beslut av två riksdagar med mellanliggande val till andra kammaren.

Herr MÖLLER (s):

Herr talman! Proposition nr 133 har i den del som nu diskuterats väckt förvåning och en livlig debatt i svensk press. Förvåning över denna oväntade skärpning i en paragraf i tryckfrihetsförordningen, förvåning över att förslaget lades fram utan något samråd med pressens organisationer, som ju ändå måste anses vara berörd part och ha särskilt intresse av ändringar i tryckfrihetsförordningen.

Det är egentligen ganska svårt att se något bärande motiv för den utvidgning som föreslagits. Redan i hittillsvarande skick framstår paragrafen — kap. 7, § 4, punkt 8 — om skydd för ärekränkning av statsöverhuvud som ganska

Ang. ärekränkning mot ledamot av främmande makts regering, m. m.

dammig och klent motiverad. Den är en kvarleva från äldre tider, och den har tett sig som en onödig inskränkning i svensk tryckfrihetsförordning.

Än mindre motiverat framstår det att nu på sätt som skett *levandegöra* paragrafen och utvidga den genom att även föra in främmande lands regeringsledamöter under dess skydd.

Det har onekligen för svensk press verkat som att man härigenom skulle riskera att begränsa den fria debatten i vårt land. Man kunde riskera att främmande lands regering i vissa lägen skulle använda denna paragraf som påtryckning mot svensk regering för åtgärder mot svensk press.

Jag förstår att justitieministern tydligen sett frågan främst som en åtgärd av juridisk och lagmässig konsekvens, och det intrycket bestyrks av justitieministerns nu hållna anförande.

Jag vill betona, att de påståenden som gjorts, att justitieministern skulle med lagändringen söka skydda främmande lands diktatorer — särskilt har ryske regeringschefen nämnts — säkerligen är grovt orättvisa och ohemula. Sådana insinuationer har gjorts i pressen. Man har talat om »Lex Nikita» och liknande. Jag måste som pressman säga att det är med beklagande man konstaterar dessa förlöpnings- och insinuationer i debatten. Redan hänsynen till tidtabellen gör sådana antaganden helt orimliga, eftersom det rör sig om en grundlagsändring som tidigast kunde träda i kraft nästa år.

Justitieministern har rätt att bli trodd på sitt ord när han säger att motivet har varit att skapa konsekvens i lagstiftningens utformning. Detta förklarar i så fall varför motiveringen är så ytterst knapphändig och att inget samråd har skett med pressens instanser.

Ändå tror jag att lagändringen skulle varit ogynnsam. Det är inte för svensk press fråga om att slå vakt om rätten att begagna skällsord och invektiv. Det är inte därom det handlar. För praktiskt taget varje svensk pressman — även för

den som inte sätter särskilt stor värde på grova ord och invektiv — framstår detta som en fråga som rör den fria politiska och samhällskritiska debatten.

Det har tidigare hävdats från svenskt regeringshåll, att en paragraf med den utformning som här är aktuell kunde i kritiska lägen användas av tilltagsna utländska regeringar för påtryckning mot svenska regeringen att dämpa eller begränsa kritik.

Det är väl att märka, att för åtskilliga diktatorer och statsledare kan själva beskrivningen av sanningen och de faktiska förhållandena framstå som ärekränkande. Vad som är smädande är en mycket subjektiv bedömning. Det är svårt att skildra eller kommentera förhållandena i ett land med genomförd rasdiskriminering utan att den berörda regeringen kan uppfatta detta som ärekränkande. Där är det *själva verkligheten* som är mörk och kuslig, såsom vi ser den från demokratiska och mänskliga synpunkter.

I sådana fall kan en paragraf som den här aktuella bli oläglig både för svenska regeringen och för svensk press. Erfarenheterna från världskriget talar ett tydligt språk. Den aspekten underströks också av dåvarande justitieministern när frågan var aktuell för ett tiotal år sedan. Argumenteringen behåller sin styrka.

Därför finner jag att den lösning som föreslagits av konstitutionsutskottet är salomonisk och tillfredsställande. Jag hoppas den kan tillfredsställa justitieministern lika väl som dem som är intresserade av en fri och öppen pressdebatt. Justitieministern har önskat få konsekvens i lagstiftningens utformning. Denna konsekvens har nu uppnåtts på det sätt som konstitutionsutskottet förordar, och jag tror att detta skall visa sig vara lyckligast för alla parter och mest gagnande för tryckfriheten.

Slutet gott, allting gott, lyder ett populärt ord. Med särskild tillfredsställelse noterar jag att konstitutionsutskottet och, som jag hoppas, inom kort riks-

Ang. ärekränkning mot ledamot av främmande makts regering, m. m.

dagen genom denna åtgärd visar sitt positiva intresse för och sin eniga uppslutning kring vår grundlagsfästa tryckfrihet. Därmed har man eftertryckligt betonat tryckfrihetens värde för svensk demokrati.

Herr **HERNELIUS** (h):

Herr talman! Herr Möller från Gävle var mycket kritisk mot propositionen, men han fann en överslätande faktor, nämligen att justitieministern har velat verka för »konsekvens i lagstiftningen».

Jag är ledsen, herr Möller, men jag kan inte se denna strävan efter konsekvens. I själva verket förhåller det sig så, att riksdagen helt nyligen har antagit en brottsbalk. Denna brottsbalks brottskatalog skall i tillämpliga delar införas i tryckfrihetsförordningen — det är meningen med denna proposition — men herr Kling gör ett undantag: han vill utöver brottsbalkens straffbestämmelser införa en straffbestämmelse för ärekränkning av främmande makts regering. Detta står inte i brottsbalken, herr Möller! Herr Kling går alltså ifrån brottsbalken och går ifrån konsekvensen — det är innebörden av propositionen.

Nu kan man säga att också utskottet går ifrån brottsbalken och går ifrån konsekvensen när utskottet stryker straffbestämmelsen för ärekränkning av statsöverhuvud. Detta gör utskottet med öppna ögon. Frågan ställdes i utskottet — det får jag väl berätta, herr Elmgren — och då meddelades att utskottet var berett att ta den konsekvensen. Det går alltså inte att försvara propositionen med att den innebar en konsekvenslagstiftning — det var den inte. Det var en nyhet, och justitieministern säger i propositionen — jag citerar nu fritt — att ett kommande år må motsvarande ändringar i brottsbalken kunna företagas.

Jag var litet förvånad över justitieministerns anförande. Vi har, med undantag för någon debatt på sistone, lärt

känna honom som en mycket balanserad man. Jag blev något överraskad över den aggressivitet han utvecklade i sitt anförande i dag. Jag hade inte väntat mig den aggressiviteten, framför allt inte utan ett yrkande om bifall till propositionen. Något sådant hörde jag inte, och det kanske ingen annan heller i kammaren hörde.

Jag kunde inte följa med på herr Klings juridiska vandring. Han frågade, om pressen föredrar ett enskilt åtal framför ett allmänt åtal. Jag förstår inte vad han syftar på. Jag vill i varje fall svara justitieministern, att vi alltid föredrar ett åtal enligt tryckfrihetsförordningen, eftersom enligt grundlag innehållet i tryckt skrift endast kan angripas enligt tryckfrihetsförordningen. Därvidlag är att märka att tryckfrihetsförordningen innehåller en paragraf, som jag utgår från att justitieministern väl har i minnet, nämligen 1 kap. 4 §, enligt vilken envar, som »blivit förtrott att döma över missbruk av tryckfriheten eller eljest vaka över denna förordnings efterlevnad, bör därvid städse hava i åtanke att tryckfriheten utgör grundval för ett fritt samhällsskick, alltid fästa sin uppmärksamhet mera på ämnets och tankens än på uttryckets lagstridighet, på syftet än på framställningssättet, samt i tvivelsmål hellre fria än fälla».

Detta är en grundläggande paragraf vid tillämpning av tryckfrihetsförordningen, och vi i pressen är beredda att underkasta oss den. Enskilda åtal kan vi nog acceptera, men åtal som regeringen skulle anställa efter politiska bedömanden är vi inte riktigt så förtjusta i.

Jag är också förvånad över att justitieministern drog in nedbusning och invektivjournalistik i debatten. Visst förekommer sådant, tyvärr, alltför mycket, och vi har nog mycket att göra i fråga om sanering inom pressen, både med opinionens hjälp och med våra egna krafter. Men det är väl inte det saken gäller i dag. I dag gäller diskussio-

Ang. ärekränkning mot ledamot av främmande makts regering, m. m.

nen om man skall följa regeringens förslag att utvidga straffbarhetsområdet, ty regeringen vill genom sin proposition utvidga det straffbara området. Den vill utvidga straffbarhetsområdet till att gälla kritik, som kan uppfattas som ärekränkning av främmande makts regering.

Jag måste säga, att det finns en viss skillnad mellan statsöverhuvuden och regeringsledamöter. Ett statsöverhuvud symboliserar, åtminstone i det traditionella tänkandet, ett land på ett annat sätt än en regeringsledamot — det får även ledamöterna av Sveriges regering ursäktas om jag säger. Jag medger dock att det har blivit vissa ändringar på den punkten framför allt i öststaterna. Där har statsöverhuvudet mer blivit en dekoration än en symbol, och den politiska makten ligger där på ett helt annat sätt hos regeringsmedlemmarna. Det är uppenbart att så blivit fallet.

En tidningsmans uppgift är att varje dag pröva och granska vad som sker i världen. Han skall kommentera detta till sina läsares information efter bästa samvete och förmåga. Det kan inte undvikas att man i sådana sammanhang ibland måste tillgripa hårda ord. Det kan inte undgås att indignationen ibland tar sig uttryck, som inte alltid är så salongsmässiga när man ser dem i förstoringsglas ett par dagar efteråt. Kommentaren skrives i skeendets ögonblick, inte efteråt, när man haft tillfälle att tänka över saken flera dagar och kanske haft tillgång till mera information. Den skrives impulsivt och skall skrivas impulsivt, ty en tidning lever bara en dag; gårdagens tidning är alltid död. I det ögonblicket skulle, om regeringens proposition hade vunnit bifall, tidningsmannen känna trycket av risken av ett åtal för ärekränkning av främmande makts regering. Hans syfte har inte varit att ärekränka, men hans indignation kanske inte riktigt har tagit sig den form, som vi väl i sig själv anser önskvärd men som man inte alltid kan iaktta.

Därtill kommer — på den punkten vill jag instämma helt med fru Segerstedt Wiberg — att åtalsprövningen skall ligga hos en politisk instans, hos regeringen. Det vore Sveriges regering, som skulle avgöra om åtal skulle riktas mot låt mig säga redaktören för Barometern, Västgöta-Bladet, Skara Tidning etc. för vad den innehållit i fråga om kritik av främmande makts regering. Det är ett förödmjukande läge för en pressman. Han vet inte vilka politiska bedömningar som i det ögonblicket regeringen granskar frågan om åtal kan spela in — gammal rancune, ny rancune eller något annat ovidkommande.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till konstitutionsutskottets förslag, samtidigt som jag uttalar min förvåning över justitieministerns försvar i denna fråga.

Herr statsrådet KLING:

Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten med många ord och jag skulle inte ha tagit till orda igen, om det inte hade varit för ett par yttranden av herr Hernelius, som förvånade mig i hög grad.

Först vill jag dock uttala min glädje över herr Hernelius' erkännande att det är mycket att göra för sanering inom pressen. Jag är beredd att instämma med honom i det yttrandet.

Men i samma andedrag påstod herr Hernelius, att mitt förslag syftade till att utvidga det straffbara området. Inga lunda syftar förslaget till att utvidga det straffbara området. Jag tror att jag klarlade i mitt första yttrande, att vare sig det finns en särskild paragraf om främmande regeringsledamöter i tryckfrihetsförordningen eller inte är det straffbart att begå ärekränkingsbrott mot främmande regeringsledamöter. Det är i åtalsfrågan som det skiljer sig. Där tycks man fortfarande helt ha förbisett vad jag yttrade om de nya åtalsreglerna i brottsbalken.

När riksdagen nu godkänner konsti-

Ang. ärekränkning mot ledamot av främmande makt's regering, m. m.

tutionsutskottets hemställan kommer rättsläget den 1 januari 1965 att vara detta: Sker en angivelse till åklagare prövar åklagare utan att behöva gå till regeringen och begära tillstånd om han skall anställa ett allmänt åtal eller inte. Detta gäller förtalsbrott, dock icke för-oläpningsbrott, som folkpartiet också ville inbegripa i allmänt åtal, när vi diskuterade brottsbalken, och anförde reservation om i första lagutskottet.

Sedan förvånar mig i allra högsta grad den insinuation mot våra fristående domstolar, som herr Hernelius kom med. Herr Hernelius åberopade 1 kap. 4 § om att man skall mera se till syftet än till framställningssättet och hellre fria än fälla. Jag kunde inte undgå att få det intrycket att herr Hernelius menade, att när det är fråga om enskilt åtal följer domstolarna den regeln, men är det fråga om ett allmänt åtal, som åklagaren vill anställa och fått regeringens medgivande till, skulle domstolen inte följa denna regel.

Menar herr Hernelius verkligen detta?

Fru SEGERSTEDT WIBERG (fp):

Herr talman! Justitieministern var glad över att herr Hernelius nyss sade, att sanering behövs. Men samtidigt var det väl inte detta, efter vad jag förstår, som justitieministern avsåg med propositionen. Det är något här som inte rimmar. Justitieministerns tal tycks mig nämligen tyda på att han är ute i krigiska avsikter gentemot pressen, det förefaller som om han på något sätt vill komma den till livs — han talar om invektiv och medvetna osanningar, att det inte är ofarligt att driva kampanjen för långt.

Jag skulle vilja ha en förklaring på den punkten, liksom jag också gärna skulle vilja veta varför vi inte kunnat få en mer utförlig motivering till det framlagda förslaget och varför det inte skickades på remiss; när man hör justitieministern tala här skulle man ju närmast få den uppfattningen, att hade

förslaget gått på remiss, så skulle mycket kanske inte behövt sägas i denna sak. Mot justitieministerns hela argumentering kvarstår de väsentliga invändningar, som tidigare justitieministern gjort mot förslag av just denna innebörd, då de hänvisat till risken av att regeringen åtar sig att svara för vad den fria pressen i vällovligt syfte skriver.

Herr HERNELIUS (h):

Herr talman! Jag gör mig kanske nu skyldig till högmålsbrott, men jag måste säga att jag undrar om inte justitieministern har glömt bort 1 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen: »För missbruk av tryckfriheten eller medverkan däri må ej någon i annan ordning eller i annat fall än denna förordning bestämmer kunna tilltalas eller dömas till ansvar eller ersättningsskyldighet eller skriften konfiskeras eller läggas under beslag.»

Det är väl därför justitieministern vill ha brottskatalogen införd i tryckfrihetsförordningen.

Om justitieministern menar, att man kan göra gällande enskilt anspråk enligt 11 kap. tryckfrihetsförordningen, är det en annan sak. Men det är väl en viss skillnad på om statsministern i Liberia söker anställa åtal eller om Sveriges regering låter anställa åtal mot utgivaren av t. ex. Västgöta-Bladet på grund av en framställning från statsministern i Liberia.

Herr statsrådet KLING:

Herr talman! Herr Hernelius tycks icke känna till att för åtal mot tryckfrihetsbrott gäller i princip de vanliga åtalsreglerna.

Herr HERNELIUS (h):

Herr talman! Jag undrar om justitieministern just nu har tillägnat sig innehålllet i 1 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen?

Om rätt för kommun att tillskapa semesterbyar

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Om rätt för kommun att tillskapa semesterbyar

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 14, i anledning av väckt motion om rätt för kommun att tillskapa semesterbyar m. m.

I till konstitutionsutskottet hänvisad motion nr 469 i andra kammaren av herrar *Larsson* i Norderön och *Grebbäck*, om rätt för kommun att tillskapa semesterbyar m. m., hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsam prövning och förslag rörande sådan utvidgning av den kommunala kompetensen, att kommun ägde vidtaga åtgärder för tillskapande av semesterbyar och liknande anläggningar.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på återopade grunder hemställt, att riksdagen med bifall till motionen II: 469 måtte anhålla om skyndsam prövning och förslag rörande sådan utvidgning av den kommunala kompetensen, att kommun skulle äga vidtaga åtgärder för tillskapande av semesterbyar och liknande anläggningar.

Reservation hade avgivits av herrar *Sveningsson*, *Magnusson* i Tumhult och *Braconier*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att förevarande motion II: 469 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Vid årets riksdag har väckts några motioner i syfte att kommunerna skall få laglig rätt att lämna bidrag till byggandet av semesterbyar. En av dessa motioner har behandlats av allmänna beredningsutskottet. En annan motion i precis samma syfte har

behandlats av konstitutionsutskottet, och denna behandling redovisas nu i konstitutionsutskottets utlåtande nr 14.

Målsättningen är densamma i dessa båda motioner, nämligen att underlätta tillkomsten av semesterbyar. Beredningsutskottets utlåtande blev godkänt i riksdagen för några veckor sedan. När beredningsutskottet behandlade motionen remitterade man den för yttrande till några remissinstanser — Stadsförbundet, Kommunförbundet och fritidsutredningen. I samtliga remissyttranden nämndes att fritidsutredningen behandlar denna fråga och kommer att under hösten redovisa sitt ställningstagande i ett delbetänkande. Med denna motiveering intog allmänna beredningsutskottet den standpunkten, att eftersom 1962 års fritidsutredning någon gång under hösten avlämnar sitt betänkande — där motionärernas synpunkter blir beaktade — fanns ingen anledning att bifalla motionen.

Helt naturligt är det ena utskottet i sina förslag inte beroende av det andra, men när det gäller att lämna förslag i samma fråga borde ett visst samarbete och ett visst samförstånd förekomma, och det gör det säkert rätt ofta.

När det gäller motionen i andra kammaren nr 469, som behandlats i konstitutionsutskottet, har emellertid utskottet inte tagit någon hänsyn till riksdagens redan i år fattade beslut. Konstitutionsutskottet anser såvitt jag kan förstå, att någon utredning av denna fråga inte behövs, utan i sitt förslag gör utskottet direkt en beställning om en skyndsam prövning och förslag rörande en sådan utvidgning av den kommunala kompetensen, att kommun skall äga vidtaga åtgärder för tillskapande av semesterbyar och liknande anläggningar, samtidigt som det redovisas att förslag kommer från fritidsutredningen.

Utskottsmajoriteten nöjer sig inte med ett uttalande och förslag om kommunala semesterbyar, utan utskottet gör i sin motivering även ett uttalande om att när staten lämnar bidrag till poli-

Om rätt för kommun att tillskapa semesterbyar

tiska ungdomsorganisationer, så bör även kommunerna få rätt att lämna bidrag till dessa politiska organisationer. Vad denna framtida rättighet har med den nya kommunindelingsreformen att göra, som åberopas, är mycket svårt att förstå. I sin motivering tar således utskottet upp en fråga, varom inte finns något som helst uttalande i motionen.

Att det med kännedom om fritidsutredningens förslag också varit svårt att komma förbi detta förslag och mera direkt göra en beställning, framgår av utskottets formulering på följande rader: »Då 1962 års fritidsutredning ändå ämnar upptaga förevarande kompetensfråga till snart utredning, kan det synas som om någon vidare åtgärd i ämnet från riksdagens sida inte vore påkallad.»

Ingen torde kunna förneka, att utskottets sätt att behandla en motion är mycket ovanligt — ja, ytterst ovanligt.

I denna fråga förekom vid den senaste höstrikdagen en interpellation, och statsrådet Rune Johansson gav ett mycket intressant svar, som jag i långa stycken kan godtaga och som jag finner fullt riktigt. Efter att i stort sett ha redogjort för bestämmelserna om den kommunala kompetensen, som i sin nuvarande utformning tillkom år 1948, gjorde statsrådet ett uttalande om semesterbyarna, som jag vill citera. Statsrådet anförde: »Huruvida man härutöver skall mjuka upp gränsdragningen i fråga om turistväsendet är ett problem som knappast kan lösas isolerat. Till skillnad från sådana serviceanordningar som badplatser och campingplatser, där kommunernas ansvar för den externa hygien gör sig gällande, bör turistanordningar som uteslutande syftar till att ge ekonomisk vinst liksom hittills inte omhänderhas av kommunerna.»

Efter att närmare ha berört formerna för den kommunala kompetensen nu och framdeles gjordes senare i debatten följande uttalande av statsrådet Johansson: »Jag skulle också ha kunnat näm-

na — och det gör jag nu — att vi har en utredning på gång, den s. k. fritidsutredningen. I dess direktiv har man mycket bestämt skrivit in att den utifrån de riktlinjer som är angivna för den framtida fritidsverksamheten skall framlägga förslag om de ändringar i vår lagstiftning som kan vara nödvändiga för att tillgodose huvudsyftet med utredningen, nämligen den framtida fritidsverksamheten.» Statsrådet uttalade också att man helt naturligt ville avvakta denna utredning. Han kom även i fortsättningen in på den kommunala kompetensen, hur den beaktas och vilken subventionskonkurrens som råder kommunerna emellan på olika håll i landet. Han slutade med följande uttalande: »Vi kan inte ha det på det sättet att frågan om ett beslut om en subvention fullföljs beror på om någon överklagar eller ej. Det kan inte från allmän rättssynpunkt anses tillfredsställande och därför måste hela detta frågekomplex tas upp till bedömning inom, skulle jag tro, en relativt kort tid.»

Jag vill än en gång framhålla att jag helt delar den uppfattning, som kom till uttryck i detta interpellationssvar. Och samtidigt som jag, herr talman, yrkar bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen, uttalar jag den förhoppningen att Kungl. Maj:t inväntar de synpunkter och förslag som snart kommer från fritidsutredningen. Nog bör alla utsikter finnas för att detta önskemål blir infriat, även om riksdagen nu kommer att besluta i överensstämmelse med utskottets förslag.

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (cp):

Herr talman! Den fråga som här föreligger till behandling är en av de frågor, om vilka det står mer och mer klart att det brådskar med en lösning. Frågan om fritiden är en av de problemställningar som mer och mer tränger på, och det är därför frågan har aktualiserats på det här sättet.

Det är ju ett underligt förhållande,

Om rätt för kommun att tillskapa semesterbyar

att när statsmakterna har öppnat möjligheter för kommunerna att få bidrag till anordnande av fritidsbyar, så skall man samtidigt ha en lagstiftning som gör det möjligt för någon, som är missnöjd med beslutet, att överklaga och få kommunens beslut att engagera sig i sådan här verksamhet upphävt.

När herr Sveningsson i sin plädering för reservationen åberopar, att riksdagens allmänna beredningsutskott har haft en liknande motion till behandling i denna fråga, är det ju alldeles uppenbart att det är en sak som man i sammanhanget absolut inte kan åberopa. Vem i det här huset förbehandlar frågor angående den kommunala kompetensen? Ingen annan än konstitutionsutskottet! Den motion som föreligger här och som konstitutionsutskottet har tagit ställning till innebär ingenting annat än att man tagit ställning till frågan om önskvärdheten av att få en ändring i den kommunala kompetensen på detta område. Det är själva huvudfrågan. Vad därutöver är kommer i ett senare skede — alltså i vilken mån man skall ge kommunerna chanser på det här området.

Jag må säga, att det må vara hur som helst med fritidsutredningens möjligheter på det här området och det må vara hur som helst med de direktiv som har givits för dess arbete. Kvar står under alla förhållanden det oomkullrunkeliga faktum, att konstitutionsutskottet har att behandla frågan om den kommunala kompetensen på området och att det sålunda förr eller senare måste behandla detta spörsmål. Nu har det skett litet tidigare än vad som annars skulle ha blivit fallet.

Jag måste säga att det, som jag ser det, är att hälsa med stor tillfredsställelse från kommunal synpunkt att det här problemet har kunnat lösas, att konstitutionsutskottet verkligen har begärt en utredning av alla problem, som sammanhänger härmed, och att man sålunda fått klargjort att det finns en positiv inställning hos konstitutionsutskottets

majoritet att på denna punkt åstadkomma en ändring i den kommunala kompetensen. Det kan betyda att kommunerna kan börja planlägga på detta område, en uppgift som tränger på allt mer och mer.

Jag har svårt att förstå vad reservanterna egentligen menar med sin reservation. De kan inte ha avsett att främja lösningen av det här spörsmålet — det är alldeles uppenbart — utan det är väl så att man försöker så långt det är möjligt att förhindra en utveckling. Genom att hänvisa till fritidsutredningen i huvudfrågan hoppas man kunna få ytterligare ett och annat års uppskov.

Jag skulle vilja ställa en fråga till herr Sveningsson: Menar reservanterna och det parti de tillhör att man på den här punkten skall försöka sätta en käpp i hjulet för utvecklingen, i den mån det går att göra det? Jag tror att det är angeläget att det skapas klarhet på den punkten.

Den fråga det här gäller angår hela folket, och den måste lösas så fort som det över huvud taget är möjligt. Är det då meningen att man skall ställa kommunerna inför ytterligare svårigheter när det gäller planläggning och utförande av alla de anordningar, som måste finnas för en reglerad bebyggelse, och att försena och kanske i flera fall omöjliggöra den inventering av de resurser, som finns på det här området, vilken mer och mer framstår som utomordentligt angelägen?

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till konstitutionsutskottets hemställan.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Jag skall allra först be att få besvara den fråga som min länskamrat och representant för utskottet, konstitutionsutskottets vice ordförande, ställde. Han frågade om det parti som jag representerar vill sätta en käpp i hjulet för utvecklingen. Den frågan vill jag vara med att ta ställning till när fri-

Om rätt för kommun att tillskapa semesterhyar

tidsutredningens förslag föreligger, ty jag vill inte ta ställning på så lösliga grunder som det här är fråga om.

Här gäller det egentligen inte saken, utan det gäller formen för hur ett beslut skall fattas. Och nog måste man vara av den uppfattningen att det är en mycket ovanlig ordning i riksdagsarbetet, att samtidigt som det talas om att det om några månader kommer ett utredningsförslag i ärendet, så gör man en beställning hos Kungl. Maj:t om ett beslut. Jag har inte iakttagit tidigare att man har gjort på det sättet.

Eftersom herr Torsten Andersson ställde en fråga till mig, skulle jag vilja ställa en fråga till honom: Vill herr Torsten Andersson, som den kommunalman han är, vara med om att varje gång regeringsrätten har upphävt ett kommunalt beslut begära ändring i de kommunala kompetensreglerna? Jag tycker nog att det är alltför lösliga grunder för att begära en ändring av den kommunala kompetensen. Det framgår också av statsrådets interpellationssvar, som jag nyss återopade, att han också har den uppfattningen.

Nu kan jag hålla med herr Torsten Andersson om att frågan om fritiden, och hur det skall vara möjligt för folk att använda fritiden, är en stor fråga. Den blir också en fråga, som vi kommer att stöta på i många sammanhang framöver. Men nog tycker jag att man är, som jag sagt tidigare, väl tidigt ute och gör denna beställning. Blir nu, som man kan förmoda, utskottets förslag bifallet så blir ju följden, att riksdagen har bifallit en motion och avslagit en annan motion med precis samma syftemål, även om formuleringarna är litet olika. Detta får man väl beteckna så, att de båda besluten kan kvitta mot varandra, och resultatet kommer enligt min mening att bli plus minus noll.

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (cp):

Herr talman! Jag vill visst inte vara med om att ändra på den kommunala

kompetensen för varje ögonblick man upptäcker, att den inte rymmer med de behov man har.

Jag vill också säga till herr Sveningsson, att utskottets förslag inte innehåller någonting om att ändra den kommunala kompetensen. Det begärs en »skyndsam utredning och förslag» om hur det skall gå till. Herr Sveningsson sade att man inte skall begära en sådan sak på så lösa boliner som det här är fråga om. Vilka lösa boliner? Ingen kan bestrida det utomordentliga behov som föreligger av en lagändring. Ingen kan bestrida att staten redan nu lämnar bidrag till kommuner som ger sig in på detta område. Principiellt är förfarandet sålunda godkänt från samhällets sida. Att sedan statsmakterna inte har förutsett, att kompetensen kan återopas för att häva sådana beslut är en sak för sig, och det är det problemet som man nu försöker att lösa.

Det är här inte fråga om några »lösa boliner». Tvärtom tycker jag att frågan över huvud taget är så starkt förankrad som tänkas kan.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Jag får väl be om ursäkt för att jag har begärt ordet ännu en gång, men jag måste fästa herr Torsten Anderssons uppmärksamhet på att vad utskottet har begärt inte är en utredning. Utskottet använder inte uttrycket *utredning* i sitt utlåtande, utan begär »prövning och förslag». I utskottet gjordes uttalanden som tydde på att man menade att Kungl. Maj:t efter detta riksdagsbeslut skulle skriva en proposition direkt, utan att invänta fritidsutredningens förslag. Nu har jag ju så höga tankar om Kungl. Maj:t, även om vi är litet kritiska ibland, att jag hoppas att Kungl. Maj:t inte kommer att göra detta, att så snart framlägga förslag att man inte inväntar vad fritidsutredningen kommer att föreslå.

Jag måste säga — jag hoppas att inte någon tar illa upp om jag säger det —

Om rätt för kommun att tillskapa semesterbyar

att jag tycker att jag i detta fall befinner mig i bättre sällskap, när jag befinner mig i sällskap med riksdagens redan fattade beslut och med inrikesminister Rune Johansson, än om jag befinner mig i sällskap med utskottets majoritet.

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (cp):

Herr talman! Jag skulle alltså representera det dåliga sällskapet! Jag skall inte inlåta mig på att redogöra för i vilken grad sällskapet har förbättrats av att herr Sveningsson ställde sig bland reservanterna, men jag vill nog säga att jag inte skäms för det sällskap som är kvar, d. v. s. utskottsmajoriteten, ty jag vet fuller väl vilken fond av kommunalkunskap som där är förankrad.

Man kan väl knappast beskylla konstitutionsutskottet för att hasta i oträngt mål. Tvärtom är många av den uppfattningen, att vi många gånger är för saktfärdiga. När herr Sveningsson hävdar att utskottet inte har begärt att få en utredning, kan jag gå med på att det ordet inte står i utskottets hemställan, utan det talas om prövning och förslag. Men en prövning skall väl åtminstone ha någon form av att man försöker tränga in i problemets alla vinklar och vrår och försöker bilda sig en uppfattning om hur det kommer att slå ut.

Jag å min sida hoppas verkligen att Kungl. Maj:t, trots det som herr Sveningsson har sagt om sällskapet, visar det goda omdömet att komma med ett annat förslag, som alltså även herr Sveningsson kommer att få ta ställning till. Hur han då kommer att ställa sig undandrar sig ju min bedömning.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Herr Torsten Andersson återopade här, att det finns mycken kommunal sakkunskap i konstitutionsutskottet. Det är alldeles klart att detta är riktigt. Men det finns också mycken kommunal sakkunskap i Kom-

munförbundet och Stadsförbundet, vilka avstyrkte den motion som kom till allmänna beredningsutskottet och vilka bestämt sade ifrån att vi bör vänta med denna fråga tills förslag föreligger från fritidsutredningen.

Vad vi tvistar om är bara, huruvida vi skall vänta med att ta ställning tills den tidpunkten är inne.

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (cp):

Herr talman! Jag har bara en liten undran i sammanhanget: att inte någonting av den negativa inställningen har slagit rot bland alla de kommunalmän som finns i konstitutionsutskottet. Det måste väl ändå ha förelegat olika syn på själva problemställningen.

Att sedan konstitutionsutskottet representerar frågan om den kommunala kompetensen är väl alldeles uppenbart. Kompetensen kan ju inte komma till uttryck, innan det blir något innehåll i den så att man får någonting att behandla. När den sittande fritidsutredningen kommer med sitt förslag kan man kanske få material att arbeta med. Huvudsaken är att man skall kunna arbeta med vad det materialet ger, och det kan man inte göra med vad som hittills är uttalat på området för den kommunala kompetensen.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Med anledning av det senaste uttalandet får jag säga, att jag nu är lika förvånad som herr Torsten Andersson!

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr andre vice talmannen enligt de därunder framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på godkännande av den vid utlåtan- det avgivna reservationen; och förklarade herr andre vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande besvarad.

Herr *Sveningsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr *andre vice talmannen* förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Sveningsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 114;

Nej — 21.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Herr *Kristiansson, Axel*, anmälde, att han av misstag röstat för nej-propositionen.

Ang. anslag till vissa forskningsråd m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1964/65 till vissa forskningsråd m. m., i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Anslag till vissa forskningsråd m. m. för

Ang. anslag till vissa forskningsråd m. m. budgetåret 1964/65 beräkna ett anslag av 46 122 000 kronor.

Sedermera hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 69, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden av den 6 mars 1964, i vad propositionen hänvisats till behandling av statsutskottet, beträffande de under ecklesiastikdepartementet hörande forskningsråden m. m. föreslagit riksdagen att

I. a) godkänna vad departementschefen förordat rörande svenska insatser på rymdforskningens område;

b) godkänna i propositionen angivna delar av avtalet med ESRO och av överenskommelserna med jordägarna under förutsättning att avtalet med ESRO trädde i kraft;

c) medgiva, att de från ESRO inflytande ersättningarna finge användas i enlighet med vad departementschefen förordat;

II. medgiva, att vid de under statens medicinska forskningsråd sorterande försvarsmedicinska forskargrupperna finge från och med budgetåret 1964/65 tills vidare vara inrättade följande extra ordinarie tjänster, nämligen två som professor i Be 3 och en som forskningsläkare i Ae 27, samt bemyndiga Kungl. Maj:t att fastställa personalförteckning i överensstämmelse härmed;

III. godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för under punkt II nämnda forskargrupper, att tillämpas tills vidare under budgetåret 1964/65;

IV. till Statens medicinska forskningsråd: Förvaltningskostnader för budgetåret 1964/65 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 213 000 kronor;

V. till Statens medicinska forskningsråd: Medicinsk forskning för budgetåret 1964/65 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 12 360 000 kronor.

Ang. anslag till vissa forskningsråd m. m.

VI. till Humanistisk forskning för budgetåret 1964/65 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 2 826 000 kronor;

VII. till Statens råd för samhällsforskning: Förvaltningskostnader för budgetåret 1964/65 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 106 000 kronor;

VIII. till Statens råd för samhällsforskning: Samhällsforskning för budgetåret 1964/65 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 2 550 000 kronor;

IX. till Statens naturvetenskapliga forskningsråd: Förvaltningskostnader för budgetåret 1964/65 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 274 000 kronor;

X. till Statens naturvetenskapliga forskningsråd: Naturvetenskaplig forskning för budgetåret 1964/65 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 13 500 000 kronor.

XI. till Atomforskning för budgetåret 1964/65 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 8 802 000 kronor;

XII. till Europeiskt samarbete inom rymdforskningen för budgetåret 1964/65 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 3 700 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Edström* och *Nyman* (I: 5) samt den andra inom andra kammaren av herr *Helén* (II: 9);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 329) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 334), i vilka hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte 1. uttala, att aktuell målsättning för kommande statliga anslag till vetenskaplig forskning — exklusive atom-

och försvarsforskning samt utdelningar från Malmfonden och Riksbankens jubileumsfond — borde vara minst en fördubbling under närmaste femårsperiod av statens bidrag till detta ändamål och tills vidare en årlig anslagshöjning om cirka 50—60 miljoner kronor, 2. i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att frågan om ett särskilt föredragande statsråd för vetenskaplig forskning och därmed sammanhängande högre utbildning måtte upptagas till omedelbar behandling, 3. i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning om utbildning av dokumentalister och bibliotekspersonal, om allmän upprustning av forskningsbibliotekspersonal samt om allmän upprustning av forskningsbiblioteken med bland annat bättre dokumentationstjänst;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I: 479) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* (II: 582);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 761) och den andra inom andra kammaren av herr *Bohman m. fl.* (II: 928);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 762) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 932), i vilka anhållits, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte vid behandlingen av propositionen nr 69 besluta att anvisa 1. till Statens medicinska forskningsråd: Medicinsk forskning för budgetåret 1964/65 under åttonde huvudtiteln ett reservationsanslag av 16 360 000 kronor och 2. till Statens naturvetenskapliga forskningsråd: Naturvetenskaplig forskning för budgetåret 1964/65 under åttonde huvudtiteln ett reservationsanslag av 15 500 000 kronor;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Olsson* och herr *Thorsten Larsson* (I: 763) samt den andra inom andra

Ang. anslag till vissa forskningsråd m. m.

kammaren av herr *Magnusson* i Nennesholm m. fl. (II: 930), i vilka föreslagits, att riksdagen skulle vid sin behandling av proposition nr 69 till Statens råd för samhällsforskning: Samhällsforskning för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 2 850 000 kronor, varav 300 000 kronor att disponeras i enlighet med vad i motionerna anförts;

dels en inom andra kammaren av herr *Hamrin* i Kalmar väckt motion (II: 929);

dels ock en inom andra kammaren av fru *Sjövall* väckt motion (II: 933).

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

I. att motionerna I: 761 och II: 928 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

II. att riksdagen måtte

a) godkänna vad departementschefen förordat rörande svenska insatser på rymdforskningens område;

b) godkänna i propositionen nr 69 angivna delar av avtalet med ESRO och av överenskommelserna med jordägarna under förutsättning att avtalet med ESRO trädde i kraft;

c) medgiva, att de från ESRO inflytande ersättningarna borde användas i enlighet med vad departementschefen förordat;

III. att riksdagen måtte medgiva, att vid de under statens medicinska forskningsråd sorterande försvarsmedicinska forskargrupperna finge från och med budgetåret 1964/65 tills vidare vara inrättade följande extra ordinarie tjänster, nämligen två som professor i Be 3 och en som forskningsläkare i Ae 27, samt bemyndiga Kungl. Maj:t att fastställa personalförteckning i överensstämmelse härmed;

IV. att riksdagen måtte godkänna i utlåtandet införd avlöningsstat för under moment III nämnda forskargrupper, att tillämpas tills vidare under budgetåret 1964/65;

V. att motionerna I: 329 och II: 334, i vad de avsåge viss aktuell målsättning för kommande statliga anslag till vetenskaplig forskning, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

VI. att riksdagen måtte till Statens medicinska forskningsråd: Förvaltningskostnader för budgetåret 1964/65 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 213 000 kronor;

VII. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 762 och II: 932 samt II: 933, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Statens medicinska forskningsråd: Medicinsk forskning för budgetåret 1964/65 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 12 360 000 kronor;

VIII. att riksdagen måtte till Humanistisk forskning för budgetåret 1964/65 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 2 826 000 kronor;

IX. att riksdagen måtte till Statens råd för samhällsforskning: Förvaltningskostnader för budgetåret 1964/65 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 106 000 kronor;

X. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 763 och II: 930, till Statens råd för samhällsforskning: Samhällsforskning för budgetåret 1964/65 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 2 550 000 kronor;

XI. att riksdagen måtte till Statens naturvetenskapliga forskningsråd: Förvaltningskostnader för budgetåret 1964/65 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 274 000 kronor;

XII. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 762 och II: 932

Ang. anslag till vissa forskningsråd m. m. samt II: 929 och II: 933, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Statens naturvetenskapliga forskningsråd: Naturvetenskaplig forskning för budgetåret 1964/65 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 13 500 000 kronor;

XIII. att riksdagen måtte till Atomforskning för budgetåret 1964/65 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 8 802 000 kronor;

XIV. att riksdagen måtte till Europeiskt samarbete inom rymdforskningen för budgetåret 1964/65 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 3 700 000 kronor;

XV. att motionerna I: 5 och II: 9 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

XVI. att motionerna I: 329 och II: 334, i vad de avsåge ett särskilt föredragande statsråd för vetenskaplig forskning m. m., icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

XVII. att motionerna I: 329 och II: 334, i vad de avsåge utbildning av dokumentalister och bibliotekspersonal m. m., icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

XVIII. att motionerna I: 479 och II: 582 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade anförts, utom av annan,

1) av herrar *Axel Johannes Andersson, Per Jacobsson, Källqvist, Svensson* i Ljungskile, *Nelander* och *Källstad*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under V hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 329 och II: 334, i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att aktuell målsättning för kommande statliga anslag till vetenskaplig forskning — exklusive atom- och för-

svarsforskning samt utdelningar från Malmfonden och Riksbankens jubileumsfond — borde vara minst en fördubbling under närmaste femårsperiod av statens bidrag till detta ändamål;

2) av herrar *Axel Johannes Andersson, Per Jacobsson, Källqvist, Svensson* i Ljungskile, *Nelander* och *Källstad*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under VII och XII hemställa,

VII. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 762 och II: 932 ävensom med avslag å motionen II: 933, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Statens medicinska forskningsråd: Medicinsk forskning för budgetåret 1964/65 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 16 360 000 kronor;

XII. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 762 och II: 932 ävensom med avslag å motionerna II: 929 och II: 933, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Statens naturvetenskapliga forskningsråd: Naturvetenskaplig forskning för budgetåret 1964/65 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 15 500 000 kronor; samt

3) av herrar *Axel Johannes Andersson, Per Jacobsson, Källqvist, Svensson* i Ljungskile, *Nelander* och *Källstad*, vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort erhålla den avfattning, reservationen visade, samt att utskottet bort under XVI hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 329 och II: 334, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att frågan om ett särskilt föredragande statsråd för vetenskaplig forskning och därmed sammanhängande högre utbildning måtte upptagas till omedelbar behandling.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHAN-
NES, (fp):

Herr talman! I det föreliggande utlåtandet, som gäller anslag till forskningsråden, till atomforskningen och till det europeiska samarbetet på rymdforskningens område, inleder utskottsmajoriteten sitt yttrande med ett instämmande i »departementschefens starka betonande av att forskning och utvecklingsarbete utgör en grundval för ekonomiskt, socialt och kulturellt framgångsskridande». I detta uttalande kan vi reserveranter helt och fullt instämma. Det är också därför som vi anser att avsevärda anslagshöjningar till olika forskningsprojekt, stödda inom forskningsråden, borde komma till stånd. I motionerna I: 329 och II: 334 har motionärerna hemställt att riksdagen skulle uttala sig för en fördubbling av de statliga forskningsinsatserna under den närmaste femårsperioden. Har man den övertygelsen om forskningens stora betydelse som utskottsmajoriteten gett till känna borde man inte heller tveka att sätta upp detta som mål. Man borde då också naturligtvis inse att en del av de nu föreslagna anslagshöjningarna åtminstone vad gäller vissa forskningsområden är otillräckliga. I första hand gäller detta naturvetenskaplig och medicinsk forskning.

Departementschefen har räknat med ett anslag på 2,25 miljoner kronor till rymdforskning utan att ha föreslagit ett särskilt rymdforskningsråd. Detta betyder att de övriga forskningsråden, som inte hade räknat med kostnaderna för rymdforskning vid fastställandet av sina äskanden, nu ser sina resurser i motsvarande grad krympa. Det naturvetenskapliga forskningsrådet bär merkostnaderna för Sveriges deltagande i det europeiska sydobservatoriet och en svensk forskningsinsats under »lugna solens år». När det gäller den medicinska forskningen har det prutats åtskilligt på rådets äskanden, och dessutom får rådet ta på sig vissa kostnadskrä-

Ang. anslag till vissa forskningsråd m. m.
vande uppgifter som man tidigare inte hade räknat med.

Här anser vi reserveranter det nödvändigt med en uppräknings av anslaget. Det har under den senaste tiden både sagts och skrivits mycket om statens satsning på forskning. Man har dock mycket svårt att få något begrepp om vilka belopp det egentligen rör sig om, då det är mycket oklart i vilken utsträckning pengarna går till forskning eller till utbildning.

På regeringssidan har man slagit fast att hälften av pengarna till våra universitet och högskolor går till forskning. En sådan beräkning förefaller överdriven. Man behöver i det stycket bara tänka på de klagomål som ständigt kommer från våra vetenskapsmän om hur hårt pressade de är just av undervisningsskyldighet.

Även utskottsmajoriteten tycks i detta fall tvivla på regeringens siffror. Den skriver nämligen att det synes angeläget att den i flera motioner kritiserade beräkningen av hur mycket av anslagen till universitet och högskolor som faktiskt går till forskningen närmare analyseras och i mån av behov förbättras. Man anser alltså inte bland majoriteten att man kan lita på regeringens siffror utan menar att det är nödvändigt att få ett klarläggande på denna punkt.

Av den svenska bruttonationalprodukten går enligt gjorda beräkningar 1,7 procent till forskning. Därav bekostas som bekant drygt hälften av enskilda och 0,8 procent av staten. Som jämförelse kan nämnas att USA satsar 2,5 procent och England drygt 3 procent till forskning. Skall det svenska näringslivet kunna hävda sig i den internationella konkurrensen är det inte fråga om forskningsanslagen ökat utan om de är tillräckliga för att vår produktion skall kunna hålla en sådan framstegstakt att den inte blir fränsprungen av utlandet.

På tal om att svenska forskare flyttar från vårt land och sysslar med forskning på andra håll, framför allt i Ame-

Ang. anslag till vissa forskningsråd m. m.

rika, är det många som menar att det väl inte spelar någon roll var en vetenskapsman sitter och forskar. Huvudsaken är att han bedriver forskning. Till sist får vi — menar man — ändå också del av resultatet av hans forskarmöda. Men vi kan naturligtvis inte lika snabbt få del av de där resultaten. Dessutom är det ju så att om en känd svensk forskare beger sig bort från vårt land, kan han inte längre kring sig samla en skara som under hans ledning fostras att forska vidare, och det betyder givetvis en mycket stor förlust för vårt land.

Till sist ingår i reservationerna ett förslag om ett särskilt föredragande statsråd för vetenskaplig forskning och därmed sammanhängande högre utbildning. Visserligen är det inte riksdagen utan regeringen som bestämmer om statsrådets antal och uppgifter, men en från riksdagen uttalad önskan borde kunna ge regeringen anledning att ta frågan under övervägande så snart ett tillfälle yppar sig.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till de reservationer som är fogade till detta utskottsutlåtande.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Eftersom jag har deltagit med några motioner i de viktiga frågor som det här gäller, är det kanske försvarligt om jag också understryker några synpunkter i denna debatt. Då frågan om anslag till forskningen rent principiellt sett i propositionen och i motionen tagits upp som en enhet, ehuru man sedan vid riksdagsbehandlingen har kommit att dela upp frågan på två olika statsutskottsutlåtanden, förmodar jag att talmannen inte har något emot att ett debattinlägg även kan få beröra statsutskottets utlåtande nr 110, som alltså är nästa ärende.

Den anslagshöjning som Kungl. Maj:t och statsutskottet vill ge forskningsrådet för kommande budgetår har reserver och motionärer ansett vara för

låg, och man har begärt en större anslagshöjning. Här har nu herr Andersson utvecklat de sakliga argument som reservanterna stöder sig på, och jag skall inte förlänga debatten genom att ytterligare gå in på dessa detaljer. Men med hänsyn till den ofantliga betydelse som forskning på olika områden har för den ekonomiska tillväxttakten i landet häpnar man över den väldiga prutning som har skett på forskningsrådets anslagsäskanden. Om man medräknar anslagskravet till rymdforskning på 6 miljoner — och det måste ju göras eftersom anslaget till rymdforskning hädanefter skall tillgodoses ur forskningsrådets anslag — uppgår äskandena tillsammans till 92 miljoner kronor och det av regeringen och utskottet förordade anslaget för nästa budgetår till 58,5 miljoner.

Det gör en prutning på inte mindre än 33,5 miljoner. När det i propositionen anges att anslagen har beräknats med ledning av den redogörelse för utvecklingstendenserna inom aktuell forskning, vilka kommit till uttryck i rådets långtidsplaner, kan man inte annat än häpna över statsrådets självförtroende att så mycket bättre än forskningsråden själva kunna tolka rådets forskningsplaner.

Det är naturligt att intressenter i sina anslagskrav försöker att få så mycket som möjligt, var och en till sitt. Det är också naturligt att en central bedömning därför självfallet måste granska kraven med kritisk blick. Men här är ändå fråga om en så remarkabel skillnad, en så stor prutning i förhållande till äskandena, att det förefaller obegripligt hur dessa skilda resultat kunnat framgå ur samma grundföretsättning, som det säges i propositionen.

Det yrkande som har framställts från folkpartiets sida, om en ökning av anslagen med totalt 10 miljoner förefaller därför redan av dessa mer allmänna skäl vara motiverat. Om man skulle bifalla detta förslag, skulle det ju ändå

betyda en beskränning av anslagsäskandena med 22,5 miljoner. Det är ju inte heller någon dålig prutning. De sakliga motiveringar för en höjning av de olika posterna som tidigare har redovisats av herr Axel Johannes Andersson gör därtill de föreslagna höjningarna väl underbyggda.

I detta spörsmål har särskilt intresse kommit att ägnas rymdforskningen, där både organisatoriska och anslags-synpunkter har spelat in. Vad anslagsfrågan beträffar kan det konstateras att inom de fält som sysslar med hithörande spörsmål utifrån de riktlinjer längs vilka rymdkommittén arbetat fram till mars månad i år betraktar man den gjorda prutningen från 6 till 2,25 miljoner närmast som en katastrof. Det samarbete med Amerikas förenta stater som initierats och som betytt så mycket för den svenska rymdforskningens utveckling kan visserligen genomföras i sommar, men utan en förstärkning utöver de 2,25 miljoner som föreslagits kommer avsevärda delar av den på olika områden redan initierade verksamheten att få läggas ned. Sverige tar därmed ett steg ett par, tre år tillbaka i tiden. Jag ifrågasätter om detta verkligen är vad som kallas framstegspolitik. Nu finns ju möjligheten att lämna anslag från andra forskningsområden, men detta betyder bara att dessa andra områdens redan starkt beskurna äskanden ytterligare minskar. Det är därför beklagligt att inte ens det måttfulla yrkande som framställdes i herr Hamrins i Kalmar motion, och som särskilt behandlar de synpunkter jag här har berört, har kunnat tillgodoses av utskottet. Den reservation som finns fogad till statsutskottets utlåtande nr 110 tar särskild hänsyn till detta problem.

Såväl utskott som reservanter har åtminstone formellt avstyrkt yrkandet i motionerna I: 761 och II: 928 om tillskapande av ett särskilt organ för rymdfrågorna. Jag säger »formellt», ty hela det resonemang som förs i statsutskottets utlåtande visar att utskottet

Ang. anslag till vissa forskningsråd m. m.

i princip har samma mening som motionärerna. Så vitt skiftande som rymdfrågorna är, ingripande i flera olika forskningsuppgifter, nationella som internationella, berörande olika forskningsorgan och anknytande till olika forskningsfält, är det en orimlig ordning att det inte skall finnas något samordningsorgan. Det förhållandet att flera remissinstanser av skilda — i vissa fall säkert tämligen egoistiska — bevekelsegrunder motsatt sig rymdkommitténs förslag om ett särskilt forskningsråd för ändamålet förefaller ha så paralyserat utskottet att det inte ens anser sig kunna säga rent ut vad som nu antydes, nämligen att ett samordningsorgan verkligen behövs. Utskottet menar att forskningsråden själva — åtminstone som ett provisorium — bör kunna organisera ett samordningsorgan. Ja, det är ju alltid något, även om det får betraktas som en svaghet att inte utskottet kan ge klart uttryck för den meningen att samordningsorganet bör organiseras genom regeringens försorg, vilket vore det naturliga. Jag hoppas emellertid att forskningsråden tar utskottets uttalande som en direkt uppmaning att utan dröjsmål lösa problemet. Hur behövt detta är understryker utskottet självt genom att påpeka att risken för felinvesteringar kan undvikas genom tillkomsten av ett sådant organ. Det är enligt min mening en ganska viktig synpunkt som bör beaktas även av regeringen.

I den motion om forskningen som folkpartiet väckte vid riksdagens början uttalades, såsom herr Andersson nyss nämnde, önskemålet om en femårsplan för forskningen, syftande till en fördubbling av forskningsanslagen under denna tid, försvars- och atomforskningen frånräknad. Utskottet har inte velat gå så långt, vilket är beklagligt. Samtidigt är det dock tydligt att inte heller utskottet kunnat förbigå det konstaterande som görs i motionerna, nämligen att en fortgående och stark höjning av forskningsanslagen är ound-

Ang. anslag till vissa forskningsråd m. m.

gängligen nödvändig om vi skall kunna följa med i den tekniska och ekonomiska utvecklingen.

Under detta anförande hade herr talmannen infunnit sig och övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr LARSSON, THORSTEN, (cp):

Herr talman! Låt mig inskränka mig till att beröra ett visst avsnitt i detta utskottsutlåtande! Det gäller här i första hand samhällsforskningen. Den har närmast till uppgift att följa de förändringar som vårt samhälle undergår och hur dessa förändringar påverkar oss människor. Detta område är så vittomfattande att jag vid detta tillfälle inte tänker gå närmare in på detta spörsmål. Jag vill bara här peka på att hela denna vinter och vår har debatten om exempelvis ungdomens beteendemönster i vårt samhälle varit aktuell. Detta belyser klart hur en dynamisk samhällsutveckling ingriper i den enskilda människans situation. Vi kommer väl här in på områden vilka givetvis även berör den sociologiska utvecklingen, men den direkta samhällsforskningen behandlas närmast i det föreliggande utlåtandet. Vi har genom ett par motioner ytterligare velat understryka betydelsen av att större uppmärksamhet ägnas dessa forskningsområden och att i konsekvens härmed tillräckliga resurser ställes till förfogande.

Statens råd för samhällsforskning sysslar bl. a. med rättsvetenskaplig forskning, och därinom måste den kriminologiska forskningen ta ett ganska stort utrymme. Jag behöver, herr talman, inte närmare motivera detta. Det är säkerligen ganska välkänt för oss envar att kriminaliteten tyvärr har ökat här i landet. Varför så är fallet i ett samhälle som då och då brukar kallas välståndets och välfärdens samhälle är en gåta som många står undrande inför och vilken, som sagt, bör ägnas stark uppmärksamhet i fortsättningen.

Ytterst beklagligt är att kriminaliteten tilltar särskilt starkt bland de yngre ålderskategorierna. Enligt uppgift har brottmålen vid underrätterna från år 1954 till nu ökat med cirka 50 procent, och håller vi oss till vid dessa underrätter dömda 15—17-åringar har dessa siffror flerfaldigats. Det är faktiskt mycket oroande siffror som man i detta sammanhang kan få fram. Det måste ges möjlighet för samhällsforskningen att verkligen ta itu med dessa problem.

Utskottet har dock på denna punkt gjort en s. k. välvillig skrivning. Utskottet har alltså på detta sätt uppmärksammat dessa motioners krav som jag här talar om. Även om detta för all del är tacknämligt — och jag konstaterar detta — hade det givetvis varit bättre om utskottet dragit konsekvenserna härav fullt ut och bifallit kravet på anslagshöjningar med något generösare belopp än Kungl. Maj:t föreslagit. Men jag vill ändå, herr talman, inte här yrka bifall till motionerna på annat sätt än att jag uttrycker den förhoppningen att den välvilliga skrivning, som här presterats från utskottets sida med anledning av motionerna, skall få sina konsekvenser på det ekonomiska området i framtiden och att forskningen på samhällsområdet skall få tillräckliga resurser att fylla sin uppgift i vårt samhälle.

Herr PERSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Det finns väl ingen anledning att här ta upp någon längre debatt om forskningens betydelse för samhället — jag tror att vi alla är ense på den punkten — men här har ju talesmännen för den folupartistiska reservationen framfört vissa önskemål, som går ut på betydliga anslagshöjningar utöver utskottsyrkandet när det gäller forskningen. För min personliga del tror jag att man kanske alltför mycket överbetonat denna sak inom vissa områden. Jag tänker framför allt på rymdforskningen. Men även om vi är ense om

Ang. anslag till vissa forskningsråd m. m.

forskningens betydelse, bör vi komma ihåg att departementschefens förslag, som utskottet här har tillstyrkt, vittnar om en mycket kraftig expansion på detta område. Vi kan få en god bild av detta genom att ta del av den tabell som finns på s. 6 i utskottets utlåtande. Av denna tabell framgår ju tydligt och klart hur utvecklingen varit och beräknas bli på detta område från och med budgetåret 1950/51 till och med år 1964/65. 1950/51 utgjorde anslagen till forskning- en 72 miljoner kronor för att 1964/65 vara uppe i en siffra på 341 miljoner kronor till forskningsråd och fonder. Anslagen för detta ändamål är alltså mer än femdubblade sedan 1955/56, under det att anslagen inom de övriga områdena har tredubblats. Det är alltså här fråga om hur mycket vi har råderent ekonomiskt att satsa på denna forskning i framtiden. Från folkpartistiskt håll är framfört att man borde fördubbla denna siffra inom den närmaste femårsperioden. Vi skulle alltså öka anslaget under fem år med 341 miljoner kronor, och för detta belopp skulle vi binda oss redan i dag utan att ta någon som helst hänsyn till den ekonomiska utvecklingen här i landet under denna femårsperiod som vi inte vet alltför mycket om. Jag för min del tror att det skulle vara orealistiskt att säga som det föreslås i reservationen, att vi skulle fördubbla dessa utgifter under en femårsperiod.

Jag nämnde nyss departementschefens förslag till betydande anslagshöjningar som också utskottsmajoriteten här har biträtt. När det gäller den humanistiska forskningen ökar anslagen enligt detta förslag med 33 procent, och för samhällsforskningen, som herr Larson har varit inne på, ökar anslagen med 28 procent. Medicinska forskningsrådet får en ökning med 34 procent jämfört med fjolåret, och den naturvetenskapliga forskningen får nära 40 procent mer än föregående år.

Dessa betydande anslagshöjningar vittnar väl ändå om det intresse som

finns såväl från departementschefens sida som från utskottets sida, men det är inte tillräckligt för reservanterna som vill öka dessa anslag med ytterligare 10,5 miljoner kronor. Det tycker jag för min del är en rätt så kraftigt tilltagen höjning. Det kunde gå för sig om man inte behövde tänka på att man även här måste göra en avvägning, ett ord som herr Axel Johannes Andersson inte tycker så värst mycket om i sådana här sammanhang.

Vad sedan gäller ett särskilt föredragande statsråd för vetenskaplig forskning och därmed sammanhängande högre utbildning så hade ju riksdagen redan i fjol att ta del av en framställning, då detta krav framfördes motionsledes från folkpartiet. Kravet upprepas nu i år. Jag kan inte se att det har inträffat någonting som skulle ge anledning för riksdagen att nu gå ifrån den ståndpunkt som riksdagen då biträdde. Riksdagen kan för övrigt inte ge anvisningar om hur många statsråd som skall finnas i regeringen. Initiativet får regeringen ta själv.

Även om reservanterna inte är nöjda med detta förslag så kan vi dock till syvende og sist konstatera att också utskottets förslag innebär betydande anslagshöjningar på dessa olika områden när det gäller forskning.

Jag ber med denna motivering att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag måste förvåna mig över de slutsatser som herr Persson drar av tabellen på sidan 6 i utskottets utlåtandet, nämligen att folkpartiets position skulle innebära yrkande om en fördubbling med 341 miljoner kronor under de närmaste fem åren. Folkpartiets motion i januari innebar att man skulle försöka göra upp en principplan för ökningen av anslagen under fem år till forskningen. Riktpunkten skulle vara en fördubbling av forskningsanslagen, men anslagen till atom-

Ang. anslag till vissa forskningsråd m. m.

och försvarsforskning skulle stå utanför. I vilken mån en ökning av sistnämnda anslag behövs, må bedömas för sig. Man måste alltså räkna bort de belopp som faller på atom- och försvarsforskning.

Jag kan inte låta bli att understryka något som herr Persson mycket väl borde vara medveten om, nämligen att de 128 miljonerna till universitet och högskolor samt branschforskning m. m. i stor utsträckning är en beräknad summa. Man räknar med att en viss del av anslagen till universitet och högskolor avser forskning. Beräkningen har ifrågasatts från ett stort antal håll, och om jag inte läst utskottets utlåtande alldeles tokigt ställer sig även utskottet tveksamt på den punkten och säger att kommande utredningar får undersöka hur det förhåller sig med den saken.

Det är alltså ingalunda, som herr Persson påstår, ett yrkande som avser en så stor summa som han nämnde under en femårsperiod, utan det kan röra sig om ett lägre belopp än vad han vill göra gällande.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANNES, (fp):

Herr talman! Herr Einar Persson förklarade att Axel Johannes inte tyckte om ordet avvägning. Jag har egentligen inte så mycket emot ordet avvägning, däremot är jag emot herr Perssons tro att den avvägning som departementet gör alltid är den riktiga och att vad därutöver är, är av ondo.

Herr Persson säger att här är det fråga om vad vi har råd till. Då säger jag att vi reseranter menar att vi inte har råd att satsa så litet som regeringen här har föreslagit, utan vi måste satsa åtskilligt mera. Detta säger vi inte minst med tanke på vad herr Persson själv varit med om att skriva i detta utskottsutlåtande, nämligen att forskning och utvecklingsarbete utgör en grundval för ekonomiskt, socialt och kulturellt framåtskridande. Vi menar

att om man vill ha ett så snabbt framåtskridande som över huvud taget är möjligt, då måste man också satsa så mycket som möjligt på forskningen. Som jag sade i mitt förra anförande är det ju ändå, när allt kommer till allt, inte så förtvivlat mycket som den svenska staten satsar här. Vi satsar 0,8 procent av bruttonationalprodukten, medan man t. ex. i England, som jag nämnde, satsar fyra gånger så mycket.

Skulle vi börja närma oss det talet, då kunde vi börja fundera på om vi hade råd att offra mera, men som det för närvarande är torde det finnas ökat utrymme för detta ändamål.

Herr Persson tyckte att det var toktigt av oss att återkomma med förslaget om ett särskilt föredragande statsråd för forskningsanslagen och den högre utbildningen i samband därmed. Men herr Persson talade själv i sitt anförande om hur mycket satsningen på forskningen har ökat under ett tiotal år och sade att vi nu är uppe i rätt höga siffror. Han förklarade också att han väntade en fortsättning inom den närmaste framtiden.

Vi menar att det nu börjar röra sig om så pass stora saker och så pass stora tal, att det vore rimligt att en särskild föredragande hade hand om dessa viktiga frågor.

Herr PERSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Till herr Lundström vill jag bara säga att folkpartiet i sin motion talar om en årlig anslagshöjning på 50—60 miljoner. Räknar man med 60 miljoner under fem års tid, är man ändå uppe i 300 miljoner. Det kan hända att jag tagit fel på 41 miljoner, men det är inte så stor siffra för folkpartiet. Även om dessa siffror inte är anförda i reservationen, finns de dock med i motionen.

Även utskottet är, som herr Axel Johannes Andersson nyss sade, berett att räkna upp dessa siffror år från år. Vi vill dock inte binda oss nu för att säga

Ang. anslag till vissa forskningsråd m. m.

t. ex. 50—60 miljoner varje år under den närmaste femårsperioden, utan vi vill först se något av den ekonomiska utvecklingen här i landet innan vi gör ett sådant uttalande.

När sedan herr Axel Johannes Andersson talar om att England satsar fyra gånger så mycket som vi på forskningen, måste man komma ihåg att den militära forskningen väl är inräknad i detta för Englands del, och där satsar man oerhört mycket pengar för den militära forskningen jämfört med oss.

Ja, man kan naturligtvis också diskutera att ha ett föredragande statsråd, men jag vill påminna om att det finns många bud på detta område. Det finns de som vill ha statsråd också för andra områden, så det räcker kanske inte med ett utan behövs kanske fyra, fem nya statsråd.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Helt kort vill jag bara säga att det har varit omöjligt att bedöma *hur* stort belopp fem gånger det nuvarande är, om man tar bort atom- och försvarsforskningen. Om man slår ihop de två första huvudgrupperna i tabellen på sidan 6 i utskottsbetänkandet får man 200 miljoner, men hur mycket man skall ta bort ur den tredje huvudgruppen är omöjligt att säga. Därför är beloppet angivet approximativt till 50—60 miljoner. Men riktpunkten är klart angiven, bl. a. att den totala ökningen icke skall inkludera atom- och försvarsforskning och inte heller anslag från Malmfonden och Norrlandsfonden.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHAN-
NES, (fp):

Herr talman! Med anledning av det allra sista som herr Persson sade vill jag bara deklarerat att jag i princip inte har något emot nya statsråd.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan komme att framställas *först* särskilt beträffande punkterna I—IV, *därefter* särskilt i fråga om envar av punkterna V—VII, *vidare* särskilt angående punkterna VIII—XI, *ytterligare* särskilt rörande punkten XII, *därpå* särskilt avseende punkterna XIII—XV, *härefter* särskilt gällande punkten XVI samt *slutligen* särskilt i vad rörde punkterna XVII och XVIII.

På gjord proposition bifölls till en början vad utskottet i punkterna I—IV hemställt.

Därefter gjorde herr talmannen enligt de rörande punkten V förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Axel Johannes Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att ha upprepåt propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Andersson, Axel Johannes, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 109 punkten V, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Axel Johannes Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositio-

Ang. anslag till vissa forskningsråd m. m.

nen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Andersson, Axel Johannes*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 114;
Nej — 25.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera bifölls på gjord proposition utskottets hemställan i punkten VI.

Vidare gjorde herr talmannen i enlighet med de avseende punkten VII framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Axel Johannes Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2 betecknade reservationen i förevarande del; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepade propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Andersson, Axel Johannes*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 109 punkten VII, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Axel Johannes Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2 betecknade reservationen i förevarande del.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Andersson, Axel Johannes*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 111;
Nej — 24.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På gjord proposition bifölls därpå vad utskottet i punkterna VIII—XI hemställt.

Ytterligare gjordes enligt de beträffande punkten XII förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Axel Johannes Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2 betecknade reservationen, såvitt nu vore i fråga; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

På härrefter gjord proposition bifölls vad utskottet i punkterna XIII—XV hemställt.

Därefter gjordes i enlighet med de angående punkten XVI framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Axel Johannes Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 3 betecknade reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkterna XVII och XVIII hemställt.

Ang. anslag till teknisk forskning

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1964/65 till vissa forskningsråd m. m., i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbäddan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1964/65 beräkna till Statens tekniska forskningsråd ett förslagsanslag av 364 000 kronor och till Teknisk forskning ett reservationsanslag av 12 500 000 kronor.

Sedermera hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 69, såvitt nu vore i fråga, föreslagit riksdagen att dels medgiva, att vid statens tekniska forskningsråd från och med budgetåret 1964/65 finge inrättas en extra ordinarie tjänst som biträdande sekreterare i Ae 25, samt bemyndiga Kungl. Maj:t att fastställa personalförteckning i överensstämmelse härmed, dels till Statens tekniska forskningsråd för budgetåret 1964/65 under tionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 364 000 kronor, dels ock till Teknisk forskning för budgetåret 1964/65 under tionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 13 200 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 762) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 932), i vilka motioner, såvitt nu vore i fråga, hemställts, att riksdagen måtte besluta att till Teknisk forskning för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 17 200 000 kronor;

dels en inom andra kammaren av herr *Hamrin* i Kalmar väckt motion (II: 929), vari, såvitt nu vore i fråga, anhållits, att i propositionen nr 69 före-

slaget reservationsanslag till Teknisk forskning måtte ökas med 750 000 kronor;

dels ock en inom andra kammaren av fru *Sjövall* väckt motion (II: 933), vari, såvitt nu vore i fråga, föreslagits, att riksdagen för budgetåret 1964/65 skulle anvisa till Teknisk forskning ett reservationsanslag av 15 200 000 kronor.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

I. att riksdagen måtte medgiva, att vid statens tekniska forskningsråd från och med budgetåret 1964/65 finge inrättas en extra ordinarie tjänst som biträdande sekreterare i Ae 25, samt bemyndiga Kungl. Maj:t att fastställa personalförteckning i överensstämmelse härmed;

II. att riksdagen måtte till Statens tekniska forskningsråd för budgetåret 1964/65 å driftbudgeten under tionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 364 000 kronor;

III. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 762 och II: 932, II: 929 samt II: 933, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Teknisk forskning för budgetåret 1964/65 å driftbudgeten under tionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 13 200 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Boman, Axel Johannes Andersson, Per Jacobsson, Svensson* i Ljungskile, *Nelander* och *Källstad*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under III hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna II: 929 och II: 933 ävensom med bifall till motionerna I: 762 och II: 932, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Teknisk forskning för budgetåret 1964/65 å driftbudgeten under tionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanlag av 17 200 000 kronor.

Ang. anslag till teknisk forskning

Herr BOMAN (fp):

Herr talman! I detta utskottsutlåtande behandlas anslaget till teknisk forskning.

Statens tekniska forskningsråd har äskat en höjning av anslaget med 13 miljoner kronor. Kungl. Maj:t har hemställt om en ökning av anslaget med 5 miljoner kronor. Den reservation som på denna punkt är fogad till utskottets utlåtande innebär bifall till det yrkande som framställts i motionerna I: 762 och II: 932 om höjning av anslaget med ytterligare 4 miljoner kronor utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit till 17,2 miljoner kronor för nästa budgetår. Reservanterna anser att man genom en större anslagstilldelning skulle skapa bättre finansiella förutsättningar för att främja den elektroniska forskningen liksom för medicinsk teknik, vilka tillhör de områden där man planerat särskilda insatser.

Jag kan nöja mig med detta och yrkar, herr talman, bifall till reservationen.

Fröken ANDERSSON (h):

Herr talman! Den debatt som fördes under föregående punkt täcker i mycket stor utsträckning också den punkt som vi här behandlar, och jag kan därför i likhet med reservanten fatta mig mycket kort.

Om jag skulle föra något längre resonemang här, skulle det innehållsmässigt väsentligen sammanfalla med det resonemang som herr Einar Persson här förde. Kanske både herr Persson och jag nu tycker att vi har kommit i dåligt sällskap, men det får vi väl ta som en prövning.

Såsom nämndes nyss är anslaget i år 8,1 miljoner kronor. Tekniska forskningsrådet har anhallit om en uppräkning med cirka 13 miljoner kronor till 21 miljoner. Kungl. Maj:t föreslår en höjning med 5,1 miljoner, alltså — som jag tror herr Boman också nämnde — till 13,2 miljoner, och det är vad utskottet i dag föreslår.

Det finns flera ändringsförslag i form av motioner. I en motion begärs 750 000 kronor mer, i andra motioner vill man ha 2 miljoner mer, och i den reservation som herr Boman talade för begärs 4 miljoner mer. Det har konstaterats här förut, att forskningen behöver snart sagt hur stora anslag som helst, men som alltid blir det fråga om en avvägning — det är ett ord som tycks ha fallit litet i vanrykte, men man måste alltid göra en avvägning, eftersom de ekonomiska tillgångarna är begränsade. Jag vill dock nämna, att även om de som vill ha ännu mer kan tycka att vad Kungl. Maj:t föreslår inte är tillräckligt, så innebär dock förslaget en ökning med över 50 procent av nu utgående anslag, och man får väl ändå skynda litet långsamt.

Dessutom vill jag rent parentetiskt nämna i sammanhanget — jag betonar att det är rent parentetiskt — att riksdagen alldeles nyligen beslutat om ett helt nytt anslag på 20 miljoner till INFOR. Det täcker inte innehållsmässigt riktigt det anslag det här är fråga om, men det täcker behov i samma riktning.

Herr talman! Jag skall inte ta upp tiden längre, utan nöjer mig med att yrka bifall till utskottets utlåtande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas först särskilt beträffande punkterna I och II av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan samt därefter särskilt i fråga om punkten III.

På gjord proposition bifölls vad utskottet i punkterna I och II hemställt.

Sedermera gjorde herr talmannen enligt de rörande punkten III förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr

Ang. bidrag till stadsteatrar och därmed likställda teatrar

talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Boman* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 110 punkten III, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Boman* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 116;

Nej — 24.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1964/65 till teaterverksamhet m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—3

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 4**Ang. bidrag till stadsteatrar och därmed likställda teatrar**

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 66 föreslagit riksdagen att dels godkän-

na av departementschefen förordade grunder för det statliga stödet åt stadsteatrar och därmed likställda teatrar, dels ock till Bidrag till stadsteatrar och därmed likställda teatrar för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 10 820 000 kronor.

De förordade bidragsgrunderna inneburo sammanfattningsvis, att statsbidrag skulle utgå med 55 % av teatrarnas samlade personalkostnader för spelåret 1963/64 jämte, för tiden därefter, 55 % av löneökningen, beräknad på det sätt departementschefen angivit, samt 55 % av ökningen av de s. k. sociala avgifterna. Statsbidragsnivån för spelåret 1963/64 skulle i intet fall underskridas. De nya bidragsgrunderna skulle från och med nästa budgetår tillämpas förutom på Göteborgs lyriska teater samt stadsteatrarna i Borås, Göteborg, Hälsingborg, Malmö, Norrköping-Linköping och Uppsala även på Stockholms stadsteater.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Mattson* och fru *Segerstedt Wiberg* (I: 684) samt den andra inom andra kammaren av fru *Sjövall m. fl.* (II: 835);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bergman m. fl.* (I: 708) och den andra inom andra kammaren av herr *Magnusson* i Borås m. fl. (II: 867), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta, dels att statsbidraget till stadsteatrar och därmed likställda teatrar skulle utgå med lägst $\frac{2}{3}$ av teatrarnas samtliga personalkostnader, exklusive SPV-avgifter, dels ock att bidragsunderlaget skulle grundas på personalstat för det budgetår bidraget avsåge;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Sundin* och *Nils-Eric Gustafsson* (I: 710) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Fäldin* och *Larsson* i Hedenäset (II: 866), i vilka, såvitt nu vore i fråga, föreslagits, att

Ang. bidrag till stadsteatrar och därmed likställda teatrar

riksdagen skulle besluta, dels att bidragen till stadsteatrar och därmed likställda teatrar skulle utgå med 60 % av teaternas bidragsgrundande kostnader i enlighet med vad i motionerna anförts, dels att till Bidrag till stadsteatrar och därmed likställda teatrar för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 11 800 000 kronor, dels ock att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en skyndsam utredning om statsstöd till etablering av ytterligare fasta teatrar och orkestrar i enlighet med vad i motionerna anförts.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på åberopade grunder hemställt,

1) att motionerna I: 708 och II: 867 icke måtte av riksdagen bifallas;

2) att motionerna I: 710 och II: 866, i vad de avsåge grunder för det statliga stödet åt stadsteatrar och därmed likställda teatrar, icke måtte av riksdagen bifallas;

3) att riksdagen måtte godkänna av departementschefen förordade grunder för det statliga stödet åt stadsteatrar och därmed likställda teatrar;

4) att motionerna I: 684 och II: 835 icke måtte av riksdagen bifallas;

5) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 710 och II: 866, i vad de avsåge medelsanvisningen, till Bidrag till stadsteatrar och därmed likställda teatrar för budgetåret 1964/65 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 10 820 000 kronor;

6) att motionerna I: 710 och II: 866, i vad de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t om utredning rörande statsstöd till ytterligare fasta teatrar och orkestrar, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr BERGMAN (s):

Herr talman! Jag har begärt ordet på denna punkt — även om man kunnat anföra synpunkter också beträffan-

de andra avsnitt i detta utlåtande — av det skälet att här behandlas en motion som jag varit med om att väcka här i kammaren.

Först skulle jag rent allmänt vilja säga att det är en glädjande aktivitet som har utvecklats inom ecklesiastikdepartementet beträffande den fria sektorn av kulturlivet som gäller teater, litteratur, bildkonst och musik. Denna aktivitet har hälsats med tillfredsställelse i många delar av landet — men naturligtvis är det inte allt som väckt glädje, och allt är väl inte heller så bra gjort som det borde kunna göras.

Denna punkt gäller ett avsnitt där jag har mycket kritiska synpunkter som jag gärna vill framföra här i kammaren. Jag kommer också att i slutet av anförandet ställa yrkanden — de som eventuellt tror att jag pratar i luften utan att ställa något yrkande kan alltså lugna sig.

När nu en utredning gjorts om nya regler för statsbidrag till teaternas ute i landet, som i flertalet fall går under namnet stadsteatrar, hade det varit önskvärt att frågan prövats i sitt vidare sammanhang med spörsmålet om teaterpolitiken över huvud taget här i landet. Man borde inte ha låtit förslagen baseras på gamla föreställningar från 1700-talet om att vi skall ha kungliga teatrar helt och hållet finansierade av staten och betraktade som riksangelägenheter, i motsats till de teatrar som bedriver verksamhet ute i landet såsom kommunala företeelser — stadsteatrar i Malmö, Göteborg, Norrköping, Linköping, Uppsala o. s. v. För den som varit i tillfälle att följa verksamheten vid en sådan stadsteater ter sig dessa teatrar som lika viktiga inslag i landets teater- och kulturliv som verksamheten vid de av staten helt försörjda teaternas vid Nybroplan och Gustav Adolfs torg. Därför hade det varit angeläget att få en bedömning och prövning av problemet i stort, speciellt med tanke på att vi i det föreliggande utlåtandet kan se att Stockholms stad får två

Ang. bidrag till stadsteatrar och därmed likställda teatrar

miljoner extra i bidrag av staten genom att man utan motivering räknar in Stockholms stadsteater bland de bidragsberättigade statsteatrarna; något som man beklagligtvis inte gör med Folkteatern i Göteborg som dock hyr lokal av samma typ fastighetsägare. Anslaget dit har avstyrkts utan motivering. Stockholms stadsteater har tidigare inte haft bidrag av samma karaktär som övriga stadsteatrar av det skälet att här i staden finns två teatrar som staten helt finansierar och som tillsammans nu kostar omkring 22 miljoner kronor, men nu får Stockholms stadsteater utan motivering bidrag på samma sätt som övriga stadsteatrar, medan Folkteatern i Göteborg alltså får avslag. Men därom skall vi kanske inte orda så mycket nu — jag har väl fel födelseort för att kunna bli uppfattad som något så när objektiv i den här bedömningen.

Det kan dock bli tillfälle att återkomma framdeles. Dessa tankar är inte så befängda som det kan förefalla. Jag har här ett mycket kryddat inlägg i ett tidningsklipp ur Svenska Dagbladet för den 19 april. »Låt stadsteatern överta verksamheten vid Dramatiska teatern», hette det i artikeln, med anledning av vissa ökade anslagskrav som Ingmar Bergman hade ställt. Artikeln var för all del skriven av Kar de Mumma, men han är inte bara till att skrattas åt. Vad han säger har inte sällan en allvarlig innebörd. På detta område är han en av de sakkunniga i landet. Hans sätt att resonera är skämtsamt, men det finns en allvarlig underton, den saken är ganska säker.

När det gäller behandlingen av denna fråga skulle jag vilja peka på två svagheter. Först och främst har man inte klarlagt vem som är ansvarig för de teatrar som finns i orter utanför huvudstaden. I departementsutredningen har man utgått från och slagit fast att det skall vara kommunerna — Göteborg, Malmö, Norrköping, Linköping, Hälsingborg, Uppsala, Gävle och Borås — trots att Stadsförbundet och berörda kommu-

ner sagt att detta är en fråga som de vill resonera om. Det finns nämligen i dessa städer teatrar som — även om kommunerna lämnar dem stora ekonomiska bidrag och känner ansvar för dem — dock har en sådan juridisk ställning att de inte är kommunala teatrar av den typ som exempelvis Malmö stadsteater är. Men detta är kanske mera en formell fråga.

Den andra svagheten är väl inte så oviktig, speciellt med tanke på den oerhört starka kostnadsökningen vid teatrarna, nämligen att man inte gjort en grundlig analys av vem som egentligen bär huvudansvaret och klarat ut den frågan i gemenskap med den andra parten. Staten har i realiteten genom sin bidragsgivning påtagit sig ett ekonomiskt ansvar på samma sätt som kommunerna genom ekonomiska engagemang i teatrarna också har påtagit sig ett ansvar för en ofta ur enskilda initiativ framsprungna teaterverksamhet. Men genom propositionen har man nu i ett svep sagt ifrån att de är kommunala teatrar med undantag av teatrarna vid Nybroplan och Gustav Adolfs torg.

Detta är enligt mitt sätt att se inte särdeles lyckat. Man har inom departementen haft en utredning i gång — om jag inte gissat fel är det finans- och ecklesiastikdepartementen — som skissat två alternativ så att Kungl. Maj:t nu i sitt förslag kan framträda som en generös givare och eliminera ofördelaktigare förslag framsprungna inom det egna kansliet; det kan ju också vara ur många synpunkter rätt behagligt att ha det så ordnat.

Nu har man föreslagit att teatrarna skall få statsbidrag med 55 procent av lönekostnaderna. Om själva systemet vill jag säga att det är mycket bra. Fasta regler för bidragsgivningen måste skapas, regler som kan vara normgivande både för staten och för berörda kommuner i den mån kommunerna inte har hela och fulla ansvaret för denna verksamhet — vilket inte är fallet på alla orter — så att de som står i ledningen

Ang. bidrag till stadsteatrar och därmed likställda teatrar

för respektive teatrar vet vad de har att rätta sig efter, vet att de har ett eget ansvar och givna normer att följa. Det är detta systemet syftar till, och det är inget fel på principen som sådan — felet är bara att det valda procenttalet, 55 procent, är synnerligen ofördelaktigt.

Det är ofördelaktigt även ur den synpunkten att man här fastlagt ett basår för tre år framåt, nämligen spelåret 1963/64. Lönesummorna får inte öka mer än vad statstjänarlönerna ökar. Något samband mellan skådespelarlöner och statstjänarlöner har inte existerat och kommer självfallet inte heller att existera i framtiden. Men nu har man spikat detta, vilket naturligtvis kommer att leda till att anslaget framdeles urholkas. Nu skall en omprövning av lönerna ske med treårsintervaller, och då kommer man kanske fram till den nollställning, som är så populär och som i de flesta fall brukar ha en negativ effekt. Jag är inte så säker på att man kan skapa garantier för upplyftningar till reella lönenivåer.

Enligt mitt sätt att se är detta en stor svaghet i förslaget. Man borde i stället ha gått på en annan linje och tagit ett generösare procenttal. I motionen föreslås att bidrag skall utgå med två tredjedelar av personalkostnaderna, och därvid har vi framför allt utgått från lönestaten för teatrarna. Det kan då sägas att teatrarna i så fall kan anställa hur mycket folk som helst, men så enkelt fungerar ju inte det hela. Det finns många återhållande faktorer i sammanhanget, dels teatrarnas egna kostnader för den andra delen av lönerna och dels andra utgifter som detta skulle dra med sig. Teatrarna går inte heller och dras med skådespelare i överflöd, ty det finns inget besvärligare på en arbetsplats av denna typ än om folk går sysslolösa; detta slags arbetstagare blir nämligen mycket besvärliga om de inte får stå på scenen, och det finns inte något annat intresse som mera driver dem än detta att få vara verksamma. Därför samlar inte någon teater, i varje fall

inte för någon längre tid, på sig folk som den inte kan använda på scenen.

Jag tror att det skulle kunna finnas möjlighet att pröva lönestaterna på samma sätt som man nu skall göra beträffande turnéteatrarna, Dramaten och Operan. Det nya teater- och orkesterrådet, som Kungl. Maj:t föreslagit och som jag hoppas riksdagen skall godkänna, kommer att få sådana möjligheter att granska lönestaterna att de kan hållas inom rimliga gränser, utan att det behöver innebära en statlig dirigering när det gäller anställningsfrågorna vid teatrarna. Därför har vi framställt yrkandet härom i vår motion.

Det skulle, herr talman, vara mycket intressant, sedan nu statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet kommit in i kammaren, att få repetera vad jag har sagt och att få göra det utförligare, men jag kanske blir i tillfälle att återkomma.

Jag skall sluta med att yrka bifall till motionerna I: 708 och II: 867, som svarar mot mom. 1 i utskottets hemställan. Dessutom skulle jag vilja yrka bifall till ett annat motionsyrkande, nämligen yrkandet i motionerna I: 710 och II: 866. Yrkandet avser punkten III i detta motionspar och svarar mot punkten 6 i utskottets hemställan. Yrkandet avser skrivelse till Kungl. Maj:t om utredning rörande statsstöd till ytterligare fasta teatrar och orkestrar, alltså bidrag till initialkostnaderna när man skall starta en teater på en ny ort.

Herr BENGTSON (cp):

Herr talman! Vid åtskilliga tillfällen har jag ansett det viktigt att framföra kritik mot regeringen för dess ljumma politik i kulturfrågor. Jag skall emellertid nu, när det verkligen har hänt någonting, ge det erkännandet att det är väl att det rör sig på något håll. Det är tydligt att förbättringar ändå kan komma till stånd på vissa områden. När det gäller bidragsprocenten kan jag instämma i vad herr Bergman på den punkten har anfört.

Ang. bidrag till stadsteatrar och därmed likställda teatrar

Jag begärde närmast ordet med anledning av motionsyrkandena om bidrag med 60 procent och med två tredjedelar. Det finns ingen anledning att framställa olika yrkanden på dessa punkter, utan i det fallet ansluter sig motionärerna om 60 % till det yrkande som framställts av herr Bergman.

När det gäller övriga frågor om bidrag till teatrar tänker jag inte rikta någon kritik mot bidragsgivningen till Dramaten och Kungl. operan. Jag anser att det är betydelsefullt att det finns en sådan form för teaterverksamhet, där det ges en förnämlig utbildning som har gjort sig gällande inte bara i svenskt teaterliv utan i teaterlivet över hela världen, det kan man utan överdrift säga. Jag är varm anhängare av att dessa teatrar också i fortsättningen kommer att få möjligheter att utöva sin verksamhet, inte minst på grund av den goda utbildning de ger.

Men det utesluter inte alls att jag är av samma mening som herr Bergman därvidlag. Dessa teatrar ligger i Stockholm och kan besökas av de människor som finns här, men befolkningen i stora delar av vårt land har inte den möjligheten. Därför måste vi försöka få en fast teaterverksamhet i andra delar av landet. Norr om Gävle finns inte någon fast teater- eller orkesterverksamhet, och jag skulle tänka mig att man i den norra delen av Sverige inte ser med någon större välvilja att man behandlas på det sättet i kulturellt avseende. Även på den punkten har herr Bergman framställt ett yrkande som sammanfaller med vad jag själv önskar, och företrädarna för motionerna I: 710 och II: 866 förenar sig med herr Bergman i det yrkande som han har framställt.

Herr PERSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Det rådde enighet när denna punkt diskuterades i statsutskottet, men det föreligger ju en lång rad av motioner just på denna punkt. Nyligen har herr Bengtson frångått den mo-

tion som väckts från centerpartihåll om ett 60-procentigt bidrag och anslutit sig till förslaget i herr Bergmans motion om ett bidrag på 67 procent. Som det brukar vara i många fall, är väl ingen av motionärerna riktigt nöjd. Det är inte herr Bergman heller, även om han erkänner att departementschefens förslag har vissa förtjänster, vilket ju utskottet också har understrukit.

Det gäller dock en summa på 10 820 000 kronor, och skulle vi följa herrar Bergmans och Bengtsons rekommendation, skulle vi kanske få öka på beloppet med ytterligare 2 miljoner kronor.

Som herr Bergman säger, har en arbetsgrupp inom ecklesiastikdepartementet sysslat med denna fråga och kommit fram till att bidraget bör uppgå till 50 procent av lönerna. Sedan har departementschefen lagt till ytterligare 5 procent och vidtagit vissa förbättringar också inom andra områden. Jag tycker nog att vi i stort sett kan vara ense med utskottet, om jag får säga så, och med departementschefen. Man kan ju säga att detta bara är ett provisorium som kommer att gälla en kort tid. Sedan skall frågan eventuellt omprövas, och det är mycket möjligt att man sedan kommer fram till andra bidragssatser.

Med dessa få ord vill jag för min del yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad under överläggningen yrkats propositioner komme att framställas först särskilt beträffande mom. 1 av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan, därefter särskilt i fråga om mom. 2—5 samt slutligen särskilt angående mom. 6.

Därefter gjorde herr talmannen i enlighet med de avseende mom. 1 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på bifall till motionerna I: 708 och II: 867; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat proposi-

tionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bergman* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 115 punkten 4 mom. 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifallas motionerna I: 708 och II: 867.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Bergman* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 103;

Nej — 33.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På gjord proposition bifölls sedermera vad utskottet i mom. 2—5 hemställt.

Härpå gjordes enligt de rörande mom. 6 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionerna I: 710 och II: 866 i förevarande del; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 5 och 6

Vad utskottet hemställt bifölls.

Om avdrag vid beskattningen för avsättning till brand- och stormskadefond vid skogsbruk, m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 26, i anledning av väckta motioner om avdrag vid beskattningen för avsättning till brand- och stormskadefond vid skogsbruk, m. m.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 78, av herr *Jonasson m. fl.*, och II: 100, av herr *Nilsson i Svalöv m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen måtte

1) antaga i motionerna infört förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § 2 mom. förordningen den 30 november 1951 (nr 763) angående beräkning av statlig inkomstskatt för ackumulerad inkomst;

2) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte snarast förelägga riksdagen förslag till inrättande av brand- och stormskadefond vid skogsbruk med rätt till skattefri avsättning till sådan.

Motionärernas under 1 framställda yrkande avsåg, att bestämmelserna om ackumulerad inkomst skulle få tillämpas, då skogskontomedel tvångsvis återfördes till beskattning i samband med avyttring av fastighet, skifte av dödsbo eller bodelning.

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet av angivna orsaker hemställt, att de likalydande motionerna I: 78, av herr *Jonasson m. fl.*, och II: 100, av herr *Nilsson i Svalöv m. fl.*, beträffande

1) beskattningen vid tvångsåterföring av medel som avsatts å skogskonto, samt

2) inrättande av brand- och stormskadefond vid skogsbruk

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herrar *Stefanson, Lundström, Gösta Jacobsson, Enarsson, Sundin, Magnusson* i Borås, *Gustafson* i Göteborg, *Nilsson* i Svalöv,

Om avdrag vid beskattningen för avsättning till brand- och stormskadefond vid skogsbruk, m. m.

Vigelsbo och Enskog, vilka — under åberopande av innehållet i de likalydande motionerna I: 78 och II: 100 — ansett, att utskottet bort hemställa,

1) *beträffande beskattningen vid tvångsåterföring av medel som avsatts å skogskonto*

att riksdagen måtte antaga det vid motionerna fogade förslaget till förordning om ändrad lydelse av 3 § 2 mom. förordningen den 30 november 1951 (nr 763) angående beräkning av statlig inkomstskatt för ackumulerad inkomst; samt

2) *beträffande inrättande av brand- och stormskadefond vid skogsbruk*

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att Kungl. Maj:t ville snarast förelägga riksdagen förslag till inrättande av brand- och stormskadefond vid skogsbruk med rätt till skattefri avsättning till sådan.

Herr ENARSSON (h):

Herr talman! Bevillningsutskottets föreliggande betänkande nr 26 behandlar två viktiga spörsmål som berör skogsbeskattningen.

Det första spörsmålet gäller beskattningen vid tvångsåterföring av medel som avsatts å skogskonto. Enligt gällande förordning för medel som inestår å skogskonto finns i vissa fall tvingande bestämmelser att medlen skall upptagas till beskattning. Detta gäller om den skattskyldige överlåter den väsentliga delen av den fastighet som medlen avser. Då skall nämligen samtliga inestående medel upptagas för det beskattningsår, under vilket överlåtelsen har skett. Vidare gäller samma skyldighet för oskiftat dödsbo, nämligen att inestående medel upptages det år boet skiftas. Motsvarande bestämmelser gäller även i vissa fall vid bodelning på annan grund än dödsfall.

De problem som sammanhänger med dessa bestämmelser har tagits upp till

diskussion i motionerna I: 78 och II: 100 vid årets riksdag, vilka motioner även innehåller förslag till ändrad lagstiftning, varigenom de besvärigheter som är förenade med nuvarande bestämmelser skulle om inte helt så dock till väsentlig del elimineras. I de fall tvångsåterföring av inestående medel måste ske föreslår motionärerna nämligen att uttaget skall få betraktas såsom ackumulerad inkomst. Vi reservanter hyser den uppfattningen att dessa förslag, om de genomföres, skulle på ett ändamålsenligt sätt komplettera gällande författningar och därmed undanröja de olägenheter som enligt vår uppfattning nu råder i dessa avseenden.

Bevillningsutskottets majoritet hänvisar till uttalanden rörande denna sak i betänkandet nr 47 till 1962 års riksdag, i vilket betänkande bland annat anfördes att en skogsägare i eget intresse inte borde utnyttja denna möjlighet till skatteuppskov i sådan utsträckning att behov av resultatutjämning uppkom då medlen återfördes till beskattningen. Vidare sade man att det faktum, att insättningen på en gång upptages till beskattning inte heller kan anses oskäligt med hänsyn till att kontoinnehavaren vid överlåtelse av fastighet i allmänhet uppbär likvid varmed skatten kan betalas.

Vad angår frågan om återföring vid skifte av dödsbo och vid bodelning ställde sig bevillningsutskottet år 1962 avvaktande med hänsyn till pågående utredning inom den s. k. skatteflyktskommittén. Denna kommitté har i sitt under föregående år avlämnade betänkande (SOU 1963: 52) tagit upp frågan om överförande av inestående skogskontomedel på den som genom s. k. benefikt fång blir ägare till jordbruksfastighet. Man har dock inom nämnda kommitté stannat vid diskussion och avstått från förslag till sådan ändring, då man anser att sådana avsatta medel har personlig karaktär och att något större behov av sådan överföringsrätt

Om avdrag vid beskattningen för avsättning till brand- och stormskadefond vid skogsbruk, m. m.

knappast kan anses föreligga. Utskotts-majoriteten instämmer i kommitténs uttalande och åberopar vidare, att vid arvåterföring skall ske först sedan arvskifte ägt rum, då man förmenar att dödsboet får ett visst rådrum och kan avveckla fondavsättningarna successivt i sådan takt att en viss progressionsutjämning kan erhållas utan tillämpning av bestämmelserna om ackumulerad inkomst.

Vi reser vanter kan inte dela den uppfattningen, att de utvägar som utskotts-majoriteten här talar om medför en tillfredsställande lösning av de problem som föreligger. Enligt vårt förmenande skulle en tillämpning av reglerna för skatteberäkning enligt bestämmelserna om ackumulerad inkomst på ett bättre sätt lösa problemen, undanröja en alltför hög skattebelastning och sålunda bidra till en för alla parter godtagbar utjämning av skatetrycket i här berörda fall.

Det andra spörsmålet inom skogsbeskattningen som avhandlas i betänkandet gäller inrättande av brand- och stormskadefond vid skogsbruk. Som bekant gäller rätten till avsättning av medel å skogskonto för intäkt på grund av försäkring i samband med skada på växande skog genom brand eller stormskada. Alternativt kan man få också sådan ersättning betraktad som ackumulerad inkomst. Såsom anförts i de förut omnämnda motionerna kan emellertid skadorna vara av sådan omfattning att betydligt mer än tillväxten under tio år ödelagts. Tio år är nämligen maximitid för utjämning både genom skogskonto och genom reglerna för ackumulerad inkomst. Vi reser vanter anser att hänsyn härtill bör tas vid utformningen av skattelagstiftningen, och vi finner det då ligga närmast till hands att överväga inrättandet av brand- och stormskadefond vid skogsbruk och tillåta skattefria avsättningar till sådan fond i likhet med vad som gäller i fråga om rörelse och jordbruk med bokföringsmäs-

sig redovisning. Här avses då fall av skada på lager och inventarier, som vi närmast jämför med. Vi tycker att det vore fullt rimligt att för skogens del inrätta en motsvarande möjlighet till dessa s. k. eldsvådefonder.

Vi har i den avlämnade reservationen yrkat ändring i gällande lagstiftning i fråga om tvångsåterföring av medel å skogskonto, medan vi i fråga om brand- och stormskadefond hemställer om riksdagsskrivelse till Kungl. Maj:t angående förslag till lagstiftning i dessa avseenden.

Herr talman! Jag ber till sist att få yrka bifall till den vid betänkandet följande reservationen.

Herr ERIKSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Bevillningsutskottets föreliggande betänkande behandlar två frågor, nämligen beskattningen vid tvångsöverföring av medel som avsatts på skogskonto och dessutom inrättande av en brand- och stormskadefond vid skogsbruk. Nu har emellertid herr Enarsson som talesman för reservanterna på ett både sakkunnigt och intressant sätt redogjort inte bara för vad reservanterna anser utan också för utskottet och dess synpunkter. Om jag nu redogör för utskottets förslag och utskottets motiveringar, råkar jag ut för att stå här och upprepa vad herr Enarsson har sagt. Det tycker jag, herr talman, att vi inte har tid med, och därför ber jag att med hänvisning till den redogörelse som herr Enarsson har lämnat för utskottets motivering få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera punkten av utskottets i förevarande betänkande gjorda hemställan.

Därefter gjordes enligt de rörande punkten 1 förekomna yrkandena propo-

sitioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid betänkandet avgivna reservationen i förvarande del; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Sedermera gjorde herr talmannen i enlighet med de avseende punkten 2 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid betänkandet avgivna reservationen, såvitt nu vore i fråga; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Enarsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 26 punkten 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid betänkandet avgivna reservationen, såvitt nu är i fråga.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Enarsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 77;

Nej — 61.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Om höjning av förvärvsavdragen och ortsavdragen vid beskattningen, m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 35, i anledning av väckta motioner angående höjning av förvärvsavdragen och ortsavdragen vid beskattningen, m. m.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

I) de likalydande motionerna I: 80, av herr *Schött*, och II: 101, av herr *Nordgren m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att enligt dess mening allmänna skatteberedningen borde, med beaktande av de i motionerna anförda synpunkterna, framlägga sådant förslag till förvärvsavdrag för gift kvinna liksom för ensam barnförsörjare, varigenom avdrag kunde erhållas för styrkta verkliga kostnader;

II) de likalydande motionerna I: 203, av fru *Olsson m. fl.*, och II: 245, av herr *Antonsson*, vari föreslagits, att riksdagen skulle besluta, att ensamstående barnförsörjare, som haft inkomst av jordbruksfastighet, skulle äga rätt till förvärvsavdrag enligt samma grunder som för ensamstående barnförsörjare med inkomst av rörelse eller eget arbete;

III) de likalydande motionerna I: 206, av herr *Virgin m. fl.*, och II: 298, av herr *Heckscher m. fl.*, vari yrkats, att riksdagen skulle

1) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning samt förslag snarast om skattefrihet för inkomst — förslagsvis upp till ett årligt belopp av 1 500 kronor — i den mån denna förvärvats genom deltidsarbete för vård och tillsyn av äldre människor i deras hem; samt

2) besluta, att för ålders- eller invald pensionär skulle utgå förhöjda ortsavdrag, nämligen med 3 600 kronor för ensam pensionär, med 6 000 kronor för makar av vilka en vore pensionär och

Om höjning av förvärvsavdragen och ortsavdragen vid beskattningen, m. m.

med 7 200 kronor för makar som båda vore pensionärer;

samt på grund härav antaga i motionerna införda

a) förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370); samt

b) förslag till förordning om ändrad lydelse av 8 § och 10 § 1 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt;

IV) de likalydande motionerna I: 425, av herr *Eric Carlsson m. fl.*, och II: 512, av herr *Gustavsson i Alvesta m. fl.*;

V) de likalydande motionerna I: 564, av fru *Olsson* och fru *Hamrin-Thorell*, samt II: 688, av herr *Helén m. fl.*, vari anhängits, att riksdagen måtte besluta följande ändringar i reglerna för förvärvsavdraget vid beskattningen att gälla från och med 1965 års taxering:

a) för gift kvinna med inkomst av eget arbete eller av rörelse skulle kvotavdraget höjas från 20 till 25 procent av inkomsten och förvärvsavdragets maximum från 2 000 kronor till 4 000 kronor, att gälla i de fall där familjen hade hemmavarande barn under 16 år;

b) för ensamstående barnförsörjare skulle förvärvsavdraget höjas i samma mån som ovan; samt

c) för gift kvinna, som verksamt deltagit i skötseln av familjens jordbruk eller rörelse, skulle — i de fall hemmavarande barn under 16 år funnes — tillgodoräknas ett förvärvsavdrag utgörande 300 kronor jämte 25 procent av det belopp, som motsvarade en femtedel av mannens inkomst av jordbruket eller rörelsen, dock sammanlagt högst 1 000 kronor;

VI) de likalydande motionerna I: 571, av herr *Virgin m. fl.*, och II: 681, av herr *Heckscher m. fl.*, vari hemställt, att riksdagen måtte

a) antaga i motionerna införda

1) förslag till lag om ändring av 48 § 2 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

2) förslag till förordning om ändring av 10 § 1 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt; och

3) förslag till förordning angående skatteberäkning för barnfamiljer i vissa fall;

b) under uttalande av sin anslutning till vad i motionerna anförts beträffande grunderna för familjebeskattningen och familjestödet, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att förevarande motioner måtte överlämnas till allmänna skatteberedningen att beaktas vid fullgörandet av beredningens uppdrag; ävensom

VII) motionen II: 516, av herr *Westberg*, vari föreslagits, att riksdagen skulle beträffande avdraget i 46 § 2 mom. kommunalskattelagen för icke-vårdnadshavare för underhåll till eget barn besluta att från och med 1964 års inkomster höja avdragets maximibelopp till 2 000 kronor och således antaga i motionen infört förslag till lag om ändrad lydelse av 46 § 2 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

De i motionerna I: 571 och II: 681 under a framställda förslagen till lagstiftningsåtgärder avsågo en höjning av ortsavdragen för skattskyldiga med hemmavarande barn under 16 år — utöver avdraget å 4 500 kronor — dels såvitt avsågo gifta med 1 000 kronor för ettvar av de två första barnen samt därutöver 1 500 kronor för varje följande barn, dels såvitt avsågo ensamstående med 1 500 kronor för varje barn utöver två. Därjämte skulle enligt motionärernas förslag skattskyldig med barn, vilken helt eller delvis icke kunde utnyttja den på barnen belöpande, av motionärerna förordade ortsavdragshöjningen, påföras »negativ skatt» för det outnyttjade beloppet.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande betänkandet på anförda skäl hemställt,

A) *beträffande utredning om skattefrihet för visst deltidsarbete*

Om höjning av förvärvsavdragen och ortsavdragen vid beskattningen, m. m.

att de likalydande motionerna I: 206, av herr Virgin m. fl., och II: 298, av herr Heckscher m. fl., i vad avsåge förevarande fråga,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

B) *beträffande ändrad lagstiftning rörande förvärvsavdrag för ensamstående barnförsörjare med inkomst av jordbruksfastighet*

att de likalydande motionerna I: 203, av fru Olsson m. fl., och II: 245, av herr Antonsson,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C) *beträffande ändrad lagstiftning rörande förvärvsavdrag för gift kvinna, ävensom för ensamstående barnförsörjare med inkomst av rörelse eller eget arbete samt för gift man, vars hustru utförde arbete i mannens jordbruk eller rörelse*

att de likalydande motionerna I: 564, av fru Olsson och fru Hamrin-Thorell, samt II: 688, av herr Helén m. fl.,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

D) *beträffande utredning om förvärvsavdraget*

att de likalydande motionerna I: 80, av herr Schött, och II: 101, av herr Nordgren m. fl.,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

E) *beträffande lagstiftning om höjt avdrag för underhåll till icke hemma-
varande barn*

att motionen II: 516, av herr Westberg,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

F) *beträffande lagstiftning om höjda ortsavdrag för barnfamiljer*

att de likalydande motionerna I: 571, av herr Virgin m. fl., och II: 681, av herr

Heckscher m. fl., i vad avsåge förevarande fråga,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

G) *beträffande lagstiftning av innebörd att skattskgldig med barn, vilken helt eller delvis icke kunde utnyttja den på honom belöpande ortsavdragshöjningen, skulle påföras »negativ skatt» för det outnyttjade beloppet*

att de likalydande motionerna I: 571, av herr Virgin m. fl., och II: 681, av herr Heckscher m. fl., i vad avsåge förevarande fråga,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

H) *beträffande utredning om indexreglering av ortsavdrag*

att de likalydande motionerna I: 571, av herr Virgin m. fl., och II: 681, av herr Heckscher m. fl., i vad avsåge förevarande fråga,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

I) *beträffande ortsavdragen för folkpensionärer m. fl.*

att de likalydande motionerna I: 206, av herr Virgin m. fl., och II: 298, av herr Heckscher m. fl., i vad avsåge förevarande fråga,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; ävensom

J) *beträffande utredning om befrielse från deklarationsplikt för folkpensionärer m. fl.*

att de likalydande motionerna I: 425, av herr Eric Carlsson m. fl., och II: 512, av herr Gustavsson i Alvesta m. fl.,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I) *beträffande punkten A*

av herrar Gösta Jacobsson, Enarsson och Magnusson i Borås samt fru Kristensson, vilka ansett, att utskottet un-

Om höjning av förvärvsavdragen och ortsavdragen vid beskattningen, m. m.

der nämnda punkt bort hemställa, att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 206, av herr Virgin m. fl., och II: 298, av herr Heckscher m. fl., i vad avsåge förevarande fråga, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning samt förslag snarast om skattefrihet för inkomst — förslagsvis upp till ett årligt belopp av 1 500 kronor — i den mån denna förvärvats genom deltidsarbete för vård och tillsyn av äldre människor i deras hem;

II) beträffande punkten B

av herrar *Elofsson, Gösta Jacobsson, Billman, Enarsson, Skärman, Magnusson* i Borås och *Christenson* i Malmö, fru *Nettelbrandt*, herr *Eriksson* i Bäckmora samt fru *Kristensson*, vilka ansett, att utskottet bort under B hemställa, att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 203, av fru Olsson m. fl., och II: 245, av herr Antonsson, måtte antaga i reservationen infört förslag till lag om ändrad lydelse av 46 § 3 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

III) beträffande punkten C

av herrar *Elofsson, Billman, Skärman* och *Christenson* i Malmö, fru *Nettelbrandt* samt herr *Eriksson* i Bäckmora, vilka ansett, att utskottet på åberopade grunder bort under C hemställa, att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 564, av fru Olsson och fru Hamrin-Thorell, samt II: 688, av herr Helén m. fl., måtte antaga i denna reservation infört förslag till lag om ändrad lydelse av 46 § 3 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

IV) beträffande punkten D

av herrar *Gösta Jacobsson, Enarsson* och *Magnusson* i Borås samt fru *Kristensson*, vilka ansett, att utskottet bort under D hemställa, att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 80, av herr Schött, och II: 101, av herr Nordgren m. fl., måtte i skrivelse

till Kungl. Maj:t uttala, att enligt dess mening allmänna skatteberedningen borde, med beaktande av de i motionerna anförda synpunkterna, framlägga sådant förslag till förvärvsavdrag för gift kvinna liksom för ensam barnförsörjare, varigenom avdrag kunde erhållas för styrkta verkliga kostnader;

V) beträffande punkten E

av herrar *Elofsson, Gösta Jacobsson, Billman, Enarsson, Skärman, Magnusson* i Borås och *Christenson* i Malmö, fru *Nettelbrandt*, herr *Eriksson* i Bäckmora samt fru *Kristensson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under E hemställa, att riksdagen med bifall till motionen II: 516, av herr Westberg, måtte beträffande avdraget i 46 § 2 mom. kommunalskattelagen för icke-vårdnadshavare för underhåll till eget barn besluta att från och med 1965 års taxering höja avdragets maximibelopp till 2 000 kronor och således antaga i reservationen infört förslag till lag om ändrad lydelse av 46 § 2 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

VI) beträffande punkten F

av herrar *Gösta Jacobsson, Enarsson* och *Magnusson* i Borås samt fru *Kristensson*, vilka ansett, att utskottet bort under F hemställa, att riksdagen måtte i anledning av de likalydande motionerna I: 571, av herr Virgin m. fl., och II: 681, av herr Heckscher m. fl., antaga

dels i reservationen infört förslag till lag om ändring av 48 § 2 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370),

dels ock det i motionerna framlagda förslaget till förordning om ändring av 10 § 1 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt;

VII) beträffande punkten G

av herrar *Gösta Jacobsson, Enarsson* och *Magnusson* i Borås samt fru *Kris-*

Om höjning av förvärvsavdragen och ortsavdragen vid beskattningen, m. m.

tensson, vilka ansett, att utskottet bort under G hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 571, av herr *Virgin* m. fl., och II: 681, av herr *Heckscher* m. fl., i vad avsåge förevarande fråga, antaga det i motionerna framlagda förslaget till förordning angående skatteberäkning för barnfamiljer i vissa fall;

VIII) beträffande punkten H

a) av herrar *Gösta Jacobsson*, *Enarsson* och *Magnusson* i Borås samt fru *Kristensson*, vilka ansett, att utskottet bort under H hemställa, att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 571, av herr *Virgin* m. fl., och II: 681, av herr *Heckscher* m. fl., i vad avsåge förevarande fråga, under uttalande av sin anslutning till vad i motionerna anförts beträffande grunderna för familjebeskattningen och familjestödet, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att nämnda motioner överlämnades till allmänna skatteberedningen att beaktas vid fullgörandet av beredningens uppdrag;

b) av herrar *Billman*, *Skärman* och *Christenson* i Malmö samt fru *Nettelbrandt*, vilka likväl ej antytt sin åsikt;

IX) beträffande punkten I

av herrar *Gösta Jacobsson*, *Enarsson* och *Magnusson* i Borås samt fru *Kristensson*, vilka ansett, att utskottet bort under I hemställa, att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 206, av herr *Virgin* m. fl., och II: 298, av herr *Heckscher* m. fl., i vad de avsåge förevarande fråga, måtte besluta, att för ålders- eller invalidpensionär skulle utgå förhöjda ortsavdrag, nämligen med 3 600 kronor för ensam pensionär, med 6 000 kronor för makar av vilka en vore pensionär och med 7 200 kronor för makar som båda vore pensionärer, samt på grund härav antaga de i motionerna framlagda förslagen till

1) lag om ändring av kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370); samt

2) förordning om ändrad lydelse av 8 § och 10 § 1 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt.

Det i reservationen VI framlagda förslaget till lag om ändring av 48 § 2 mom. kommunalskattelagen skilde sig från motsvarande förslag i motionerna I: 571 och II: 681 därutinnan, att reservationernas förslag avsåg förhöjda ortsavdrag för skattskyldiga med hemmavarande barn under 18 år.

Vid betänkandet fanns därjämte fogat ett särskilt yttrande, beträffande punkten I, av herrar *Billman*, *Skärman* och *Christenson* i Malmö samt fru *Nettelbrandt*.

Herr ENARSSON (h):

Herr talman! Bevillningsutskottets betänkande nr 35 upptar en rad frågor som berör barnfamiljerna, åldringar, förvärvsarbete kvinnor med barn samt även vissa andra problem på hit-hörande områden. Då ett flertal reservationer fogats till betänkandet skall jag försöka tala om de olika reservationerna i tur och ordning.

Under reservation I yrkar vi högerledamöter på utredning och förslag angående skattefrihet för inkomst då den förvärvas genom deltidarbete för vård och tillsyn av äldre personer i deras hem. Förslagsvis har vi därvid talat om ett belopp på upp till 1 500 kronor om året. Vi har i annat sammanhang genom motioner även till årets riksdag påtalat bristen på vårdpersonal, bl. a. för hemhjälp. Vi hyser den uppfattningen att just den personal för hjälp och tillsyn av gamla i hemmet i hög grad kan tillgodoses genom deltidarbete av gifta kvinnor. Vad som här är en återhållande faktor är skattesynpunkten. Sambeskattningen m. m. gör att den gifta kvinnan tycker att hon får för litet kvar av sin inkomst efter betald skatt. För att åtminstone delvis undanröja de hinder som enligt vårt förmenande den gällande skattelagen utgör

Om höjning av förvärvsavdragen och ortsavdragen vid beskattningen, m. m.

har vi framlagt vårt utredningsförslag. Vi har tänkt oss att 1 500 kronor om året skulle vara en lämplig utgångspunkt intill dess erfarenhet vunnits och ytterligare överväganden kan göras. Vi är inte främmande för att gränsdragningsproblem kan uppkomma och medföra vissa svårigheter, dock enligt vårt förmenande inte av värre art än att de kan lösas efter en snabb undersökning och utredning. Mera komplicerade problem än dessa har nämligen under årens lopp lösts på den vägen.

I reservation II tas frågan upp om att det s. k. kvotavdraget även skall bli tillämpligt för gift kvinna som driver jordbruk och i likhet med vad som gäller vid inkomst av egen rörelse m. m.

I reservation IV har vi högermän i utskottet yrkat på utredning angående förvärvsavdragen för gift kvinna och ensam barnförsörjare, så att avdrag erhålles för styrkta kostnader.

Såsom framhålles i motion nr 80 av herr Schött i denna kammare och nr 101 av herr Nordgren i andra kammaren får det numera anses allmänt erkänt att förvärvsavdraget är avsett att vara ett omkostnadsavdrag. En moder som har förvärvsarbete utom hemmet liksom ensam manlig barnförsörjare är helt enkelt nödsakad vidta åtgärder för barnens tillsyn och vård för att över huvud taget ha möjlighet att förskaffa sig en inkomst. Man kan säga att avdraget utgör ett led i systemet med skatt efter förmåga.

I den proposition som låg till grund för 1960 års beslut betonades just arten av avdraget som ett omkostnadsavdrag. Ett flertal synpunkter gör sig här gällande, om man något närmare tränger in i detta spörsmål. Kostnadernas storlek påverkas av de minderåriga barnens antal, ålder o. s. v. Det går givetvis inte att ta avdragsrätten på hur höga belopp som helst. Vi är medvetna om att regler måste finnas i lagstiftningen, men som en riktpunkt har vi satt begreppet »nödiga kostnader». Vi reser vanter har i denna del stannat för

att yrka att allmänna skatteberedningen med beaktande av de synpunkter vi anfört bör framlägga förslag till avdrag av här ifrågakarande slag.

Reservation VI gäller frågan om barnavdrag vid taxering. Denna fråga är inte ny. Vi har tidigare fört fram den vid flera tillfällen. Vi har från vårt håll accepterat den numera av årets riksdag beslutade höjningen av barnbidragen, men vi hyser den uppfattningen att denna höjning inte ger barnfamiljerna den mera rättvisa beskattning som är önskvärd. Avsaknaden av barnavdrag gör att den inkomst som hos barnfamiljerna saknar skattekraft — sålunda den del av inkomsten som man normalt brukar anse som ofrånkomliga levnadsomkostnader — beskattas. Genom vårt förslag om differentierade barnavdrag tillgodoses flerbarnsfamiljernas behov av skattelättnad på grund av deras större försörjningsbörda. Vi finner detta vara den bästa vägen att åvägabringa skatterättvisa åt barnfamiljerna och då i synnerhet flerbarnsfamiljerna. Vi tycker oss finna att principen bakom barnavdragen har av riksdagen accepterats genom årets beslut om förhöjning av extra avdrag på grund av existensminium. Där skall man nu ta hänsyn till om det finns minderåriga hemmavarande barn, och i dessa fall kan extra avdrag utgå med upp till 1 000 kronor per barn och år.

Vidare har i den med VII betecknade reservationen föreslagits ett tillägg till skatteförfattningarna, som skulle eliminera de fall, då de förhöjda ortsavdragen inte kan utnyttjas på grund av bristande inkomster. Detta förslag går ut på att den skatt, som beräknas skulle ha fallit på den icke utnyttjade inkomsten, får tillgodoräknas såsom preliminär skatt. Skattetekniskt brukar detta benämnas negativ skatt, vilket innebär att det överskjutande skattebeloppet återbetalas och på vanligt sätt via debetsedelns utbetalningskort kommer skattebetalaren till godo.

Den med VIII betecknade reservatio-

Om höjning av förvärvsavdragen och ortsavdragen vid beskattningen, m. m.

nen utgör en del av i ett större sammanhang framförda förslag angående grunderna för familjebeskattningen och familjestödet. Det gäller bland annat indexreglering av ortsavdragen m. m. Yrkandet under denna punkt utmynnar i att riksdagen, under uttalande av sin anslutning till vad i motionerna I: 571 av herr Virgin m. fl. och II: 681 av herr Heckscher m. fl. anförts, i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att motionerna överlämnas till allmänna skatteberedningen för beaktande.

Den med IX betecknade reservationen slutligen gäller frågan om förhöjda ortsavdrag för folkpensionärer. Det har visat sig att folkpensionärernas sidoinkomster vållat rätt stor irritation i samband med beskattningen härav. Vi har från vårt håll i motioner pekat på önskvärdheten av att den friske åldringen ur både egen och samhällets synpunkt fortsätter att arbeta även efter uppnådd pensionsålder, men gällande skattebestämmelser medför att pensionärerna ofta mister lusten att skaffa sig avlönat arbete, då de anser att de får behålla alltför liten del av inkomsten. Utskottsmajoriteten hänvisar i förevarande avseende bl. a. till att det extra avdraget för nedsatt skatteförmåga höjts genom beslut vid årets riksdag och avvisar därmed vårt förslag. Nämda avdrag löser emellertid inte problemet med extrainkomsternas beskattning på ett med vårt förslag jämförbart sätt, beroende på att hänsyn skall tas till relativt små extra inkomster vid avtrappningen av det extra avdraget, varigenom fortfarande en rätt hård beskattning träffar extrainkomsterna. Genom införande av ortsavdrag enligt vårt förslag med 3 600 kronor för ensamstående, 6 000 kronor för makar, av vilka en är pensionär, samt slutligen 7 200 kronor för makar, som båda är folkpensionärer, skulle denna grupp av människor tillgodoses på enligt vår uppfattning både rimligt och skäligt sätt.

Herr talman! Jag ber till sist att få

yrka bifall till samtliga reservationer med undantag av den med III betecknade reservationen, till vilken högerledamöterna inte ansett sig kunna ansluta sig.

Fru OLSSON (cp):

Herr talman! 1962 års riksdag beslutade att rätten till förvärvsavdrag skulle utsträckas även till ensamstående barnförsörjare, såväl kvinnlig som manlig, med hemmavarande barn under 16 år. Enligt gällande bestämmelser är avdraget maximerat till 2 000 kronor. Det finns emellertid ett undantag, som gäller det fall att vederbörande har jordbruk som förvärvskälla. Här får den ensamstående barnförsörjaren endast tillgodogöra sig det fasta förvärvsavdraget om 300 kronor.

När man läser det beslut, som fattades i riksdagen 1962 och som innebar ett missgynnande av de personer som försörjer sig på jordbruk, får man ett intryck av att det blivit en lapsus i lagtexten, som väl alla borde vara angelägna om att så snart som möjligt rätta till. Men så synes inte vara bevillningsutskottets mening — jag åsyftar då utskottsmajoritetens mening. Utskottets motivering är emellertid mycket svag, och den kan väl inte vara annat när detta bara missgynnar en yrkesgrupp. Utskottet säger att de skattskyldiga ju får tillgodogöra sig förvärvsavdraget därför att de har särskilda kostnader för vårdnaden av minderåriga barn men att merkostnaderna för jordbrukare inte kan beräknas uppkomma generellt. Tror någon av kammarens ledamöter att ensamstående barnförsörjare som är jordbrukare kan ordna vårdnaden av barnen billigare? I så fall skulle jag gärna vilja ha det receptet, så att jag skulle kunna vidarebefordra det till de personer det berör.

Dessa problem har tagits upp i motionerna I: 203 och II: 245, vilka ligger till grund för den med II betecknade reservationen beträffande punkten B av

Om höjning av förvärvsavdragen och ortsavdragen vid beskattningen, m. m.

herr Elofsson m. fl. Det har redan yrkats bifall till den reservationen, och jag kan ansluta mig till det yrkandet.

Jag skulle också, herr talman, bara vilja med några få ord beröra den med III betecknade reservationen beträffande punkten C av herr Elofsson m. fl. Jag sade förut att förvärvsavdraget är maximerat till 2 000 kronor men att den summan inte täcker de merkostnader som familjen har, när hustrun har förvärvsarbete. 1954 års familjeutredning uppskattade merkostnaderna till 5 000 kronor, när hustrun förvärvsarbetade, och då avsågs kostnaderna 1952, varför merkostnaderna i dag är betydligt högre. Med de skatteskalor vi har och med det otillräckliga förvärvsavdraget är det faktiskt så, att många hustrur drar sig för att ta förvärvsarbete på grund av att det blir så litet kvar av lönen när skatten är betald och de ökade vårdkostnaderna är betalda. På detta sätt får samhället avstå från många gånger välutbildad arbetskraft, och det är arbetskraft som vi inte har råd att avvara — jag tänker på vårdnadsyrkena, på skolan o. s. v.

I motionerna I: 564 och II: 688 föreslås att förvärvsavdraget höjes till maximalt 4 000 kronor. För att bättre tillgodose förvärvsarbetande kvinnor med låga inkomster föreslås vidare en höjning av kvotavdraget från 20 till 25 procent. För gift kvinna, som i ej blott ringa omfattning arbetar i makarnas företag skulle därjämte få tillgodoräknas ett förvärvsavdrag, utgörande 300 kronor jämte 25 procent av det belopp som motsvarar en femtedel av mannens inkomst av företaget dock sammanlagt högst 1 000 kronor.

Man får naturligtvis räkna med ett skattebortfall vid höjning av förvärvsavdragen, men på lång sikt måste ändå resultatet bli att fler kvinnor går ut i förvärvsarbete och på det sättet tillför staten nya skattepengar, varför skattebortfallet med tiden måste bli ganska ringa.

Herr talman! Jag ber att få yrka bi-

fall även till reservationen III beträffande punkten C av herr Elofsson m. fl.

Fru HAMRIN-THORELL (fp):

Herr talman! »Ökade kostnader för barnens vård har medfört att förvärvsavdraget höjts undan för undan. Det är dock varken avpassat till eller tillräckligt för att täcka de faktiska vårdskostnaderna vid båda föräldrarnas förvärvsarbete och bortovaro från hemmet. En så kraftig höjning av förvärvsavdraget att det motsvarar helt dessa kostnader medför emellertid principiella och praktiska komplikationer. Det skulle vara en orättvisa för de familjer, där en av föräldrarna avstår från egna inkomster för att själva ägna sig åt vårdnaden och där någon motsvarande hänsyn inte skulle komma att tagas till inkomstbortfallet. — — — I sambeskattningsystemet är emellertid förvärvsavdraget en nödvändig modifikation och en nödlösning just för de mödrar (och i vissa fall fäder) som har direkta utgifter för barnens vård. Då levnadskostnaderna ökar och därmed vårdkostnaderna måste det anses befogat att inte fastläsa förvärvsavdragets belopp vid nuvarande nivå utan vara beredd att höja avdraget.»

Detta är inte något citat ur en av de många motioner, som behandlas i bevillningsutskottets betänkande nr 35. Inte heller är det något citat ur den reservation, som är fogad till betänkandet som III och som avser punkten C, utan det är hämtat ur den nyligen publicerade programskrift, som heter »Kvinnans jämlikhet». Den är utgiven av en studiegrupp, som till hedersordförande har statsministern Tage Erlander, till ordförande ambassadören Inga Thorsson och till vars medlemmar räknas försvarsministern Sven Andersson, ombudsmannen Sigrid Ekendahl, riksdagsledamoten Nancy Eriksson, inrikesministern Rune Johansson, statsrådet Ulla Lindström m. fl. Det är alltså en utomordentligt auktoritativ samling

Om höjning av förvärvsavdragen och ortsavdragen vid beskattningen, m. m.

personer, som har signerat dessa ord, och jag skall i min enkelhet be att få instämma i vartenda ett. Jag förmodar att riksdagsmajoriteten också kommer att göra det vid den omröstning som snart skall äga rum.

I samma programskrift får man också fullt klart för sig hur stora kostnader som barnen drar för de förvärvsarbetande mödrarna. Det finns en utredning härom, vilken är citerad i denna utomordentligt givande bok, som jag skall be att få rekommendera. De 2 000 kronor, som nu är maximum för förvärvsavdraget, täcker inte på långt när dessa vårdkostnader. Det gör inte heller de 4 000 kronor som vi har föreslagit, men det är ändå ett nytt steg på vägen att ge en skattemässig rättvisa åt de familjer, där båda makarna är förvärvsarbetande. Enligt min mening är de avdrag för de direkta kostnaderna, som andra reservanter har föreslagit, inte den väg man bör välja, därför att ett sådant system kommer att utfalla orättvist.

Att kvotavdraget bör höjas från 20 till 25 procent, som föregående talare också talade för, är ett gammalt folkpartikrav. Det skulle nämligen möjliggöra för fler familjer — och sådana med begränsade inkomster — att tillgodogöra sig förvärvsavdragets maximala belopp. Dessutom förefaller det självklart, att ensamstående barnförsörjare, för vilka riksdagen år 1962 införde rätt till förvärvsavdrag, också skulle följa med i skattelättnaden.

En annan grupp, som bör ha rätt till skattelättnader i denna form, är de faktiskt sambeskattade, d. v. s. de fall där hustrun deltar i familjens jordbruk eller rörelse. Dessa familjer får nu bara tillgodogöra sig det fasta avdraget med 300 kronor. Har dessa kvinnor minderåriga barn, finns det ju ingen anledning att diskriminera dem i skattehänseende. Av praktiska skäl måste man tänka sig ett schablonavdrag. Motionärerna har här föreslagit ett avdrag med maximalt 1 000 kronor.

Herr talman! Det torde väl vara överdrivet nit att upprepa alla motiveringar till de justeringar i vårt skatteväsende som här föreslås, ty de har alltför ofta framförts. Dessa skattelindringar skulle otvivelaktigt vara ett led i de ansträngningar som måste göras för att förmå gifta kvinnor att fylla de luckor i den svåra personalbrist, som råder inte minst inom våra vårdområden. Man löser långtifrån hela problemet — det vill ingen av oss påstå — men skattelättnader är ändå en av de viktigare faktorer, som påverkar denna grupp av ofta välutbildade medborgare att fylla arbetskraftsbristen.

Jag skall låta mig nöja härmed och be att få yrka bifall till reservationen III beträffande punkten C som är avgiven av herr Elofsson m. fl. Vad beträffar punkten B, som rör ensamstående kvinnor med barn under 16 år och som har inkomst av jordbruk, så har den föregående talaren, fru Olsson, redan redogjort för motionärernas intentioner. Jag har alltså ingen anledning att gå närmare in på den saken. Jag skall be att få understryka hennes synpunkter och instämma i hennes yrkande.

Herr BILLMAN (fp):

Herr talman! I reservationen V är det fråga om en motion av herr Westberg i andra kammaren, där herr Westberg har yrkat på en utvidgning av den år 1960 införda avdragsrätten för skattskyldig som underhåller icke hemmavarande barn. Avdraget är för närvarande högst 1 000 kronor, men motionären vill att man skall höja maximalbeloppet till 2 000 kronor. Han motiverar detta med att avdraget från början sattes i relation till ortsavdraget. Ortsavdraget har sedan höjts, men någon motsvarande justering av detta avdragsbelopp har däremot inte skett.

Eftersom det i detta fall gäller huvudsakligen ensamstående mödrar med barn är ju syftet med motionen synner-

Om höjning av förvärvsavgiften och ortsavgiften vid beskattningen, m. m.

ligen behjärtansvärt, och jag skulle därför gärna vilja yrka bifall till reservationen. Det har inte heller inom utskottet i sak anförts någonting emot det resonemang som motionären har fört, men däremot har man inom utskottet velat hänvisa till den socialpolitiska kommittén och allmänna skatteberedningen, som skall komma med förslag i detta ärende. Det är emellertid fråga om hur länge man skall vänta på ett dylikt förslag, och under tiden är dessa ensamstående mödrars situation svår. De har givetvis svårt att vänta på denna uppjustering, som för dem skulle innebära en synnerligen god hjälp.

Det finns därför all anledning att, som jag nyss sade, yrka bifall till reservationen.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! Det har onekligen lagts ned arbete från oppositionspartiernas sida när det gäller att föra fram krav på reformer i vårt skattesystem. Företrädarna har på de olika punkterna redogjort för vad de önskar ha genomfört. Åtskilligt av vad som sagts och som står i reservationerna kan man kanske vara ense om, men det är ju som herr Enarsson erkände att han är medveten om att man inte kan begära vilka avdrag som helst i ett skattesystem.

I fråga om ortsavgiften i allmänhet är väl läget att man kommer att föreslå en höjning, och detsamma gäller beträffande förvärvsavgiften. Frågan är bara var eller hur man skall göra avvägningen.

När det gäller metoden att nå vissa arbetsmarknadspolitiska effekter genom skattelagstiftningen, kan man ju fråga sig hur mycket vikt man bör lägga på detta syfte. Hitintills har vi ju haft som grundprincip, att skatteförmågan skall ligga till grund för beskattningen, och jag för min del är inte beredd att utan vidare säga, att den här nya stimulansmetoden är en ändamålsenlig väg för statsmakterna att gå, så att man skulle

ange att vissa yrken skulle ha särskilda premier i skatteavseende. Om man säger att vårdnadsyrkena skall ha skattefördring för deltidsarbete, för att man skulle stimulera människor att gå till dessa uppgifter, då skulle vi snart få nya krav från andra områden, som också är viktiga.

Man säger, att de gifta kvinnorna nu inte har särdeles stor lust att gå ut på arbetsmarknaden, därför att vårdkostnaderna för barnen blir så höga och skatten tar så stor andel. Men tendensen är faktiskt alldeles klar. Av de gifta kvinnorna går allt fler ut i förvärvsarbetet, och jag tror att den tendensen förstärkes allteftersom vi kommer fram till en bättre yrkesutbildning. Då blir det en självklar sak framöver, att man går ut i förvärvsarbete om omständigheterna är sådana. Jag tror att det är kvinnornas ambition att försöka göra en insats, och då blir arbetet och arbetsinsatsen det viktiga och det väsentliga.

Med det vill jag ha sagt att det går att lägga olika synpunkter på dessa spörsmål. Jag kan tillägga att vårdkostnaderna för de minderåriga barnen är mycket olika. En utredning från TCO:s sida visade, att flertalet av de mödrar, som hade förvärvsarbete och minderåriga barn, inte hade några speciella merkostnader för barnen, nämligen om dessa kommit in i skolåldern. De yngsta barnen är helt naturligt kostsammare.

Jag tror att vi inom en nära framtid får ett grundmaterial att studera som jag hoppas kommer att ge nya impulser åt debatten. Där kommer också att belysas det spörsmål herr Enarsson här berörde, när han förordade att man skulle införa barnavdrag i våra beskattningsregler. Det nya är ju, att man föreslår att barnavdragssystemet kompletteras med en restitution till de familjer med barn, som inte kan utnyttja avdraget. Detta visar bristerna i systemet. Ett antal familjer kommer inte att ha möjligheter att utnyttja barnavdraget, därför att de har för låga inkomster. Då

Om höjning av förvärvsavdragen och ortsavdragen vid beskattningen, m. m.

säger högerpartiet: Låt oss restitueras ett belopp, som motsvarar skattelättnaden, om man hade haft den och den inkomsten.

Jag vill nog säga, att de allmänna barnbidragen ligger tämligen fast förankrade inom vårt system. Man vill nog inte avstå från dem. Det är knappast troligt att man skulle kunna uppnå någon större anslutning till tanken på barnavdrag i stället för barnbidrag eller en kombination, som bara komplicerar det hela.

Herr talman! Jag skulle kunna fortsätta ett tag till om de enskilda reservationerna, men det tjänar knappast något syfte. Jag vill gärna upprepa min förhoppning om att när vi inom en mycket nära framtid får ett omfattande material på bordet, vi då skall kunna diskutera och komma fram till ändamålsenliga lösningar. Men att alla avdrag, som här begärs, skulle genomföras vid årets riksdag, har den nackdelen, att man inte kan skaffa inkomster som motsvarar utgifterna. Det blir skattebortfall. Allmänna skatteberedningen har haft till uppgift av regeringen att se till, att man vid en ändring av systemet kompletterar det hela så att det blir balans i inkomster och utgifter. Då har man möjligheter att justera på olika ställen. Men det går inte att bara genomföra alla dessa nya avdrag utan att tänka på inkomstsidan.

Jag hemställer om bifall till utskottets betänkande på samtliga punkter.

Fru HAMRIN-THORELL (fp):

Herr talman! Inte heller enligt min uppfattning bör en grupp av medborgare, vare sig det nu är kvinnor eller män, skattemässigt premieras för ett särskilt arbete. Jag har aldrig anslutit mig till detta krav. Det är felaktigt att välja ut en grupp som ägnar sig åt exempelvis vårdarbete. Det kan också finnas andra grupper som med samma skäl kan hävda att få lägre skatt. Jag vill endast trycka på att det är rimligt att även

de gifta kvinnorna får ett ekonomiskt utbyte av sitt förvärvsarbete. Jag förmodar att bevillningsutskottets ordförande instämmer i detta. Beskattningen spelar ju en avsevärd roll i detta fall. Jag tycker inte att samhället har någon anledning att liksom sätta dem i en särklass och begära mer av deras yrkesintresse eller idealitet och deras samhällsansvar att gå in i produktionen än av andra grupper.

Egentligen är förvärvsavdraget ett avdrag för inkomsternas förvärvande, som de måste ha för att kunna ordna med vården av barnen och skötseln av hemmet, som ju i hög grad vilar på dem. Ett rimligt förvärvsavdrag, som något så när svarar emot kostnaderna, hoppas jag att man skall kunna komma fram till, när det material läggs på bordet som herr Ericsson talade om. Vården av barnen är en mycket väsentlig fråga inte bara för de enskilda familjerna utan också för hela samhället.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! Det sista inlägget av fru Hamrin-Thorell förstod jag inte riktigt. Jag har aldrig bestritt att kvinnorna skall ha en ersättning för sitt arbete, och det får de väl i regel också. Om man utgår ifrån att förutsättningen för förvärvsavdraget skall vara förekomst av minderåriga barn, är det de extra kostnaderna för barnen som skall motivera ett förvärvsavdrag.

Helt allmänt kan man säga att skatten blir så och så hög. Ja, vi har ju ett system, där det är ordnat så, att vid en viss inkomst får skatten en viss storleksordning.

Sambeskattningen har ju fått skulden för åtskilligt. Det stora flertalet familjer har dock inget emot att få högre inkomster utan strävar tvärtom efter att få det. Om vi sedan kan jämka den direkta skatten, innebär det troligen att vi får justera den indirekta skatten, och då uppkommer ett nytt resonemang.

Det avgörande för förvärvsavdraget

Om höjning av förvärvsavdragen och ortsavdragen vid beskattningen, m. m.

är vårdkostnaden för barnen. Det har nu konstaterats att vårdkostnaden är mycket olika. Vissa mödrar har inte några särskilda kostnader på grund av att de förvärvsarbetar, även om de naturligtvis har vissa allmänna kostnader för barnen. Barnen tar hand om sig själva, vartill kommer att skolan har uppsikt över dem under en betydande del av dygnet. När barnen komer litet upp i ålder, säger många mödrar att det inte blir några speciella omkostnader för dem på grund av moderns förvärvsarbete. Det finns naturligtvis förvärvsarbetande mödrar som har sådana extra omkostnader, men det är inte alla som har det.

Fru **HAMRIN-THORELL** (fp):

Herr talman! Jag har lika svårt att förstå herr Ericssons resonemang som har har att förstå mitt. Vi har hela tiden talat om familjer med barn under 16 år, alltså där förvärvsavdrag får göras. Jag har väldigt litet till övers för familjer där det inte finns några barn eller där barnen är så stora att de kan ta vara på sig själva. Jag tycker att man skulle kunna göra en viss skattereform för dessa, men det skall vi inte ta upp nu. Det kan vi vänta med tills vi får allt material på bordet. Men det är väl ofrånkomligt att så gott som alla mödrar som måste vara borta i förvärvsarbete hela dagarna har kostnader för vården av barnen. Jag förstår egentligen inte att någon grupp inte har ekonomiska utlägg, annat än om en snäll farmor eller mormor eller granne tar hand om barnen — annars måste de antingen ha någon anställd eller också betala utgifter för daghem eller liknande, där de har barnen placerade. Det är sant att skolan senare avlastar föräldrarna en viss del av vården, men barnen måste ha kommit upp i ganska hög ålder, om man skall kunna släppa dem på egen hand. Jag hänvisar till »Kvinnans jämlikhet», där det står beskrivet precis hur länge barnen behöver vård av någon person,

och det är ganska långt upp i åldrarna. Därför vidhåller jag att vi inte skall resonera om huruvida förvärvsavdraget behövs för vård av barnen utan om hur stort det skall vara.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets i förevarande betänkande gjorda hemställan.

I fråga om *punkten A*, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels bifall till vad utskottet hemställt, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Gösta Jacobsson m. fl. vid betänkandet avgivna, med I betecknade reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Enarsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 35, punkten A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Gösta Jacobsson m. fl. vid betänkandet avgivna, med I betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Enarsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering

Om höjning av förvärvsavdragen och ortsavdragen vid beskattningen, m. m. medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 110;

Nej — 25.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Därefter gjorde herr talmannen i enlighet med de rörande *punkten B* förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Elofsson m. fl. vid betänkandet avgivna, med II betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepåt propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Enarsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 35, punkten B, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Elofsson m. fl. vid betänkandet avgivna, med II betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Enarsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 77;

Nej — 62.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Vidare gjorde herr talmannen enligt de avseende *punkten C* framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Elofsson m. fl. vid betänkandet avgivna, med III betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepåt propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Fru *Hamrin-Thorell* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 35, punkten C, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Elofsson m. fl. vid betänkandet avgivna, med III betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid fru *Hamrin-Thorell* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 89;

Nej — 42.

Därjämte hade 9 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Med avseende å *punkten D*, anförde nu herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas,

Om höjning av förvärvsavdragen och Ortsavdragen vid beskattningen, m. m.

dels ock att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den av herr Gösta Jacobsson m. fl. vid betänkandet avgivna, med IV betecknade reservationen.

Därpå gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Enarsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 35, punkten D, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Gösta Jacobsson m. fl. vid betänkandet avgivna, med IV betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Enarsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 109;

Nej — 23.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Härpå gjorde herr talmannen jämlikt de angående *punkten E* förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Elofsson m. fl. vid betänkandet avgivna, med V betecknade reservationen; och förklarade herr

talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Billman* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 35, punkten E, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Elofsson m. fl. vid betänkandet avgivna, med V betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Billman* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 76;

Nej — 61.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vidkommande *punkten F*, yttrade vidare herr talmannen, hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Gösta Jacobsson m. fl. vid betänkandet avgivna, med VI betecknade reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Om höjning av förvärvsavgdragen och ortsavgdragen vid beskattningen, m. m.

Herr *Enarsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 35, punkten F, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Gösta Jacobsson m. fl. vid betänkandet avgivna, med VI betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Enarsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 114;

Nej — 22.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ytterligare gjorde herr talmannen i enlighet med de beträffande *punkten G* framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Gösta Jacobsson m. fl. vid betänkandet avgivna, med VII betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Enarsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 35, punkten G, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Gösta Jacobsson m. fl. vid betänkandet avgivna, med VII betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Enarsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 111;

Nej — 23.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I vad gällde *punkten H*, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Gösta Jacobsson m. fl. vid betänkandet avgivna, med VIIa betecknade reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Enarsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 35, punkten H, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Om höjning av schablonavdraget vid beskattningen av en- och tvåfamiljsvillor, m. m.

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Gösta Jacobsson m. fl. vid betänkandet avgivna, med VIIa betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Enarsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 109;
Nej — 23.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Därpå gjorde herr talmannen enligt de rörande *punkten I* förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Gösta Jacobsson m. fl. vid betänkandet avgivna, med IX betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepåt propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Enarsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter givna varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 35, punkten I, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Gösta Jacobsson m. fl. vid betänkandet avgivna, med IX betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Enarsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 108;
Nej — 22.

Därjämte hade 8 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet i *punkten J* hemställt.

Om höjning av schablonavdraget vid beskattningen av en- och tvåfamiljsvillor, m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 45, i anledning av väckta motioner om höjning av schablonavdraget vid beskattningen av en- och tvåfamiljsvillor, m. m.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 548, av herr *Torsten Andersson*, och II: 697, av herr *Persson* i Heden m. fl., vari yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om en skyndsam prövning av frågan om en höjning av schablonavdraget för en- och tvåfamiljsvillor till 400 kronor; samt

2) motionen II: 354, av herr *Lindkvist* m. fl., vari hemställts, att riksdagen måtte anhålla hos Kungl. Maj:t att förelägga riksdagen förslag inom nuvarande skattelagstiftnings ram om maximering av avdragsrätten för gäldräntor gällande egna hem av speciellt påkostad karaktär.

Om höjning av schablonavdraget vid beskattningen av en- och tvåfamiljsvillor, m. m.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet av angivna orsaker hemställt, att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 548, av herr Torsten Andersson, och II: 697, av herr Persson i Heden m. fl., om höjning av schablonavdraget vid beskattningen av en- och tvåfamiljsvillor, samt

2) motionen II: 354, av herr Lindkvist m. fl., om maximering av rätten till avdrag vid beskattningen för gäldränta avseende egna hem,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade anförts

I) av herrar *Sundin* och *Vigelsbo*, vilka, under återopande av innehållet i de likalydande motionerna I: 548 och II: 697, ansett, att utskottet bort under 1 hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till förenämnda motioner, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsam prövning av frågan om höjning av schablonavdraget för en- och tvåfamiljsvillor till 400 kronor; samt

II) av herrar *Gösta Jacobsson*, *Enarsson*, *Magnusson* i Borås och *Nilsson* i Svalöv, beträffande frågan om maximering av rätten till avdrag vid beskattningen för gäldränta avseende egna hem, utan angiven mening.

Vid betänkandet fanns därjämte fogat ett särskilt yttrande av herrar *Stefanson*, *Lundström*, *Gösta Jacobsson*, *Enarsson*, *Magnusson* i Borås, *Gustafson* i Göteborg, *Nilsson* i Svalöv och *Enskog*.

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (cp):

Herr talman! Det finns många skäl som talar för att man nu skall vara ytterligt kortfattad — inte bara själva tidpunkten på dagen, utan också det faktum att jag tidigare ansträngt kammarens uppmärksamhet samt, får jag tillägga, den nya praxis bevillningsutskottets ärade talesmän infört då man använder

reservanternas argumentering som skäl för bifall till utskottets förslag!

Därför ber jag, herr talman, att få inskränka mig till att yrka bifall till den reservation, som avgivits, under återopande av motiveringen i min motion.

Herr JANSSON, PAUL, (s):

Herr talman! Med hänsyn till herr Torsten Anderssons föredömligt korta argumentering skall jag också fatta mig mycket kort.

Under hänvisning till de synpunkter som utskottet anfört yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed sluttad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera punkten av utskottets i förevarande betänkande gjorda hemställan.

Därefter gjorde herr talmannen jämlikt de rörande punkten 1 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herrar *Sundin* och *Vigelsbo* vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Andersson*, *Torsten*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 45 punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herrar *Sundin* och

Om sänkning av riksbankens diskonto

Vigelsbo vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Andersson, Tors-ten*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 110;
Nej — 17.

Därjämte hade 10 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkten 2 hemställt.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om gasol-skatt, m. m., jämte i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Om sänkning av riksbankens diskonto

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 37, över väckt motion i anledning av riksbankens diskontohöjning den 30 januari 1964.

I en inom första kammaren väckt motion, nr 660, av herr *Ferdinand Nilsson*, hade hemställts, att riksdagen i anledning av riksbankens beslut den 30 januari 1964 att höja diskontot måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag avseende återinförande i inflationsbekämpande syfte av den 1959 avskaffade s. k. extra bolagsskatten såsom förutsättning för ett återförande av riksbanksdiskontot och därmed sammanhängande räntesatser till i början av 1964 varande läge.

Motionen hade hänvisats till bankoutskottet i vad den avsåge bekämpande av inflation och sänkande av riksbankens diskonto samt till bevillningsutskottet i vad den gällde återinförande av den extra bolagsskatten.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet hemställt, att motionen I: 660, såvitt densamma hänvisats till bankoutskottet, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I sitt yttrande över motionen hade utskottet anfört bland annat följande:

»Motionären kritiserar vidare den höjning av riksbankens diskonto, som genomfördes i januari i år, och uttalar därvid bl. a., att en räntehöjning är ytterst kännbar för de mindre företagen, medan den lämnar andra, starkt inflationsdrivande avsnitt av näringslivet tämligen opåverkade. Utskottet vill med anledning härav framhålla, att den löpande diskontopolitiken måste ligga i riksbankens hand. Det bör, såsom utskottet uttalade i sitt utlåtande nr 5 år 1963 i anledning av väckta motioner om sänkning av diskontot, ankomma på fullmäktige i riksbanken att själva bedöma tidpunkten för och innebörden av de beslut i räntepolitiskt avseende som med hänsyn till konjunktursituationens utveckling kan visa sig vara motiverade. Utskottet föreslår därför icke någon särskild åtgärd med anledning av motionen i nu förevarande del.»

Herr *NILSSON, FERDINAND*, (cp):

Herr talman! Först ber jag att få fästa kammarens uppmärksamhet på att jag inte är ansvarig för att frågan kommer upp vid denna tidpunkt på dagen. Jag tar sålunda inte någon som helst hänsyn till detta förhållande.

Sedan jag har gjort detta konstaterande vill jag erinra om att frågan har en mycket väsentlig innebörd och stor räckvidd. Diskontohöjningen har drabbat orättvist och ojämnt samt även ineffektivt därigenom att en hel del av

den verksamhet, som berörs därav, inte har bidragit till de inflatoriska tendenser som förelåg, medan å andra sidan faktiska inflationskällor kunnat fortsätta att bedriva sin verksamhet därför att man där inte på samma sätt varit beroende av diskontots höjd. De företag som bedriver verksamhet exempelvis i internationella sammanhang har möjlighet att genom sina förbindelser utom landet finansiera en hel del av sin verksamhet. Om de å andra sidan måste reducera sin verksamhet inom landet innebär detta en avlastning så att mindre företagare, underleverantörer o. s. v., får bära deras börd.

Jag har en känsla av att de skadeverkningar, som har följt av ett utnyttjande av diskontot på sätt som här har skett, faktiskt innebär en svårighetsgrad av väsentlig betydelse för vårt näringsliv och som torde ha drabbat många människor helt oförskyllt.

Under ett tidigare skede räknade man inte med att på det sättet behöva utnyttja diskontot. Man räknade med att det fanns andra ekonomiska möjligheter att påverka utvecklingen, och då spelade som vi vet bolagsbeskattningen en ganska väsentlig roll. Man införde ju en extra bolagsskatt just för att dämpa överkonjunkturen och även i viss utsträckning därför att man därigenom skulle få ett incitament för att de stora företag, som det här var fråga om och som gjorde stora vinster under den högkonjunktur som rådde, skulle använda dessa pengar till avskrivningar och konsolideringar i stället för inflationsdrivande utdelningar.

Denna extra bolagsskatt var utsatt för viss kritik. Senast år 1958 behandlades motioner, i vilka yrkades på skattens avskaffande. Riksdagen sade den gången att det skulle man kunna tänka sig att göra, men bara under två förutsättningar. Den ena förutsättningen var att konjunkturen utvecklade sig så att det inte var nödvändigt med denna hämsko. Den andra förutsättningen var

Om sänkning av riksbankens diskonto att man kunde införa en annan dämpande faktor i stället.

Detta sades alltså år 1958 på hösten. År 1959 avskaffades den extra bolagsbeskattningen, men i ett helt annat sammanhang, och jag ber att få fästa uppmärksamheten på vad bevillningsutskottet i år säger därom. Avskaffandet skedde i samband med ATP-reformen såsom en kompensation åt näringslivet för de svårigheter, som därigenom i viss mån hade drabbat företagen.

Det är klart att man därmed kompenserade den del av näringslivet, som sannolikt inte var den mest behövande, om jag så får uttrycka saken. Man kompenserade de stora bolagen, som hade direkt kännning av den extra bolagskatten, medan däremot den mindre företagsamheten nonchalerades och lämnades åt sidan. Det rör sig ändå här om ganska väsentliga grupper av arbetsgivare. Vi har i en motion i år kunnat anförda siffror, vilka visar att antalet ATP-betalande företagare med bara en anställd under år 1961 uppgick till 146 500, medan antalet företagare med upp till två anställda rörde sig om 229 000. De arbetar väsentligen inte alls i bolagsform, och de fick en hård kännning av besvär och ansvar genom den reform som då genomfördes. Att dessa företagare gav man emellertid inte någon hjälp. Man avskaffade den extra bolagsbeskattningen för att tillgodose de företag som kanske i första hand skulle kunna anses vara inflationsdrivande på grund av sin verksamhet. Vi vet — jag har själv sett det i de trakter jag känner till — hur sedan de stora exportföretagen genom sin lönesättning drev upp arbetslönerna väsentligt över avtalen.

Man tog alltså från den 1 januari 1960 bort den extra bolagsskatten, och vid 1960 och 1961 års taxeringar konstaterades att skatteunderlaget ökade med 11 procent. Motsvarande siffror för 1958 var 4,6 procent och för 1959 4,8 procent. I ett föredrag i oktober 1961 påpekade

Om sänkning av riksbankens diskonto

statssekreteraren i finansdepartementet, att löneutvecklingen under de åren varit i väsentlig mån inflationsdrivande. Dessa exempel visar, såvitt jag kan bedöma det, hur litet befogat det var att avskaffa en så betydande faktor som den extra bolagsskatten. De ger också en anvisning om att vi här har ett instrument, som är effektivt därför att det berör delar av näringslivet som verkligen är att betrakta som inflationsdrivande. Det är den mindre företagsamheten, som arbetar med stora svårigheter, och i synnerhet jordbruksnäringen, som helt enkelt på grund av att den är prisreglerad genom avtal inte kan vara inflationsdrivande, som drabbas särskilt hårt av diskontohöjningen, men de skulle väsentligen bli oberörda om man använde det andra medlet.

Jag har anfört dessa exempel för att visa vad jag menar med min motion. Jag konstaterar också när jag tittar på bankoutskottets utlåtande nr 37 att utskottet inte delar min uppfattning. Det accepterar jag som ett faktum. Men, herr talman, jag konstaterar att det finns ett uttalande i bankoutskottets utlåtande, som knappast kan tänkas vara ett erforderligt motiv för att avslå förslaget. På sid. 2 finns således ett principuttalande, vari det heter, att utskottet »vill framhålla, att den löpande diskontopolitiken måste ligga i riksbankens hand». Det är alltså riksbanken som skall avgöra och som skall bedöma tidpunkten och innebörden av de rän-tebeslut som det är fråga om. Utskottet »föreslår därför icke någon särskild åtgärd i anledning av motionen».

Detta »därför» innebär kanske en reservation. Jag vet det inte, men kanske tycker man att det ligger något i motionens förslag, ehuru man anser att detta är riksbanksledningens privatdomän.

Enligt min uppfattning innebär emellertid en sådan resignation från utskottets sida, att man söker frångå riksdagen inflytande på faktorer, som är av stor betydelse för vårt närings-

liv. Detta strider emot den ställning riksbanken enligt min mening historiskt har. Det var ju så att Kungl. Maj:t misslyckades med att sköta banken, och då fick riksens ständer överta den. Lika väl som beskattningen är riksdagens speciella sak, så är riksbanken en speciell angelägenhet för riksdagen, och den bör icke frångå sig möjligheterna till inflytande.

Det ligger något i att riksdagen inte fattar sådana detaljerade beslut som går ut på att det från och med ett angivet datum skall tillämpas en viss diskontosats o. s. v. Jag förstår att det kan vara olämpligt, men man skall väl därför inte vara förhindrad att ge impulser från riksdagens sida, som kan verka dirigerande när det gäller den allmänna tendensen vid skötseln av riksdagens egen bank.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka att första stycket på sid. 2 i bankoutskottets utlåtande nr 37 utgår ur motiveringen. Angående utlåtandets kläm, där utskottet avstyrker den motion som jag har framfört, har jag intet yrkande, men denna principiella omyn-dighetsförklaring från riksdagens sida anser jag man bör reagera mot.

Herr STÄHLE (s):

Herr talman! Jag ber att få inskränka mig till att endast yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Jag ber än en gång att få konstatera vad jag sade i början, nämligen att det inte är jag som är ansvarig för att denna fråga tas upp vid denna tidpunkt på dagen. Det gäller väl ändå, herr Stähle, en ganska omfattande och betydelsefull sak, som inte bör nonchaleras på det här viset.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att där- under yrkats *del*s att vad utskottet hem-

Interpellation ang. domänverkets markpolitik, m. m.

ställt skulle bifallas med godkännande av utskottets motivering, *dels ock*, av herr Nilsson, *Ferdinand*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändringen i motiveringen, att det stycke, som började med orden »Motionären kritiserar» och slutade med »förevarande del» utginge.

Därefter gjordes propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av tredje lagutskottets utlåtande nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående tillägg till lagen den 28 april 1949 (nr 183) om flottningen i Torne och Muonio gränsälvar, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

På framställning av herr talmannen medgav kammaren, att handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan finge uppskjutas till morgondagens sammanträde.

Tillika beslöts, på framställning av herr talmannen, att statsutskottets utlåtande nr 113 skulle å föredragningslistan för morgondagens sammanträde uppföras främst bland en gång bordlagda ärenden.

Interpellation ang. domänverkets markpolitik, m. m.

Herr SVANSTRÖM (cp) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Domänverkets markpolitik har vid upprepade tillfällen varit föremål för riksdagens uppmärksamhet. Den kritik som härvid riktats mot att domänverket lägger under sig allt större del av jorden och skogen i vårt land har bl. a. från jordbruksministrernas sida av-

färdats med att det dock inte skulle vara fråga om någon betydande förskjutning i markägarbalansen. Denna bedömning kan enligt min mening inte vara riktig. Under senare tid har skett en ständig utökning av domänverkets markinnehav. Särskilt gäller detta mellersta och södra Sverige.

I en interpellationsdebatt i andra kammaren för en tid sedan sade jordbruksministern, att domänverkets markinnehav under den senaste femårsperioden ökat med i genomsnitt cirka 4 800 hektar. Denna siffra kan emellertid, såvitt jag kunnat finna, inte vara representativ för utvecklingen under de allra senaste åren. Under 1963 ökades domänverkets markinnehav med i det närmaste 6 000 hektar. Åren närmast före har ökningstakten varit ännu större. Under åren 1961—1963 inköpte domänverket över 30 000 hektar mark, dvs. i genomsnitt över 10 000 hektar per år, men sålde endast något över 4 600 hektar, dvs. något över 1 500 hektar per år.

Det är obestriddligt att domänverkets inköpspolitik under senare tid präglats av en starkt accelererad aktivitet. Under femårsperioden 1951—1955 inköpte domänverket i genomsnitt endast något över 1 400 hektar per år, men försålde en större areal, dvs. över 1 800 hektar per år. Under senare delen av 1950-talet inträffade emellertid en markant ändring. Under femårsperioden 1956—1960 inköptes i genomsnitt 4 500 hektar per år, men försålde i genomsnitt endast något över 1 100 hektar per år. Under åren 1961—1963 har såsom framhållits inköpen gällt i genomsnitt något över 10 000 hektar per år, men utförsäljningen i genomsnitt endast något över 1 500 hektar.

Det ökade markinnehavet gäller såsom jag framhållit särskilt mellersta och södra Sverige. Av domänverkets nettoökning i mark 1963 på 5 960 hektar kommer inte mindre än 4 638 hektar, dvs. i det närmaste 78 procent, på östra, västra och södra distrikten. Domänverkets skogsareal ökades 1963 med 4,4 pro-

Interpellation ang. domänverkets markpolitik, m. m.

cent i östra distriktet, med 1,4 procent i västra distriktet och med 1,6 procent i södra distriktet. Från 1957 till och med 1963 har ökningen för de tre distrikten varit respektive 7,5 procent, 11 procent och 5,6 procent.

Enligt riksdagens uttalande om mark-ägarbalansen skall det inte ske någon förskjutning i stort i den huvudsakliga fördelningen av jordbruks- och skogsmark mellan staten, bolag och enskilda. Jag har svårt att föreställa mig, att domänverkets starkt ökade markinnehav i södra och mellersta Sverige skulle kunna förenas med riksdagens uttalande. Tvärtom synes det mig här vara frågan om ett långsiktigt förstatligande av jord och skog i en inte obetydlig utsträckning.

Enligt min mening bör staten i princip inte äga jordbruks- och skogsmark i de egentliga jordbruksområdena. Det privata ägandet ger otvivelaktigt de största förutsättningarna för ett effektivt utnyttjande av produktionsresurserna. Domänverket har hittills inte i större utsträckning innehått mark i södra och mellersta Sverige. Nu synes emellertid domänverkets inköpspolitik vara helt koncentrerad på södra och mellersta Sverige. Det förekommer i stor utsträckning, att domänverket i dessa områden inköper välbelägna och värdefulla medelstora och större jordbruks- och skogsegendomar. Detta är enligt min mening en icke önskvärd utveckling.

I den förut nämnda interpellationsdebatten hävdade jordbruksministern att domänverket måste använda inflytande medel till inköp av annan mark och skog. Men om de gällande bestämmelserna medför, att den avsedda mark-

ägarbalansen inte kan upprätthållas, och på sikt leder till ökat förstatligande av jordbruks- och skogsmarken, synes det mig nödvändigt, att bestämmelserna ändras. Domänverkets markfondsmedel bör kunna användas till andra ändamål, som framstår som angelägna. Särskilt tänker jag härvid på den uppgift, som domänverket bör ha i fråga om anordnande av fritidsområden.

Med anledning av vad jag här har anfört anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet ställa följande frågor:

Anser herr statsrådet att domänverkets starkt ökade markinnehav i södra och mellersta Sverige är i överensstämmelse med riksdagens uttalande om en i huvudsak oförändrad markägarbalans för de nämnda områdenas vidkommande?

Har herr statsrådet för avsikt att vidtaga åtgärder i syfte att hindra ökning av domänverkets markinnehav särskilt i södra och mellersta Sverige?

Ämnar herr statsrådet taga sådana initiativ, att domänverkets markfondsmedel i ökad utsträckning kan användas för anordnande av fritidsområden?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 23.51.

In fidem

K.-G. Lindelöw